DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

Bartis Előd

Debrecen

2026

DEBRECENI EGYETEM
MARTON GÉZA ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

AZ ÜGYLETI KÉPVISELET FORMÁINAK ÉS SZABÁLYAINAK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE A MAGYAR ÉS ROMÁN POLGÁRI JOGBAN

Készítette:
Bartis Előd

Témavezető:
Prof. Dr. Veress Emőd, D.Sc.
egyetemi tanár

A doktori program címe: Az állam és a jog változásai Közép- és Kelet-Európában
A doktori iskola vezetője: Prof. Dr. Szabadfalvi József egyetemi tanár
A kézirat lezárva: 2026. április 13.

DEBRECEN
2026

NYILATKOZAT

Alulírott, Bartis Előd, büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy a Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolában a doktori fokozat megszerzése céljából benyújtott, *Az ügyleti képviselet formáinak és szabályainak összehasonlító elemzése a magyar és román polgári jogban* című értekezésem saját önálló munkám, a benne található, másoktól származó gondolatok és adatok eredeti lelőhelyét a hivatkozásokban (lábjegyzetekben), az irodalomjegyzékben, illetve a felhasznált források között hiánytalanul feltüntettem.

Kijelentem, hogy a benyújtott értekezéssel azonos tartalmú értekezést más egyetemen nem nyújtottam be tudományos fokozat megszerzése céljából.

Tudomásul veszem, hogy amennyiben részben vagy egészben sajátomként mutatom be más szellemi alkotását, vagy az értekezésben hamis, esetleg hamisított adatokat használok, és ezzel a doktori ügyben eljáró testületet vagy személyt megtévesztem vagy tévedésben tartom, a megítélt doktori fokozat visszavonható, a jogerős visszavonó határozatot az egyetem nyilvánosságra hozza.

Debrecen, 2026. április 13.

aláírás

Témavezetői ajánlás

Alulírott, Prof. Dr. Veress Emőd, a Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola témavezetője, az alábbiakban javaslatot teszek **Bartis Előd** doktorjelölt **„Az ügyleti képviselet formáinak és szabályainak összehasonlító elemzése a magyar és a román polgári jogban”** című doktori értekezésének nyilvános védésre bocsátására.

1. A doktori értekezés témaválasztása aktuális, tudományosan megalapozott és egyben hiánypótló. Az ügyleti képviselet intézményének összehasonlító elemzése a magyar és román polgári jog rendszerében nem csupán a két jogrendszer fejlődési sajátosságainak és dogmatikai különbségeinek feltárásához járul hozzá, hanem a jogösszehasonlító módszer következetes alkalmazásával új, releváns tudományos eredményeket is felmutat. A kutatás jelentőségét tovább növeli, hogy a magyar–román gazdasági és jogi kapcsolatok intenzív fejlődése folytán a képviseleti jog intézményének gyakorlati szerepe is erősödik, így az értekezés megállapításai a jogalkotás és a jogalkalmazás számára egyaránt hasznosíthatók.

2. Az értekezés felépítése áttekinthető és logikailag koherens, a kitűzött kutatási célok egyértelműek, a megfogalmazott hipotézisek megalapozottak. A szerző a jogösszehasonlító és jogtörténeti módszereket szakszerűen és következetesen alkalmazza, a releváns hazai és külföldi szakirodalmat, jogszabályi környezetet, valamint a bírói gyakorlatot kellő alapossággal dolgozza fel. Kiemelendő, hogy a dolgozat történeti megközelítésből kiindulva, a hatályos magyar és román szabályozás elemzéséig ívelően, komplex módon mutatja be az ügyleti képviselet fejlődését mindkét jogrendszerben.

3. A vizsgálat kiterjed a képviselet fogalmi és rendszertani alapjaira, a közvetlen és közvetett képviselet elhatárolására, a képviselő és a képviselt közötti jogviszony sajátosságaira, az érdekellentét problematikájára, a képviseleti jogkör túllépésének jogkövetkezményeire, valamint a képviselet megszűnésének kérdéseire. A szerző elemzései megalapozottak, következtetései koherensek és tudományosan relevánsak.

4. Az értekezés tudományos újdonsága különösen abban ragadható meg, hogy a magyar és román polgári jog összehasonlító vizsgálata révén rámutat a jogharmonizáció lehetséges irányaira, valamint a két jogrendszer közötti kölcsönhatások és fejlődési potenciálok feltárására. A szerző megfelelő súllyal és szakmai igényességgel építi be a nemzetközi és európai összehasonlító jogi forrásokat, ezáltal a vizsgálatot szélesebb tudományos kontextusba helyezi.

5. Megállapítható, hogy az értekezés terjedelme, módszertani megalapozottsága, szakirodalmi beágyazottsága, valamint az abban foglalt eredmények és következtetések megfelelnek a doktori (PhD) értekezésekkel szemben támasztott követelményeknek. A doktorjelölt önálló kutatómunkája, elemzőkészsége és jogösszehasonlító szemlélete magas színvonalú tudományos teljesítményt tükröz.

Mindezek alapján javaslom, hogy Bartis Előd doktori értekezése nyilvános védésre bocsátásra kerüljön.

Debrecen, 2026. április 13.

Prof. Dr. Veress Emőd, D.Sc.
egyetemi tanár
témavezető

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS 1

1.1. Témamegjelölés és témaválasztás indoklása 1

1.2. Vizsgált jogrendszerek kiválasztása 2

1.3. Fogalomtisztázás. Vizsgált jogszabályok 4

1.4. Az értekezés célja és hipotézisei 9

1.5. A kutatás módszertana 10

2. JOGTÖRTÉNETI ELŐZMÉNYEK 13

2.1. Képviseleti koncepciók a kontinentális jogrendszerekben 13

2.1.1. Képviselet a római jogban 13

2.1.2. A római jogi képviselet továbbélése 18

2.2. Az ügyleti képviselet szabályozástörténete Magyarországon 21

2.2.1. A Tripartitum előtti magánjog 21

2.2.2. A Hármaskönyv és a Corpus Iuris Hungarici kora 26

2.2.3. Az Erdélyi Fejedelemség magánjoga 31

2.2.4. Az osztrák magánjog 32

2.2.5. 1875. évi kereskedelmi törvény 36

2.2.6. A 20. század eleji magánjogi törvénytervezetek képviseleti szabályai 42

2.2.7. Az 1959-es Polgári Törvénykönyv 64

2.2.8. Összegzés 86

2.3. Az ügyleti képviselet szabályozástörténete Romániában 91

2.3.1. Régi román jog 91

2.3.2. Calimach Törvénykönyv 97

2.3.3. Caragea Törvénykönyv 104

2.3.4. Az 1840-es Kereskedelmi törvénykönyv 108

2.3.5. 1864-es román Polgári törvénykönyv 110

2.3.6. 1887-es Kereskedelmi törvénykönyv 121

2.3.7. A magánjog újrakodifikálásának kísérletei II. Károly király idejében 128
2.3.8. Összegzés 131
2.4. Komparatív következtetések 134
3. ÜGYLETI KÉPVISELET A HATÁLYOS MAGYAR ÉS ROMÁN JOGBAN 143
3.1. Az ügyleti képviselet általános szabályai 143
3.1.1. Az ügyleti képviselet általános szabályai a hatályos magyar jogban 143
3.1.2 Az ügyleti képviselet általános szabályai a hatályos román jogban 151
3.1.3. Komparatív következtetések 164
3.2. Ügyleti képviseletet megvalósító szerződések 167
3.2.1. Ügyleti képviseletet megvalósító szerződések a magyar jogban 171
3.2.1.1. A megbízási szerződés 171
3.2.1.2. A bizományi szerződés 176
3.2.1.3. A szállítmányozási szerződés 180
3.2.1.4. A közvetítői szerződés 183
3.2.2. Ügyleti képviseletet megvalósító szerződések a román jogban 187
3.2.1.1. A megbízási szerződés 187
3.2.1.2. A gondnoki megbízás 199
3.2.1.3. Képviselet nélküli megbízás. Általános szabályok. 213
3.2.1.4. A bizományi szerződés 216
3.2.1.5. Az eladási bizomány 220
3.2.1.6. A szállítmányozási szerződés 222
3.2.1.7. Az ügynöki szerződés 224
3.2.1.8. A közvetítői szerződés 228
3.2.3. Komparatív következtetések 231
4. EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA 238
IRODALOMJEGYZÉK 246

Szakkönyvek, monográfiák, kommentárok 246
Tanulmányok, folyóiratcikkek 253
Jogszabályok, jogszabályelőkészítő dokumentumok, döntvénytárak 258
A szerző megjelent publikációi az értekezés témakörében 260

1. BEVEZETÉS

1.1. Témamegjelölés és témaválasztás indoklása

A képviselet intézménye mind a magyar, mind a román polgári jogban alapvető jelentőségű, hiszen a modern gazdasági és társadalmi élet elképzelhetetlen lenne e jogintézmény nélkül. A képviselet lehetővé teszi, hogy a jogalanyok hatékonyan és rugalmasan vegyenek részt a jogforgalomban, úgy, hogy közben nem sérül a jogbiztonság és a harmadik személyek védelme. A legtöbb jogrendszerben a képviselet központi helyet foglal el, hiszen rendkívül összetett, számos jogintézménnyel kapcsolatban álló intézmény, amely perjogi, személyi, dologi, kötelmi, öröklési és társasági jogi vetülettel is rendelkezik.[1]

Bár a magyar és a román polgári jog fejlődése mind történeti, mind dogmatikai szempontból számos ponton eltér, a hasonló történelmi, gazdasági és társadalmi hatások mégis alkalmassá teszik őket az összehasonlító jellegű kutatásokra. A modern magyar magánjog fejlődésére elsősorban a német pandektajog hagyott mély nyomot, míg a román polgári jog alapvetően a francia jogcsalád hatása alatt formálódott. Az elmúlt évtizedek reformfolyamatai azonban mindkét országban új alapokra helyezték a polgári jogi szabályozást. Különösen releváns a 2014-től hatályos magyar Polgári Törvénykönyv[2] (a továbbiakban: Ptk.) és a 2011-től hatályos román Polgári Törvénykönyv[3] (a továbbiakban: RPtk.) összehasonlítása, amelyek közel azonos időben születtek, ám eltérő alapelvek mentén alakították ki a képviselet hatályos szabályozását. Grosschmid megállapítása, miszerint a művelt államok vagyoni jogának fő elvei „tojás-tojásként hasonlók”,[4] az ügyleti képviselet területén is igazolódni látszik: a két jogrendszer

[1] Vö. HAMZA Gábor, *Az ügyleti képviselet,* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982, 7.
[2] 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről, kihirdetve Magyar Közlöny, 2013. február 26, 31. szám.
[3] 2009. évi 287. törvény a Polgári Törvénykönyvről („*Legea nr. 287/2009 privind Codul civil*”), kihirdetve România Hivatalos Közlönye, 2009. június 24, 511. szám. A törvénykönyvet jelentősen módosította a Polgári Törvénykönyv hatálybalépéséről szóló 2011. évi 71. törvény, ezért szövegét újra kihirdették România Hivatalos Közlönyének, 2011. július 10-i, 409. számában.
[4] Idézi VÉKÁS Lajos, *Mennyiben szuverén egy EU-tagállam jogalkotása?*, Mindentudás Egyeteme, 2, Kossuth Kiadó, Budapest, 2004, 13. A gazdasági élet viszonyai hasonló problémákat teremtenek, ezekre a jogrendszerek hasonló jogi megoldásokat alakítanak ki. A magánjog alapintézményei nem elsősorban nemzeti sajátosságokból, hanem általános gazdasági-társadalmi szükségletekből fakadnak. Grosschmidéhoz hasonló következtetést fogalmaztak meg a modern jogösszehasonlító irodalomban is, rámutatva, hogy a magánjog ún. apolitikus területein (dologi jog, szerződési jog és kártérítési jog) vélelmezhető, hogy a „fejlett nemzetek a felmerülő szabályozási szükségleteiket ugyanolyan vagy nagyon hasonló módon oldják meg”. ZWEIGERT, Konrad; KÖTZ, Hein, *Introduction to Comparative*

részletszabályai között jóval több hasonlóság fedezhető fel, mint különbség. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a tudományos igényű vizsgálat okafogyott lenne, hiszen a jogösszehasonlítás nem csupán a jogszabályok egyszerű egymás mellé állítását jelenti, hanem a fennálló hasonlóságok mögött húzódó elvek feltárására és a jogintézmények lényegi megértésére is törekszik.

A témaválasztás aktualitását adja az is, hogy a két ország közötti gazdasági, kereskedelmi és személyes kapcsolatok – különösen az Európai Unió keretében – fokozatosan erősödnek, így a képviseleti jogi kérdések gyakorlati jelentősége is nő. Jelen összehasonlító elemzés eredményei hozzájárulhatnak az összehasonlított jogrendszerek kölcsönös megértéséhez, ugyanakkor segíthetnek a gyakorló jogászok számára is a képviselettel kapcsolatos jogi problémák megfelelő rendezéséhez.

A téma feldolgozása tudományos szempontból is indokolt, mivel a képviselet jogintézményének összehasonlító elemzése lehetővé teszi a közös alapelvek és különbségek feltárását, valamint a két jogrendszer kölcsönös jogfejlődési hatásainak vizsgálatát. Ezen túlmenően a disszertáció várhatóan hozzájárul a polgári jogi képviselet átfogóbb elméleti megalapozásához, és a benne megfogalmazott *de lege ferenda* javaslatok a szabályozás továbbfejlesztéséhez is iránymutatást adhatnak. Tekintettel arra, hogy a kézirat lezárásáig nem jelent meg olyan tudományos munka, amely átfogó jelleggel, összehasonlító módszerrel vizsgálja a magyar és román ügyleti képviseletet[5], a jelen kutatás – sikeressége esetén – új eredményekkel szolgálhat mindkét jogrendszer számára.

1.2. Vizsgált jogrendszerek kiválasztása

A kutatás térbeli keretéül két olyan kelet-közép-európai országot választottam, melyek polgári jogi hagyományai eltérő hatások mentén alakultak ki. A magyar magánjog egészen a 20. század közepéig egy organikus, szokásjogi alapú fejlődés eredménye, amely kodifikált jog nélkül is sokáig kielégítette a gyakorlat igényeit, majd a kodifikációs

Law, Clarendon Press, Oxford, 1992, 40, idézi FEKETE Balázs, *A modern jogösszehasonlítás paradigmái,* Gondolat Kiadó, Budapest, 2011, 141.

[5] Említést érdemel a korábbi kutatási eredmények szempontjából Claudia Roșu „*Contractul de mandat în dreptul privat intern"* című munkája (ROȘU, Claudia, *Contractul de mandat în dreptul privat intern*, C.H. Beck, București, 2008), amely a megbízás intézményét tárgyalja a román jogban. Ebben a szerző utal más államokban alkalmazott megoldásokra , köztük a magyar jogra is. Roșu kutatása a polgári és kereskedelmi megbízás formáira korlátozódik, elsősorban az 1864-es román Polgári törvénykönyv és az 1887-es román Kereskedelmi törvénykönyv szabályai mentén.

folyamat megindulásával elsősorban a német pandektajog volt rá meghatározó hatással. Ezzel szemben a román jogot már a középkortól kezdődően alapvetően befolyásolták a külföldi minták (elsősorban bizánci), majd a 19. század második felétől a tudatos nyugatra fordulás jegyében kezdődött meg a francia normák szinte adaptáció nélküli átvétele, amelynek eredményeként megvalósult a polgári jog kodifikációja már 1864-ben.[6]

A II. világháborút követően mindkét állam szovjet befolyás alá került. Ez együtt járt a politikai pluralizmus felszámolásával, a szovjet mintájú jogi, gazdasági és társadalmi berendezkedés kiépítésével. Ez Magyarországon paradox módon elhozta az első polgári törvénykönyvet (1959), míg Romániában a polgári törvénykönyv személyekről szóló könyvének hatályon kívül helyezését, új családjogi törvénykönyv elfogadását, valamint a magántulajdonnal kapcsolatos jogszabályok részleges alkalmazását jelentette. Végül pedig a rendszerváltás, a piacgazdasági átalakulás és európai integráció, valamint a polgári törvénykönyvek teljes újrakodifikációja történelmileg hasonló időszakban zajlottak le. Mindezek fényében feltételezhető, hogy a két államot érő külső behatások nagymértékben hasonlók.

Bár a mintaként kiválasztott két államnak eltérő a társadalmi-kulturális hagyománya és ebből következően a jogi kultúrája is[7], mégis számos közös történeti behatás érte ezeket, valamint ugyanabba a jogcsaládba sorolhatók be. Ebből kifolyólag nyomon követhetjük, hogy ezek a hatások, hogyan jelennek meg az említett elkülönülő joghagyományokban egy konkrét jogintézmény – az ügyleti képviselet – kapcsán. Ahogy arra az összehasonlító szakirodalomban is rámutattak, az összehasonlításba bevont jogrendszerek kiválasztásánál a jogcsaládokkal szemben mindinkább a közös értékrend, hasonló gazdasági és kulturális környezet tekinthető irányadó szempontnak[8].

A jogösszehasonlítás általános alapelve szerint „csak az összehasonlíthatókat lehet összehasonlítani”[9], amely feltételezi, hogy az összehasonlítás alapjául szolgáló jogrendszerek között a hasonlóságok és a különbségek is kimutathatóak legyenek. Ehhez a legideálisabb táptalaj olyan jogrendszerek vizsgálata, amelyek alkotmányos, gazdasági, kulturális és társadalmi jellemzői kellően hasonlók ahhoz, hogy valamely

[6] Azzal a megjegyzéssel, hogy a Moldvai Fejedelemségben már 1817-ben osztrák ihletettségű polgári törvénykönyvet fogadtak el.
[7] VARGA Csaba, *Comparative Legal Cultures,* Szent István Társulat, Budapest, 2012, 50–51.
[8] KADNER GRAZIANO, Thomas; BÓKA János, *Összehasonlító szerződési jog*, Komplex Kiadó Jogi és Üzleti Kiadó, Budapest, 2010, 59.
[9] KECSKÉS László, *A polgári jog fejlődése a kontinentális Európa nagy jogrendszereiben*, HVG ORAC, Budapest, 2013, 24.

összehasonlítási elv mentén összevethetők legyenek, de mégis érdemben eltérő megoldásokat ajánlanak hasonló problémákra.

1.3. Fogalomtisztázás. Vizsgált jogszabályok

Jogrendszertől függetlenül a polgári anyagi jogban „*képviselet*" alatt hagyományosan azt a helyzetet értjük, amikor egy jogalany – akár természetes, akár jogi személy – nevében valamely más személy tesz jognyilatkozatot úgy, hogy a jognyilatkozat joghatásai annál a személynél állnak be, akinek nevében a nyilatkozatot megtették, azaz a képviseltnél. A tágabb értelemben vett képviselet magában foglalja a törvényes, hatósági, szervezeti, valamint a magánautonómián (jogügyleten) alapuló ügyleti képviselet eseteit. Röviden a képviselet nem más, mint helyettesítés jognyilatkozat tételében.[10]

Az „*ügyleti képviselet*" vagy „*jogügyleti képviselet*" a képviselet azon fajtája, amikor a képviseleti jog a képviselt és a képviselő közötti megállapodáson alapszik. Ez megvalósulhat meghatalmazás (egyoldalú jogügylet) vagy olyan szerződés által, amely értelmében egy személy más személy helyett eljárhat. A megbízást az különbözteti meg a meghatalmazástól, hogy amíg a „*megbízás*" a felek szerződése, amely a képviselő és képviselt közötti belső jogviszonyt rendezi, addig a „*meghatalmazás*" a megbízónak harmadik személyekhez szóló egyoldalú nyilatkozata, mellyel kinyilvánítja azt, hogy a képviselő ténykedését magára nézve kötelezőnek ismeri el.[11]

Jelen értekezés tárgya az ügyleti képviseletre korlátozódik, a képviselet többi formáinak szabályai, így a törvényes és a hatósági képviselet szabályai nem kerülnek tárgyalásra. A szervezeti képviselettel csak a téma szempontjából szükséges mértékben foglalkozom. Ennek a lehatárolásnak az oka egyrészt koncepcionális, hiszen a jogi személyt és képviselőjét a legtöbb jogrendszerben vegyes természetű – konvencionális és törvény által is meghatározott – jogviszony köti össze. Példának okáért mind a hatályos magyar, mind a román jogban a gazdasági társaságok vezető tisztségviselőinek a társasággal fennálló jogviszonyára a közöttük fennálló szerződés (amely lehet megbízási vagy munkaszerződés), valamint a törvény vezető tisztségviselőkre vonatkozó – főként kógens – előírásai egyidejűleg alkalmazandóak. Minthogy jelen értekezésben csak a felek

[10] VÉKÁS Lajos, *Szerződési jog. Általános rész*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2019, 57; FÖLDI András, HAMZA Gábor, *A római jog története és institúciói*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1996, 402.
[11] FÖLDI, HAMZA, *i.m.* 403.

magánautonómiáján alapuló képviseleti jogviszonyokkal kívánok foglalkozni, a szervezeti képviselet ebből a koncepcióból „kilóg" azáltal, hogy számos elemét olyan előírások határozzák meg, amelytől a felek nem térhetnek el. A lehatárolás másodlagos oka terjedelmi, hiszen, ha az elemzés kiterjedne a szervezeti képviselet eseteire is, az túlfeszítené az értekezés terjedelmi határait.

A képviselet által keletkeztetett joghatások tekintetében a kontinentális jogban hagyományosan a képviselet két típusát különböztetik meg: a közvetlen és a közvetett képviseletet. A „*közvetlen képviselet*" esetén a képviselő a képviselt nevében és javára teszi meg a jognyilatkozatot. Ekkor a képviselő által megkötött jogügylet hatásai közvetlenül a képviselt személyében állnak be, ami azt jelenti, hogy ő lesz a jogügylet által keletkeztetett jogok és kötelezettségek alanya. Amennyiben a képviselt által tett jognyilatkozat szerződés, ez közvetlenül a képviselt és a képviselővel szerződő harmadik fél között jön létre. A „*közvetett képviselet*" esetén a képviselő a saját nevében, de a képviselt személy javára tesz jognyilatkozatot. Ebben az esetben a jogi hatások a képviselő személyében állnak be, a szerződés közte és a harmadik személy között jön létre. A jogokat a képviselő szerzi meg, amelyeket azután további aktussal a képviseltre ruház át. Ugyanígy a kötelezettségek szintén a képviselőt fogják kötni, a szerződést neki kell teljesítenie a harmadik személy felé. Közvetett képviselet esetén a képviselt és a harmadik személy között nem keletkezik jogi kapcsolat. Bár közvetett képviselet esetén a szó hagyományos értelmében nem beszélhetünk képviseletről – mivel a képviselő nem teszi nyilvánvalóvá, hogy más nevében és érdekében jár el –, az alábbiakban kifejtett indokok alapján mégis indokoltnak tartom, hogy a közvetett képviselet formái is részét képezzék az ügyleti képviselet átfogó elemzésére irányuló dolgozatnak.

A közvetett képviselet kontinentális dogmája a XIX. századi német pandekta-jogtudományban alakult ki, és szoros összefüggésben állt a képviselt és a képviselő közötti belső jogviszony (megbízás), valamint a képviselő és a harmadik személy közötti külső jogviszony (meghatalmazás) elválasztásának kérdésével. Ennek alapját Rudolf von Jhering teremtette meg 1857-ben megjelent tanulmányában,[12] amelyben kimondta, hogy a meghatalmazást el kell határolni az annak alapjául szolgáló megbízási jogviszonytól. Ezt az elméletet Paul Laband[13] fejlesztette tovább, aki a megbízás és a meghatalmazás

[12] JHERING, Rudolf, *Mitwirkung für fremde Rechtsgeschäfte*. In: *Jahrbücher für die Dogmatik des heutigen römischen und deutschen Privatrechts*, Herausgegeben von: K.F. von Gerber und R. Jhering, Jena, 1857, 273-280.
[13] Laband, Paul, *Die Stellvertretung bei dem Abschluss von Rechtsgeschäften nach dem allgem. Deutsch. Handelsgesetzbuch.* In: *Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht*. 10. Band. 1866.

teljes dogmatikai elkülönítését hangsúlyozta, és ezzel megteremtette a képviseleti jog modern rendszerének alapjait. A pandektista felfogás következményeként alakult ki az a klasszikus kontinentális tétel, amely szerint közvetett képviselet esetén a képviselt és a harmadik személy között nem jön létre közvetlen jogviszony, mivel a képviselő saját nevében jár el, és a szerződés joghatásai közvetlenül az ő személyében állnak be. Ez a szemlélet a német polgári törvénykönyv (a továbbiakban BGB) képviseleti rendszerében is tükröződött, és meghatározó hatást gyakorolt a későbbi kontinentális kodifikációk képviseleti jogi dogmatikájára.[14]

Már a korabeli német szakirodalomban rámutattak arra, hogy a „közvetett képviselet" fogalma problematikus, hiszen alapvető ellentmondást tartalmaz. Laband a képviselet fogalmát a más nevében történő szerződéskötéshez és a joghatások közvetlen beállásához kötötte, ezért tagadta, hogy a saját név alatt eljáró közvetítő esetében képviseletről lehetne beszélni. Joseph Unger a „közvetett képviselet" kifejezést „*contradictio in adjecto*"-nak, azaz fogalmi ellentmondásnak nevezte, mivel az ilyen konstrukcióban a képviselt és a harmadik személy között nem jön létre közvetlen jogviszony.[15] A más érdekében történő eljárásnak a képviselet intézményéhez kapcsolása elsősorban azzal magyarázható, hogy a közvetett képviselet a gyakorlatban rendszerint a megbízási (bizományi) jogviszonnyal összefüggésben jelenik meg. A jogtudomány ezért – ahelyett, hogy e jelenségben megbízástól független, önálló és általános jellegű jogintézményt ismert volna fel – inkább a képviseleti rendszerhez képest kivételes konstrukcióként kezelte, és a megbízás sajátos, korlátozott alakzataként igyekezett értelmezni. Ennek következtében a közvetett képviseletet hosszú ideig csupán a közvetlen képviselet kevésbé hatékony, mintegy tökéletlen változatának tekintették, mivel a képviselt jogszerzéséhez rendszerint egy további átruházó jogügylet közbeiktatása is szükséges.[16]

Az az elv, hogy a közvetett képviselet esetén a képviselt és a képviselő között nem keletkezik jogi kapcsolat, elméleti szinten, következetesen fennmaradt Európa kontinentális jogrendszereiben, ahogyan az is, hogy a hagyományos értelemben vett képviseletet (amely feltételezi a más nevében való eljárást és a közvetlen joghatások a

[14] Vö. NEMESSÁNYI Zoltán, *Közvetett képviselet – közvetlen kapcsolatok*, PhD értekezés, Pécs, 2009, 32-39.
[15] NEMESSÁNYI Zoltán, *Közvetett képviselet…, i.m.* 37.
[16] NEMESSÁNYI Zoltán, *Közvetett képviselet…, i.m.* 34.

képviselt személyében történő beállását) csak a közvetlen képviselet valósítja meg.[17] Ebből az következne, hogy az „ügyleti képviselet" fogalmilag csak azokat az alakzatokat foglalja magában, amelyek által a tényleges képviselet valósul meg, a közvetett képviselet formái, pedig ezen kívül álló, csak nevükben hasonló intézmények. Ez az álláspont azonban túlságosan formális és leegyszerűsítő, az alapvető dogmatikai érvek ellenére is a modern kontinentális jogrendszerekben elmosódni látszik az éles határvonal a képviselet közvetett és közvetlen formája között.[18]

Hamza Gábor szerint úgy az elméletben, mint a gyakorlatban megfigyelhető a közvetlen és a közvetett képviselet közötti határ feloldásának tendenciája, a közvetett képviselet területének visszaszorulása.[19] Túry Sándor Kornél „Formál-logikai szempontok a képviselet tanában" című írásában rámutatott, hogy a közvetítő valójában – akárcsak a közvetlen képviselő – nem saját, hanem más érdekében jár el, a harmadik személlyel kötött jogügylet szintén a képviselt érdekének ellátását célozza, így az ügy voltaképpeni ura ebben az esetben is a képviselt. Véleménye szerint a közvetett képviselet joghatásai tekintetében figyelembe kell venni az érdekhelyzet ezen aspektusait is, nem lehet csak a „külső szempontra" tekintettel lenni és úgy kezelni, mintha a képviseltnek semmi köze nem lenne a közvetítő által megkötött jogügylethez.[20] Nemessányi Zoltán a közvetett képviselet német, magyar és angol jogot érintő vizsgálódásai során arra a következtetésre jutott, hogy a jogrendszerek egyre nagyobb teret engednek a képviselt és a harmadik személy közötti közvetlen kapcsolatoknak abban az esetben is, ha a köztes személy a saját nevében járt el. A közvetlen kapcsolat nem feltétlenül csak a közvetlen igényérvényesítés formájában jelenik meg[21], ugyanis a belső és a külső jogviszony egymásra hatásának számos egyéb köztes formája is létezik, mint például a beszámítás,

---

[17] Lásd SZLADITS Károly, *Magánjogi tényállások.* In: SZLADITS Károly (szerk.), *Magyar magánjog. Általános rész. Személyi jog.* I. kötet, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1941, 324.

[18] BONELL, Michael Joachim, *The 1983 Geneva Convention on Agency in the International Sale of Goods*, The American Journal of Comparative Law, 1984/4. szám, 737.

[19] Lásd. HAMZA *i.m.* 32-34.

[20] Példaként az 1875. évi magyar kereskedelmi törvény, valamint a német kereskedelmi törvénykönyv bizományra vonatkozó szabályát hozza fel, amely szerint a bizományos által kötött jogügyletből eredő követelések a megszerzésük időpontjától kezdve – a bizományos és annak hitelezői irányában is – a megbízót követeléseinek számítanak, függetlenül attól, hogy a bizományos azokat a megbízóra engedményezte-e. Véleménye szerint azonban még ez is csak félmegoldás, ugyanis a szabály csak a megbízó és a bizományos közötti belső viszonyban, valamint a bizományos hitelezői viszonyában alkalmazandó. A harmadik személy ettől eltekintve érvényesítheti jogait a bizományossal szemben, még akkor is, ha tudomása volt arról, hogy a bizományos más érdekében járt el. Vö. TÚRY Sándor Kornél, *Formál-logikai szempontok a képviselet tanában*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1939, 31-33.

[21] A közvetlen igényérvényesítés lehetőségét – ezáltal a „jogviszonyok feltörését" – a jogegységesítő kezdeményezések bizonyos feltételek mellett rendre elismerik. Lásd például az Európai Szerződési Jog Alapelvei 3:302-3:303. cikkelyei.

megtámadás, kártérítés, amelyek egyre szélesedő körben történő elismerése árnyalja azt a kategorikus (formalisztikus) álláspontot, amely szerint továbbra is szigorúan fenn kell tartani a külső és a belső jogviszonyok elválasztásának dogmatikai tételét.[22] „A közvetett képviseletnek a külső és a belső jogviszonyok megfellebbezhetetlen elválasztásán alapuló hagyományos dogmáján tehát egyre több repedés keletkezik, immár nem áll olyan szilárd talapzaton, mint a XIX. századi nagy kodifikációk időszakában."[23]

Mindezek fényében álláspontom szerint az ügyleti képviselet átfogó elemzése nem korlátozódhat kizárólag azokra az esetekre, amelyek a közvetlen képviselet tényállását valósítják meg. A közvetett képviselet eseteiben ugyan formális értelemben valóban nem jön létre képviseleti joghatás a képviselt és a harmadik személy között, azonban ezekben az esetekben is a képviselt érdeke dominál, a képviselő a képviselt kérésére és elsődlegesen az ő céljából jár el, illetve bizonyos feltételek fennállása esetén a képviselt és a harmadik személy között közvetlen jogi kapcsolatok kialakulásához is vezet.

A közvetlen képviseletet megvalósító szerződések közül kiemelt jelentőséggel bír a megbízási szerződés, amely az ügyleti képviselet klasszikus és legtipikusabb megjelenési formájának tekinthető. Ennek megfelelően az értekezésben is megkülönböztetett figyelmet kap. A közvetett képviselet ezzel szemben kizárólag szerződéses keretben jelenhet meg; ennek legfontosabb alakzata a bizományi szerződés, valamint az abból kialakult és idővel önállósult szerződéstípusok – így különösen az eladási bizomány és a szállítmányozási szerződés –, továbbá a különböző közvetítői szerződések.

Mivel a kutatás elsődleges célja az ügyleti képviselet intézményének jogfejlődési tendenciáinak átfogó feltárása, a vizsgálatot nem korlátoztam meghatározott időbeli keretek közé. Ezt a döntést indokolja az a tény is, hogy sem a magyar, sem a román jogban nem született még olyan munka, amely a képviselet intézményének fejlődési ívét a kezdeti időktől felvázolta volna.[24] Az elemzés során egészen a középkori magyar és

[22] NEMESSÁNYI Zoltán, *Közvetett képviselet…, i.m.* 204-205.
[23] NEMESSÁNYI Zoltán, *Közvetett képviselet…, i.m.* 204.
[24] Csanádi György 1959-ben megjelent „*A megbízási jogviszony*" című monográfiájában elsősorban a megbízás jogintézményére helyezi a hangsúlyt. Hamza Gábor 1982-ben megjelent „*Az ügyleti képviselet*" című monográfiája az antik jogrendszerek képviseleti felfogását veti össze a kontinentális jogrendszerekkel, valamint a common law hagyományaival. Bíró György 2001-ben kiadott „*A megbízási szerződés*" című monográfiája részletesen elemzi a megbízási szerződést – amely az ügyleti képviselet legjelentősebb formája –, azonban elsősorban a rendszerváltás utáni hatályos jogra koncentrál, és nem tér ki a szerződés jogtörténeti vonatkozásaira. A képviselet vagy megbízás tárgyában megjelent román nyelvű monográfiák vagy csak a megjelenésük idején hatályos jogra koncentrálnak és nem foglalkoznak az intézmény jogtörténeti előzményével (Claudia Roșu, *Contractul de mandat în dreptul privat intern,* 2008;

román jogforrásokig visszanyúltam, időbeli keretének végpontját pedig a jelen értekezés lezárásának pillanatában hatályos jog képezi. A magánjogi normák alatt úgy a polgári jogi, mint a kereskedelmi szabályokat értem, hiszen a közvetett képviselet főként (de nem szükségszerűen) a kereskedelmi viszonyokhoz kapcsolódik.

Az ügyleti képviselet vizsgálatát a különböző korszakokban a következő fő szempontok mentén végzem: a szabályozás a közvetlen vagy közvetett képviseletet valósítja-e meg, a képviselő által végezhető cselekmények köre, a képviselt és a képviselő cselekvőképessége, a szerződési akarat hibái és a jóhiszeműség megítélése, a képviselt és a képviselő közötti érdekellentét, alakszerűségi követelmények, a képviseleti jogot bizonyító okirat és a jogügylet viszonya, a képviselet alapját szolgáló jogügylet joghatásai (felek jogai és kötelezettségei), a képviseleti jog nélkül eljáró vagy annak határait túllépő képviselő által megkötött jogügylet hatásai, a képviselet megszűnése.

1.4. Az értekezés célja és hipotézisei

Jelen *értekezés célja* az ügyleti képviselet fejlődésének összehasonlító és történeti módszerekkel való bemutatása a mintaként választott két jogrendszerben, rámutatva az azokat befolyásoló társadalmi és történeti kontextusra is. A releváns jogszabályok, szakirodalom és joggyakorlat áttekintése után a következő munkahipotéziseket fogalmaztam meg, amelyek irányadóak lesznek az értekezés további részében.

Az *első hipotézis* szerint a mintául választott jogrendszerek polgári jogi hagyományai más tőről származnak, jogtörténeti fejlődésük is különbözőséget mutat, amely az ügyleti képviselet rendszerszintű szabályozásában is koronként megnyilvánul.

A *második hipotézis* alapján az első modern magyar és román polgári jogi kodifikációkban az ügyleti képviselet rendszere a mintaként szolgáló jogrendszerek főbb jellemzőit viselték magukon, ezek a jellemzők pedig még a 2014-ben, illetve 2011-ben hatályba lépő legújabb kodifikációs eredményekben is éreztetik hatásukat.

A *harmadik hipotézis* alapján úgy a magyar, mint a román hatályos jogban megvalósul képviselet a belső és külső vetületének szétválasztása, vagyis a meghatalmazás elválasztása az annak alapjául szolgáló jogviszonytól. Ennek megfelelően

Adrian-Silviu Banu, *Contract de mandat*, 2008;), vagy bár tartalmaznak jogtörténeti részt is, de az csak a római jogi gyökereket és a francia jog történeti szálait vizsgálják (Cristina Popa Nistorescu, *Reprezentarea și mandatul în dreptul privat,* 2004). A lábjegyzetben említett műveket első konkrét hivatkozásuknál teljes bibliográfiai adataikkal feltüntetem.

mindkét jogrendszer polgári jogi kodifikációja tartalmaz a képviseletre vonatkozó általános részt és a különös szerződések között szabályozza a képviseletet (közvetlen vagy közvetett módon) megvalósító szerződéseket. Ez a szabályozási módszer jogalkalmazási szempontból előnyösebb, mint a képviseletet a megbízással összekötő (egykori francia) modell.

A *negyedik hipotézis* szerint a polgári jog monista szabályozása sem a magyar, sem a román jogban nem változtatta meg érdemben az ügyleti képviselet megjelenésének formáit, szabályai pedig nem lettek sem a természetes személyek, sem az üzleti élet szereplői számára hátrányosak.

Az *ötödik hipotézis* alapján a különböző gyökerek ellenére a két ország ügyleti képviseleti szabályai a legtöbb alapvető kérdés esetén hasonló megoldásokat alkalmaznak. Ennek oka főként abban gyökerezik, hogy a képviselet intézménye mindkét jogrendszerben hasonló funkciót tölt be, az általa felvetett problémák is hasonlóak, így az ezekre adott válaszok is – tekintettel a hasonló gazdasági-társadalmi berendezkedésre – nagyrészt konvergensek. Tekintettel erre a konvergenciára, az ügyleti képviselet egyes formái esetén reális lehetőségnek mutatkozik a jogharmonizáció.

1.5. A kutatás módszertana

A fentiekben vázolt célok eléréséhez és a felállított hipotézisek vizsgálatához a jogtudományi kutatások több módszerét alkalmazom: elsősorban a jogösszehasonlítás és az összehasonlító jogtörténet módszereit, illetve a jogszabályok jelentésének feltárásához a leíró-elemző módszert.

A dolgozat a *funkcionális jogi összehasonlítás* módszertanát követi, amely nem pusztán a normaszövegek formális összevetésére szorítkozik, hanem figyelembe veszi a szabályozások társadalmi-gazdasági hátterét, a jogintézmények társadalomban betöltött szerepeit és feladatait is.[25] Bár a jogösszehasonlítás egyes koncepcionális kérdései a mai napig nyitottak, más jogrendszerek fejlődésének megismerése és az azonos társadalmi elvárásokra adott jogalkotói és jogalkalmazói válaszok összevetése hasznosítható eredményeket tud hozni.[26] Ennek megfelelően az értekezésben arra kívánok rávilágítani,

[25] FEKETE *i.m.* 131-132.
[26] MENYHÁRD Attila, *A polgári jog tudománya Magyarországon.* In: JAKAB András, MENYHÁRD Attila (szerk.) *A jog tudománya. Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal*, HVG-ORAC, Budapest, 2015, 258.

hogy az ügyleti képviselet miként valósulhat meg a két ország polgári jogi rendszerében, milyen szerepet játszik a szerződéskötési folyamatban, valamint hogyan alakul a képviselő és a képviselt felelőssége és jogviszonya.

Az értekezés másik fő módszere az *összehasonlító jogtörténeti* elemzés, amely nélkülözhetetlen a román és a magyar szabályozás jelenlegi állapotának megértéséhez. Mindkét jogrendszerre hatással volt a római jogi hagyomány, illetve a modern európai kodifikációk, különösen a francia *Code civil*, a német Polgári törvénykönyv és az osztrák Polgári törvénykönyv. A történeti elemzés célja annak feltárása, hogy ezek a hatások milyen módon alakították az ügyleti képviselet dogmatikai szerkezetét, és milyen eltérések alakultak ki a két ország szabályozásában az idők folyamán. A jog mélyebb megértéséhez ugyanis szükséges annak vizsgálata, hogy ugyanazok a szabályozási megoldások vagy normák miként működnek különböző történelmi korszakokban vagy társadalmi kontextusokban.

Emellett fontos feltérképezni, hogy a jog milyen típusú konfliktusokra milyen megoldásokat kínál. E vizsgálódás révén tárhatóak fel azok a célok, amelyek a jogalkotás mögött húzódnak, valamint jobban érthetővé válnak a jogszabályok és azok értelmezésének társadalmi hatásai is. Emellett a történeti és összehasonlító (valamint szociológiai) megközelítések lehetővé teszik, hogy a kutató feltárja a jogi szövegek értelmezésének különbségeit eltérő társadalmi közegben, és rávilágítson a bírói gyakorlat jogformáló szerepére. A jogtörténeti és jogösszehasonlító kutatások tehát segíthetnek feltárni a jog társadalmi összefüggéseit és megadni a jelen magyarázatát.[27]

A dolgozatban az ügyleti képviselet meghatározó aspektusai mentén haladva vizsgálom meg a román és a magyar jogot, külön kitérve:

- a képviselet fogalmára és rendszertani elhelyezésére;
- az ügyleti képviselet megvalósulásának formáira;
- a képviselt és a képviselő cselekvőképességére vonatkozó szabályokra;
- a képviselő jognyilatkozatának hatására, ezen belül pedig kiemelt kérdés, hogy a közvetlen vagy közvetett képviseletet valósítja-e meg;
- a képviselő, a képviselt és a harmadik személy jogaira és kötelezettségeire;
- a képviseleti jogot biztosító jogügylet érvényességi és alaki követelményeire;
- a képviselő és a képviselt közötti érdekellentét eseteire és következményeire;

[27] JAKAB András, MENYHÁRD Attila, *A magyar jogtudomány helyzete és kilátásai*. In: JAKAB András, MENYHÁRD Attila (szerk.) *A jog tudománya. Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal*, HVG-ORAC, Budapest, 2015, 41.

- a képviseleti jog határai túllépésével és a képviseleti jog nélkül kötött jogügylet hatásaira;
- a képviseleti jog megszűnésének eseteire.

Az értekezés első felében megvizsgálom az ügyleti képviselet jogtörténeti előzményeit a kezdeti időktől egészen a jelenleg hatályos polgári törvénykönyvek elfogadásáig és összehasonlítom a két ország fejlődési tendenciáit. Az értekezés második felében pedig összevetem a hatályos magyar és román jogszabályokot a jogösszehasonlító módszer segítségével. Az egyes jelentősebb jogtörténeti korszakok lezárásakor részkövetkeztetéseket fogalmazok meg az adott ország ügyleti képviseletének jogi fejlődéséről. Ezt követően összehasonlítom a két ország fejlődési irányait az adott időszakokra vonatkozóan.

A hatályos jogszabályok elemzésekor nemcsak a nemzeti jogi normákra, szakirodalomra, bírói gyakorlatra térek ki, hanem figyelembe veszem a nemzetközi és európai összehasonlító jogi kutatások eredményeit is – például az UNIDROIT Alapelveket, az Európai Szerződési Jog Alapelveit (Principles of European Contract Law – PECL) és a Közös Referenciakeret-tervezetet (Draft Common Frame of Reference – DCFR) –, mivel ezek érdemben befolyásolták a jelenlegi jogszabályok kialakítását.

2. JOGTÖRTÉNETI ELŐZMÉNYEK

2.1. Képviseleti koncepciók a kontinentális jogrendszerekben

2.1.1. Képviselet a római jogban

Bár a római jogban nem alakult ki a képviseletre vonatkozó terminológia[28], az általánosan elfogadott nézett szerint a római jog csak a képviselet közvetett formáját ismerte el és a közvetlen képviseletet csak kivételesen engedte meg. A közvetlen képviselet elismerésének hiánya egyrészt a római civiljogi felfogással magyarázható: a rabszolga és a családgyermek a civiljog szerint közvetlenül a családfő részére szerzett jogokat, a kötelezettségek azonban mindig a rabszolgát vagy a családfiút terhelték.[29] Így amennyiben rendelkezésre állt ilyen személy, nem volt gyakorlati igény az ügyleti képviselet önálló szabályozása.

Másrészt a közvetlen képviseletet kizárta a római kötelmi jogi felfogás, amely a szerződést a felek közti személyes kapcsolatként fogta fel. Ezt fejezte ki az „*alteri stipulari nemo potest, praeterquam si servus domino, filius patri stipuletur*"[30] elv és a Gaius által említett „*per extraneam personam nobis adquiri non posse"*[31] regula is, amelyek szerint kívülálló (azaz nem hatalom alatt álló) személy által semmit nem szerezhetünk.[32]

Hamza Gábor rámutat arra, hogy mindezek ellenére a római jogban nem azonosítható olyan általános, elvi tilalom, amely kizárta volna a közvetlen képviselet elismerését,[33] sőt számos megoldása volt ismert, főként a praetori jogban. Az ügyleti képviselet terén a klasszikus jogban nyert elismerést a *procurator* vagy *tutor* általi

---

[28] A *repraesentare, repraesentatio* kifejezések középkori eredetűek, a glosszátorok és kommentátorok munkáiban szerepeltek először. Lásd. HAMZA *i.m.*14.

[29] FÖLDI, HAMZA *i.m.* 403; BESSENYŐ András, *Római magánjog. A római magánjog az európai jogi gondolkodás tükrében*, 4. kiadás, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2010, 401.

[30] D. 45,1, 38, 17.

[31] Lásd: Gaius II. 95.

[32] Ezt a szabályt ismétli meg a posztklasszikus korban a *Pauli Sententiae*, amely a „kívülálló személy" helyett a „szabad személy" fogalmát használja („*Per liberas personas, quae in potestate nostra non sint, adquiri nobis nihil potest*") (P.S. 5,2,2) és tovább pontosítja a késő klasszikus Paulus megállapítva, hogy olyan személyek által, akik nem állnak hatalmunk alatt, nem létesíthetünk kötelmi jogviszonyokat, nem válhatunk tehát sem hitelezővé, sem adóssá („*per liberam personam quae neque iuri nostro subiecta est neque bona fide nobis servit, obligationem nullam adquirere possumus*") (Paul D. 45,1,126,2 valamint D. 44,7,11). Lásd: BESSENYŐ *i.m.* 402.

[33] HAMZA *i.m.* 8.

birtokszerzés, amely a posztklasszikus korban általános szabállyá vált[34], a praetori jogban pedig elismerést nyertek az ún. „járulékos keresetek" (*actiones adiecticiae qualitatis*).

Az *actiones adiecticiae qualitatis* bizonyos esetekben lehetővé tették a rabszolgatartó vagy családfő perlését a hatalom alatt álló személy által szerzett kötelezettségek tekintetében is, valamint, hogy a vállalkozók is felelhessenek a szabad jogállású „menedzsereik" által kötött szerződések alapján. Az ügy jellegének függvényében többféle járulékos kereset létezett (*actio quod issu, actio de peculio, actio de in rem verso, actio tributoria, actio exercitoria és actio institoria*).[35] Ezek közül – a Földi András és Hamza Gábor római jogi tankönyve szerint – a Papinianus által 3. században megalkotott *actio quasi institoria* értékelhető a közvetlen képviselet legfontosabb római jogi konstrukciójaként, hiszen ebből alakul ki a késő klasszikus korban a valódi közvetlen képviselet.[36] Bessenyő szerint viszont a járulékos kereseteknek a képviselet intézményének elismerésében különösebb szerepük nem lehetett. Egyrészt azért, mert az eljáró személyek saját nevükben, de láthatólag más érdekében végezték tevékenységüket, így még formálisan sem teljesülnek a képviselet követelményei. Másrészt, a hitelezőnek lehetősége volt közvetlenül a képviselő ellen is fellépni. Véleménye szerint a képviselet csak a birtokszerzés és ezzel elválaszthatatlanul összefüggő tulajdonszerzés eseteiben volt ismert.[37]

---

[34] Azzal, hogy a *detentor* mint képviselő megszerzi más megbízásából a birtok ténylegességét, a birtokjogok nyomban beállnak a képviselt személyében. BENEDEK Ferenc, *Római magánjog. Dologi és kötelmi jog*, Pécs, 1995, 155.

[35] Az *actio quod iussu* a családfő ellen volt indítható olyan követelések (az egész tartozás erejéig) érvényesítésére, amelyek a hatalomalattiak a családfő parancsára (a klasszikus korban már ügyletkötésre vonatkozó feljogosításával) kötött szerződéseiből eredtek. Az *actio de peculio* keresettel volt perelhető a családfő a hatalomalattinak juttatott különvagyon (*peculium*) erejéig, akkor is, ha nem tudott a hatalomalatti tevékenységéről. Az *actio de in rem verso* útján felelt a hatalomgyakorló a különvagyon értékén felül is azokért a vagyoni előnyökért, amelyek abból eredtek, hogy a hatalomalatti a harmadik személyekkel kötött szerződésből származó hasznokat a hatalomgyakorló vagyonába befektette. E kereset alapján a hatalomgyakorlótól a jogalap nélküli gazdagodás vonható el. *Actio tributoriát* akkor adhatott a praetor, ha a hatalomalatti *peculium*ával vagy annak egy részével a hatalomgyakorló tudtával, de egyetértése nélkül folytatott szárazföldi vállalkozást. *Actio exercitoria*val lehetett perelni a vállalkozót, a hajóvállalata élére kinevezett hatalom alatt álló vagy önjogú személy (*magister navis*) által, megbízatása körében vállalt kötelezettségekért. Kereskedelmi vállalatok esetén a kereset megnevezése *actio institoria* volt. Ha csupán egy meghatározott ügy ellátásával bíztak meg egy szabad állapotú képviselőt (*procurator*), a római jog szintén e keresetet adta meg *utiliter* kiterjesztve (*actio quasi institoria*). Vö. FÖLDI, HAMZA *i.m.* 405-406; BESSENYŐ *i.m.* 402-403.

[36] FÖLDI, HAMZA *i.m.* 406. Ugyanezt a véleményt képviseli Bónis Péter. BÓNIS Péter, *A képviselet és a harmadik személy javára kötött szerződés a középkorban*, Publicationes Universitatis Miskolcinensis, Tomus XX/1 (2012), 47. Zimmermann szerint is az *actio exercitoria* és *insistoria* közel állnak a képviselet intézményéhez, azzal a különbséggel, hogy a *magister navis* és az *institor* a szerződés felei maradtak. ZIMMERMANN, Reinhard, *The Law of Obligations. Roman Foundations of the Civilian Tradition*, Clarendon Press, Cape Town-Wetton-Johannesburg, 1996, 53.

[37] BESSENYŐ *i.m.* 403.

A képviselet jogalapja szerint lehetett *törvényes képviselet*, amikor a képviseleti jog forrása egy jogszabály (gyámság, gondnokság) vagy *jogügyleten alapuló képviselet*, amelynek forrása a képviselt és képviselő közötti megállapodás (megbízás, meghatalmazás). Tárgya szerint a képviselet lehetett *ügyleti* (szerződéskötésre irányuló) és *perbeli képviselet* (perben való eljárásra vonatkozó).[38]

Az ügyleti képviselet a római jogban is szorosan összefüggött a megbízással és meghatalmazással. Amíg a megbízás a képviselt és képviselő szerződése és a kettejük közti belső viszonyt rendezi, a meghatalmazás a megbízó harmadik személynek (vagy a képviselőhöz[39]) intézett egyoldalú nyilatkozata, amelyben kifejezi, hogy a megbízott cselekményeit magára nézve kötelezőnek ismeri el.[40] Ahhoz tehát, hogy a megbízott képviselőként tudjon eljárni meghatalmazásra volt szüksége.

A megbízás (*mandatum*) kezdetben csak egyszerű társadalmi ténynek minősült, mely alapján valaki szívességből, barátságból vagy valamilyen erkölcsi kötelezettség alapján (pl. a felszabadított rabszolga a patronusával szemben), ellenérték nélkül végzett valamilyen cselekményt egy másik személy érdekében. A bízási szerződésről, mint jogintézményről a préklasszikus kortól beszélhetünk, amikor *praetori edictum* ismerte el szerződésként az alakszerűtlenül kötött megbízást is.[41]

A római jogban a megbízás egyik legfontosabb jellemzője az ingyenesség. A fizetséget ennél fogva csak *honorarium*, vagyis tiszteletdíj lehetett (nem ellenérték), amire törvény nem kötelezett, csak a társadalmi illem. A rómaiak elviekben ragaszkodtak a megbízás ingyenességéhez, de a gyakorlat idővel ezt felülírta. A *Lex Cincia* (Kr.e. 3. század) kimondta, hogy ügyvédek nem fogadhatnak el honoráriumot, de ez a szabály Cicero korában (Kr.e. 1. század) már nem érvényesült. A principátus idején már a megbízottnak joga volt honoráriumot kikötni és azt perelni.[42]

A megbízás tárgyát csak szellemi munka képezhette, ami összefüggött a fent említett ingyenesség elvével: a római gondolkodás szerint szellemi munkáért pénzt nem fogadhattak el. A fizikai munka bérlet tárgyát képezte (*locatio conductio*), de a megbízással összefüggő fizikai munka elfogadott volt (pl. általános jellegű megbízás esetén). A megbízott alapvetően a megbízó vagy egy általa megjelölt harmadik személy érdekében járt el, esetleg részben a saját érdekében, de semmi esetre sem kizárólag a saját

[38] FÖLDI, HAMZA *i.m.* 403.
[39] Amit a képviselő később a harmadik személyek tudomására hoz. BESSENYŐ *i.m.* 401.
[40] FÖLDI, HAMZA *i.m.* 403; NÓTÁRI Tamás, *Római köz- és magánjog*, Scientia Kiadó, Kolozsvár, 2011, 145.
[41] FÖLDI, HAMZA *i.m.* 531.
[42] FÖLDI, HAMZA *i.m.* 530-531; BESSENYŐ *i.m.* 398.

érdekében. Minden esetre kötelmi viszony csak a megbízó és a megbízott között keletkezett.[43]

Erős bizalmi jellege miatt a megbízás bármelyik fél halála esetén megszűnt, másrészt bármelyik fél egyoldalúan megszüntethette azt. E tekintetben a megbízott rosszabb helyzetben volt, hiszen ő csak a megbízónak alkalmas helyzetben léphetett vissza a szerződéstől, szemben a megbízóval, aki gyakorlatilag korlátlanul élhetett ezzel a jogával. A megbízás megszűnéséről haladéktalanul értesíteni kellett a másik felet. A megbízott által az értesítésig vállalt kötelezettségek terhelték az örökösöket. Ugyanígy, a megbízott vagy azok örökösei az megbízó értesítésig kötelesek voltak minden olyan intézkedést megtenni, amelyeket a megbízó érdekei megköveteltek.[44]

Ami a felek jogait és kötelezettségeit illeti, a megbízásból egyenlőtlenül kétoldalú, *bona fiedei* kötelem keletkezett. Mivel a megbízott mint ingyenadós szerepelt a jogviszonyban eredetileg csak szándékosságért (*dolus*) felelt, a posztklasszikus-justinianusi korban honorárium nélküli megbízás esetén *culpa in concreto*ért, honorárium kikötése esetén *culpa levis*ért is felelt. A megbízott alapvető kötelezettsége a rá bízott feladat teljesítése a megbízás keretein belül. Amennyiben a megbízott túllépte a megbízás kereteit, ebből származó kárát nem érvényesíthette a megbízóval szemben és a megbízót sem terhelték a túllépésből eredő kötelezettségek.[45] A megbízó jóváhagyhatta a megbízás keretét túllépő (vagy akár megbízás nélküli) eljárást, amely visszamenő hatállyal érvényesítette a megbízott tevékenységét.[46] A megbízott továbbá köteles volt a megbízótól kapott értékekkel elszámolni és a hozzá befolyó összegeket átadni a megbízónak. A megbízó felelősségi foka a *culpa levis.* A megbízottal szemben köteles volt megtéríteni a megbízás ellátása során felmerült költségeit és az általa elszenvedett esetleges károkat. Mivel a közvetlen képviselet a megbízásnál sem érvényesült (kivéve az *actio quasi institoria* esetét), a megbízó köteles volt átvenni a megbízottól a szerződés értelmében vállalt kötelezettségeket.[47]

A klasszikus és a posztklasszikus korban a megbízást más jogi célok megvalósítására is használták. Ilyen volt a megbízás formájában létrehozott kezesség (*mandatum calificatum*), melyben a megbízó (mint kezes) arra hatalmazta föl a

[43] FÖLDI, HAMZA *i.m.* 532.
[44] FÖLDI, HAMZA *i.m.* 532.
[45] FÖLDI, HAMZA *i.m.* 532.
[46] BESSENYŐ *i.m.* 400.
[47] Vö. FÖLDI, HAMZA *i.m.* 532-533; NÓTÁRI, *Római köz- és magánjog…, i.m.* 323-324; BESSENYŐ *i.m.* 398-400.

megbízottat (hitelező), hogy hitelezzen pénz a főadósnak. Amennyiben az adós nem fizetett időben a hitelező keresettel élhetett a kezessel szemben, aminek jogalapját a megbízás jelentette.[48] Kiemelendő továbbá a perbeli megbízás kötelemátruházás céljából történő használata. A hitelező cseréje mindig *stipulatio* formájában történt, ez azonban csak az adós tudtával és beleegyezésével valósulhatott meg. Az egyre növekvő gazdasági igények mellet az adós beleegyezése indokolatlan korlátozásnak minősült, így már a klasszikus korban elismerést nyert a kötelemátruházás a perbeli megbízás útján. Ez alapján a régi hitelező (megbízó) arra hatalmazta fel az új hitelezőt (megbízott), hogy hajtsa be az adóstól a fennálló követelést elszámolási kötelezettség nélkül. A megoldás hátránya az volt, hogy a *litis contestatio*ig a régi hitelező törvényesen behajthatta a követelést és az adós is törvényesen fizethetett neki. Másrészt, a megbízás bizalmi jellegéből fakadóan, a megbízó azt bármikor visszavonhatta, illetve a felek halála esetén megszűnt. Ezen gyakorlati hátrányok miatt alakult ki a megbízási formából a kötelemátruházás végleges formája, az engedményezés (*cessio*).[49]

Ami a *perbeli képviseletet* illeti, a civiljogi perrend nem tette lehetővé a képviselő útján történő fellépést. Ez a lehetőség először csak a *praetori* perrendben jelent meg, de csak a közvetett képviselet formájában: a *praetor* határozatában a képviselőt jelölte meg jogosultként vagy kötelezettként és nem a képviseltet. A római jog kétféle perbeli képviselőt ismert: a *cognitort*, akit a képviselt az ellenérdekű fél jelenlétében – perben vagy peren kívül - jelölt ki; és a *procuratort*, aki alakszerűtlen megbízás vagy akár megbízás nélkül lépett fel a perben.[50] Utóbbinak, mivel perbeli legitimációja kétséges volt, biztosítékot (*cautio*) kellett fizetnie, mely révén a felperes vagy az alperes kárigénye civiljogi úton érvényesíthetővé vált. Idővel, a *praetori* és a császári perrendben is már a közvetlen képviselet érvényesült a *cognitor* általi képviselet körében, vagyis a marasztalás közvetlenül a képviselt javára vagy terhére mondták ki. Az ügyvéd *(advocatus)* bár részt vehetett a peres eljárásban, mint a peres fél vagy éppen a képviselő szószólója, de nem minősült perbeli képviselőnek.[51]

Összegzésként elmondható tehát, hogy a római jogban a közvetlen képviselet csak a járulékos keresetek és a *procurator* általi birtokszerzés terén nyert elismerést. A közvetett képviseletnek viszont semmilyen akadálya nem volt, hiszen azt egy jogrendszer

[48] FÖLDI, HAMZA *i.m.* 533 és 440; BESSENYŐ *i.m.* 399.
[49] FÖLDI, HAMZA *i.m.* 533, illetve 458-459.
[50] A perbeli képviselet alapja is tehát a képviselt és képviselő által kötött megbízás (*mandatum agendi*).
[51] FÖLDI, HAMZA *i.m.* 164-165.

sem korlátozza, hogy egy személy valamilyen jogot megszerezzen és azt később egy másik személynek átadja. A megbízás és meghatalmazás alapvetően nem különültek el egymástól, a meghatalmazás nem volt más mint a megbízás igazolása a harmadik személy irányában. Már a római jogban kialakultak az ügyleti képviselet fő formájának számító megbízás lényeges elemei, leszámítva természetesen a megbízott díjazás iránti igényét: a megbízást személyesen kell teljesíteni, a megbízott a megbízó utasításainak volt alárendelve, a megbízott értesítési, számadási kötelezettséggel tartozott és joga volt költségeinek és a teljesítés során elszenvedett kárának megtérítésére, nem utolsó sorban pedig mindkét félnek lehetősége volt a szerződés egyoldalú felmondására.[52] Ezek a szabályok szinte módosulás nélkül mentek át később a kapitalista és a szocialista jogba is.[53]

2.1.2. A római jogi képviselet továbbélése

A közvetlen képviselet általános érvényű elismerése hosszú folyamat volt, amelyet a *ius commune*re támaszkodó középkori kánonizmus indított el, és amely csak a német „*usus modernus pandectarum*"-ban valósult meg. A nyugat-római vulgáris jog jelentős dogmatikai és fogalmi változásokat és némi előrelépést hozott a közvetlen képviselet elismerése felé. Ez részben a képviselőként szokásosan eljáró személyek jogi helyzetének átalakulásainak (rabszolgaság megszűnése), részben azoknak a formai követelmények megértésének és értékelésének hiányának köszönhető, amelyek a korábbi időkben akadályozták a jogászokat, hogy elismerjék egy másik személy tevékenységét. Ezzel szemben a kelet-római klasszicizmus ragaszkodott a klasszikus felfogáshoz: a justinianusi jog csak néhány kisebb vonatkozásban mutatott előrelépést (pl. a *tutor* és *procurator* általi birtokszerzés általánossá válása). Zimmermann szerint főként a Corpus Iuris Civilis gátolta a későbbi korokban a képviselet általános elismerését.[54]

Az „*alteri stipulari nemo potest*" a kánonjogban is alapvetően tovább élt. VIII. Bonifác pápa által 1298-ban kihirdetett Liber Sextus[55] reguláiban azonban a közvetlen képviselet mechanizmusa látszik körvonalazódni. A 68. regula szerint „amit valaki saját

[52] BÍRÓ György, *A megbízási szerződés,* Közgazdasági és Jogi Kiadványok, Budapest, 2001, 22.
[53] CSANÁDI György, *A megbízási jogviszony,* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1959, 12.
[54] ZIMMERMANN *i.m.* 54.
[55] A Liber Sextus a Corpus Iuris Canonici hatodik gyűjteménye, amelynek végén a jog értelmezését és joghézagok kitöltését szolgáló 88 jogi elvet helyeztek el. Vö. ERDŐ Péter, *Egyházjog*, Szent István Társulat, Budapest, 2014, 74 és 106.

maga megtehet, azt megteheti más által is" ("*Potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum*"), a 72. regula szerint pedig „aki más által jár el, olyan, mintha saját maga járna el" („*Qui facit per alium, est perinde ac si faciat per se ipsum*").[56] Ez azonban aligha volt több iránymutatásnál, hiszen az egyház hierarchikus felépítése mindig is szükségessé tette, a mások nevében történő cselekvést. Valójában nem hozott létre olyan magánjogi képviseleti szabályt, amely felülírta volna a klasszikus római elvet.[57]

A római jog képviseleti felfogásának elhagyása fokozatosan következett be. Már a kommentátorirodalomban is igyekeztek azt bizonyos körülmények között megkerülni. Azzal érveltek, hogy például az *actio utilis*t[58] biztosítani kell a képviselt számára minden olyan esetben, amikor az *actio directa* nem engedhető meg.[59] Martinus glosszátor és Hotmann – akiket a közvetlen képviseleti konstrukció előfutárjainak tekint a szakirodalom – nevéhez fűződik az a felismerés, hogy a képviselt az *actio utilis* formájában közvetlen módon szerez jogot a képviselő által kötött jogügylet alapján. Ez alapján azonban nem a felek képviseletre irányuló megegyezése képezi, hanem rendszerint valamilyen függőségi kapcsolaton nyugvó objektív helyzet.[60] Más jogtudósok igyekeztek a római jog képviseletre vonatkozó szabályait kiterjesztően értelmezni. Például Savigny szerint a római jog csak a formális ügyletek (*stipulatio*) esetében nem tette lehetővé a közvetlen képviseletet, a formátlan jogügyletek körében elismerte a közvetlen képviselet elvét. Abból indult ki, hogy a római jog hatásait tekintve nem tett különbséget a *nuntius* (üzenetvivő) és a *procurator* között. Ugyanakkor, a formális jogügyletek megszűnésével a közvetlen képviselet elismerésének sincs akadálya.[61]

Az elméleti viták ellenére a gyakorlati igények megkövetelték a képviselet alkalmazását a mindennapi életben. Elsősorban az egyre növekvő kereskedelem volt a közvetlen képviselet elismerésének fő hajtóereje, de a gazdasági, politikai, társadalmi átalakulások (pl. rabszolgaság eltörlése) is változást követeltek. Nem meglepő tehát, hogy az aktív kereskedelmet folytató észak-itáliai városállamok statútumaiban már felülírták a „*alteri stipulari nemo potest*" elvet, ahogyan a 17. századi a római-holland jogtudomány is elmozdult ebbe az irányba[62].

---

[56] BESSENYŐ *i.m.* 404.
[57] ZIMMERMANN *i.m.* 55.
[58] Olyan *praetori* keresetek, amelyek egy már meglévő (általában civiljogi) kereset továbbfejlesztésének, utánképzésének minősültek, szembeállítva ezeket az alapul szolgáló *directa actió*kkal. FÖLDI, HAMZA *i.m.* 178.
[59] ZIMMERMANN *i.m.* 55.
[60] HAMZA, *i.m.* 16.
[61] HAMZA, *i.m.* 12; ZIMMERMANN *i.m.* 56.
[62] Pl. Ulrich Huber, Johannes Voet, Simon von Leuween munkáiban. ZIMMERMANN *i.m.* 55.

A modern polgári jogi képviselet-tan sarokköveit mégis a természetjogi irányzat képviselői (Grotius, Wolff, Samuel Pufendorf, Wernher, Zeiller) fektették le.[63] Nézetük szerint a képviselt személyében beálló közvetlen joghatások alapja a felek akarata és nem valamilyen a felek között fennálló függőségi kötelék. A képviseletet egyértelműen a megbízáshoz kapcsolják, így a felek közti belső viszony és a szerződő felekkel szembeni külső viszony nem különül el. Ezt a felfogást alkalmazták a legelső kodifikációs törekvések, mint a Codex Maximilianeus Bavaricus Civilis (1756) és a porosz Allgemeines Landrecht (1794), de a francia Code Civil (1805) és az Osztrák Polgári Törvénykönyv (1811) is.[64]

A 19. század során ez az elméletet finomította tovább elsősorban a német pandekta-jogtudomány. Itt szükséges utalni első körben Brinzre és Windsheidre, akik kidolgozták az ún. „képviselet elméletet" (*Repräsentationstheorie*), mely szerint a képviselő akaratnyilvánítása hozza létre a szerződést és nem a képviselt képviselőn keresztül kinyilvánított akarata. Következésképpen a szerződés érvényességi feltételeit (tévedés, megtévesztés vagy kényszer) a képviselő személyében kell vizsgálni.

Ugyanebben az időben fogalmazták meg azt a kontinentális jogokban máig uralkodó tételt, hogy a képviselt és a képviselő közötti belső jogviszonyt (megbízás), el kell választani a képviselő és a harmadik személy közötti külső jogviszonytól (meghatalmazás). Ennek megfelelően létezhet megbízás képviselet nélkül és képviseleti jogosultság is megbízás nélkül. E tétel alapját Rudolf von Jhering teremtette meg 1857-ben megjelent tanulmányában,[65] amelyben kimondta, hogy a meghatalmazást el kell határolni az annak alapjául szolgáló megbízási jogviszonytól. Ezt az elméletet Paul Laband[66] fejlesztette tovább, aki a megbízás és a meghatalmazás teljes dogmatikai elkülönítését hangsúlyozta ezzel megteremtve a képviseleti jog modern rendszerének alapjait.[67]

A külső és belső viszony elkülönítésnek további következménye a képviselet osztályozása közvetlen és közvetett képviseletre: míg előbbi esetén a képviselt a

[63] HAMZA, *i.m.* 15; ZIMMERMANN *i.m.* 57.
[64] HAMZA, *i.m.* 16; ZIMMERMANN *i.m.* 57; CSANÁDI, *A megbízási…,* 20.
[65] JHERING, Rudolf, *Mitwirkung für fremde Rechtsgeschäfte*. In: *Jahrbücher für die Dogmatik des heutigen römischen und deutschen Privatrechts*, Herausgegeben von: K.F. von Gerber und R. Jhering, Jena, 1857, 273-280.
[66] Laband, Paul, *Die Stellvertretung bei dem Abschluss von Rechtsgeschäften nach dem allgem. Deutsch. Handelsgesetzbuch.* In: *Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht*. 10. Band. 1866.
[67] Kiindulási pontja a kereskedelmi szabályok voltak. Az 1861-es Német Kereskedelmi Törvénykönyvben szabályozott cégvezető és kereskedelmi meghatalmazott által kötött jogügyletek közvetlenül kötötték a képviseltet, melynek alapja a képviselttől származó teljhatalom (*Vollmacht*) jogi látszata és nem a képviselt képviseletre irányuló akarata. HAMZA *i.m.* 19.

képviselő nyilatkozata által saját maga szerez jogokat és kötelezettségeket, addig a közvetett képviselet esetén a képviselt és a harmadik személy között nem jön létre közvetlen jogviszony, mivel a képviselő saját nevében jár el, és a szerződés joghatásai közvetlenül az ő személyében állnak be. Ez a szemlélet a német polgári törvénykönyv (a továbbiakban BGB) képviseleti rendszerében is tükröződött, és meghatározó hatást gyakorolt a későbbi kontinentális kodifikációk képviseleti jogi dogmatikájára.[68]

Ha a történelmi összképet nézzük a római jogtól az első polgári jogi kodifikációs hullámig, megállapítható, hogy a kontinentális jogrendszerben a közvetlen képviselet az általános tagadástól jutott el az autonóm jogintézményi státusig. Ebből is világosan kitűnik, hogy a közvetlen képviselet magas fokú jogi absztrakciót feltételez[69], amely csak a fejlett, megfelelő dogmatikai eszközkészlettel és jogi fikciókat elismerni képes jogrendszerekben tudnak megvalósítani. A 18. század végén 19. század elején jelentkező gazdasági igény áttörte a képviselet útjában álló klasszikus jogi felfogásokat, így a polgári kodifikáció során teljes elismerést nyert a közvetlen képviselet tana. Ugyanakkor azonosítható két fő képviselet szabályozási irányzat: az egyik, amelyik a megbízást és a képviseletet összekapcsolja (például az Optk., Code civil), a másik pedig a kettőt külön választó szabályozás (BGB és azt alapul vevő polgári törvénykönyvek).

2.2. Az ügyleti képviselet szabályozástörténete Magyarországon

2.2.1. A Tripartitum előtti magánjog

A magyar magánjogban a képviselet intézményének megjelenése a 13. század második felére tehető. Bár egy 1248-ban keletkezett okirat szerint az esztergomi érsek meghatalmazottja útján kötött meg („vallott be") egy adásvételi szerződést, ez a megoldás akkor még ritkának számított. A jogügyletek megkötésében való képviselet csak a század közepe után terjed el szélesebb körben és szoros összefüggést mutat a perbeli képviselet kialakulásával.[70]

[68] Vö. NEMESSÁNYI, *Közvetett képviselet…, i.m.* 32-39. Elsőként a szász Polgári Törvénykönyvben kap a képviselet és megbízás törvényi elismerést, de széles körben a BGB által terjed el (például 1942-es olasz Ptk., görög Ptk.). Vö. HAMZA *i.m.* 19, ZIMMERMANN *i.m.* 57-58.
[69] HAMZA *i.m.* 9.
[70] ILLÉS József, *Magyar szerződési jog az Árpádok korában.* In: SZLADITS Károly (szerk.) *Magyar Jogászegyleti Értekezések*, XXII. kötet, 4 füzet, Franklin-Társulat, Budapest, 1901, 274; HAJNIK Imre, *Bírósági szervezet és perjog az Árpád- és a vegyes- házi királyok alatt*, MTA, Budapest, 1899, 174.

A képviselőre a korabeli okiratok és törvények többféle kifejezést is használtak. A római jogi *procurator* kifejezésből ered a „prokátor" kifejezésünk, amelyet a későbbi korok fordítói hagyományosan ügyvédnek fordítottak. A prokátor vagy *procurator* kifejezést egyaránt használták az ügyletkötésben eljáró képviselőre és a perbeli képviselőre is. A perbeli képviselőre a prokátor mellett használták az „*advocatus*" kifejezést is, bár a két fogalom nem minden esetben fedte egymást. Míg a prokátor a felet helyettesítette a perben, addig az *advocatus* inkább a fél vagy éppen a prokátor szószólója volt. Ismert volt ugyanakkor az ún. teljhatalmú képviselő vagy teljhatalmazott (latinul „*plenipotentialibus*") intézménye is, aki a meghatalmazás keretein belül a képviselt személy helyett és nevében teljes joggal eljárhatott. Ha a meghatalmazás általános volt, vagyis minden ügy vitelére vonatkozott a képviselt minden ügyét intézhette, így a perbeli képviseletét is. A korban azonban nem alakult ki a képviseletre vonatkozó stabil fogalomtár, ugyanazon fogalmat különböző kontextusokban, különböző értelemben használtak. Bár a korabeli törvényekben használták a „*mandatum*" kifejezést, ez a bírói vagy királyi parancsra utalt, nem pedig megbízásra.

Amennyiben egy személy képviselő útján kötött szerződést, ezt kifejezetten megjelölték szerződések bevezetőjében rögzítve, hogy a szerződő fél nem személyesen, hanem képviselő által vallja be a szerződést az okiratkiállító szerv előtt, különben a joghatás nem a képviselt személyében állott be.[71] A képviselő csak írásbeli meghatalmazás birtokában, vagyis „*littera procuratoria*" járhatott el. Ezt a kifejezést fordították később „ügyvédvalló levélnek" a jogtudományban.[72] A meghatalmazás ekkor még nem más, mint a felek között létrejövő megbízás írásba foglalt változata[73], amelyet hiteles pecséttel kellett ellátni. Voltak, akik személyesen, saját pecsétjük alatt állíthatták ki a meghatalmazást,[74] mások a hiteles helyeken vagy az ország rendes bírái vagy helyetteseik előtt adhattak meghatalmazást.[75]

---

[71] „Midőn valamelyik az egyezkedett felek közül, vagy mindenik is úgy egyezkedett, mint másnak képviselője a H. K. I. R. 126. sz. 1. §. értelmében keletkezett szokás szerint, p. o. *a biztos megbízója*, a gyámnok és gondnok a gondviselésük alá bízottak, a testületek képviselői a képviseltek nevében és képében, kiknek határozottan ki kell fejezni azt, hogy mint olyanok (epia tales) vettek legyen részt az egyezkedésben, mert különben a szerzett jog s elvállalt tartozás nem fognak általszállhatni a képviseltekre." DÓSA Elek, *Erdélyhoni jogtudomány. Második könyv. Erdélyhoni magyar magánjogtan*, Kolozsvár, 1861, 456.

[72] HAJNIK *i.m.* 276.

[73] Vö. ILLÉS *i.m.* 275.

[74] Például a király, hiteles helyek (káptalanok és konventek), városok, érsekek és püspökök, az ország rendes bírái, grófok.

[75] HAJNIK *i.m.* 176-177.

Az Árpád-kori magyar szerződési jogot tanulmányozva Illés az ügyleti képviselet alatt a jogügyletek megkötésében való képviseletet ért, nem csak azt az esetet, amikor a képviselet forrása a felek megállapodása. Az ő rendszerében kétfajta képviselet létezik: *perbeli és ügyleti képviselet*. Az ügyleti képviseleten (és egyébként a perbeli képviseleten belül is) belül azonosítja: *1.* a törvényes képviseletet, amely a képviselet leggyakoribb formája és azokat a helyzeteket jelöli, amikor egy személy képviseletét családtagjai látják el (apa a fiút, fiú az anyját, testvér a testvéreit stb.); *2.* jogi személyek (egyház, világi testületek, hatóságok) képviseletét; *3.* egyházi és világi személyek képviselete hivatalnok által; és végül *4.* egyszerű felhatalmazáson alapuló képviseletet, amikor nincs sem családi sem más függő viszony a képviselt és képviselő között (comes, plebanus, jobbágy a többi jobbágy helyett, inas az urát). Ezek közül utóbbit tartja az ügyleti képviselet „tiszta" formájának.[76] A magyar jog tehát ismerte és alkalmazta a képviselet intézményét, valamint annak közvetlen formáját,[77] hiszen a képviselő által kötött jogügyletek hatása közvetlenül a képviselt személyében álltak be, esetlenként kiegészülve a képviselőre néző kötelező erővel (pl. szavatosságot vállal képviseltje helyett).[78] A képviseletet nem csak a szerződéskötésre, hanem a szerződésekből származó kötelezettségek teljesítésére is kiterjedhetett (pl. adásvétel esetén a vételár átadására vagy átvételére). A képviselő eljárhatott a képviselt nevében és érdekében vagy saját nevében és a képviselt érdekében. Ez esetben maga is kötelezetté vált a képviselt mellett.[79]

Ami a perbeli képviseletet illeti, kezdetben a peres felek csak személyesen vagy törvényes képviselőjük (gyám, férj) útján jelenhettek meg. A 13. század közepére egyre gyakoribbá vált, hogy a felek meghatalmazottjuk (prokátor, ügyvéd) útján vettek részt a perben, kivéve azokat az eseteket, amikor a bíró vagy a törvény a személyes megjelenést követelte meg. A perbeli képviselőnek a bíróság előtt be kellett mutatnia megbízólevelét (ügyvédvalló levelét).[80] Perbeli képviselők főként perben álló felek barátai, rokonai vagy alárendeltjei voltak, többnyire jogot ismerő személyek, de gyakran az írni-olvasni tudó egyházi személyeket is igénybe vették.[81] Hosszú ideig bárki lehetett perbeli képviselő, aki cselekvőképességgel rendelkezett, egyházi vagy világi személyek, szabadállásúak, rokonok. Ügyvédet vallhatott (bízhatott meg) minden perbeli jogképességgel bíró

[76] Vö. ILLÉS *i.m.* 276-277.
[77] ILLÉS *i.m.* 277.
[78] ILLÉS *i.m.* 275.
[79] ILLÉS *i.m.* 274-275.
[80] HAJNIK *i.m.* 176.
[81] BÓDINÉ Beliznai Kinga, MEZEY Barna, *A jogszolgáltatás szervei.* In: MEZEY Barna, GOSZTONYI Gergely (szerk.), *Magyar alkotmánytörténet*, Osiris Kiadó, Budapest, 2020, 239.

természetes és jogi személy. [82] Tartalmát tekintve szólhatott egy adott ügyre, de lehetett általános is, a megbízó minden ügyére vonatkozóan. Kezdetben csak egy per végleges elintézéséig, majd pedig határozatlan időre szólt.[83]

A képviseletre vonatkozó jogszabályokat már a 15. századtól találunk a magyar törvényekben. Ezek legtöbbje a perbeli képviseletre vonatkozik, egyesek viszont mindennemű ügyvédvallásra. Zsigmond király 1405. évi első dekrétumában megtiltotta, hogy az egyházi fórumok nyilvános jegyzői (*notarii publici*) világi személyek közötti perekben megbízottként (*procurator*) vagy ügyvédként (*advocatus*) eljárjanak [3. cikkely]. Ebből a rendelkezésből kiderül, hogy a közjegyzői feladatokat ellátó személyek alkalomszerűen, mint *procurator*ok és *advocatus*ok is felléptek, továbbá, hogy e két tevékenységet a magyarországi egyházi bíróság előtt folyó perben ekkor még megkülönböztették.[84] Zlinszy János szerint itt nincs szó intézményes elkülönülésről, inkább ugyanannak a tevékenységnek két fajtájáról, amit ugyanaz a személy végzett.[85] Ehhez hasonlóan, Mátyás király 1471. évi XIV. törvénycikke tiltotta, hogy a bírók vagy ülnökeik peres eljárásokban meghatalmazottként vagy ügyvédként részt vegyenek[86].

Mátyás király 1486. évi LXIX. törvénycikke megtiltotta, hogy egy ügyvéd tizennégynél több személy nevében eljárjon, mivel gyakorivá vált, hogy az ügyvédek nyereségvágyból túl sok ügyet vállaltak el, amelyeket aztán nem tudtak megfelelően ellátni, s ennek ügyfeleik látták kárát. Ugyanakkor elrendelte, hogy az ügyvéd gondatlan eljárása miatt kiszabott büntetést már nem csak a megbízó, hanem fele részben az ügyvéd köteles megfizetni.[87]

II. Ulászló 1492. évi XCVII. törvénycikke a nemes nők ügyvédvallásával kapcsolatosan állapított meg különös szabályokat. A bárók vagy más nemesek feleségeik, amennyiben saját ügyeik vitelére képviselőt szerettek volna kinevezni (ügyvédet vallani)

---

[82] HAJNIK i.m. 176-178.
[83] HAJNIK i.m. 179-180.
[84] ZLINSZKY János, *Az ügyvédség kialakulása Magyarországon és története Fejér megyében*. In: FARKAS Gábor (szerk.) *Fejér Megyei Történeti Évkönyv 8*, Székesfehérvár, 1974, 18.
[85] Procuratorként járt el a perben, és adott felkérésre, mint advocatus, tanácsot. ZLINSZKY *i.m.* 22-23.
[86] „*Judices, causas judicent, nonprocuratores, aut advocatos agant. Clamor contra eos excitatus, a rege examinetur, et sontes puniantur*", azaz „A bírák a pereket bírálják el és meghatalmazottakul vagy ügyvédekül ne perlekedjenek; az ellenük emelt panaszt a király vizsgálja meg, s a bűnösök bűnhődjenek". A Corpus Iuris Hungarici szövegét a Franklin Társulat által 1896-tól megjelentetett Millenniumi emlékkiadásából idézem.
[87] „Továbbá, mivel szokása az ügyvédeknek, hogy nyereségvágyból mentül több személynek az ügyeit elvállalják és azok védelmében meglehetősen hanyagul járnak el, és ha megbízóikat egyszer-másszor bírságban marasztalják, ebből semmit sem csinálnak (…) 2. §. Ennélfogva rendeltük, hogy ennekutána egy ügyvéd se merje tizennégy személynél többnek az ügyeit elvállalni és vinni. 3. §. Amikor pedig bírságokban fogják elmarasztalni, ezek iránt az ő felének fekvőjószágaiból és birtokaiból mind a bírónak, mind az ellenfélnek részére nézve a per befejezése és az ügy eldöntése után azonnal eleget kell tenni."

de a földrajzi távolság vagy egyéb más okból nem tudtak (vagy nem mertek) a hiteles helyre utazni, a káptalan vagy convent két kanonokot vagy szerzetest küldött ki a nemes asszonyhoz és az azok előtt tett ügyvédvallást érvényesnek kellett tekinteni.[88]

Az ügyvéd és a képviselt személy viszonyából adódó esetleges visszaélések kiküszöbölésére hozták létre az ügyvédszó visszavonásának vagy visszahúzásának (*revocatio procuratoris*) intézményét.[89] Az ügyvédszót akkor lehetett visszavonni, amikor a perben álló fél ügyvédje eljárása során mulasztást követett el vagy hibás kijelentéseket tett és emiatt a megbízó hátrányt szenvedett. E jogorvoslatot Árpád-házi királyaink idején még nem alkalmazták, de az Anjouk korából származó egyes oklevelek utalnak ezen intézményre, amikor a *procurator* perbeli előterjesztésének megváltásáért három márka bírság megfizetéséről rendelkeztek.[90] II. Ulászló törvényei is említést tettek az intézményről, kiemelve, hogy egyesek visszaélésszerűen éltek ezzel a lehetőséggel és az ügyben hozott határozat kimondása után vonták vissza ügyvédjeik kijelentéseit, akadályozva ezáltal a határozat végrehajtását és kérték az ügy újbóli kivizsgálását. Emiatt a 1492. évi LI. törvénycikkben úgy rendelkezett, hogy az ügyvédszó visszavonása csak addig lehetséges, amíg az ügyben döntés nem született.[91] Az 1500. évi 15. törvénycikk viszont már úgy rendelkezett, hogy ez a megkötés csak a hosszú perekre volt alkalmazandó, a rövid lefolyású perek esetén az ítélet meghozatala után is lehetséges volt az ügyvédszó visszavonása[92], viszont minél később következett be, annál nagyobb díj megfizetésére volt köteles a megbízó.[93] Az ügyvédszó visszavonása jogorvoslatnak

[88] „Gyakran elő szokott fordulni, hogy az asszonyok, főképen a bárók és előkelők és más nemesek feleségei a maguk ügyeiben, amelyeket tudniillik ők mások ellen, vagy mások ő ellenük indítottak, vagy a hely távolsága, vagy az utazás viszontagságai miatt, avagy más igazokból nem igen mehetnek személyesen a káptalani vagy conventi helyekre, hogy ügyvédeket valljanak, vagy pedig a női nem gyarlósága és egyszersmind becsülete miatt is félnek oda menni. 1.§. Azért határoztuk, hogy amidőn ezek az asszonyok az illető káptalani és conventi helyekről, ugyancsak azoknak az asszonyoknak a kérésére e czélból kiküldött két kanonok vagy conventbeli szerzetes előtt ügyvédet vallanak, ez az ügyvédvallás erőben maradjon és a káptalannak vagy conventnek erről kiadott leveleit minden bíróság elfogadja s azoknak olyan teljes hitelt adjon, mint egyéb ügyvédvalló levélnek."

[89] BÓDINÉ, MEZEY *i.m.* 242.

[90] HAJNIK *i.m*. 414.

[91] „Ennélfogva elhatároztuk, hogy az ilyetén peresek ennek utána ügyvédjeik szóváltásait csak addig vonhassák vissza és a pert csak addig szállíthassák le, amíg a per függőben van és az ügyben még nem döntöttek".

[92] „Továbbá a nagyobb decretumnak az ügyvédszó visszavonásáról szóló ötvennegyedik czikkelye tárgyában végeztük. 1. § Hogy ezt a czikkelyt csakis a hosszu perekre nézve kell érteni a melyekben perfolyamatok szoktak következni; a mely perekben azt mindvégig meg is kell tartani. 2. § Ellenben a rövid perekben, mint az értesités mellett inditottakban és hasonlókban, a melyekben tudniillik perfolyamatok még nem fordultak elő, bármelyik perlekedő még a meghozott és kihirdetett itélet után is visszavonhatja ügyvédjének szóváltásait."

[93] 3. § Ugy, hogy azon a napon, a melyen az itéletet kimondják, minden teher nélkül tilthassa be perét és vonhassa vissza az ügyvédszót; de később a nyolczados törvényszékek tartása idején (kivévén a nyolczados törvényszék utolsó napját és ezt is akkor, ha patvarosan vagy csalárdul akarna eljárni) mindig a kisebb

minősült, amely nem csak meghatalmazás visszavonását jelentette, hanem a korábbi meghatalmazott nyilatkozatainak és perbeli cselekményeinek teljes vagy részbeni semmisségét.[94] A megbízónak lehetősége nyílt ezáltal az ügyvédje által tett nyilatkozatok módosítására és olyan bizonyítékok előterjesztésére, amit az ügyvéd elmulasztott.

Az ügyvédi megbízás tartamát a felek megegyezése határozta meg, külön rendelkezés nélkül pedig egy per végleges elintézéséig tartott.[95] II. Ulászló 1504. évi XIV. törvénycikke a tanulás, utazás vagy szolgálat miatt külföldön tartózkodók által adott ügyvédi megbízásokat a megbízó távolléte idejéig érvényesnek tekintette. Az 1578. évi XVII. törvénycikk azonban már úgy rendelkezett, hogy az ügyvédvalló levelek úgy a világi, mint az egyházi perekben is főszabály szerint egy évig érvényesek. Kivétel azoknak az esete, akik követségekben vannak, vagy az külföldön tanulmányokat folytatnak.

A fent említett rendelkezések alapvetően közjogi jellegűek, a peres eljárásokban való képviseletre vonatkoznak. Körvonalazódik viszont a perbeli képviseletre jogosultak köre, egyes felelősségi kérdések, illetve a perbeli képviseletre vonatkozó meghatalmazás (ügyvédvalló levél) egyes formai, tartalmi sajátosságai is. Ettől eltekintve a korabeli okiratok tanúsága szerint a képviselő útján történő szerződéskötés bevett gyakorlat volt és közvetlen joghatást keletkeztetett a képviselt részére.

2.2.2. A Hármaskönyv és a Corpus Iuris Hungarici kora

A rendi magyar szokásjogot először összefoglaló Tripartitumban is találunk az ügyleti képviseletre vonatkozó szabályokat. A kiskorúak cselekvőképességéről szóló I. rész 111. címben rögzíti, hogy a régi szokás szerint a fiúgyermek 14 éves korától vallhatott ügyvédet (jelölhetett ki képviselőt), de a Tripartitum összeállításának idején ez a korhatár már általában 12 év volt.[96] A lánygyermekek esetében ez a korhatár következetesen 12 év volt.[97] A gyámság alatt álló kiskorúak minden esetben csak gyámjuk beleegyezésével köthettek szerződést [I. rész 126. cím].

---

teherrel, tudniillik hat aranyforinttal; végre a nyolczados törvényszék elteltével kétszáz aranyforintot tevő ötven nehéz girával vonhassa vissza akárki ügyvédjének szóváltásait."

[94] PAPP László, *A Planum Tabulare jogorvoslati rendszere,* Miskolci Jogi Szemle 2015/2. szám, 83.

[95] BÓDINÉ, MEZEY *i.m.* 240.

[96] Tripartitum, I. rész, 111. cím: „6. §. Ámbár tehát a régiek gyakorlata és szokása szerint a férfineműek tizennégy éves korukban kezdettek ügyvédet vallani, mind a mellett, a mi időnkben és mai gyakorlat szerint, tizenkét éves korukban általában ügyvédeket vallhatnak (…)".

[97] Tripartitum, I. rész, 111. cím: „7. §. A leányok pedig ugyancsak születésük tizenkettedik évében ügyvédeket vallhatnak (…).

Az ügyvédek rendelésének formai követelményei tekintetében a következő szabályokat állapította meg: a magasabb egyházi elöljárók (érsekek, püspökök), az aurániai perjel, az ország ispánjai és a ráczországi despota saját maguk által kiállított és pecséttel ellátott okiratban jelölhették ki meghatalmazottjaikat, míg a többi bárók és nemesek az ország rendes bírái előtt vagy valamely hiteles helyen (convent, káptalan) előtt adott nyilatkozattal (bevallással) tudták ezt megtenni [II. rész, 13. czím].Kivételesen azonban előfordult, hogy a király az ügyvédrendelésre adott kiváltságot[98] vagy bővítette azon helyeket, ahol ügyvédvallásokat lehetett tenni.[99]

Egy összeférhetetlenségi okot is rögzít a Tripartitum: a királyi vagy nádori ember ugyanazon ügyben, melyben perbehívást vagy egyéb végrehajtást teljesített, meghatalmazott, vagyis ügyvéd nem lehet [II. rész, 22. czím]. A királyi vagy nádori ember alatt olyan személyt értettek, aki az egyes perek, ítéletek lebonyolításában és végrehajtásában, alkalmi jelleggel, segítette a nádor munkáját.[100] Mivel a nádor embere közvetlenül részt vett az ügy megoldásában, magától értetődő, hogy meghatalmazotti minősége ezzel összeférhetetlen. Érdekes viszont, hogy a tilalomhoz fűzött magyarázatban Werbőczi egyenesen azonosítja az ügyvédet a perben álló féllel (felperessel): „(…) az ügyvéd pedig felperes számba megy, mivel ő az, ki keresetet indít és ellenvetést tesz és így biró és felperes képében tűnik föl. Az pedig senkinek sincsen megengedve, hogy egy és ugyanazon ügyben felperes és egyszersmind biró is legyen."

A Tripartitum részletesen szól az ügyvédszó visszavonásáról. A perújításról szóló II. rész 77. czímben előbb megjegyzi, hogy az ügyvédek helytelen szóváltása miatt perújítást szoktak kérni, majd tekintettel arra, hogy a perújítás szabályai korábbi végzeményekben világosan le vannak írva, szó szerint idézi az ide vonatkozó jogszabályokat, köztük a fentebb említett 1492. évi LI. törvénycikk és az 1504. évi XIV. törvénycikk ügyvédszó visszavonására vonatkozó rendelkezéseit is. Ezután a II. rész 79-

[98] 1470-ben például Mátyás király a Blagai grófoknak adott erre kiváltságot, mivel a határvidéken laktak és a törökveszély miatt nem tudták a hiteles helyeket felkeresni. Teleky József a következően foglalja össze a kiváltságlevelet: „Mátyás király Blagai János, István, Miklós és Mihály grófoknak és anyjoknak Katalinnak kérelmére, kik a törököktől féltökben a káptalanokhoz és conventekliez ügyvédvalló levelekért menni gyakran nem mervén s e miatt ügyeik hátramaradásától tartván, orvoslás végett hozzá folyamodtak, - megengedi, hogy saját pecsétök alatt mind magok mind örököseik az ország minden egyházi és világi bírósága előtt és minden kereső vagy szenvedő ügyeikben érvényes ügyvédvalló levelet adhassanak ki. Kelt Budán december 16-dikán 1470." TELEKY József, *Hunyadiak kora Magyarországon*, *XI. kötet*, Emich Gusztáv Könyvnyomdája, Pest, 1855.

[99] Az 1563. évi LIII. törvénycikk alapján a vármegye joghatósága alá tartozó peres ügyekben az ügyvédi megbízást a megye törvényszékén is meg lehetett adni. Az ok: egyes határmenti vármegyékben a hiteles helyek hiánya.

[100] SZŐCS Tibor, *A nádori intézmény korai története 1000–1342*, Magyar Tudományos Akadémia Támogatott Kutatócsoportok Irodája, Budapest, 2014, 227.

81. címekben gyakorlatilag az ügyvédszó visszavonására vonatkozó törvényes rendelkezéseket ismétli meg és bővíti ki magyarázatokkal. Werbőczy legjelentősebb érdeme ebben a tekintetben a rövid és hosszú perek jellegének meghatározása.[101] Werbőczy az ügyvédszó visszavonását több helyen a perújítással összefüggésben említi[102], ez azonban nem jelentette, hogy azt csak a perújításon belül lehetett gyakorolni. Ahogy Papp László is rámutat, a rendi értelemben jogorvoslatokat tágabban kell értelmezni, ugyanis a hagyományos jogorvoslati szak mellett, néhány jogorvoslatot már a per folyamán is lehetett gyakorolni. Ilyen volt egyebek közt az ügyvédszó visszavonása is.[103]

Kezdetben az ügyvédek, képviselők nem kellett jogi képzettséggel rendelkezzenek, idővel azonban egyre inkább azon személyek territóriumává vált, akik célirányos tanulmányokat végeztek. Mivel viszonylag kevesen rendelkeztek jogi tanulmányokkal sok esetben különböző szerepekben (bírói, hatósági, ügyvédi) egymást váltva jártak el. Ez a jogkeresőkben természetesen bizonytalanságot szült, emellett egyre gyakoribbá vált az ügyvédek rosszhiszemű eljárása. Egyes törvények ezt próbálták valamilyen módon korrigálni. Például az 1567. évi XXVII. törvénycikk az ún. „*patvarkodási eskü*" letételéhez kötötte az ügyvédként való eljárást.[104] Mind a magánszemélyek pereiben eljáró ügyvédek, mind a kincstár és a jogi személyek ügyészeinek esküt kellett tenniük arra, hogy nem vállalnak igazságtalan peres ügyet, az ország törvényei szerint járnak el, az ellenféllel össze nem játszanak és a pert indokolatlanul nem nyújtják.[105] Ez a rendelkezés nem bizonyult hatékonynak hiszen már az 1574. évi XXXIV. törvénycikk eltörölte arra hivatkozva, hogy a pereskedést megdrágítja.

Az ügyvédi tevékenység első átfogó hazai szabályozására 1694-ben került sor. I. Lipót 1694. október 26-án adta ki *Statutum Per Advocatos Causarum, seu Procuratores Regni Observandum*, amelyet az első magyar ügyvédi rendtartásként értékelt a szakirodalom.[106] 1723-ban több törvénycikk is az ügyvédek és meghatalmazottakra

[101] PAPP *i.m.* 83.
[102] Erre a következő részek utalnak: „Mivel a visszaűzés megtörténte és az ügyvédek helytelen szóváltása után a fejedelemtől gyakran perújítást szoktak kérni (…)" (II. rész, 77. czím); „Minthogy a perújítás ügyében és dolgában gyakran bekövetkezik az ügyvédszó visszahúzása (…)" (II. rész, 79. czím)
[103] PAPP *i.m.* 73.
[104] „Mindenféle csalások elháritása végett, az országlakók jónak látták, hogy az ügyvédek, ugy a vármegyei törvényszékeken, mint a rendes birák előtt a hiában való és üres kifogásokkal (a melyek a dologra semmiképen sem tartoznak; hanem csupán az idő haladék kedveért vették bizonyos rossz szokásból gyakorlatba) fölhagyjanak és esküt tegyenek, a melyet patvarsági eskünek neveznek."
[105] ZLINSZKY *i.m.* 27.
[106] ZLINSZKY *i.m.* 29.

vonatkozó egyes kérdésekről szólt. A megyék pecsétje alatt kiadandó meghatalmazásokról s ügyvédvallásokról szóló 1723. évi XXXV. törvénycikk[107] rögzítette, hogy a megyéken kiállított meghatalmazást és ügyvédvalló levelet ettől fogva az ország bármely bíróságán el kell fogadni. Korlátozta továbbá az általános meghatalmazások érvényességét egy évre. Ez nem érintette az eseti vagy a visszavonás idejéig kiadott meghatalmazásokat. Az ügyvédekről szóló 1723. évi XXXVIII. törvénycikk[108] a perek gyorsítása érdekében elrendelte a még fel nem esketett ügyvédek eskütételét, utasítást adott a szakszerű jogszabályokat is felhívó pervitelre és felhatalmazta a bíróságot a három periraton túlmenő beadványok mellőzésére. Az ügyvédi díj megállapítását a bíróság hatáskörébe utalta azzal, hogy a megállapításnál tekintetbe kell venni az ügyvéd gyakorlatát, ügyességét és a kifejtett munkát. A törvény tiltotta, hogy az ügyvédek a per tárgyának egészét vagy részét a maguk részére kikössék.[109]

A Corpus Iuris Hungarici szövegében az 1723. évi törvénycikkekben találkozunk először a „plenipotentialibus" vagyis „tejhatalmazott", „tejhatalmú meghatalmazott" kifejezéssel. A törvénycikk az ügyvéd (procurator) mellett használja a „tejhatalmazott" kifejezést is, ami arra utal, hogy a két fogalom külön jelentéstartalommal bírt. A tejhatalmazott alatt értettek minden olyan képviselőt, akinek általános meghatalmazása volt és egy személy összes ügyeiben eljárhatott beleértve a perbeli képviseletet is. Ezzel szemben az ügyvéd fogalmat csak a perbeli képviseletre használták, ami szintén lehetett általános és eseti, csak egy ügyre vagy annak egy szakaszára vonatkozó.

Az 1729-es országgyűlés a hat évvel korábbi rendelkezéseket újabbakkal egészítette ki. Az 1729. évi XXIV. törvénycikk az országon kívül tartózkodók számára engedélyezte, hogy saját pecséttel és aláírással adjanak ki ügyvédi vagy meghatalmazó levelet.[110] Amennyiben a bíró vagy hiteles személy nem ismerte a képviselt pecsétjét és aláírását, két tanú általi megerősítés volt szükséges. Elrendelte továbbá, hogy a megbízás visszavonása is ugyanezen feltételeknek kellett eleget tennie és az új megbízott köteles volt értesíteni az érintett harmadik személyeket és a korábbi megbízottat is a visszavonás tényéről.[111]

---

[107] Latinul: „De plenipotentialibus, et procuratoriis; sub sigillo comitatuum emanandis".
[108] Latinul: „De advocatis".
[109] Vö. ZLINSZKY *i.m.* 34.
[110] Az 1764/65. évi XXVIII. Törvénycikk értelmében a teljhatalmazottak és ügyvédek rendelése már az alispánok előtt is történhetett.
[111] 1729. évi XXIV. törvénycikk: „6. § Hanem az ily visszavonás alkalmával egyuttal az uj megbizott kirendelése után ez utóbbi azt, a kivel az előbbi meghatalmazott szerződni vagy egyezkedni szándékozott,

Mária Terézia uralkodása idején az ügyvédi tevékenység gyakorlását szakmai vizsgához kötötték. Az 1769-ben kiadott rendeletében meghatározott idejű gyakorlatot követően előírta az ügyvédi vizsga teljesítését, majd 1804-ben, a Kúria 1798-ban elkészített munkálata alapján az I. Ferenc idején kiadott *Instructio pro advocatis* írta körül részletesen a pályára kerülés kritériumait. A jogi végzettség megszerzését követően két év gyakorlati időt kellett kimutatni, ebből egy évet jurátusként (táblai felesküdött jegyzőként), míg a másik esztendőt patvaristaként (ügyvéd melletti gyakornokként) kellett eltölteni. Ezután tehette le a jelölt az ügyvédi vizsgát, majd az ügyvédi esküt, és az erről kiállított oklevélben (diploma) már a vizsga eredményét is feltüntették. Az ügyvédeket a bíróságok vették lajstromba.[112]

Az ügyleti képviselet közvetett formájának számító *bizomány* első törvényes szabályait a magyar jogban a kereskedőkről szóló 1840. évi XVI. törvénycikkben találjuk. Nem volt szó viszont átfogó szabályozásról, tulajdonképpen az ügylet megnevezésében és néhány részletszabály megállapításában merült ki. A törvénycikk 35. §-a alapján a kereskedőknek teljes szabadságukban áll bármilyen adásvételi és egyéb kereskedelmi ügyleteket megkötni, továbbá „árúkat eladási bizományba (Commission[113]) venni, és áruszállításokat tenni, a mennyire ezt törvényes rendszabások nem gátolják". A bizomány tehát csak eladásra vonatkozhatott. A szabályozás értelmében eltérő megegyezés hiányában a bizományos (Commissionär) felelt az általa kötött szerződések teljesítéséért is, úgy, mintha ő lenne a vevő (star del credere) [38. §]. Felmondás esetén a bizományos a rá bízott árukból a továbbiakban nem adhatott el, ellenben törvényes zálogjoga volt az áruk felett a megbízó elleni követeléseinek erejéig [40-41. §]. Végül pedig megállapította a bizományos díjának számítási módját, amennyiben a felek másképp nem rendelkeztek volna. Ez magában foglalta a bizományos által megelőlegezett összegeket és azok kamatját, valamint az eladott áruk után járó ún. eladási díjat (Provision) [42. §].[114] A szabályozás hézagpótló jellegűnek mondható, szabad kezet adott a szerződő feleknek a szerződés tartalmának meghatározásában.

valamely országos hitelesség közbejöttével, a meghatalmazásnak ilyen visszavonása felől bíróilag intse meg s a szerződéstől vagy egyezkedéstől tiltsa el. 7. § S ezenkivül a meghatalmazás ily visszavonását az előbbi megbizottnak is tudtára kell adni."

[112] Vö. ZLINSZKY *i.m.* 38-39; KORSÓSNÉ DELACASSE Krisztina, *Ügyvédség*. In: JAKAB András, KÖNCZÖL Miklós, MENYHÁRD Attila; SULYOK Gábor (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*, http://ijoten.hu/szocikk/ugyvedseg, (2025. február 15-i letöltés), [35] bekezdés.

[113] A törvény egyes kifejezéseket német megfelelőit is megjelöli.

[114] Az eladási díj alapesetben az eladott áruk 5 %-a, star del credere esetén pedig 6%.

2.2.3. Az Erdélyi Fejedelemség magánjoga

Erdélynek Magyarországtól való elszakadásig közös törvényhozása volt az anyaországgal, így a Szent Istvántól II. Lajos haláláig (1000—1526) alkotott törvények kivétel nélkül Erdélyben is hatályban voltak. Ugyanígy, Erdélyben is alkalmazták Werbőczy Hármaskönyvét, azzal a különbséggel, hogy míg az Magyarországon, mint szokásjog, addig Erdélyben I. Lipót hitlevelének (Diploma Leopoldinum) értelmében a Hármaskönyv törvénykönyv erejével bírt. Szapolyai János halálát követő 1540. évi segesvári országgyűléstől az erdélyi 1848. évi II. törvénycikk megalkotásáig Erdélynek az anyaországétól külön törvényhozása volt.[115] Az erdélyi törvényhozás egyes rendelkezései kifejezetten a képviselettel kapcsolatosak.

Az 1540 és 1653 közötti erdélyi országgyűlések végzéseit tartalmazó Approbaták (*Approbata Constitutiones Regni Transilvaniae et Partium Hungariae eidem annexarum*[116]) IV. rész XIX. címe kifejezetten a képviselőkről („procurátorokról”[117]) szólt. Az I. cikkely megtiltotta, hogy egy személy egy adott perben kettőnél több képviselőt bízzon meg. Erre azért volt szükség, mert egyes ügyekben a tehetősebb személyek több képviselőt bíztak meg, így a másik félnek vagy egyáltalán nem volt lehetősége képviselőt (ügyvédet) fogadni vagy ha a bíróság számára képviselőt rendelt is ki, az felkészületlensége okán legtöbbször nem tudta megfelelően a feladatát ellátni. Így a szerényebb lehetőséggel rendelkező és jogi képzettséget nélkülöző peres fél érdekei súlyosan sérülhettek. Emellett büntetendőnek rendelt el minden olyan megállapodást („összejátszást”) melynek célja, hogy ügyvédek ne vállaljanak bizonyos személlyel vagy személyekkel szemben ügyeket. Előirányozta továbbá, hogy a bíróság jelöljön ki ügyvédet azoknak a személyeknek, akik szegénység vagy az ügyvédek vonakodása miatt nem tudnak ügyvédet fogadni. A kijelölt ügyvéd feladatát köteles volt megfelelően ellátni, a képviselt pedig köteles volt az ügyvéd honoráriumát megfizetni.[118] Ezen a gyengébbek védelmét szolgáló előírások meglehetősen előre mutatónak számítottak.

---

[115] MÁRKUSZ Dezső, *Bevezetés*. In: MÁRKUSZ Dezső (szerk.), *Magyar Törvénytár. 1540-1848. évi erdélyi törvények*, Budapest, Franklin-Társulat, 1900, XIV; HORVÁTH Attila, *Az Erdélyi Fejedelemség Magánjoga*. In: VERESS Emőd (szerk.), *Erdély jogtörténete*, Forum Iuris, Kolozsvár, 2018, 231.

[116] Erdélyországnak és Magyarország hozzá kapcsolt részeinek megerősített végzeményei. Az Approbatákat az 1653. évi gyulafehérvári országgyűlés jóváhagyása után 1653. március 15-én hirdették ki.

[117] Megfigyelhető egy terminológiai inkonzekvencia: hol a latin „procurator”, hol a magyarosított „prokátor” kifejezést használták.

[118] Vö. DÓSA Elek, *Erdélyhoni jogtudomány. Erdélyi magyar magánjogtan harmadik része. Erdélyhoni magyar pertan*, Kolozsvár, 1861, 23.

A II. és III. cikkelyek az ügyvédek túlkapásait és gondatlan eljárását szankcionálták. Hivatali visszaélésnek minősítette az ügyvédek összejátszását, a rájuk bízott bizonyítékok elvesztését, a bíróság megkerülését, hamis bizonyítékok előterjesztését vagy tanuk megvesztegetését. Az előirányozott büntetés ezekben az esetekben a hivatal és becsületvesztés, mint a hitét és kötelességét megszegő ember.[119] Ugyanakkor tiltotta az aránytalan („illetlen") díjak követelését, lehetőséget biztosítva a bíróságnak, hogy a fél kérelmére mérsékelje az ügyvéd díját. Amennyiben a képviselt személy ügyvédje gondatlansága miatt vagy ellenérdekű féllel való csalárd megegyezés következtében kárt szenvedett volna, lehetősége volt teljes kárát az ügyvédjétől kérni.

Az Approbaták, Compilláták (*Compilatae Constitutiones Regni Transylvaniae et Partium Hungariae eldem annexarum*[120]) és Articuli Novellares (új cikkelyek[121]) és Articuli Provisionales[122] használták a „mandatum" kifejezést is, viszont nem megbízási szerződés értelemben, hanem mint „parancs", „meghagyás".[123]

2.2.4. Az osztrák magánjog

Az 1848-ban elfogadott márciusi törvények ugyan eltörölték az ősi magyar magánjog alapjait (úrbéri viszonyok, ősiség és adományrendszer), de a forradalmi törvényhozó már nem tudta lefektetni a modern, jogegyelőségen alapuló magánjogra történő átmenetet és nem sikerült írott polgári törvénykönyvet alkotni sem, amit az 1848. évi XV. törvénycikk előirányozott.[124] Megtette ezt azonban az osztrák neoabszolutista hatalom, amely a forradalom leverését követően a birodalmi egységesítés jegyében az 1852. november 29-i császári nyílt paranccsal (pátenssel) és 1853. május 1-i hatállyal

[119] DÓSA, *Erdélyhoni jogtudomány. Második könyv…, i.m.*, 527-528.
[120] Erdélyországnak és Magyarország hozzá kapcsolt részeinek megerősített végzeményei. A Compiláták az 1654-1669 között elfogadott országgyűlési végzeményeket tartalmazta az Approbaták folytatásaként. Kihirdetve 1669. március 4.
[121] Az 1744-1848 között az erdélyi törvényeket tartalmazta. Első kiadását 1769-ben jelentették meg.
[122] Az 1791. évi országgyűlés I. Ferenc király által ideiglenesen megerősített 8 cikke (94-97 és 133-136).
[123] Lásd pl. Approbaták, IV. rész, IX. czím. Legitimum mandatumokról és sententiákról, I. cikkely: „A legitimum mandátumokra, és legitime emanált sententiákra, az executorok kimenni tartozzanak (…), vagyis „törvényes parancsokra és törvényesen kiadott ítéletekre a végrehajtók kimenni tartoznak" A fordításért lásd. MÁRKUSZ Dezső (szerk.), *Magyar Törvénytár. 1540-1848. évi erdélyi törvények*, Budapest, Franklin-Társulat, 1900, 192; Compilaták, IV. rész, IV. czím. Mandátumokról, I. cikkely: „Noha a nagyságod méltóságos neve alatt emanáltatott compulsorium mandátumok mindenekre in genere sonálnak (…), azaz „Noha a nagyságod méltóságos neve alatt kibocsátott tanuvallató parancsok mindenekre általában szólanak (…). A fordításért lásd. Uo. *i.m.* 312.
[124] SZLADITS Károly, *A magyar magánjog fogalma, fejlődése és tudománya*. In: SZLADITS Károly (szerk.): *Magyar magánjog. Általános rész. Személyi jog.* I. kötet, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1941, 84.

életbe léptette az osztrák polgári törvénykönyvet (a továbbiakban Optk.) és az azt kiegészítő nyílt parancsokat és rendeleteket, amelyek Magyarországon 1861-ig maradtak hatályban. Az Optk. Erdélyben az 1853. május 29-i császári nyílt paranccsal és 1853. szeptember 1-jei hatállyal került bevezetésre, hatályon kívül helyezésére pedig csak közel kilenc évtized múlva került sor.[125] Bár az Optk. bevezetését általános ellenszenv fogadta[126], az abszolutizmus jogi rendelkezései, legalábbis a magánjog vonatkozásában, liberalizmust mutattak, jogbiztonságot hoztak[127] és nem utolsó sorban a kötelmi jog területén modernebbnek számítottak, mint az évszázados lemaradást mutató hagyományos magyar kötelmi jog.[128] Számos jogintézmény ezen keresztül honosodott meg a magyar jogban[129], egyebek mellett a képviselet első átfogó szabályozását is az Optk. valósította meg.

Az Optk. a „A meghatalmazásról s az ügyvitel egyéb nemeiről”[130] szóló 22. fejezetben tárgyalta a megbízási szerződést. A szerződést magát „meghatalmazási szerződésnek” nevezte, nem különböztette meg egymástól a megbízást és a meghatalmazást.[131] Az 1002. § úgy határozza meg a meghatalmazási szerződést, mint „azon szerződés, melynél fogva valaki valamely reábizott ügyletet a másik nevében ellátás végett fölvállal”. A mai terminológiában használatos megbízóra a „hatalmazó”, míg a megbízottra a „hatalmazott” kifejezést használta. Hatalmazott lehetett akár cselekvőképtelen személy is [Optk. 1018. §].

Főszabály szerint ingyenes szerződés, csak akkor minősült visszterhesnek, ha ezt kifejezetten vagy hallgatólagosan a felek megállapították [Optk. 1005. §]. Szóban vagy írásban is lehetett megkötni. Azok a személyek, akik nyilvános szolgáltatások keretében

[125] Az Optk.-t Észak-Erdélyben a történelmi magyar jog fokozatos visszavezetése révén helyezték hatályon kívül, amely 1942 zárult le. Dél-Erdélyben a román állam az 1943. évi 389. törvény törvénnyel kiterjesztette az addig vitatott és meghaladottnak tartott ókirályságí jogot a Kárpátokon túli Romániára és szorította ki az Optk. alkalmazását. Vö. VERESS Emőd, *Kilenc évtized – az Osztrák Általános Polgári Törvénykönyv Erdélyben.* In: VERESS Emőd (szerk.) *Ad salutem civium inventas esse leges: Tisztelgő kötet Vékás Lajos 80. születésnapjára*, Forum Iuris Könyvkiadó, Kolozsvár, 2019, 170-171.

[126] Külső kényszerként értékelték, amely amellett, hogy a magyar jogfejlődést megtöri és idegen jogszabályt erőltet Magyarországra, ellentétes volt a régi társadalmi rend (a nemesi vagyonjogi kötöttségek) fenntartásának igényével. VERESS, *Kilenc… i.m.* 160.

[127] Vö. BALOGH Judit, *A magánjog átalakításának 1848-as kísérlete és az osztrák jog uralma,* Jogtudományi Közlöny, 1999/10. szám, 412.

[128] Vö. BALOGH *i.m.* 415.

[129] HORVÁTH Attila, *A magyar polgári magánjog történeti alapjai (1848-1945).* In: MEZEY Barna (szerk.) *Magyar Jogtörténet,* Budapest, Osiris Kiadó, 2007, 157.

[130] Az Optk. szövegét a MÁRKUSZ Rezső, *Az Osztrák Általános Polgári Törvénykönyv mai érvényben*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1906 c. munkából idéztem.

[131] SZLADITS Károly, *Az osztrák polgári törvénykönyv, hatásában a magyar jogra*, Budapest, Politzer Zsigmond és Fia Könyvkereskedés, 1932, 280-282.

bizonyos ügyek ellátásával foglalkoztak, megkeresés esetén kötelesek voltak késedelem nélkül nyilatkozni arról, hogy elvállalják-e az ügyet [Optk. 1003. §].[132]

A képviseleti jogot bizonyító okiratot „fölhatalmazványnak" nevezte az Optk. [Optk. 1005. §], amely lehetett különös vagy általános, aszerint, hogy csak egy bizonyos ügyre vagy bizonyos ügyek egy csoportjára (peres, nemperes) vagy a meghatalmazó összes ügyére vonatkozott. Bizonyos ügyek kapcsán kötelezően különös fölhatalmazványt kellett adni[133]. Ugyanakkor megkülönböztette a korlátolt és a korlátlan fölhatalmazványt, aszerint, hogy a meghatalmazott (vagy hatalmazott) saját belátása szerint láthatta el a rábízott ügyet, vagy a meghatalmazó kijelölte eljárásának határait, módját és idejét [Optk. 1007-1008. §]. Az 1009. § szerint még a korlátozott meghatalmazással rendelkező személy is alkalmazhat minden olyan eszközt, amely az ügylet természetéből szükségszerűen következik, illetve amely összhangban áll a meghatalmazó kinyilvánított szándékával.

A meghatalmazás teljesítése volt a hatalmazott legfőbb kötelessége, aki főszabály szerint ezt személyesen kellett elvégeznie és csak akkor helyettesíthette magát, ha erre külön volt hatalmazva vagy a körülményeknél fogva elkerülhetetlen volt. Ezekben az esetekben is felelt, azonban a személy kiválasztásáért. Minden egyéb esetben saját maga felelt a helyettesítő okozott károkért [Optk. 1010. §].

A hatalmazott nem léphette túl a fölhatalmazvány határait. Ellenkező esteben a következményekért saját maga felelt [Optk. 1009. §], sőt emiatt a hatalmazó idő előtt, kártérítési kötelezettség nélkül vissza is vonhatta a meghatalmazást.[134] A hatalmazó viszont jóvá is hagyhatta az így kötött jogügyletet vagy az ügyletből eredő hasznot a maga javára fordíthatta. Ekkor a hatalmazott nem felelt [Optk. 1016. §]. Ugyanakkor köteles volt számot adni a munkájáról, illetve megtéríteni miden olyan kárt, amit a szerződés teljesítése során a hatalmazónak okozott [Optk. 1012. §].

A hatalmazó legfőbb kötelessége megelőlegezni a várható pénzbeli kiadásokat, illetve meg kellett térítenie a meghatalmazási szerződés teljesítése során eszközölt összes hasznos költséget és a hatalmazónak betudható vagy a teljesítés során a hatalmazott által elszenvedett károkat [Optk. 1014. §]. Az ingyenes megbízottnak azonban az Optk. egy speciális kedvezményt adott, az őt érő és a megbízónak fel nem róható károk esetén. E

[132] Például az ügyvédek az 1874. évi XXXIV. törvénycikk 41. §. Alapján.
[133] Pl. Tulajdonátruházás, kölcsön, haszonkölcsön, perindítás, peregyezség, örökség elfogadása, társasági szerződés megkötése, jogról való lemondás stb. A különös felhatalmazvány eseteit a 1008. §. sorolta fel.
[134] C. I. G. 256/1903. TACSICS Péter, SÁNDOR Aladár, *Összefoglaló döntvénykönyv*, V. kötet, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1911, 765.

szabály alapján az ingyenes hatalmazott a vétlen károkért kártérítést követelhet tett, de csak annak a díjnak a mértékéig, amit kapott volna, ha a megbízást nem ingyenesen vállalta volna [Optk. 1015. §].[135]

Az Optk. 1017. §-a „egy harmadik irányában" alcím alatt tulajdonképpen a meghatalmazási szerződés hatásait szabályozza. Ez alapvetően közvetlen képviseletet eredményezett, tehát a hatalmazott által a meghatalmazás keretén belül adott jognyilatkozat hatásai a hatalmazó és a harmadik között jött létre. Ha a meghatalmazás ténye rejtett maradt a harmadik személy előtt, az adott jogügylet a hatalmazott és a harmadikot kötötte.

A meghatalmazás megszűnésének okai voltak a meghatalmazás „visszahúzása" (hatalmazó által) vagy felmondása (hatalmazott által), valamelyik fél halála vagy a jogi személyek esetében, csődje. A hatalmazó a hatalmazott addigi munkájával arányos díjat is ki kellett fizetnie visszahúzás esetén, illetve meg kellett térítenie addigi költségeit és elszenvedett kárát [Optk. 1020. §].[136] Ha a hatalmazott egy elkezdett ügylet befejezése előtt mondta fel a szerződést az okozott kárt meg kellett térítenie, kivéve, ha előre nem látható okok miatt mondta fel a megbízást. Halál esetén, ha a megkezdett jogügylet félbeszakítása az örökösök egyértelmű kárára lenne, a hatalmazott köteles volt azt befejezni. Minden megszűnési ok esetén a halasztást nem tűnő ügyleteket folytatni kellett a hatalmazó vagy az örökösök ellentétes rendelkezéséig. A szerződés megszűnése harmadik személyekkel szemben csak a közlés után vált hatályossá [Optk. 1020-1026. §].

Az Optk. alkotmányos alapját az 1860-ban kiadott Októberi Diploma szüntette meg, miután visszaállította a Magyar Országgyűlést. A császár által 1861-ben összehívott Országbírói Értekezlet által kiadott Ideiglenes Törvénykezési Szabályok visszaállították a 1848 előtti magyar törvényeket, kivéve az ősiség és a feudális viszonyok megszüntetését célzó rendelkezéseket, valamint a telekkönyvi rendeleteket. Az Ideiglenes Törvénykezési Szabályok célja az volt, hogy a neoabszolutizmus idején megalkotott

---

[135] Csanádi szerint ez a megoldás valójában azt jelenti, hogy a szívességi viszony a véletlen kár bekövetkezte után átalakul üzleti viszonnyá, ami nem feltétlenül kedvező a megbízottra nézve, ugyanis amennyiben a megbízottat jelentős kár éri „nem segít rajta sokat, ha az a megbízó aki a szívességet nem hajlandó a kárban való participálással viszonozni, utólag markába nyomja a díjat". CSANÁDI, *A megbízási…, i.m.,* 209.

[136] Habár az Optk. 1020. §-a szerint a meghatalmazónak szabadságában állt a meghatalmazást tetszése szerint visszavonni, abban az esetben, amikor a meghatalmazási szerződés az Optk. 1004. §-a értelmében jutalom mellett és határozott időre volt megkötve, a meghatalmazó a meghatalmazott kártalanítási kötelezettség alól csak akkor szabadult, ha ezt a szerződésben kikötötték, vagy a törvény eszerint rendelkezett. Curia Ítéletek Gyűjteménye (C.I.G. 256/1903) idézi GRECSÁK Károly (szerk.), *Új döntvénytár. A Magyar Kir. Curia, Kir. Itélőtáblák, nemkülönben más legfelsőbb foku itélőhatóságok elvi jelentőségű határozatai*. II. kötet, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1911, 389.

jogszabályokat összhangba hozzák a korábbi törvényekkel és szokásjoggal és zsinórmértékül szolgáljon a jogalkalmazóknak addig, amíg az alkotmányos törvényhozás másképp nem rendelkezik.[137] A magánjogi viszonyokat szabályozó száznyolcvan paragrafus közül azonban egyik sem vonatkozott az ügyleti képviseletre vagy a megbízásra.[138] A képviselethez kapcsolható kérdések tekintetében csak az ügyvédi hivatás gyakorlásának feltételeiről rendelkezett. Előírta többek között, hogy azok az ügyvédek, akik jogosultságukat az utóbbi tizenegy évben szerezték, kötelesek voltak diplomájukat a királyi táblánál megújítani, akik pedig a hazai törvényekből nem vizsgáztak, kötelesek vizsgát letenni. Az ügyvédi meghatalmazások („meghatalmazványok") tekintetében a polgári ügyekre is kiterjesztette a váltó-törvénykönyvről szóló 1840. évi XV. Törvénycikk II. rész 217. § előírásait [Ideiglenes törvénykezési szabályok, VIII. rész, A) Az ügyvédkedés ideiglenes szabályozása], melyek szerint „aki váltó-törvényszék előtt ügyét személyesen vagy meghatalmazottja által vinni nem akarja, ügyvédet rendelni köteles", illetve, az ügyvéd meghatalmazása (rendelése) magán-pecsét alatt is történhet, de akinek aláírási címe a váltó-törvényszéknél nincs bejegyezve, aláírását két tanú által kell hitelesítenie.

2.2.5. 1875. évi kereskedelmi törvény

A régi magyar magánjogban a forgalom fejletlensége miatt a kötelmi jog nem volt kimunkált jogterület, inkább csak nagy keretszabályokban nyilvánult, melyeket a jogélet még nem töltött ki részletes tartalommal. A megváltozott társadalmi és politikai helyzetben (szabad forgalom, pénzforgalom, iparosodás) a bíróságokra hárult a kötelmi jog hézagjainak kipótlása, esetjogi jelleggel. Mivel azonban a bíróságok sok kérdésben nem találtak a hazai jogban megoldást, az Optk. megfelelő szabályait kezdték alkalmazni, olyan területeken is, ahol hatálya nem volt fenntartva.[139] A gazdasági élet gyors fejlődése azonban már törvényi szabályozást sürgetett, amelynek eredményeként az Országgyűlés az 1875. évi XXXVII. törvénycikkel elfogadta a kereskedelmi törvényt (a továbbiakban

[137] HORVÁTH, *A magyar polgári magánjog…, i.m.* 159. Az Ideiglenes Ítélkezési Szabályok bevezetője a következőképp fogalmazta meg a törvény célkitűzéseit: „Hogy a hazai törvények, a közhitel megrendítése, a magán-jogviszonyok sérelme s a törvénykezés fenakadása nélkül, ismét életbe léphessenek s egyúttal a kor igényeinek s az átalakult viszonyok szükségeinek is megfeleljenek, addig is, amíg az alkotmányos törvényhozás a codificatio rendszeres művét befejezhetné, az országbírói tanácskozmány által megállapított és a hazai bíróságok részére az átmeneti időszakban zsinórmértékül szolgálandó következő ideiglenes intézkedések hozatnak javaslatba."
[138] A kötelmi viszonyokat alapvetően a bíróságok saját gyakorlatára utalta.
[139] Vö. SZLADITS, *A magyar magánjog fogalma…*, *i.m.* 95; BALOGH *i.m.* 415.

Kt.). A német jog hatását tükröző Kt. számos rendelkezése nem volt kifejezetten kereskedelmi jellegű, így nem csak a kereskedelmi jog, hanem a kötelmi jog alapvető forrása is lett. Ennek következményeként a magánjogi forgalom is jelentős mértékben kezdett kereskedelmi jegyeket mutatni.[140]

A Kt. a kereskedelmi képviseletnek több formáját szabályozta: a cégvezetést és a kereskedelmi meghatalmazást, ugyanakkor külön képviseleti jogkörrel ruházta fel a közkereseti és a betéti társaság üzletvezető tagjait, továbbá a részvénytársaságnak és a szövetkezetnek igazgatóságát.[141] Mindezek mellett nem zárta ki a közönséges megbízás alkalmazását sem.[142] A joghatások tekintetében a képviselet fent említett formái között nem volt különbség, a képviselő által megkötött jogügyletek társaságot (főnököt) és a szerződő harmadik felet kötötték [Kt. 49. §], viszont lényeges különbségek voltak a különböző képviseleti formák hatáskörei tekintetében.[143]

A Kt. 37. §-a alapján *cégvezető* az, aki „a kereskedelmi üzlet tulajdonosától (főnökétől) egyenesen czégvezetési meghatalmazást nyer, vagy határozottan czégvezetőnek nyilvánittatik, vagy végre arra hatalmaztatik fel, hogy a főnök czégjét »*per procura*« jegyezhesse." A cégvezetéssel egyszerre több személy is meg lehetett hatalmazni, akár külön-külön, akár együttesen is. Ez utóbbi esetben együttes cégvezetés (*Collectiv-procura*) keletkezett. A cégvezetőt a törvény korlátlan és nem korlátolható hatalommal ruházta fel, külön rendelkezésekben határozta meg hatáskörét és kinevezésének módját, amelyektől eltérni nem lehetett.[144] A cégvezető jogosult volt minden kereskedelmi jogügylet megkötésére, peres és nemperes eljárási cselekmények megtételére, kivéve az ingatlanok elidegenítését és terhelését, amelyhez különös meghatalmazásra volt szüksége. A cégvezetői minőség minden, a köztörvény szerint szükséges különös meghatalmazást pótolt és jogot adott kereskedősegédek és meghatalmazottak felvételére és elbocsátására [Kt. 38. §]. A cégvezető jogkörének korlátozása harmadik személyek irányában joghatállyal nem bírt [Kt. 39. §]. Ez utóbbi rendelkezés a német jog hatását tükrözte, amely hagyományosan elválasztotta a képviselt

[140] Például: ügyletértelmezés, egyetemlegesség, gondosság, kártérítés, kötbér, foglaló, bánatpénz, a törvényes kamat, ügyletkötés, teljesítés, jóhiszemű jogszerzés, adásvétel stb. Vö. SZLADITS, *A magyar magánjog fogalma…, i.m.* 97.
[141] Vö. APÁTHY István, *Kereskedelmi jog tekintettel a nevezetesebb európai törvényekre*, Eggenberger-féle Könyvkereskedés, Budapest, 1886, 107-108; NEUMANN Ármin, *A Kereskedelmi törvény magyarázata,* I. kötet, Az Athenaeum R. Társulat, Budapest, 1892, 166-167.
[142] APÁTHY *i.m.* 107.
[143] APÁTHY *i.m.* 108.
[144] Ugyanez érvényes a közkereseti és a betéti társaság üzletvezető tagjaira, a részvénytársaságnak és a szövetkezetnek igazgatóságára. APÁTHY *i.m.* 108; NEUMANN *i.m.* 167.

és harmadik személy közötti külső viszonyt a képviselt és képviselő belső viszonyától. Még ha a belső viszonyban korlátolt is a cégvezető hatásköre, a harmadik személyek felé mindig korlátlan és nem korlátozható képviselő maradt.[145]

A cégvezetőnél tágabb képviseleti jogkörrel rendelkeztek *a közkereseti és a betéti társaság üzletvezető tagjai*, a részvénytársaság és a szövetkezet igazgatósága. Ezekben az esetekben a képviseleti jogkör bármilyen üzletkötésre kiterjedt, szemben a cégvezetőével, amely csak a kereskedelmi ügyletek folytatásával járó jogügyletek és cselekményekre jogosított, így nem terjedt ki javak elidegenítésére és terhelésére. A képviseleti jogkört – hasonlóan cégvezető jogköréhez – a törvény határozta meg, nem volt korlátolható és nem volt lehetőség e szabályoktól való eltérésre.[146] A közkereseti társaság üzletvezetőjét és a betéti társaság beltagját cégvezetőnek nem lehetett kinevezni, ugyanis ebben a minőségében már tágabb képviseleti jogkörrel rendelkezett.[147]

A *kereskedelmi meghatalmazott* alatt a Kt. azt a személyt értette, akit „a főnök czégvezetési jogosultság nélkül, akár egész üzlete vezetésére, akár üzlete körében bizonyos nemű vagy egyes ügyletekre felhatalmaz, jogköre kiterjed mindazon ügyletekre, melyek az ily kereskedelmi üzlet folytatásával rendszerint járnak, és mindazon jogcselekvényekre, melyeket az ilynemű ügyletek rendszerint szükségessé tesznek." Váltóból eredő kötelezettségek vállalására, kölcsönfelvételre vagy perbeli képviseletre csak akkor volt jogosult, ha erre különös felhatalmazást kapott [Kt. 43. §]. A kereskedelmi képviselő a cégvezetőtől abban különbözött, hogy egyrészt nem volt cégvezetési jogosultsága, másrészt bár jogkörét a Kt. meghatározta viszont nem kötelező jelleggel, ezt a társaság szabad belátása szerint alakíthatta.[148] Egyébiránt kereskedelmi meghatalmazottat a társaságon kívül a cégvezető is rendelhetett [Kt. 38. §]. A kereskedelmi meghatalmazott a társaság szolgálatában álló személy volt, a társaság személyzetének része. Ez különbözteti meg alapvetően a kereskedelmi meghatalmazottat a hagyományos megbízottól.[149]

A cégvezetés és a kereskedelmi meghatalmazás mellett a Kt. nem zárta ki a hagyományos, polgári jogi megbízási viszonyt (Apáthy megfogalmazásában „közönséges megbízás") létesítését a társaság és a képviselő között. Ebben a tekintetben a Kt. nem tartalmazott különös előírásokat, így a tásaság szabadon határozhatta meg a

[145] APÁTHY *i.m.* 111.
[146] Vö. NEUMANN *i.m.* 167; APÁTHY *i.m.* 107-108.
[147] NEUMANN *i.m.* 171-172.
[148] Vö. APÁTHY *i.m.* 124-125.
[149] APÁTHY *i.m.* 125; NEUMANN *i.m.* 168.

megbízott feladatait. A polgári jogi megbízott vagy meghatalmazott a kereskedelmi üzleten kívül álló személy volt és egyedül az meghatalmazás értelmében lépett vele jogviszonyba.[150]

A Kt. a *vélelmezett képviselet* két formáját is szabályozta. Az első eset, a boltban, nyilvános áru- vagy raktárban alkalmazottak esete, akiket felhatalmazottnak vélelmezett a törvény olyan adásvételek eszközlésére és fizetések átvételére, melyek az a kereskedési helyen rendszerint történni szoktak [Kt. 47. §]. Nem volt elvárható ugyanis a harmadik személyektől, hogy az üzletekben minden esetben tudakozódjanak az alkalmazottak jogköréről. Amennyiben a társaság az alkalmazottak jogkörét korlátozni kívánta, azt megfelelő módon a harmadik személyek tudomására kellett hoznia.[151] A második vélelmezett képviseleti eset a Kt. 48. §-ban előírt, mely alapján „ki az árukat nyugtatott számla mellett hozza a vevőhöz, a vételár elfogadására felhatalmazottnak tekintetik."

A Kt. 49-54. §-ok a cégvezetőkre és kereskedelmi meghatalmazottakra vonatkozó közös szabályokat állapítottak meg. Rögzítették, hogy az általuk megkötött jogügyletek közvetlenül a harmadik személyt és a társaságot (főnököt) kötik, a cégvezető vagy meghatalmazott és harmadik személyek közt, a megkötött ügyletből sem jogok, sem kötelezettségek nem keletkeztek [Kt. 49. §]. A cégvezetést és a meghatalmazást csak a társaság beleegyezésével lehetett másra átruházni, bármikor visszavonható volt és a cégtulajdonosok halála nem szüntette meg, kivéve, ha kifejezetten a cégtulajdonos haláláig adták [Kt. 50-51. §]. Aki cégvezetői vagy kereskedelmi meghatalmazás hiányában járt el, vagy kereskedelmi meghatalmazásának határait túllépte a kereskedelmi jog alapján felelt a harmadik személlyel szemben. Az utóbbinak joga volt választani: kártérítést kér, vagy a szerződés teljesítését követeli, de erre csak akkor volt lehetősége, ha a szerződés megkötésekor jóhiszeműen járt el [Kt. 52. §].

A Kt. 53. §-a tulajdonképpen egy versenytilalmat állapított meg, amely alapján a társaság beleegyezése nélkül a cégvezető vagy kereskedelmi meghatalmazott sem saját, sem más érdekében kereskedelmi ügyletet nem köthetett. E szabály megszegése esetén a társaságnak joga volt kártérítést követelni, emellett pedig magának követelhette a cégvezető vagy a kereskedelmi meghatalmazott által saját érdekében kötött

[150] APÁTHY *i.m.* 125.
[151] Vö. NAGY Ferenc, *A magyar kereskedelmi jog kézikönyve. Különös tekintettel a bírói gyakorlatra*, I. kötet, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.Társ., Budapest, 1909, 181-183.

jogügyletekből származó jogokat és kötelezettségeket.[152] Ezt a jogát a szerződés tudomásulvételétől számított három hónapon belül gyakorolhatta [Kt. 54. §].

A kereskedelmi képviselet szabályozásán túl a Kt.-ben szabályozásra került a *bizomány* is, mint az ügyleti képviselet közvetett képviseletet megvalósító formája. A Kt. 368. § meghatározása alapján „A kereskedelmi ügylet megkötése bizománynak tekintetik, ha ezt valaki megbizásból saját nevében, de más (a megbizó) részére eszközli. Ki az ügyletek ily megkötésével iparszerüleg foglalkozik, bizományosnak tekintendő. Azon ügyletek által, melyeket a bizományos harmadik személyekkel köt, jogositva és kötelezve ő lesz; a megbizó és a harmadik közt jogok és kötelezettségek nem keletkeznek. Ha az ügylet a megbizó határozott kivánságához képest, ennek nevében köttetik, az nem bizománynak, hanem megbizásnak tekintetik".

A bizomány a relatív kereskedelmi ügyletek kategóriájába tartozott,[153] vagyis akkor minősült kereskedelmi ügyletnek, ha a kereskedő iparszerűen végezte bizományosi tevékenységét [Kt. 259. §] vagy bár nem tartozott rendes üzleti köréhez, de kereskedőként valakinek (akár kereskedő, akár nem) megbízásból saját nevében, de a megbízó javára kereskedelmi ügyletet kötött [Kt. 383. §][154]. Bár kereskedelmi ügylet, amely feltételezné, hogy a bizományos csak díj ellenében jár el és a Kt. a 377. §-a szerint a bizományos az ügylet után díjazást követelhetett, a Kt.-hez kapcsolódó szakirodalmi álláspontok többsége és a joggyakorlat[155] is elismerte, hogy a bizomány lehetett ingyenes és visszterhes is. Az álláspontok többsége a diszpozitivitás elvéből indult ki, miszerint a felek szabadon kiköthették a díjazás hiányát. Amennyiben a felek nem zárták ki kifejezetten a megbízó díjfizetési kötelezettségét, a bizományos jogosult volt azt követelni, határozott megállapodás hiányában a helybeli kereskedelmi szokásnak megfelelőleg [Kt. 377. § második bekezdés].[156] Egyébiránt a bizományi konstrukciót a

[152] APÁTHY *i.m.* 133.
[153] NEMESSÁNYI, *Közvetett képviselet…, i.m.* 73.
[154] NEUMANN *i.m.* 391; NAGY Ferenc, *A magyar kereskedelmi jog kézikönyve. Különös tekintettel a bírói gyakorlatra*, II. kötet, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.Társ., Budapest, 1909, 258.
[155] Budapesti Tábla, 1886. szeptember 29-i 1343 ítélete, amelyet helybenhagyott a Curia 1887. április 1. 1184/86 határozata: „a keresk. törvénynek a bizományról intézkedő II. Rész III. czime a bizományi ügylet kelléke gyanánt nem kívánja meg, h. a szerződés bizományi dij kikötése mellett történjék, és nem zárja ki azt, h. a mhatározott árban a bizományos dija és összes költsége is bentfoglaltassék. Miből következik, h. ha a bizományi viszony ismertető jele, mely a K. T. 368. §-a szerint az, h. valaki megbízásból a maga nevében, de más részére kösse az ügyletet, fenforog, s egyéb adatok is kétségtelenül bizományi viszonyra vallanak, mint jelen esetben: bizományi ügyletnek tekinthető az ügylet akkor is, ha az mhatározott árak mellett köttetett is, s a bizományos ezen mhatározott áron felül sem bizományi díjhoz, sem költséghez igényt nem tarthat". MÁRKUSZ Rezső, *Felsőbíróságaink elvi határozatai. A Kir. Curia, Kir. Ítélőtáblák és a Pénzügyi Közigazgatási Bíróság döntéseinek rendszeres gyűjteménye*, I. kötet, Grill Károly Cs. és Kir. Udv. Könyvkereskedése, Budapest, 1891, 624.
[156] Vö. NEMESSÁNYI Zoltán, *Ingyenes bizomány?*, Jura, 2002/2. szám, 70-71.

kereskedelminek nem minősíthető polgári viszonyokban is lehetett alkalmazni, ez esetben azonban a megbízás szabályait kellett rá alkalmazni, hiszen semmi sem zárta ki olyan megbízás adását mely értelmében a megbízott saját nevében kösse meg az ügyletet.[157]

Jogi természetét illetően a 19. század végi 20. század eleji magyar szakirodalom többsége arra az álláspontra helyezkedett, hogy a bizomány a megbízás egyik fajtája, amely abban különbözik a megbízás általános formájától, hogy a bizományos a jogügyletet saját nevében köti meg. Ebből következően a megbízás szabályai hiánypótló jelleggel alkalmazandók voltak a bizományra. Mivel a harmadik személlyel kötött jogügylet értelmében a bizományos válik jogosítottá és kötelezetté, saját tőkéjét és hitelét kockáztatja, másképpen érdekelt, mint a közönséges megbízott, ami szükségessé teszi a jogügylet külön szabályozását.[158]

Hatásait tekintve a bizományos által megkötött jogügylet következménye, hogy a harmadik szerződő fél irányában közvetlenül ő lett jogosítva és kötelezve, illetve a megbízó és a harmadik fél között jogok és kötelezettségek nem keletkeztek. Ennek megfelelően a Kt. 374. § rögzítette, hogy a bizományos által kötött ügyletekből eredő követeléseket a megbízó az adós (harmadik személy) ellen csak azok átengedése után érvényesíthette. Ugyanígy, a szerződő harmadik fél jogait csak a bizományossal szemben érvényesíthette, a megbízó ellen kereseti joggal nem rendelkezett.[159]

Ami a megbízó és bizományos közötti belső viszonyt illeti, a bizományos köteles volt a szerződésből származó jogokat a megbízónak átadni és a megbízó köteles volt a szerződésből származó kötelességeket teljesíteni. A vételi bizomány kapcsán Nagy Ferenc megjegyzi, hogy a bizományos az árukat, mint a megbízó „helyettese" veszi át, így a tulajdonjog a képviselő útján történő tulajdonszerzés általános feltételei szerint a megbízóra száll, anélkül, hogy a követelések engedményezésének megfelelőleg újabb átadás lenne szükséges.[160] A Kt. 374. § második bekezdése értelmében a bizományos hitelezőivel szemben a bizomány értelmében szerzett követelések a megbízó és nem a bizományos követeléseinek minősülnek ezek átengedése hiányában is. Amennyiben a

[157] NAGY, *A magyar kereskedelmi jog… II. kötet, i.m*, 256.
[158] Ezt az álláspontot képviselte Neumann Ármin, Apáthy István, Klupathy Antal és Kunz Ödön is. A kisebbségi álláspontot követők a bizományt a vállalkozási szerződés altípusaként határozták meg. Főbb érveik emellett a bizomány visszterhes jellege, szemben a megbízás ingyenes jellegével, a bizományos megbízotthoz képest nagyobb szabadsága, valamint a bizományos nagyobb érdeke a jogügylet megkötésében, ugyanis saját tőkéjét és hitelét is kockáztatja. Vö. NEMESSÁNYI Zoltán, *A bizományi ügylet jogi természete a Kereskedelmi Törvényben*, Jogtörténeti szemle, 2004/4. szám, 50-51.
[159] NAGY, *A magyar kereskedelmi jog… II. kötet, i.m*, 259-260.
[160] NAGY, *A magyar kereskedelmi jog… II. kötet, i.m*, 261. NEUMANN szerint azonban a Kt. 374. § második bekezdésének rendelkezései nem értelmezhetők úgy, hogy a bizományos követelései *ipso jure* átszállnának a megbízóra. NEUMANN *i.m.* 422.

bizományos hitelezői a követelést végrehajtják vagy a csődvagyonba foglalnák a megbízó követelheti annak átengedését.[161]

A bizományos nem felelt a harmadik szerződő fél általi teljesítésért, kivéve, ha ezt kezesként kifejezetten vállalta vagy a kereskedelmi szokások ekképp nem rendelkeztek [Kt. 376. §]. Fontos továbbá még kiemelni, hogy a Kt. törvényes zálogjogot biztosított a bizományosnak a még birtokában levő a bizományi áruk fölött, a bizományi ügyletre fordított költségek, a bizományi díjak, előlegek, kölcsönök és az elvállalt váltói és egyéb kötelezettségek, valamint a folyó számlán alapuló és a bizományból származó követelések erejéig. A zálogjog a megbízó ellen elrendelt csődeljárás esetén is hatályos volt és megbízó minden hitelezőjével szemben elsőbbséget biztosított a bizományosnak [Kt. 379].

2.2.6. A 20. század eleji magánjogi törvénytervezetek képviseleti szabályai[162]

Az 1867-es osztrák-magyar kiegyezés a polgári jogi kodifikációnak is kedvező környezet teremtett, így elkezdődhetett a már 1848-ban előirányozott kodifikációs tevékenység. A XX. század elején született magyar polgári törvénykönyv-tervezetek[163] képviseleti szabályai az éppen hatályba lépett német polgári törvénykönyv (1896) és a pandektajogtudomány hatását mutatták. Ezek között relatíve kevés az eltérés, így nem elemezzük külön-külön az egyes tervezeteket, hanem elsősorban az 1900-ban közzétett a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetének első szövegét (a továbbiakban

[161] NAGY, *A magyar kereskedelmi jog… II. kötet, i.m*, 260.

[162] A jelen fejezet alapjául szolgáló tanulmány korábban megjelent az alábbi formában: BARTIS Előd, *Ügyleti képviselet a XX. század eleji magyar polgári törvénykönyvtervezetekben*, Erdélyi Jogélet, 2024/1. szám, 139-160.

[163] Szladits Károly a magyar polgári kodifikáció történetében két korszakot különböztetett meg: résztervezetek és az egységes kódex előkészítésének korát. A következő *résztervezetek* születtek: Hoffmann Pál általános rész (1871); Győri Elek, általános rész (1890); Halmossy Endre, dologi jogok (1882), Apáthy István, kötelmi jog (1882); Teleszky István, öröklési jog (1882); Grosschmid Béni, Králik Lajos, Sipőcz László és Győry Elek, házassági jog (1891). A polgári törvénykönyv első *egységes tervezete* 1900-ra készült el „Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezete" címmel. A második normaszöveg 1913 tavaszán jelent meg, amelyet, némi átdolgozás után, Balogh Jenő igazságügyi miniszter 1913 októberében az Országgyűlés elé terjesztett (harmadik szöveg). Ezt a szöveget az 50 tagú parlamenti különbizottság dolgozta át és 1915-ben új szövegben az Országgyűlés elé terjesztették (negyedik szöveg). Az első világháború eseményei azonban lehetetlenné tették a tervezet megvitatását. 1922-ben Szászy Béla vezetésével elkezdődött a negyedik szöveg teljes átdolgozása, melynek eredményeképp 1928-ban a tervezetet „Magyarország Magánjogi Törvénykönyvének Törvényjavaslata" címen terjesztették az Országgyűlés elé (ötödik szöveg). Fontos kiemelni, a tervezetekhez kapcsolódó bő anyaggyűjteményt (jegyzőkönyvek, indoklások, bírálati anyagok, indítványok) amely fejlesztőleg hatott a magyar magánjog kritikai művelésére. Vö. SZLADITS, *A magyar magánjog fogalma… i.m.* 98-100; VERESS Emőd, *Fejezetek a magyar magánjogi kodifikáció történetéből*, Forum Iuris Könyvkiadó, Kolozsvár, 2022, 109-112.

„1900. évi T.") fogom megvizsgálni, a többi szövegváltozatok kapcsán csak az eltéréseket emelem ki.

1900. évi T. negyedik rész („Kötelmi jog"), első czím („Szerződés), nyolcadik fejezete tartalmazta a képviseletről szóló általános szabályokat [1006-1026. §], majd a tizenharmadik czímben kerültek szabályozásra az ügyvitel fajai, a megbízás [1659-1677. §] és megbízás nélküli ügyvitel [1678-1692. §]. Rendszertani szempontból a törvénytervezetek közül csak a magánjogi törvényjavaslat (a továbbiakban Mtj.) hozott változást annyiban, hogy a képviseletről szóló hetedik fejezetet három alcímre bontotta a következők szerint: 1. Általában; 2. Képviselet meghatalmazás alapján; 3. Álképviselő.[164] Ahogy arra a tervezethez kapcsolódó indoklásban is rámutatnak a szerkesztők, a tervezet a német polgári törvénykönyv megoldását véve alapul élesen elkülöníti a megbízást a meghatalmazástól. Előbbit a szerződések között, utóbbit a kötelmek általános részében, mint egyoldalú jogügylet tárgyalja.[165]

Az 1900. évi T. 1006. § a *közvetlen képviselet* elvét rögzítette: „Oly szerződés alapján, melyet valaki mint másnak a képviselője ennek nevében képviseleti jogának határai között köt, a képviselt van jogosítva és kötelezve. A képviselői minőség külön kiemelése nem szükséges, ha az a körülményekből felismerhető". A második bekezdés értelmében a képviselő nem kellett kifejezetten kijelentenie, hogy képviselőként minőségben jár el és kit képvisel, a követlen joghatások akkor is beálltak, ha a körülményekből felismerhető volt a képviselet ténye.[166] Ahol ez az akarat hiányzott vagy nem volt felismerhető, az 1008. §-a értelmében a képviselő személyesen vált jogosulttá és kötelezetté.

Az 1900. évi T. 1008. §-a alapján ugyanis „Aki a szerződés megkötésénél nem teszi felismerhetővé, hogy más nevében, vagy hogy kinek a nevében jár el, a szerződés alapján személyesen van jogosítva és kötelezve." Az közvetlen képviselet elvének kijelentése mellett tehát a tervezet a *közvetett képviselet* esetét is szabályozta, igaz annak csak akaratlan formáját. A képviselő a képviselt javára és számlájára jár el, a szerződést saját nevében köti meg, viszont ez utóbbi nem szándékos.[167] A tervezet indoklása alapján a „tulajdonképpeni közvetett képviselet" alatt az az eset értetendő, amikor a más részére

[164] Igaz már az 1900. évi T. indoklásában kiemelték, hogy a tervezet 1006-1012. §-ok a képviselet általános szabályait tartalmazzák, míg a 2013-2022. §-ok a képviselet csak egyik nemére, a meghatalmazáson alapuló – önkéntes – képviseletre vonatkoznak. *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez*, III. kötet, Kötelmi jog, Grill Károly Cs. És Kir. Udv. Könyvkereskedése, Budapest, 1901, 175.
[165] *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez*, III. kötet, *i.m.* 176.
[166] *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez*, III. kötet, *i.m.* 163.
[167] NEMESSÁNYI, *Közvetett képviselet…i.m.* 91-92.

eljáró személy megbízása éppen arra vonatkozik, hogy a szerződést a megbízó részére ugyan, de a saját nevében kösse meg. Tekintettel arra, hogy a közvetett képviselet intézményének „székhelye" a kereskedelmi jogban van, a tervezet ezt az esetet nem kívánta szabályozni.[168] Az 1900. évi. T. 1008. § második bekezdése a Kt. magánjogi viszonyokra gyakorolt hatását tükrözi. Ez alapján, ha a képviselt „a szerződést képviseltje nevében akarta vagy tartozott megkötni, az annak alapján a másik fél ellen támasztható követelés a képviselőnek a képviselthez való viszonyában s az előbbinek hitelezőivel szemben engedményezés nélkül is a képviselt fél követelésének tekintendő". Ez a szabály egyértelműen a Kt. 374. § második bekezdéséből inspirálódott. A tervezet ekképp kívánta a képviselt védelmét biztosítani a képviselő hitelezőivel szemben. A szerződő harmadik féllel szemben a képviselt követeléseit csak az után érvényesíthette, miután a képviselő azokat neki engedményezte.[169] A későbbi tervezetekben részben módosult a 1008. § második bekezdésének szövege, kikerült belőle ugyanis a képviselő akaratára, mint ellenőrizhetetlen benső szándékra történő utalás.[170] Az 1913. évi T. 793. § második bekezdése, illetve az Mtj. 1023. § második bekezdése már a következőképp rendelkezett: „Ha azonban a szerződést a képviselt részére kötötte, vagy a közte s a képviselt között fennálló jogviszonynál fogva ennek részére volt köteles megkötni, vagy ha a másik félnek a szerződésszerű ellenértéket a képviseltnek vagyonából szolgáltatta: a szerződés alapján a másik fél ellen támasztható követelést a képviselőnek a képviselthez való viszonyában s az előbbinek hitelezőivel szemben engedményezés nélkül is a képviselt fél követelésének kell tekinteni".

A *képviselő cselekvőképessége* kapcsán az 1900. évi T. 1009. §-a úgy rendelkezett, hogy akár szerződéskötésben korlátozott személy is lehet képviselő és ebben a minőségben hatályosan köthet szerződést. Az indoklás szerint a kiskorúnak vagy a gyámság alatt álló személynek adott meghatalmazás a képviselő beleegyezése nélkül is érvényes volt, hiszen ez olyan egyoldalú jogügylet, amelyből kötelezettség nem „csupán az a jogi előny származik, hogy a meghatalmazót jogi hatállyal képviselheti".[171] A meghatalmazás alapját képező jogügylet (általában megbízás, szolgálati, társasági szerződés) megkötéséhez azonban esettől függően volt eldöntendő, hogy szükséges-e a

[168] *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez,* III. kötet, *i.m.* 167.
[169] *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez, III. kötet, i.m.* 166-167.
[170] Az erre vonatkozó kritikát Almási Antal fogalmazta meg. ALMÁSI Antal, *Jogügyletek a Tervezetben*, Ügyvédek Lapja, 1902/17. szám., 6. A bírálat bekerült a tervezet bírálati anyagába is. Lásd. *A Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetének további tárgyalását előkészítő főelőadmány és a tervezetre vonatkozó bírálati anyag*, VI. kötet. Budapest, Grill Károly Cs. És Kir. Udv. Könyvkereskedése, 1905. 141.
[171] *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez, III. kötet, i.m*. 168.

törvényes képviselő beleegyezése.[172] A Mtj. kiegészítette ezt a szabályt azzal, hogy a 12. évnél fiatalabb gyermekekre is vonatkozhat, ha a szükséges értelmes akaratelhatározásra képes [Mtj. 1024. § második bekezdés.].

Az 1900. évi T. képviseleti koncepciójának alapvető dogmatikai elve a német szakirodalomban által kidolgozott és a legtöbb európai jogrendszerben uralkodóvá váló ún. „*képviseleti elv*" (Repräsentationstheorie), mely értelmében a jogügyletet a képviselő köti meg (a képviselő akarata helyettesíti a képviseltét), de a jogrend azt úgy tekinti, mintha a képviselt kötötte volna meg, ezért a jogügylet következményei a képviselet személyében állnak be. Másik fontos következménye a képviseleti elvnek, hogy a jogügyleti akarat hibáit, valamely körülmény tudását agy nem tudását a képviselő személyében kell megvizsgálni.[173]

Ennek megfelelően az 1900. évi T. 1010. §-a[174] is úgy rendelkezett, hogy *a szerződési akarat hiányai*t[175] (színlelés, tévedés, megtévesztés, fenyegetés)[176] és *valamely körülmény tudását vagy nem tudását*[177] a képviselő személye szerint kell megítélni. Ha azonban a képviseleti jog forrása meghatalmazás és a szerződés megkötését illetően a képviselt utasításokat adott, mindezeket a képviselt személye szerint kell elbírálni. A rendelkezés forrása a BGB 166. §-a, amely főszabály szerint a képviselő tudatállapotát vizsgálja az akarathibák és bizonyos körülmények ismerete tekintetében és csak abban az esetben a képviseltét, amikor a képviselő a képviselt utasításai szerint járt el, valamint a képviselt tudott vagy tudnia kellett volna a szerződéskötés szempontjából releváns körülményről. A tervezet ezt a kivételt bővítette ki abban a vonatkozásban is, hogy az akarat hiányának vagy fogyatékosságának megítélése kérdésében általában is figyelembe

---

[172] *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez, III. kötet, i.m.* 168.

[173] KOLOSVÁRY Bálint, *A magyar magánjog tankönyve,* Politzer-féle Könyvkiadóvállalat, Budapest, 1907, 114.

[174] 1900. évi. tervezet, 1010. §.: „Az a kérdés, hogy a képviselő által kötött szerződés hatálya a szerződési akaratnak a 985–987., 991. §-okban emlitett hiányai, vagy valamely körülmény tudása vagy vétkes nem tudása által mennyiben van érintve, rendszerint a képviselő személye szerint, meghatalmazáson alapuló képviseletnél azonban, a mennyiben a képviselt (meghatalmazó) a szerződés megkötésébe utasitásadás által befolyt, az utóbbinak személye szerint birálandó el".

[175] A „szerződési akarat hiányai" alatt a tervezet a szerződési akarathibákat értette.

[176] „A jogtudó meghatalmazott által aláírás előtt el nem olvasott oly írásbeli nyilatkozat, amely a feleik közötti megállapodással nem ellentétes, a meghatalmazót kötelezi akkor is, ha a meghatalmazott annak az elolvasását elmulasztotta is. Kúria, 1933. április 26-i VI. 5482/1931. sz. döntvénye In: SZLADITS Károly (szerk.), *Magánjogi döntvénytár,* XXVI. Kötet, Franklin Társulat, Budapest, 1934, 112-113.

[177] „mert a fél által megbízott képviselőnek tényei olybá veendők, mintha azok magától a féltől származnának, minélfogva az alperes nem hozhatta fel sikerrel védelmére azt, hogy képviselőjének helyettesétől nem nyert értesitést a közadós ellen vezetett végrehajtás foganatosításáról". Curia, 1901. november 27-én 2469/1901. sz. döntvény in. GRECSÁK Károly (szerk.), *Új döntvénytár. A Magyar Kir. Curia, Kir. Itélőtáblák, nemkülönben más legfelsőbb foku ítélőhatóságok elvi jelentőségű határozatai*. VII. kötet, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1911, 93-94.

veendő a képviselt személye.[178] Almási Antal e szabállyal kapcsolatosan rámutatott, hogy a T. 1010. § szószerinti értelmezése alapján bármilyen utasításadás esetén az akarathiányok és a rosszhiszeműség kérdését a képviselt személyében kellene megítélni. Véleménye szerint azonban az utasításadásnak okozati összefüggésben kell lennie az akarathiánnyal vagy a rosszhiszeműséggel.[179] A tervezet további tárgyalását előkészítő értekezletek során bár azon a véleményen voltak, hogy a tervezet szövege tulajdonképpen azt mondja ki, amit Almási kifogásolt, a tervezet második szövegét mégis Almási javaslata szerint pontosították azzal, hogy az akarathiány, illetve a körülmények tudása vagy vétkes nem tudása az utasítás körében kell előfordulnia (1913. évi T. 795. §; Mtj. 1025. §). Ugyanakkor külön bekezdésekre bontották a szöveget: az első az akarathibákra vonatkozott, a második a körülmények tudására vagy vétkes nem tudására, viszont mindkettő esetében a szabályok ugyanazok maradtak.

Az *önszerződéssel* kapcsolatosan az 1900. évi T. úgy rendelkezett, hogy a képviselő „nem köthet" szerződést a képviselt nevében önmagával vagy úgy mint a szerződő harmadik személy képviselője, kivéve, ha erre a képviselt kifejezetten meghatalmazta, illetve kötelezettség teljesítése esetén [1900. évi T. 1011. §]. A kivételek magyarázata, hogy ezekben az esetekben az érdekellentét veszélye alacsony.[180] Az indoklás szerint a „nem köthet" szókapcsolat egyértelműen jelzi, hogy e szabály megsértésének szankciója a semmisség.[181] Felmerült azonban, hogy bizonyos esetekben a képviselt szempontjából előnyösebb, ha javára értékesítheti az így megkötött szerződést. Az álláspont minden esetre az volt, hogy a szövegből egyértelműen ki kell derüljön szankció.[182] A tervezet második szövegében már a „nem köthet" kifejezést helyettesítették a „képviseleti jog nem terjed" szófordulattal [1913. évi T. 796. §], amely egyúttal a szankció megváltoztatását is jelentette, hiszen a képviseleti határainak túllépésével kötött jogügyletet a képviselt utólag jóváhagyhatta [1913. évi T. 805. §]. Az Mtj. szövege már csak annyiban változott, hogy a kivételeket sora bővült azzal az esettel, amikor maga a törvény engedi meg az önszerződést [Mtj. 1026. §].

---

[178] *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez, III. kötet, i.m.* 170-174; *A Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetének további tárgyalását előkészítő főelőadmány és a tervezetre vonatkozó bírálati anyag*, VI. kötet, *i.m.* 147. Ezt a megoldást helyesli Túry Sándor Kornél is, rámutatva, hogy utasításadás hiányában sem lehet eltekinteni a képviselt személy rosszhiszeműségétől és vétkes gondatlanságától, mely esetekben a szerződést nem lehet érvényben tartani. Vö. TÚRY *i.m.* 7-8.
[179] ALMÁSI, *Jogügyletek…, i.m.* 6.
[180] *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez, III. kötet, i.m.* 175.
[181] *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez, III. kötet, i.m.* 174.
[182] *A Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetének további tárgyalását előkészítő főelőadmány és a tervezetre vonatkozó bírálati anyag*, VI. kötet, *i.m.* 147.

Az 1900. évi T. 1013-1022. §-ok a meghatalmazáson alapuló képviselet részletszabályait tartalmazták. A meghatalmazáson alapuló képviseletet az indoklásban még „önkéntes" képviseletnek is nevezik, amelyek tulajdonképpen az ügyleti képviselet fogalmát merítik ki.[183] A *meghatalmazás alakját* illetően az 1900. évi T. még nem írt elő semmilyen alakszerűséget. Amennyiben a törvény másképp nem rendelkezett, a meghatalmazó bármilyen alakban tett nyilatkozata elegendő volt, amelyet vagy meghatalmazotthoz, vagy a harmadik személyhez intézett [1900. évi T. 1013. §]. Különös alakszerűséget akkor sem követelt meg, ha arra a jogügyletre, amelyre a meghatalmazás szólt alakszerűséghez volt kötve.[184] Az Mtj. már megkövetelte ez utóbbi esetben a különös formát, azzal a megjegyzéssel, hogy a meghatalmazás alaki hibáját a képviselt bármilyen módon és alakban nyilvánított jóváhagyása pótolja [Mtj. 2027. §].[185] A meghatalmazás, mint mindenképpen valakihez címzett (meghatalmazott vagy harmadik személy) jogügylet koncepciójáról már a második szöveg lemondott, amiatt, hogy a meghatalmazást más módokon is ki lehet fejezni, például közhírré tétel vagy hatósághoz való bejelentéssel.[186]

Az 1900. évi T. nem szabályozta az *általános és különös meghatalmazást*, a meghatalmazás terjedelmének tekintetében a maga a meghatalmazó nyilatkozata vagy a meghatalmazás alapjául szolgáló jogügylet volt az irányadó [1900. évi T. 1014. §]. Egyes jogrendszerek kiemelnek fontosabbnak vélt jogügyleteket, amelyekkel kapcsolatban megkövetelik a különös vagy kifejezett meghatalmazást azzal a céllal, hogy ne tudják kiterjeszteni a meghatalmazás olyan esetekre, amelyekre a meghatalmazó nem gondolt. A tervezet szerkesztői ellenben úgy vélték, hogy ezt a jogalkotói célt nem lehet megvalósítani bizonyos jogügyletek taxatív felsorolásával, ugyanis a gyakorlatban sokszor éppen ezeket a jogügyleteket belefoglalják az okiratmintákba, abból a

[183] *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez, III. kötet, i.m.* 175.

[184] A bírói gyakorlatban ez a kérdés főként az ingatlan-elidegenítő ügyekben merült fel. A korabeli joggyakorlat abba az irányba mutatott, hogy a meghatalmazáshoz nem szükséges az ingatlan-elidegenítő jogügylet érvényességéhez megkívánt alakszerűség. SZLADITS, *Magánjogi tényállások…, i.m.* 325.

[185] Besnyő Bernát rámutatott e rendelkezés ellentmondásosságára: a meghatalmazás és jóváhagyás teljesen egyenértékű aktusok és semmi értelme nincsen annak, hogy az egyik formához legyen kötve, amikor a másik e formához kötve nincsen. Javasolta német mintára a meghatalmazás formakötöttségének elengedését. BESNYŐ Bernát, A *képviselet Magyarország magánjogi törvénykönyvének javaslatában*, Polgári jog, 1930/9. szám, 444.

[186] *Indoklás a polgári törvénykönyv javaslatához,* III. kötet. Kötelmi jog, Grill Károly Cs. És Kir. Udv. Könyvkereskedése, Budapest, 1914, 51. Meszlény Artúr a második szöveghez fűzött bírálatában továbbra is célszerűnek tartotta volna kimondani, hogy a meghatalmazás címzett jogügylet, hiszen még ha a meghatalmazotthoz is lett intézve, akkor is a megbízó harmadik személynek irányozott egyoldalú nyilatkozata. MESZLÉNY Artúr, *Szerződés.* In: *Bíráló vélemények a polgári törvénykönyv törvényjavaslatáról*, III. füzet, Kötelmi jog első fele, Magyar Jogászegyleti Értekezések, 1914/59-62. szám, Franklin-Kiadó, Budapest, 48. Ugyanezt a véleményt képviselte Besnyő Bernát. Lásd. BESNYŐ *i.m.* 439.

megfontolásból, hogy ha a helyzet megkívánná ne keljen újabb meghatalmazást kiállítani. Másrészt, véleményük szerint nem lehet absztrakt módon egyes jogügyleteket fontossági kategóriákba besorolni, hiszen esetről esetre változhat egy jogügylet fontossága.[187] Az 1900. évi T. 1014. §-ban található rendelkezések a még a második és harmadik szövegben megtalálhatók, ellenben az Mtj. azokat már nem tartotta meg. A szakirodalom és a joggyakorlat ettől eltekintve továbbra megkülönböztette az általános (mindennemű ügyletre vagy ügyletek bizonyos nagyobb csoportjára vonatkozó) és különös (egyedileg meghatározott ügylet kötésére irányuló) meghatalmazás fogalmát.[188]

A tervezetek kifejezetten foglalkoznak azzal a kérdéssel, hogy mi a sorsa a harmadik személlyel kötött szerződéssel, ha *a meghatalmazás semmis vagy megtámadható*. Az 1900. évi T. 1015. §-a alapján „a meghatalmazásnak 985-987., 991. §-ok[189] szerinti semmissége vagy megtámadhatósága a meghatalmazott által harmadik személyek kötött szerződés semmisségét vagy megtámadhatóságát csak azon előfeltételek fennforgása esetén vonja maga után, a melyek mellet a harmadikkal kötött szerződés, ha azt személyesen kötötte volna meg, az idézett §-ok szerint semmis vagy megtámadható volna." A harmadik személlyel kötött szerződés tehát csak akkor lehetett semmis, ha a harmadik személy a meghatalmazás színlegességét vagy nem komoly voltát a szerződés megkötésekor ismerte, illetve csak akkor megtámadható, ha a harmadik személy a meghatalmazás adása során felmerülő tévedésről, megtévesztésről vagy fenyegetésről a szerződés megkötésekor tudott vagy éppen ő maga okozta. A BGB megoldásával ellentétben a tervezet alkotói nem tartották méltányosnak, hogy a meghatalmazás fenti okok miatti semmissége vagy megtámadhatósága folytán a jóhiszemű harmadik személyek hátrányt szenvedjenek és a joghatások tekintetében el kívánták határolni ezeket az eseteket attól, amikor a képviselő meghatalmazás nélkül jár el vagy a képviselő által megkötött szerződés a képviselt cselekvőképességének hiánya vagy korlátoltsága miatt semmis.[190] A szerződés semmissége esetén a jóhiszemű harmadik személy a meghatalmazótól[191] és a meghatalmazottól[192] is kérhette a

[187] *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez, III. kötet, i.m.* 179-180.
[188] SZLADITS, *Magánjogi tényállások…, i.m.* 326.
[189] Színleg kötött szerződés, nem komolyan tett szerződési nyilatkozat, lényeges tévedés, csalárd megtévesztés vagy jogellenes fenyegetés.
[190] Vö. *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez, III. kötet, i.m.* 181-182.
[191] 1900. évi tervezet 993. §.: „Valahányszor a 986, 987., 990., 991. §-ok szerint oly féllel szemben van helye a megtámadásnak, a kit vétkesség vagy a tévedés okozása nem terhel, a megtámadó, bár maga is vétlen, a másik félnek a szerződés megkötéséből eredő kárát megtéríteni köteles".
[192] 1900. évi tervezet 2024. §.: „(…) ha azonban a más nevében eljárt személy tévedésből a képviseletre jogosultnak vélte magát s a másik félre a szerződésből ingyenes előny vagy aránytalan nyereség háramlanék: csak a szerződés megkötéséből eredő kára megtérítését követelheti".

szerződéskötésből eredő kárának megtérítését.[193] A második szövegváltozattól kezdődően a szabályt kiegészítették azzal, hogy ilyen esetben a megtámadást a harmadik személlyel szemben kell gyakorolni. A későbbi szövegváltozatokban a megfogalmazáson finomítottak, viszont az alapkoncepció az Mtj.-ben is megmaradt.[194]

A meghatalmazás rendszerint bármikor visszavonható volt, hacsak az alapul szolgáló jogviszonyból nem következett másképp. Ez a jogviszony határozta meg az egyéb *megszűnési okokat* is [1900. évi T. 1016. § első bekezdés]. Mivel meghatalmazás a meghatalmazott vagy akár harmadik személyek érdekében is adható, ez utóbbi esetekben a meghatalmazó nem dönthetett egyoldalúan a visszavonásról. Ugyanakkor, e jogszabály alapján nem lehetett kikötni a meghatalmazás visszavonhatatlanságát bármely meghatalmazás esetén. Csak az a meghatalmazás lehetett visszavonhatatlan, amely az alapul szolgáló jogviszony természetéből következett.[195] A visszavonás egyoldalú nyilatkozat, amelyet a meghatalmazotthoz kellett intézni és abban az időpontban vált hatályossá, amikor a meghatalmazott megkapta. Egyéb megszüntető tény esetén a hatályosság időpontja, ha az nem a meghatalmazott személyében állott be, a tudomásulvétel időpontja. A harmadik személy, aki korábban értesült a megszűnési okról, a saját értesülésének időpontja volt az irányadó [1900. évi T. 1016. § második és harmadik bekezdés].

A közhírré tett meghatalmazás megszűnését a meghatalmazó közhírré kellett tegye, illetve köteles volt külön értesíteni azokat a harmadik személyeket, akiknek korábban a meghatalmazást címezte vagy akik a meghatalmazottal jogügylet megkötése céljából összeköttetésben voltak [1900. évi T. 1018. §]. Amennyiben ezt elmulasztotta, nem hivatkozhatott a meghatalmazás megszűnésére, kivéve, ha bizonyítani tudta, hogy a harmadik személy tudhatott a meghatalmazás megszűnéséről [1900. évi T. 1019. §].

A meghatalmazás megszűntekor, függetlenül annak okától, a meghatalmazott köteles volt a meghatalmazásról kiállított okiratot visszaadni, vagy bírói letétbe

---

[193] *Indoklás a polgári törvénykönyv javaslatához,* III. kötet, *i.m.* 53.

[194] Nem mentesült bírálatoktól a tervezet ezen cikke sem. Baditz Lajos szerint a rendelkezés jogilag tarthatatlan, hiszen a megkötött jogügylet alapja a meghatalmazás. Ha a meghatalmazás semmis, függetlenül a semmisség okától, az egész jogügylet semmis. Javasolta a BGB megoldásának átvételét. BADITZ Lajos, *A polgári törvénykönyv tervezetének bírálata,* Grill Károly Cs. És Kir. Udv. Könyvkereskedése, Budapest, 1904, 122-123. Almási Antal szerint ellentmondásos a rendelkezés, hiszen a meghatalmazás terjedelme szempontjából a tervezet az alapul szolgáló jogviszonyt mondja irányadónak harmadik személyre is, viszont a megtámadhatóság és semmisség szóban forgó esetei – amelyek tartalmi elemek – valahányszor a harmadik személy érdeke sérülne a szerződési tényállásra szorítja. ALMÁSI, *Jogügyletek…, i.m.* 6.

[195] *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez, III. kötet, i.m.* 184.

helyezni.[196] Ha ez nem volt lehetséges, mert például az okirat elveszett vagy a meghatalmazott nem volt hajlandó átadni, a tervezet lehetőséget biztosított a meghatalmazás hatálytalanítására hivatalos hirdetmény útján is, amelyet járásbíróságok bocsájthattak ki és a hivatalos lapban tettek közzé [1900. évi T. 1021-1022. §].

A képviseletről szóló általános szabályokat az *álképviseletről* szóló rendelkezések zárták [1900. évi T. 1023-1026. §]. Álképviselet alatt a tervezet is azt a helyzetet érti, amikor a valaki úgy köt szerződés más nevében, hogy nem rendelkezik képviseleti joggal vagy a képviseleti jog határait túllépi.[197] Az álképviselt által kötött szerződés a tervezetek rendszerében nem volt semmis *ipso jure,* viszont csak akkor válhatott hatályossá, ha a képviselt ezt utólag jóváhagyta. A helyzet hasonló ahhoz, mint amikor a korlátozottan cselekvőképes személy törvényes képviselőjének beleegyezése nélkül kötött jogügyletet, így a tervezet analóg módon ennek egyes rendelkezéseit az álképviseletre is alkalmazni rendelte (konkrétan az 923. § második, harmadik és negyedik bekezdését és 925. §-t). Így, a szerződő harmadik fél a függő jogi helyzet feloldásának céljából felszólíthatta a képviseltet a megkötött jogügylet jóváhagyására záros határidőn belül (legkevesebb 8 nap). A jóváhagyást megtagadottnak kellett tekinteni, ha a képviselt a jóváhagyást az említett határidő alatt a harmadik szerződő fél irányában nem jelentette ki. Másrészt, ha nem tudott a képviseleti jog hiányáról és a szerződést egyik fél sem teljesítette, egyszerűen elállhatott a szerződéstől [1900. évi T. 1023. §]. A jóváhagyás következményeként a szerződés hatályossá vált a képviselt és a harmadik személy között a szerződés megkötésének időpontjától vagyis visszaható hatállyal [1900. évi T. 944. §].

Amennyiben a képviselt nem hagyja jóvá az álképviselő által kötött jogügyletet, a harmadik személy saját választása szerint kérhette az álképviselőtől a szerződés teljesítését vagy a nem-teljesítésből eredő kárának megtérítését [1900. évi T. 1024. § első bekezdés, első fordulat]. Az álképviselő felelősségének alapja az ún. „*hallgatólagos garancia-ígéret*”[198], amely alapján a más nevében eljáró személy garantálja a másik

---

[196] Baditz Lajos az 1900. évi tervezet bírálatában rámutatott, hogy a bírói letétbe helyezés lehetősége felesleges és gyakorlatban kivitelezhetetlen. BADITZ *i.m.* 123. Az Mtj. a bírói letétbe helyezésre történő utalást már nem is tartotta meg. Lásd. Mtj. 1031. §.

[197] A tervezet első szövege még csak a képviseleti jog hiányát említette, a Mtj. azonban ezt kiegészítette a „képviseleti jog határainak túllépésével”.

[198] Almási Antal kifogásolta ezt az álláspontot. Véleménye szerint a kérdést a deliktuális felelősség mentén kellene megoldani, hiszen az álképviselő nem mint adós sért kötelmi jogot. Szerinte ez méltányosabb megoldás lenne a harmadik személyekkel szemben, mindaddig amíg korlátozottan cselekvőképes személy is lehet képviselő. A kérdést így nem cselekvőképesség, hanem a vétkesség mentén kellene megoldani. ALMÁSI, *Jogügyletek…, i.m.* 7. Az álképviselőnek ezt a felelősségét a bírói gyakorlat is az álképviselő hallgatólagos garancia-ígéretére vezette vissza, s ennek következtében csak az álképviselővel szerződő félnek – s nem magának az álképviselőnek – adta meg a jogot, hogy a szerződés teljesítését követelje. Lásd

szerződő félnek, hogy képviseleti joggal rendelkezik, ha ez utóbbi személy a képviseleti jogában megbízott és a körülményekhez képest megbízhatott.[199] Az álképviselethez rendelt jogkövetkezmény az, hogy a szerződést úgy kellett tekinteni, mintha az álképviselő saját nevében kötötte volna[200] és a harmadik személlyel szemben *szerződéses felelősség* terhelte. A megoldást tervezet a Kt.-ból emelte át [Kt. 52. §, első bekezdés és 290. §] és tette alkalmazandóvá az általános magánjogban is. A más nevében eljáró személy felelőssége enyhébb, ha tévedésből képviseletre jogosultnak vélte magát[201] és a harmadik személy a szerződésből ingyenes előnyt vagy aránytalan nyereséget szerzett volna. Ekkor csak a harmadik személy szerződés megkötéséből eredő kárát kellett megtérítenie [1900. évi T. 1024. § első bekezdés, második fordulat]. Végül az álképviselő egyáltalán nem felelt, ha a harmadik személy tudott vagy megfelelő gondosság mellett tudnia kellett volna a képviseleti jog hiányáról vagy ha az álképviselő cselekvőképtelen volt és törvényes képviselőjének a beleegyezése nélkül járt el [1900. évi T. 1024. § második bekezdés]. Ez utóbbi kivétel nem vonatkozott a cselekvőképtelen álképviselő által elkövetett jogellenes cselekményekre (például másik fél csalárd megtévesztése), amikor is a harmadik személlyel szemben *deliktuális* alapon felelt.[202]

Az 1900. évi T. külön szabályozta az álképviselő által harmadik személyekhez intézett egyoldalú nyilatkozatok, valamint a harmadik személyek álképviselőhöz intézet egyoldalú nyilatkozatainak joghatásait. Az 1900. évi T. 1016. §-a alapján a képviselő harmadik személyhez intézett egyoldalú nyilatkozatai *hatálytalanok*, ha a meghatalmazását okirattal nem igazolja és a harmadik a nyilatkozatot ez okból haladéktalanul visszautasítja. A harmadik személy a nyilatkozatot nem utasíthatja vissza,

---

a következő Kúria határozatokat: 1932. február. 4-i P. IV. 3388/1930. sz., 1932. május 10-i P. IV. 7198/1930. sz.; 1932. november. 15-i P. VI. 7272/1930. sz. Idézi SZLADITS, *Magánjogi tényállások… i.m.* 328.

[199] *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez, III. kötet, i.m.* 189.

[200] *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez, III. kötet, i.m.* 189.

[201] Például hamis meghatalmazást kapott vagy nem tudott a meghatalmazás érvénytelenségéről.

[202] *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez, III. kötet, i.m.* 191. Haller Károly ellentmondásosnak tartotta ezt a kivételt tekintettel a tervezet 1009. §. rendelkezésére, miszerint akár korlátozottan cselekvőképes személy is lehetett képviselő. HALLER Károly, *Észrevételek a polgári törvénykönyv tervezetéhez*, Grill Károly Cs. És Kir. Udv. Könyvkereskedése, Budapest, 1901, 21. Bár részletesebben nem fejti ki álláspontját, a probléma a következőképpen tehető fel: ha a korlátozottan cselekvőképes képviselőként eljárhat, mi indokolja, hogy álképviselő viszont nem lehet? Ezt a kritikát Almási Antal (ALMÁSI, *Jogügyletek…, i.m.* 7) és Besnyő Bernát (BESNYŐ *i.m.* 446.) A főelőadmányban kifejtették viszont – véleményem szerint helyesen – hogy a kivétel indokolt, hiszen nem megengedhető, hogy a kiskorú azt a szerződést, amelyet a saját nevében érvényesen nem kötheti meg, megköthetné álképviselőként másnak a nevében azzal a következménnyel, hogy annak az alapján személyesen válna felelőssé. Vö. *A Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetének további tárgyalását előkészítő főelőadmány és a tervezetre vonatkozó bírálati anyag*, VI. kötet, *i.m.* 150.

ha a képviselő értesítette a meghatalmazásról.[203] Az álképviselő által tett egyoldalú jognyilatkozatok tehát csak akkor keletkeztettek függő jogi helyzetet, ha a harmadik személy az egyoldalú nyilatkozatot nem utasította vissza. Ez utóbbi esetben az álképviselő által megkötött szerződésre vonatkozó szabályokat rendelte alkalmazni a tervezet, vagyis a képviselt utólag jóváhagyhatta az egyoldalú jogügyletet. Ugyanezen logika mentén, nem keletkeztetett függő jogi helyzetet a harmadik személy álképviselőhöz intézett egyoldalú nyilatkozata, ez esetben is a T. a *hatálytalanság* szankcióját írta elő [1900. évi T. 1025. § első bekezdés]. Ezek alóli kivétel, ha a harmadik személy az álképviselőhöz vele egyetértve intézett jognyilatkozatot, mely esetben szintén az álképviselő által megkötött szerződésekre vonatkozó szabályokat kellett alkalmazni.[204] Amíg az első tervezet az egyoldalú nyilatkozatokat két különálló §-ban szabályozták [1900. évit T. 1016. és 1025. §-ok], addig a második szövegtől kezdődően ezt egy cikken belül, sokkal átláthatóbban, az álképviseletre vonatkozó szabályok között helyezték el [1913. évi T. 807. §; Mtj. 1035. §].

A T., tekintettel az álképviselettel való hasonlóságra, a *jogosulatlan rendelkezést* is álképviseletről szóló részben szabályozta [1900. évi T. 1026. §], amely egészen egyedi megoldás. Jogosulatlan rendelkezés alatt azt a helyzetet értette, amikor valaki úgy rendelkezik egy tárgyról (dologról), hogy a rendelkezés időpontjában nem tulajdonos. A tervezet, hasonlóan az álképviselethez, nem tekintette *ipso iure* semmisnek az ilyen szerződést, hanem hatályát szintén a jogosult (tulajdonos) jóváhagyásától tette függővé, amely visszaható hatállyal bírt. A rendelkezés akkor is kifejtette a célzott joghatásokat, ha a jogosulatlan rendelkező a tárgyat vagy a rendelkezési jogot utólag megszerezte. A visszaható hatály ez esetben azonban nem volt alkalmazandó. Abban az esetben amikor a jogosulatlan rendelkező a tárgyat vagy a rendelkezési jogot utólag megszerezte, de több ellenkező rendelkezés tett meg, csak a korábbi hatályosult.[205]

---

[203] A bizottsági szövegváltozatban ezt kiegészítették azzal, hogy a harmadik személy a jognyilatkozat jóvágyásáról tudott vagy a törvényes képviselő e minősége közhírré van téve (1913. évi T. 807. §. első bekezdés).

[204] *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez*, III. kötet, *i.m.* 192-193; SZÁSZY István, *A magyar magánjog általános része különös tekintettel a külföldi magánjogi rendszerekre*, II. kötet, Egyetemi Nyomda, Budapest, 1949, 313.

[205] *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez,* III. kötet, *i.m.* 193-194. Weiss Ignácz a BGB rendelkezéseiből kiindulva, szükségesnek látta volna szabályozni azokat az eseteket, amikor a jogosult a rendelkező örökösé válik és fordítva, amikor a rendelkező válik a jogosult örökösévé. Másrészt, a több ellenkező rendelkezés hatálya kapcsán véleménye szerint nem világos, hogy ez a szabály a jóváhagyásra is vonatkozik, vagy csak azokra az esetekre, amikor a rendelkező utólag jogosulttá válik vagy a rendelkezési jogot utólag megszerezte. Nem egyértelmű tehát, hogy az „ezekben az esetekben" fordulat mire vonatkozik. Lásd. *A Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetének további tárgyalását előkészítő főelőadmány és a tervezetre vonatkozó bírálati anyag*, VI. kötet, *i.m.* 145. Az első probléma

A 1900. évi T. rendszerében az ügyleti képviselet kifejezetten szabályozott formája *a megbízás*, de képviseleti jogot szolgálati vagy vállalkozási szerződés is eredményezhetett. Az 1900. évi T. 1659. §-ának meghatározása alapján „A megbizás elvállalása által a megbizott kötelezi magát, hogy a reábizott ügyet a megbizó akaratához képest s érdekének megfelelően ellátja. A megbizás tárgya nemcsak vagyoni ügy, hanem egyéb teendő is lehet".[206]

A tervezet indoklásában is hangsúlyosan kiemelik, hogy a megbízás (mint szerződés) és meghatalmazás (egyoldalú nyilatkozat) különálló jogintézmények. Bár a meghatalmazás jogalapja lehet a megbízás is, de nem kizárólag, ugyanis szolgálati vagy társasági szerződés alapján is adható meghatalmazás.[207] Ezzel kapcsolatban az Mtj. margóján fogalmazott meg egyedi állaspontot Túry Sándor Kornél, aki bár nem vitatta a meghatalmazás (külső viszony) és megbízás (belső viszony) elhatárolásának elméleti helyességét, viszont rámutatott arra, hogy gyakorlati szempontból ez az éles elkülönítés nem feltétlenül szerencsés. Álláspontja szerint ez a merev szétválasztás azt a látszatot kelti, mintha a jogviszonyokat, vagy csak az egyik, vagy csak a másik kategóriába lehetne besorolni (vagy meghatalmazás vagy megbízás), holott a mindennapi élet számos jogügylete erre rácáfol. Például az ügyletkötésre adott megbízás szükségképpen magában foglalja a meghatalmazást is (ezt később a bírói gyakorlat és a jogalkotó is megállapítja)[208], illetve a meghatalmazás is függhet a képviselő hozzájárulásától[209].

---

tekintetében a főelőadmányban kifejtették, hogy csak akkor lett volna értelme szabályozni azt az esetet, amikor a jogosult a rendelkező örökösévé válik, ha az örökös korlátlanul felelne a hagyatéki tartozásokért. A tervezet rendszerében azonban az örökös a tartozásokért csak a hagyatéki vagyonnal felel. Másrészt, ha a rendelkező a jogosult örökösévé válik, kimeríti a tárgy vagy a rendelkezési jog utólagos megszerzésének esetét. A második problémát illetően kifejtették, hogy a több ellenkező rendelkezés szabályai egyértelműen csak a 1026. § második bekezdésére vonatkoznak (ha a rendelkező a tárgyat vagy a rendelkezési jogot utólag megszerzi). Ennek megfelelően a második szövegben az „ezekben az esetekben" fordulatot „ebben az esetben" fordulatra cserélték. *A Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetének további tárgyalását előkészítő főelőadmány és a tervezetre vonatkozó bírálati anyag,* VI. kötet, *i.m.* 151.

[206] Az 1659. § második bekezdését a második tervezettől kezdődően elvetették.

[207] *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez,* IV. kötet, Grill Károly Cs. és K. Udv. Könyvkereskedése, Budapest, 1902, 411.

[208] Vö. TÚRY *i.m.* 8-9.

[209] TÚRY *i.m.* 11. Erre azt a példát adja, amikor a meghatalmazás valamely más szerződés megkötésével egyidejűleg adják („Ha pl. X. ajánlatot tesz Y. irányában szolgálati szerződésnek megkötésére, X-nek egyidejűleg adott meghatalmazási nyilatkozata nyilvánvalóan csupán arra az esetre szól, ha Y a szolgálati szerződés kötésére vonatkozó ajánlatot elfogadja"). A szerző arra vonatkozó megállapításait melyek szerint a megbízás és meghatalmazás egyaránt „általános jellegű jogintézmények", amelyek önmagukban véve egyoldalú akaratnyilvánítások, elfogadásuk esetén pedig megbízási vagy meghatalmazási szerződést hoznak létre, mai szemmel fenntartásokkal kell kezelni. Amennyiben egy ügy ellátására vonatkozó egyoldalú nyilatkozattal van dolgunk, helyesebbnek tartom azt megbízási ajánlatnak minősíteni, amely az ajánlat elfogadásakor jön létre, nem pedig az ajánlat megtételekor. Ugyanakkor, azáltal, hogy a képviselő hozzájárul a meghatalmazáshoz, nem egy „meghatalmazási szerződés" jön létre, hanem a meghatalmazás mögött álló megbízási jogviszonyról. A meghatalmazás értelmében a képviselő jogot nyer a képviseletre, a megbízás alapján pedig kötelezettséget vállal, hogy képviselőként eljár.

A T.-ben a megbízás bár az ügyvitelről szóló részben került szabályozásra, az indoklásban rámutatta, hogy az tulajdonképpen a munkaszerződés „szubszidiárius" típusa (*genus*a),[210] vagyis olyan szerződés, amelynek tárgya valamely más valakinek érdekében végzendő emberi munka és amely nem minősíthető szolgálati vagy vállalkozási szerződésnek.[211] Bár a szolgálati és vállalkozási szerződésekhez is kapcsolódhat képviseleti jog, mégis a megbízás az a szerződés amelynek elsődleges kötelezettsége más nevében és érdekében történő eljárás.

A tervezet látszólag szakít azzal a római jogi alaptétellel, hogy a megbízás csakis ingyenes lehet („*mandatum, nisi gratuitum, nullum est*") bár, ahogy erre fentebb rámutattam, már a korai időszakot leszámítva a rómaiaknál is fölülírta a gyakorlat ezt a szabályt. Ezzel a tervezet eltér a BGB azon ellentmondásos felfogásától, mely szerint a megbízás fogalmi eleme az ingyenesség, mégis a szolgálati szerződés szabályai mellett a megbízásra vonatkozó szabályokat is alkalmazza az olyan szolgálati (tehát szükségszerűen visszterhes) szerződésekre, melyeknek tárgya valamely ügy ellátása.[212]

Az 1900. évi T. 1660. §-a szerint a „*jutalom (tiszteletdíj)*" a megbízottnak csak akkor jár, ha ki van kötve vagy ha a körülmények szerint nem lehet feltételezni, hogy a megbízott az ügy ellátására díjtalanul vállalkozott.[213] A díj mértéke, ha sem megállapodás, sem hatósági díjszabás nem határozza meg, a helyi szokás szerint kerül meghatározásra [1900. évi T. 1601. §, amelyek alkalmazandóak voltak a megbízásra is].

A tervezet indoklásában előbb kifejtik, hogy a tervezet „teljesen emancipálta a megbízás fogalmát az ügyvitel ingyenességének kellékétől", ugyanakkor jogi természetét illetően a megbízást *egyoldalú konszenzuál szerződésnek* minősítik.[214] Ezen az sem változtat, hogy a megbízónak is lehetnek kötelességei a megbízottal szemben (a

[210] A megbízás szubszidiárius jellegét fejezte ki az 1900. évi tervezet 1660. §. második bekezdése („Ha valaki jutalom fejében háztartási, gazdasági vagy üzleti teendők ellátását vállalja magára, a szerződés megbizásnak csak akkor tekintetik, ha a körülményekből kitünik, hogy a felek megbizási, s nem szolgálati viszonyt akartak létesíteni"), majd pedig az Mtj. 1616. §. második bekezdése („Valamely ügy ellátásának szerződéses elvállalására csak annyiban kell a megbízás szabályait alkalmazni, amennyiben nem esik más szerződés szabályai alá.").

[211] *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez*, IV. kötet, *i.m.* 412.

[212] *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez*, IV. kötet, *i.m.* 414. A BGB megbízási szabályozásának kritikájáról lásd. CSANÁDI, *A megbízási…, i.m.* 44-53.

[213] Trócsányi József hibásnak tartotta, hogy a T. alapvetően ingyenesen fogta fel a megbízást, hiszen az elenyésző azon esetek száma, amikor a megbízást ingyen vállalják el. Véleménye szerint a T. a visszterhes megbízást kellett volna főszabályként szabályozza és ez alóli kivételként az ingyenes megbízást. TRÓCSÁNYI József, *A munkaszerződések és a megbízás a magyar polgári törvénykönyv javaslatában*, Jogtudományi Közlöny, 1914/24. szám, 259.

[214] Ugyanakkor, a T. a megbízott díjazását „jutalomnak", zárójelben „tiszteletdíjnak" nevezte a T., ami a római jogi hagyományra vezethető vissza. Ezzel szemben az Mtj. a „jutalom" kifejezést a „díj"-ra cseréli, megtartva zárójelben a „tiszteletdíj" kiegészítést [Mtj. 1617. §].

megbízással járó költségek megelőlegezése vagy megtérítése, a megbízottat ért kár megtérítése) és az sem, ha jutalmat, tiszteletdíjat kötöttek ki, hiszen ezek a kötelezettségek csak esetlegesek, nem a megbízás természetéből fakadnak. A jutalom, tiszteletdíj nem minden esetben fedi a megbízott szolgáltatásainak értékét és egyébként sem fix, hiszen felmondás vagy a teljesítés lehetetlenülése esetén a megbízott csak részben jogosult arra.[215] Fontos azonban megjegyezni, hogy a tervezet megjelenése utáni szakirodalom egy része nem tartotta megalapozottnak az indoklás ezen érvelését és a visszterhes megbízást kétoldalú szerződésnek minősítette.[216]

A visszterhesség kérdésének jelentősége volt a megbízás más szerződésektől való elhatárolása szempontjából is. Az ingyenes munkaszolgáltatás megbízásnak, ajándékozásnak vagy nevesítetlen (innommát) szerződésnek minősült, a visszterhes munkaszolgáltatás, ha az emberi munka bizonyos eredményére irányult, mindig vállalkozási szerződésnek. A visszterhes, emberi munkára általánosságban (nem valamilyen konkrét eredményre) irányuló szerződések, ha háztartási, gazdasági, vagy üzleti teendőre vonatkoztak szolgálati szerződésnek minősültek, kivéve, ha felek megegyezése megbízási szerződésre utalt. Minden egyéb munkavégzés aszerint minősült szolgálati szerződésnek vagy megbízás, hogy az alkalmazás állandó vagy eseti jelleget ölt.[217]

A megbízás ingyenessége vagy visszterhessége *a megbízott felelőssége* szempontjából is meghatározó tényező volt, ugyanis az 1900. évi T. 1664. §-a alapján a megbízott gondatlansága enyhébb megítélés alá esett, ha azt „jutalom és egyéb érdek nélkül, merő szívességből vállalta el". A tervezet általános szabályai alapján egyébként a megbízott minden gondatlanságért felelt (*omnis culpa*). Az „enyhébb megítélés" nem azt jelentette, hogy a megbízott mentesül az általában elvárható gondosság követelményétől, hanem lehetőséget adott a bírónak arra, hogy a gondatlanság megítélésénél enyhébb mértéket alkalmazzon.[218]

---

[215] Vö. *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez*, IV. kötet, *i.m.* 415; *Indoklás a polgári törvénykönyv javaslatához,* III. kötet, *i.m.* 320.

[216] Lásd pl. VILLÁNYI László, *Ügyvitel.* In: SZLADITS Károly (szerk.), *Magyar magánjog. Kötelmi jog különös része*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1942, 665; CSANÁDI, *A megbízási…, i.m.* 111. Ellenkező álláspontért lásd. HEVESI Illés, *Ügyvitel.* In: *Bíráló vélemények a polgári törvénykönyv törvényjavaslatáról*, IV. füzet, Kötelmi jog, Magyar Jogászegyleti Értekezések, 1914/63-66. szám, Franklin-Kiadó, Budapest, 201.

[217] Vö. *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez*, IV. kötet, *i.m.* 412-413; VILLÁNYI *i.m.* 664.

[218] *Indoklás a polgári törvénykönyv javaslatához,* III. kötet, *i.m.* 323. Marton Géza kifogásolta, hogy a T. fölöslegesen egy felelősségi (*culpa*) fokozatot hoz létre, amelynek terjedelme bizonytalan. MARTON Géza, *Az objektív felelősség elve a Magánjogi Törvénykönyv javaslatában*, Magyar Jogászegyleti Értekezések,

A megbízási szerződés érvényességét a tervezet semmiféle alakisághoz nem kötötte. Összhangban a képviselet általános szabályaival [1900. évi T. 1014. §], a tervezet a megbízás kapcsán sem szabályozza az *általános és különös* megbízást, ugyanazon megfontolások mentén.

Az 1900. évi T. 1661. § alapján, aki bizonyos ügyek ellátására nyilvánosan ajánlkozott vagy ellátásukra nyilvánosan ki van rendelve (például ügyvéd, közjegyző), ha a kapott megbízást nem akarja elfogadni, haladéktalanul köteles értesíteni a megbízót. Ugyanez a kötelesség terhelte azt a személyt is, aki meghatározott személlyel szemben ajánlkozott bizonyos ügyek ellátására. Bár a jogszabály kifejezetten nem állapította meg mi az értesítés elmulasztásának következménye,[219] az indoklásban kifejtették, hogy ebben az esetben kötelemszegésről van szó, így a kötelmek általános szabályaiból következik, hogy a megbízott az értesítés elmulasztásából fakadó kár megtérítésére kötelezhető. Nem kívánták átvenni a Kt.[220] és más európai törvénykönyvek[221] azon megoldását, amely ilyen esetben hallgatólagosan elfogadottnak vélelmezi a megbízást, inkább az osztrák és német polgári törvénykönyv megoldását tartották követendőnek.[222]

A megbízás tartalma tekintetében alapvetően a felek megállapodása volt az irányadó. A megbízott fő kötelessége volt a megbízást a megbízó utasításainak megfelelően személyesen ellátni, köteles volt értesíteni a megbízót az ügy állásáról és a teljesítés körében felmerülő eseményekről, a teljesítés után számot adni és átadni a megbízónak mindent, amit a megbízás teljesítése során kapott.

A megbízott természetesen köteles volt *a megbízó utasításai szerint eljárni*, ezektől csak akkor térhetett el, ha feltételezhette, hogy a körülmények ismeretében a megbízó az eltérést jóváhagyta volna.[223] Minden esetben a megbízott köteles volt előzetesen értesíteni a megbízót az eltérésről és ha a halasztás nem járt veszéllyel a

1933/1. szám, 82. Marton nyomán, Schwartz Tibor még tovább ment és az ingyenes kötelezettségvállalások esetén még fokozottabb előrelátást és gondosságot követelt volna meg. SCHWARTZ Tibor, *A kártérítés kérdése a megbízási ügyletnél*, Kereskedelmi Jog 1934/6. szám, 85.

[219] Emiatt bírálták is a tervezet ezen paragrafusát. Lásd. *A Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetének további tárgyalását előkészítő főelőadmány és a tervezetre vonatkozó bírálati anyag*, VI. kötet, *i.m.* 323.

[220] Kt. 340. §: „A kereskedő, ki egy másikkal üzleti összeköttetésben áll, vagy ez irányában megbizások teljesitésére ajánlkozott, köteles a nyert megbizás vagy ajánlat iránt azonnal nyilatkozni, ellenkezőleg hallgatása az ajánlat, illetőleg a megbizás elvállalásának tekintetik."

[221] Például: porosz Landrecht, svájci kötelmi jogi törvény, Apáthy féle tervezet.

[222] *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez*, IV. kötet, i.m. 416.

[223] Grosschmid szerint a megbízott már eleve köteles számolni a megbízó érdekeinek és utasításainak változásával, ez többé-kevésbé „hallgatólagos correktivuma" a szerződésnek. Sőt, bizonyos esetekben nem csak joga, hanem kötelezettsége is, hogy a megbízó utasításaitól eltérjen (az utasításokat „áttörje"), a megbízó érdekének teljeskörű szolgálata jegyében. GROSSCHMID Béni (ZSÖGÖD Benő), *Fejezetek kötelmi jogunk köréből*, II. kötet, Athenaeum, Budapest, 1900, 866.

megbízó rendelkezését megvárni [1900. évi T. 1662. § első és második bekezdés]. A második szövegváltozat az előzetes értesítést csak azokban az esetekben kívánta meg, amikor a halasztás nem járt veszéllyel, nem volt ugyanis logikus az első szöveg értelmében megkövetelni az értesítési kötelezettséget, ha a megbízó rendelkezését egyébként nem kellett megvárni.[224] Az első szöveg különös szabályokat tartalmazott az ún. „magasabb tudományos képzettséget vagy szakismeretet feltételező hivatászszerű szolgálatokra" vonatkozóan (pl. ügyvéd, orvos, mérnök). Ezek esetében a megbízó utasításait csak annyiban kellett figyelembe venni, amennyiben a hivatással s a szolgálatok természetével megegyeztethető [1900. évi T. 1662. § harmadik bekezdés]. Ez utóbbi rendelkezést a következő szövegváltozatok elhagyták azzal az indokkal, hogy a következtetés a megbízás meghatározásából is levezethető.[225]

Szintén csak a tervezet első szövegében kapott helyet az a rendelkezés, mely szerint, ha a megbízás szerződéskötésre irányul és a megbízott terhesebb feltételekkel kötötte azt meg (drágában vett vagy olcsóbban adott) a megbízó nem köteles elismerni az így kötött szerződést, kivéve, ha a megbízott vállalja az árkülönbség megtérítését [1900. évi T. 1663. §]. Ez tulajdonképpen az álképviselet azon esete, amikor a képviselő a képviseleti jog határain túllépve köti meg a szerződést, melyet egyébiránt a Kt. 370. § a bizományra vonatkozóan hasonlóan szabályozott. A későbbi tervezetek nem tartották meg a rendelkezést, feltehetően azért, mert a jogkövetkezményt a képviselet általános szabályaiból is levezethető.

A megbízott főszabály szerint *személyesen* volt köteles a megbízást ellátni, harmadik személyre csak akkor ruházhatta át, ha erre kifejezett engedélyt kapott. Az 1900. évi T. 1666. § határozta meg a megbízott felelősségét átruházás, helyettesítés

---

[224] HEVESI *i.m.* 202.

[225] *Indoklás a polgári törvénykönyv javaslatához,* III. kötet, *i.m.* 321. Fogler Béla már az első szöveg kapcsán úgy vélekedett, hogy a 1662. §. harmadik bekezdését el kell hagyni ugyanis visszaélésekhez tud vezetni, amit nem tud kompenzálni a megbízó esetleges kártérítési jogosultsága. Az utasítási jog, véleménye szerint a megbízó olyan sarkalatos joga, amit csak a legkivételesebb esetekben lehet csak korlátozni. *A Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetének további tárgyalását előkészítő főelőadmány és a tervezetre vonatkozó bírálati anyag*, VI. kötet, *i.m.* 323. Hevesi Illés szerint hiba volt elhagyni a 1662. §. harmadik bekezdését mivel így teljesen ki van szolgáltatva a tudományos képzettségű vagy szakismerettel bíró megbízott a megbízó tudatlanságának vagy rosszakaratának. HEVESI *i.m.* 204. Az Mtj.-hez fűzött észrevételeiben Sárffy Andor úgy vélte, hogy ezekben az esetekben sem lehet a megbízó határozott utasításaitól eltérni. Nem kötelezhető azonban a megbízott, hogy meggyőződésével ellentétesen járjon el, így a megbízást felmondhatja, akár alkalmatlan időben is, hiszen a felmondás fontos ok miatt történik. SÁRFFY Andor, *Észrevételek a magánjogi törvénykönyv javaslatának 1616.-1696. §-aihoz (Ügyvitel, közösség, egyesség, alakszerű kötelmek)*, Magyar Jogi Szemle, 1929/3. szám, 92. Ugyanígy vélekedett pár évtized rálátásából CSANÁDI György is. Szerinte sem mehet el a jog odáig, hogy a elismerje a magasabb tudományos képzettséggel rendelkező megbízott azon jogát, hogy figyelmen kívül hagyhatja a megbízó utasításait. „Magas képesítésű megbízottnak tehát a tényleges önállósága, nem a jogi értelemben vett önállósága nagyobb a megbízottak többi falainál". Csanádi, *A megbízási…, i.m.* 177-178.

esetén. Jogosult átruházás esetén a megbízott csak az átruházás körüli vétkességért (*culpa in eligendo*) felelt, jogosulatlan átruházás esetén viszont minden kárért, amely az átruházás nélkül nem következett volna be. Kétség esetén a megbízást harmadik személyre átruházni nem lehetett. A megbízót – akár jogosult, akár jogosulatlan átruházás történt – engedményezés nélkül (*cessio legalis*) megillették a megbízott helyettessel szembeni követelései, vagyis közvetlenül fordulhatott az eredeti megbízott által állított helyettes ellen.

A megbízott *értesítési és számadási kötelezettségével* kapcsolatban a tervezet szintén átvette a Kt. bizományos számadási kötelezettségére vonatkozó szabályait, némileg kiegészítve azokat.[226] A megbízott a köteles volt a megbízó kérésére – ha a körülmények megkívánták anélkül is – értesíteni a megbízót az ügy állásáról és az ügyvitel körében előforduló eseményekről, valamint a megbízás teljesítése után eljárásáról számot adni [1900. évi T. 1666. §]. Köteles volt átadni mindent, amit a megbízótól vagy a megbízás teljesítése során más személyektől kapott [1900. évi T. 1667. § első bekezdés].[227] Ha a megbízott saját érdekében használta fel azokat az összegeket, amelyeket köteles lett volna a megbízónak átadni vagy az ő érdekében felhasználni, a felhasználás napjától számítva köteles volt kamatot fizetni [1900. évi T. 1668. §].

Az 1900. évi T. rendszerében a megbízás nem feltétlenül eredményezett közvetlen képviseletet. Erről tanúskodik a 1667. § második bekezdése, mely alapján a megbízott azokat a „követeléseket, melyeket harmadik személy ellen a *saját nevében, de megbízója számlájára szerzett*, át kell engedményeznie a megbízónak. Ily követelések azonban a megbízónak a megbízotthoz s ennek hitelezőihez való viszonyában engedmény nélkül is a megbízó követeléseinek tekintendők". A rendelkezés értelmében az így szerzett követelések a harmadik személyekkel szemben (külső viszony) a megbízott követeléseinek minősültek, így szükséges volt azokat átengedményezni, a megbízó-megbízott viszonyában (belső viszony) viszont a megbízó követeléseinek.[228] Ez a

[226] Kt. 369. §: „(…) tartozik továbbá a megbizót a szükséghez képest tudósitani, s őt különösen a megbizás teljesitéséről haladéktalanul értesiteni; kötelességében áll végre a megbizónak az ügyletről számolni, s irányában azt, mit az ügylet alapján követelhet, teljesiteni."

[227] Nem volt jelentősége annak, hogy a megbízott a vagyontárgyat a megbízó vagy maga részére szerezte. A harmadik személy által az ügyre való tekintettel biztosított jutalékok és kedvezmények szintén a megbízót illetik. A megbízott nem volt köteles azonban kiadni azokat a dolgokat, amelyeket az ügyvitel alkalmából, de okozati összefüggés nélkül kapott. *Indoklás a polgári törvénykönyv javaslatához,* III. kötet, *i.m.* 322; Villányi szerint nem volt köteles kiadni a megbízott azokat a juttatásokat, amelyek a hűségbe és jó erkölcsbe ütköztek, de ilyenkor a megbízó megtagadhatta a megbízási díj megfizetését, illetve, ha a juttatások nem haladták meg a szokásos mértéket. Vö. VILLÁNYI *i.m.* 674.

[228] *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez*, IV. kötet, i.m. 425.

rendelkezés látszólag ellentmondásban állt a tervezet 1008. §-ra vonatkozó indoklással, mely szerint a közvetett képviselet intézményének a helye a kereskedelmi jogban van, ezért nem kívánják a polgári törvénykönyvben szabályozni. Mégis a 1667. § második bekezdésében tulajdonképpen ez történt, a polgári törvénykönyvbe emelték a Kt. korábban már idézett 374. §-át. A tervezet második szövegéből már kikerült az 1667. § második bekezdése, azzal az indoklással, hogy ez a jogkövetkezmény egyébként is kiderül a 793. § második bekezdésének (az 1900. évi T. 1008. § második bekezdésének megfeleltethető) rendelkezéséből.[229] Ebből következik, hogy a 1667. § második bekezdése tulajdonképpen a közvetlen képviselet akaratlan formájára akart vonatkozni, csak ez az elfogadott szövegből nem derült ki egyértelműen. Így viszont valóban fölösleges volt a rendelkezés, hiszen nem volt más, mint a képviselet általános szabályaiban már rögzített tétel megismétlése.

A megbízó köteles volt megbízás teljesítéséhez szükséges *költségeket megelőlegezni* vagy ha a megbízott teljesítés során saját maga állt bizonyos költségeket, azokat megtéríteni [1900. évi T. 1669, 1670. §]. A tervezet nem követelte meg, hogy a költekezés objektíve szükséges vagy, hogy eredményes legyen. Elég volt, ha a körülmények tekintetében a rendes embertől elvárható gondosság mellett a megbízott arra a következtetésre jutott, hogy a megbízó érdekében szükséges.[230]

Az 1900. évi T. úgy rendelkezett, hogy amennyiben a megbízott a teljesítés *következtében* saját hibáján kívül kárt szenvedett a megbízó köteles volt azt megtéríteni. Nem felelt azonban olyan kárért, amely bár a megbízás teljesítése *alkalmából* merült fel, de nem állt vele okozati összefüggésben [1900. évi T. 1671. §].[231] A tervezet további tárgyalását előkészítő főelőadmányban az elvi kérdések között tárgyalták azt a kérdést, hogy milyen károk megtérítését követelheti a megbízott a megbízótól. Az egyik álláspont szerint nem kellene eltérni a megbízás esetében sem a tervezet által egyébként konzekvensen követett vétkességi elvtől és a megbízót csak abban az esetben lehetne a megbízott által elszenvedett károk megtérítésére kötelezni, ha a megbízó hibájából vagy az ő érdekkörében fordult elő.[232] Egy másik álláspont szerint éppen ellenkezőleg, a Code

[229] *Indoklás a polgári törvénykönyv javaslatához,* III. kötet, *i.m.* 322.
[230] *Indoklás a polgári törvénykönyv javaslatához,* III. kötet, *i.m.* 323.
[231] A megbízás veszélyeinek („perriculumának") viselését a tervezet a megbízóra hárította. *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez*, IV. kötet, *i.m.* 430.
[232] A tervezet második szövegéhez fűzött bírálatában ezt az álláspontot képviselte Meszlény Artúr és Hevesi Illés is. Vö. MESZLÉNY Artúr, *Megbízás.* In: *Bíráló vélemények a polgári törvénykönyv törvényjavaslatáról*, IV. füzet, Kötelmi jog, Magyar Jogászegyleti Értekezések, 1914/63-66. szám, Franklin-Kiadó, Budapest, 195; HEVESI *i.m.* 211.

Civil mintájára minden a „megbízás teljesítése alkalmából" felmertült kár és nemcsak a „megbízás teljesítés következtében" keletkezett kár megtérítését látta volna célszerűnek. A tervezetben kitartottak amellett, hogy a megbízás teljesítéséből a megbízottra háramló károkat a megbízó köteles megtéríteni, azt azonban mégis meg kell követelni a kártérítés előfeltételeként, hogy a kár a megbízás teljesítésével okozati összefüggésben legyen.[233] Ennek ellenére a második szövegváltozattól kezdődően elhagyták az 1671. § második bekezdését, amely az okozati összefüggés követelményét kifejezetten rögzítette,[234] azzal az indoklással, hogy az csupán az első bekezdés magyarázata.[235]

Visszterhes megbízás esetén a megbízó köteles volt a megbízás teljesítése után a megbízott *díját (jutalmát, tiszteletdíját) kifizetni*.[236] Ha a teljesítés a megbízott hibáján kívül lehetetlenné vált, a megbízottat a megbízás teljesítése érdekében addig kifejtett munkásságáért a díj arányos része illette meg. [1900. évi T. 1672. §]. Ez utóbbi szabályt egészítette ki a Mtj. azzal, hogy amennyiben a teljesítés a megbízó hibájából vált lehetetlenné, a bíróság a megbízottnak a 2. bekezdés szerint őt megillető járandóságon felül a díj összegének határai között a körülményekhez képest méltányos kárpótlást ítélhetett meg [Mtj. 1628. §, harmadik bekezdés].

Az 1900. évi T. a megbízás *megszűnési okai* közül kifejezetten csak az egyoldalú felmondást, a megbízott vagy megbízó halálát vagy cselekvőképtelenné válását szabályozta. Ettől eltekintve a szerződéseket általában megszüntető okok is esetén is megszűnt a megbízás.

A tervezet nem tért el a korabeli polgári törvénykönyvek azon szabályától, miszerint mind a megbízó, mind a megbízott egyoldalúan, bármikor, indoklás nélkül

---

[233] Vö. *A Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetének további tárgyalását előkészítő főelőadmány és a tervezetre vonatkozó bírálati anyag*, VII. kötet, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1905, 320-322; *Indoklás a polgári törvénykönyv javaslatához,* III. kötet, *i.m.* 320.

[234] Az Mtj. 1627. § a következőképp fogalmazott: „Ha a megbízott a megbízás teljesítése következtében hibáján kívül kárt szenved, megbízójától méltányos kártérítést követelhet".

[235] *A Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetének további tárgyalását előkészítő főelőadmány és a tervezetre vonatkozó bírálati anyag*, VI. kötet, *i.m.* 325.

[236] A megbízott a díjat csakis a megbízótól követelhette. A Kúria 1906. november 29-i 293/906. sz. döntésében megállapította: „a bizalmon alapuló megbízási viszony természetéből következik, hogy az, aki más ügyének ellátására vállalkozott, attól a harmadiktól, akivel a megbízásból kifolyólag a megbízó érdekében ügyletet létesíteni kíván, a maga részére jutalmat vagy egyéb előnyt megbízójának tudta és hozzájárulása nélkül ki nem köthet és amennyiben ezt megteszi, a megbízottnak ez a cselekménye a megbízással járó köteles hűség és tisztesség megsértésének tekintete alá esik." A P. VI. 14/1925. sz. ítéletben pedig a Kúria rámutatott arra, hogy az a tény, hogy a megbízó tudott a megbízott a harmadikkal kötött megállapodásáról, a megbízottat nem menti fel feltétlenül, mert szükséges az is, hogy a megbízó tudjon a harmadiktól a saját részére kikötött díjazás nagyságáról, különben a megbízó jóhiszeműen feltételezheti, hogy a megbízott csak a szokásos keretek között mozgó díjszabást kötött ki a harmadiktól. VILLÁNYI *i.m.* 678.

felmondhatja a szerződést.[237] E jog önkényes gyakorlásának veszélyeivel szemben viszont kártérítési szabályokat is megállapított. Kártérítés kötelezettség terhelte úgy a megbízót, mint a megbízottat, ha nyomós ok nélkül, *alkalmatlan időben*[238] mondták fel a megbízást [1900. évi T. 1673. § első bekezdés].[239] Ha a megbízó fontos ok nélkül mondta fel a visszterhes megbízást, a megbízott kárpótlási összeget követelhetett, amelynek mértéke nem haladhatta meg a megbízási díj összegét [1900. évi T. 1673. § második bekezdés].[240] A tervezet indoklásban rámutattak, hogy ez a kártérítés nem a kikötött megbízási díj a teljesítéssel arányos része akart lenni (amit egyébként is követelhetett a megbízott, hiszen tulajdonképpen arról az esetről van szó, amikor önhibáján kívül lehetetlenné vált a megbízás teljesítése), hanem annak a lehetőségnek a kompenzálása, hogy a felmondás következtében a megbízott nem tudja a teljes kikötött díjat követelni.[241] Az Mtj. egységesítette a szankciórendszert azokra az esetekre, amikor a megbízás a megbízó hibájából vált lehetetlenné, a megbízó fontos ok nélkül mondja fel a megbízást vagy ő maga szolgáltatja a felmondási okot. Ezekben az esetekben az Mtj. fentebb idézett

---

[237] A joggyakorlatban megállapították, hogy amennyiben több megbízó az ügy ellátására egy közös megbízottat rendelt, a közös megbízott a megbízás értelmében csak addig járhat el, amíg a megbízók valamelyike a megbízást vagy kifejezetten vissza nem vonja, vagy a megbízástól eltérő utasítást nem ad. Kúria, 1910. szeptember 22-i 1746/910 sz. döntés.

[238] 1874. évi XXXIV. törvénycikk 41. §. harmadik bekezdése az ügyvédi megbízás esetén 30 napos felmondási időt írt elő.

[239] Meszlény Artúr bírálta a tervezet fogalomhasználatát, amely mindkét fél megszűntetési jogát „felmondásnak" nevezi. Mivel a felek helyzete nem kölcsönös, véleménye szerint a megbízó részéről helyesebb volna „visszavonásról" beszélni. Vö. MESZLÉNY Artúr, *A megbízás, mint szervezetjogi ügylet*, Magyar Jogászegyleti Értekezések, 1935/12. szám (3. évfolyam), 484. Trócsányi József szerint pedig helytelen a T. azon álláspontja miszerint, ha valamelyik fél saját nyomós érdeke miatt alkalmatlan időben mondja fel a szerződést, mentesül a kártérítési kötelezettség alól. Saját érdekből joghátrány nélkül lehet a másiknak kárt okozni, ezért javasolta, hogy a kártérítési kötelezettség alól csak akkor mentesüljön a felmondó fél, ha az okot a másik fél szolgáltatta. TRÓCSÁNYI *i.m.* 260.

[240] Csanádi György az alapos okok két csoportját különböztette meg: *a)* amelyek alkalmasak voltak arra, hogy bizalmatlanságot ébresszenek a megbízóban a megbízott iránt (például: olyan nem teljesítés, amely súrolja a szerződésszegés határát, a megbízott kisebb mulasztásai, udvariatlansága, a megbízottról komoly helyről olyan rágalom származik, amelynek valótlanságáról a megbízó normális körültekintéssel nem tud meggyőződni); b) a megbízó érdekhelyzetében bekövetkezett változások, amelyek a megbízás megszüntetését teszik indokolttá (például: a házassági bontóperre adott megbízás visszavonása, mert a felek kibékültek, a beteg visszalép a gyógykezeléstől, mert azt fájdalmasnak tartja, a bizományi értékesítésre adott dolgokat a megbízó visszaveszi, mert arra magának is szüksége van). CSANÁDI, *A megbízási…, i.m.,* 225-226.

[241] *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez*, IV. kötet, *i.m.* 433-434. A bírói gyakorlat azonban következetesen elutasította a megbízottak pernyereség esetére kikötött jutalomdíj iránti követelését, amikor az megbízó az ügyet menetközben beszüntette. Lásd. például a Kúria P.VI. 5229/1936. számú ítéletét: „A díjlevél ama kikötése, mely szerint a kikötött külön honorárium a peres összegek és igények után számítva nyomban esedékessé válik, ha az ügyfél a felhatalmazást felmondja, vagy ha az ügyvéd hozzájárulása nélkül a peres összegnél, vagy igénynél kisebb összeg, illetve igény erejéig ellenfelével egyességet köt, az 1874:XXXIV. t.-c. 42. §-ának vázolt törvényhozási célzatával ellenkezik." SZLADITS Károly, ÚJLAKY Miklós, VILLÁNYI László (szerk.), *Magyar magánjog mai érvényében. Törvények, rendeletek, joggyakorlat,* 3. rész. Kötelmi jog. III. kötet, II. kiadás, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1944, 144.

1628. § harmadik bekezdését rendelte alkalmazni, vagyis a megbízott az addig kifejtett munkájáért a díj arányos része illette meg és a díj összegének határai között a körülményekhez képest méltányos kárpótlás [Mtj. 1629. § második bekezdés].[242] Az 1900. évi T. indoklása szerint, ha a megbízott mondja fel a megbízást, akár jogos okból, nem illeti meg az addig kifejtett munkájáért a díj arányos része, hiszen a jogos ok, csak a kártérítési kötelezettség alól menti fel.[243] Ezt a rendelkezést a szakirodalomban vitatták, rámutatva arra, hogy ebben az esetben is megilleti az addigi munkájával arányos díj – mintha a teljesítés hibáján kívül vált volna lehetetlenné – és csak akkor lehetne megtagadni tőle, ha a felmondás oka nem a megbízó érdekkörében merült fel.[244] A megbízó nyomós okok miatt (*justa causa*) a megbízást akkor is felmondhatta, ha felmondási jogáról lemondott [1900. évi T. 1673. § harmadik bekezdés].

A megbízó halála csak kétség esetén, a megbízott halála minden esetben megszűntette a megbízási szerződést. A természetes személy megbízó cselekvőképtelenné válása[245], illetve a jogi személy megbízó ellen indított csődeljárás esetén a megbízás szintén megszűnt [1900. évi T. 1674. §]. Ezt a rendelkezést a tervezet második szövege már kiegészítette azzal a pontosítással, hogy a megbízó cselekvőképességének megszűnése az ellátandó ügyre kell vonatkozzon [1913. évi T. 1376. § második bekezdés]. Következésképpen a megbízott cselekvőképtelenné válása, vagy ellene indított csődeljárás nem szüntette meg *ipso iure* a megbízást, viszont okot szolgáltathatott a megbízónak a megbízás felmondására.[246]

A megbízás felmondása abban az időpontban vált hatályossá, amelyben a másik fél az erre vonatkozó nyilatkozatot megkapta. Más módon történő megszűnése esetén, ha a megszüntető körülmény nem a megbízott személyében állt be, akkor abban az időpontban szűnt meg, amikor a megbízott erről értesül, vagy kellő gondosság mellett értesülhetett róla [1900. évi T. 1675. §]. Mindezek ellenére, a megszűnési októl függetlenül, a megbízás részlegesen hatályban maradt – a halaszthatatlan teendők tekintetében – amíg a megbízó, annak örököse vagy törvényes képviselője ezek iránt intézkedni tudott.[247] A megbízott halála esetén, örökösei azonnal kötelesek voltak

[242] A tervezet második szövegének ebben az értelemben történő módosítását Hevesi Illés is javasolta. HEVESI, *i.m.* 213.
[243] *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez*, IV. kötet, *i.m.* 432.
[244] VILLÁNYI *i.m.* 684.
[245] A tervezet megfogalmazása szerint „elmebetegség, elmegyöngeség vagy pazarlás miatt gyámság alá kerül".
[246] *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez*, IV. kötet, *i.m.* 435.
[247] A tervezet a megbízás részleges hatályban maradását minden megszűnési okra kiterjesztette, szemben a BGB megoldásával, amely csak a megbízó halála, szerződőképességének elvesztése, ellene elindított

értesíteni a megbízót és lehetőség szerint gondoskodni a megbízó érdekeinek megóvásáról, amíg az intézkedik [1900. évi T. 1676. §].[248]

Végül fontosnak tartotta a tervezet azt is kimondani, hogy a tanács vagy ajánlás, hacsak szerződési viszony vagy jogellenes cselekedet nem áll fenn, nem állapít meg felelősséget [1900. évi T. 1677. §]

Az 1900. évek elején közzétett tervezeteket és szövegváltozatokat összességében nézve pozitívan értékelte a jogászi közeg, szakmai színvonaluk vitán felül állt, a megfogalmazott bírálatokat, kritikákat alapvetően a jószándékú korrekció szándéka jellemezte. A tervezet ötödik szövegét, az Mtj.-t, a szakirodalom kiemelkedő szellemi alkotásként minősítette és minősíti, amely alkalmas lett volna arra, hogy törvénykönyvként is hatály lépjen. Mindez azonban nem valósult meg.[249] Az okok között szokás említeni a nagy gazdasági világválságot (1929-1933), a szokásjogot a kodifikációval szemben előnyben részesítő álláspontokat, az Mtj. véglegesítésében kiemelt szereppel rendelkező Szászy Béla korai halálát, illetve azt az elgondolást, hogy a polgári törvénykönyv ne bontsa meg a trianoni békeszerződés folytán más államokhoz került egykori országrészekkel még részben fennálló magánjogi jogegységet. [250] A Mtj. bár nem került elfogadásra, a munka nem volt hiábavaló, hiszen később modellként szolgált az 1959-es Ptk. és a hatályos magyar Ptk. számára. Ugyanakkor a bírói gyakorlat is hasznosította, határozatokban gyakran találhatók utalások a tervezetek vagy Mtj. rendelkezéseire.

Almási Antal az 1926-ban megjelent „A kötelmi jog kézikönyve” című munkájának előszavában a következőképp foglalta össze a tervezetek jelentőségét:

---

csődeljárás és a megbízott halála esetére rendelte ezt el. Pl. felmondás esetén a megbízott a halaszthatatlan teendőket sem volt köteles ellátni. *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez*, IV. kötet, *i.m.* 437.

[248] Meszlény Artúr kifogásolta az „örökösre” történő utalást. Szerinte a tervezet ezen rendelkezése „nem veszi figyelembe, hogy itt is személyes és nem vagyoni ügyről van szó, melyhez az örökösnek mint ilyennek semmi köze.” Célszerűbbnek látta volna a „hozzátartozó” fogalmának használatát, hiszen több jogszabály operál ezzel a kifejezéssel olyan esetekben, ahol a valamilyen jog vagy kötelezettség megállapításánál a közvetlen érdekelthez való személyes viszony és nem örökösi minőség az irányadó (pl. egy személyt ért magánjogi személyes sértéssel szemben a sértett hozzátartozóinak van kereseti joga, az elhunyt személyes kötelezettségeiből folyó személyes teendők végzésére is a hozzátartozók kötelesek gondoskodni). MESZLÉNY, *Megbízás… i.m.* 198.

[249] Az Mtj.-t 1928. március 1-én terjesztették az Országgyűlés elé, az 1931. évi XXII. törvénycikk pedig különleges eljárást írt elő a tervezet elfogadására.

[250] Vö. VERESS Emőd, *Az 1928. évi Magánjogi törvényjavaslatról.* In: Veress Emőd (szerk.), *Az 1928. évi Magánjogi törvényjavaslat*, Forum Iuris, Kolozsvár, 2019, 17-32; VÉKÁS Lajos, *Adalékok a Polgári Törvénykönyv történeti és összehasonlító jogi értékeléséhez*. In: KESERŰ Barna Arnold – KŐHIDI Ákos (szerk.), *Tanulmányok a 65 éves Lenkovics Barnabás tiszteletére*, Budapest/Győr, Eötvös József Könyv-és Lapkiadó Bt./Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kara, 2015, 567.

„Javaslatunk ugyanis azon az úton halad, amelyen két más, ugyancsak törvényhozási mü jellegével bíró, és törvényerőre szintén nem emelkedett kiváló szellemi termék a magyar nemzet történeti válságainak idejében a magyar jog teljes átalakítását és fejlesztését gondviselésszerüen már elérte volt: a török vész idejében Werbőczy Tripartituma, az osztrák abszolutizmus után pedig az országbírói értekezlet. A polgári törvénykönyv Javaslata pusztán belső meggyőző ereje alapján ugyanoly mértékben hatolt be és hatja át bírói gyakorlatunkat, mint a magyar jogalkotási géniusznak ez a két gyümölcse tette volt."[251]

2.2.7. Az 1959-es Polgári Törvénykönyv

Az 1959. évi IV. törvény a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről (a továbbiakban 1959-es Ptk.) bár a szocializmus idején került elfogadásra, egy olyan korszakban, ahol tulajdonképpen nem létezett magántulajdon[252] és szükségszerűen magán hordozta az szocialista ideológiát, mégis jelentős mérföldkőnek számít a magyar magánjog történelmében, hiszen a szokásjogi központú magánjogot a kodifikált jog váltotta fel.[253] A törvénykönyv alkotói között olyan jogászok is voltak, akik jól ismerték a II. világháború előtti magyar magánjogot (Világhy Miklós és Eörsi Gyula például Szladits Károly tanítványai voltak) és akik nem kívántak teljes mértékben szakítani a múlttal, hanem lehetőség szerint igyekeztek átmenteni a polgári jog klasszikus értékeit, a régi magyar jog bizonyos intézményeit, megoldásait, valamint bírói gyakorlat és jogtudomány (köztük a korábbi tervezetek) egyes eredményeit. Ennek is köszönhető, hogy a kódex végül több mint öt évtizedig maradt hatályban és minimális módosításokkal a rendszerváltás után már a magántulajdonon alapuló polgári jog eszközéül is szolgált.[254]

Az 1959-es Ptk. a képviselet szabályait a negyedik rész („Kötelmi jog"[255]), I. cím („Szerződések"), XIX. fejezetében („A képviselet") tárgyalta, tehát a szerződésekre

---

[251] ALMÁSI Antal, *A magyar magánjog kézikönyve*, Téba Kiadóvállalata, Budapest, 1926, 6.
[252] Vékás Lajos megfogalmazása szerint „magántulajdon nélküli magánjog". VÉKÁS Lajos, *Szladits Károly és magánjogi iskolája*, Jogtudományi Közlöny, 2018/2. szám, 77.
[253] VERESS Emőd, *Megjegyzések az 1959. évi IV. törvény keletkezéstörténetéhez: ideológiai környezet és valóság.* In. MÁDL Ferenc, *Magyarország első Polgári Törvénykönyve - az 1959. évi IV. törvény – a polgári jogi kodifikáció történetének tükrében*, 2. kiadás, Mádl Ferenc Intézet, Budapest, 2022, 28.
[254] VERESS, *Megjegyzések…, i.m.* 26-27.
[255] A kódex előkészítő munkálatai éppen a kötelmi jogra vonatkozó résszel indultak meg, még 1953 végén, ugyanis eredetileg az volt a cél, hogy a Polgári törvénykönyv elfogadása előtt már hatályba léptetik a kötelmi jog általános részét szabályozó törvényt. Az elkészült tervezet három részből állt. Az első rész a kötelem célját, a joggyakorlás általános követelményi szintjét, fogalmát és a kötelem keletkeztető tényállásokat határozta meg. A második rész első fejezete a szerződésen alapuló kötelmekkel foglalkozott,

vonatkozó általános szabályok között. Az Mtj.-hez képest a képviseletre vonatkozó szabályok terjedelme jelentősen lecsökkent, csupán hét cikk [219–225. §] a cél ugyanis nem egy kazuisztikus, részletező szabályozás megalkotása volt.[256] Ami az ügyleti képviseletet konkrét formáit illeti, természetesen az 1959-es Ptk. is szabályozta a megbízást szintén a negyedik rész, III. cím („Egyes szerződések") XL. Fejezetében („Megbízás. Megbízás nélküli ügyvitel") [474-487. §]. Ezen kívül a Ptk.-ban kaptak helyet a közvetett képviselet formáinak számító, a megbízásból kinőtt szerződések, a bizomány, szállítmányozás [XLII-XLIII. Fejezetek, 507-521. §], amelyek korábban a Kt.-ben voltak szabályozva.

Az 1959-es Ptk. a *képviseletről* szóló XIX. fejezetet további alfejezetekre osztotta. Bár külön megnevezést nem kaptak, az első három cikk a képviselet összes formáira érvényes általános rendelkezéseket tartalmazta [219-221. §-ok], amelyet a meghatalmazásra, az ügyeinek vitelében akadályozott személy képviseletére és az eseti gondnokságra vonatkozó szabályok követtek. Utóbbiakra, mivel azok a törvényes képviselet formái, nem fogok kitérni.

Az 1959-es Ptk. 219. §-a alapján más személy (képviselő) útján is lehet szerződést kötni, vagy más jognyilatkozatot tenni, kivéve, ha jogszabály szerint a jognyilatkozat csak személyesen tehető meg (végrendelet, házasságkötési szándék kinyilvánítása, teljes hatályú apai elismerő nyilatkozat). Ugyanakkor kifejezésre juttatta a közvetlen képviselet elvét is, kimondva, hogy „a képviselő cselekménye által a képviselt válik jogosítottá, illetőleg kötelezetté".

Bár nem az általános szabályok között, hanem a meghatalmazásra vonatkozó alfejezetben jelölte meg a képviseleti jog forrását, amely lehetett a törvény vagy hatósági

---

a második fejezet, amely az egyes szerződéseket tárgyalta volna 1953-ban nem készült el. A harmadik rész pedig a károkozáson és alaptalan gazdagodáson alapuló kötelmekről rendelkezett. VEREBICS János, *Előtanulmány a magyar polgári jogi kodifikáció 1953–1962 közötti történetével kapcsolatos Igazságügyminisztérium-i iratanyaghoz*. In: *Az Igazságügyminisztérium iratanyaga az 1959-es Polgári Törvénykönyv előkészítésével és hatályba léptetésével kapcsolatban*, I. kötet, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2017, 13. Végül, elsősorban Eörsi Gyula koncepcióját követve (lásd: EÖRSI Gyula, *A polgári törvénykönyv kodifikációjának néhány kérdése*, Jogtudományi Közlöny, 1954/9–10. szám., 342–343), a kötelmi jogi rész a szerződések általános szabályaira, a szerződésen kívüli jogsértésből eredő felelősségre, valamint az egyes szerződéstípusok rendelkezéseire tagolódott.

[256] Az 1959-es Ptk. tervezetének miniszteri indoklásában kifejtették: „a javaslat ugyanakkor, amikor a társadalmi-gazdasági viszonyoknak széles területeit szabályozza, nem lép fel azzal az igénnyel, hogy e területek részletes, minden részletkérdésre kiterjedő szabályozását adja. A kormánybizottság tudatosan törekedett a kazuisztikus szabályozás elkerülésére, néhány terület kivételével, ahol úgy vélte, szükség van a részletekbemenő szabályozásra. A szabályozás túlságos részletessége ugyanis több nehézséget okoz, mint amennyi előnnyel jár. Bonyolulttá, áttekinthetetlenné teszi a törvényt, elkerülhetetlenül háttérbe szorítja annak elvi tartalmát és fő összefüggéseit kevéssé engedi megnyilvánulni." *A Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyve. Az 1959. évi V. törvény és a törvény javaslatának miniszteri indoklása*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1959, 117.

határozat (törvényes képviselet)[257], alapszabály (szervezeti képviselet), illetve a harmadik személyhez vagy eljáró hatósághoz intézett nyilatkozat, vagyis meghatalmazás (ügyleti képviselet).[258] Meghatalmazás alatt a törvénykönyv a képviselőhöz, a másik félhez vagy az érdekelt hatósághoz intézett nyilatkozatot értette [1959-es Ptk. 222. § (1) bekezdés].

Az 1959-es Ptk. fenntartotta a korábbi tervezetek azon szabályát, amely szerint cselekvőképes személyt korlátozottan cselekvőképes személy is képviselhet [1959-es Ptk. 219. § (1) bekezdés, utolsó fordulat], ezáltal jogszabályi szinten is megerősítve a korábban kialakult gyakorlatot. Arra vonatkozóan viszont nem tartalmazott semmiféle előírást, hogy az akarathibák vagy a szerződő fél tudatállapotához fűződő következmények tekintetében a képviselő vagy a képviselt személyére kell-e tekintettel lenni. A szakirodalom szerint a II. világháborút megelőző bírói gyakorlat volt irányadónak tekintendő.[259]

A *formakényszer* tekintetében azonban egyértelműen rögzítette, hogy a meghatalmazás érvényességéhez olyan alakszerűségek betartása volt szükséges, amilyeneket jogszabály a meghatalmazás alapján kötendő szerződésre előír, az általános meghatalmazás pedig csak írásban érvényes [1959-es Ptk. 223 § (1) bekezdés]. A korábbi törvénykönyvtervezetek szövege szándékosan nem tett különbséget az általános és különös meghatalmazás között[260], bár a szakirodalom és a joggyakorlat is megkülönböztette ily módon a meghatalmazás formáit. Az 1959-es Ptk. anélkül, hogy a meghatalmazás bármelyik formájára egyéb különös szabályokat állapított volna meg vagy megjelölte volna mely esetekben szükséges a különös meghatalmazás, kifejezetten szólt az általános meghatalmazás alakszerűségéről.

A képviselt és képviselő közötti *érdekellentét* esetére az 1959-es Ptk. meglehetősen szigorú szabályokat állapított meg. A 221. § (3) bekezdés alapján a képviselő nem járhatott el, ha a szemben álló vagy ellentétesen érdekelt fél ő maga vagy olyan személy volt, akit ugyancsak ő képviselt. A jogalkalmazás során maga az érdekellentét (szembenállás) fogalma is problémásnak bizonyult, és a vonatkozó jogszabályi tilalom tartalma sem volt egyértelmű, ami értelmezési problémákhoz és következetlen ítélkezési gyakorlathoz vezetett. Egyes álláspontok abból indultak ki, hogy

[257] Esetei: a teljes cselekvőképességgel nem rendelkező személyek (kiskorú gyermek, korlátozottan cselekvőképes vagy cselekvőképtelen nagykorú) képviselete a szülő, a gyám, illetőleg a gondnok által.
[258] VILÁGHI Miklós, EÖRSI Gyula, *Magyar polgári jog,* I. kötet, Tankönyvkiadó, Budapest, 1962, 201-202.
[259] CSANÁDI György, *A képviselet.* In. EÖRSI Gyula, GELLÉRT György (szerk.), *A Polgári Törvénykönyv magyarázata,* I. kötet, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1981, 1056.
[260] Lásd az 1900. évi T. vonatkozó magyarázatot, 2.2.6. alfejezet.

az érdekellentét fennállása a képviselő jognyilatkozatának érvénytelenségét eredményezi, mivel az jogszabályba ütközik, így semmis.[261] Más, a gyakorlatban talán gyakrabban érvényesülő felfogások ezzel szemben a kérdést az álképviselet rugalmasabb szabályrendszerének alkalmazásával oldották fel.[262] Amennyiben a képviselt az érdekellentét ellenére is eljárt, a képviselt megtámadhatta az így kötött jogügyletet. E szabály alól a Ptk. csak egy kivételt enged meg: ha képviselő jogi személy és a képviselt kifejezetten engedélyt ad a szerződés megkötésére.[263] Összehasonlításképpen, az Mtj. – függetlenül attól, hogy a képviselt jogi vagy természetes személy – lehetővé tette a képviselő eljárását érdekellentét esetén is, amennyiben ezt a törvény megengedte, a képviselt a képviselőt erre feljogosította, vagy amennyiben kötelezettség teljesítéséről volt szó [Mtj. 1026. §].

A meghatalmazás eltérő rendelkezés hiányában *visszavonásig volt érvényes*. A visszavonás jogáról érvényesen nem lehetett lemondani. Jóhiszemű harmadik személyekkel szemben a visszavonás a közléstől számított hatályosnak. A visszavonáson kívül a meghatalmazás megszűnt bármelyik fél halálával [1959-es Ptk. 223. § (2)-(3) bekezdés].

A képviseletre vonatkozó meglehetősen kevés és absztrakt szabályok között még csak az *álképviselet* kérdése került szabályozásra. Az 1959-es Ptk. 220. § úgy rendelkezett, hogy 220. §. „Aki jóhiszeműen képviseleti jogkörét túllépi, vagy anélkül, hogy képviseleti joga volna, más nevében szerződést köt, és eljárását az, akinek nevében eljárt, nem hagyja jóvá, köteles a vele szerződő félnek a szerződés megkötéséből eredő kárát megtéríteni."

A korábbi tervezeteknek és joggyakorlatnak megfelelően az 1959-es Ptk. is lehetővé tette az álképviselet *jóváhagyását*, amely történhetett kifejezett nyilatkozattal,

---

[261] Ezt az álláspontot képviselte például Bíró György, aki szerint a képviselet lehetőségét főszabály szerint ki kell zárni, hogyha bármilyen potenciális érdekellentét merül fel a képviselő és a képviselt között. Álláspontja szerint ugyanis „a képviselőnek nem lehet olyan önálló jogszerű érdeke, amely eltér a megbízóétól, mert ő a képviselt érdekeinek hordozója és kifejezője". BÍRÓ *i.m.* 62.

[262] LESZKOVEN László, *A képviselet.* In: CSEHI Zoltán, TŐKEY Balázs, BODZÁSI Balázs (szerk.), *2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja*, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2021, 1381.

[263][263] Például két peres fél képviseletét ugyanaz az ügyvédi munkaközösség képviseli. *A Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyve. Az 1959. évi V. törvény és a törvény javaslatának miniszteri indoklása, i.m.* 240. Például egy kisvárosban, ahol csak néhány ügyvéd tevékenykedik és azok is egy iroda tagjai és a peres felek ebben az irodában tevékenykedő ügyvédekhez fordultak. Amennyiben a bizalmuk az - egyébként függetlenül dolgozó - iránt töretlen, az esetben felmentést adhatnak az azonos jogi személy keretében működő képviselők számára. Felmentés hiányában a később megbízást kapó ügyvéd köteles lemondani a képviselői minőségéről. BÍRÓ *i.m.* 136.

valamint ráutaló magatartással is és visszaható hatállyal bírt.[264] A jóváhagyással kapcsolatosan még napjaink bírói gyakorlata is aktívan alakítja az 1959-es Ptk. értelmezését. A gyakorlatban felmerült ugyanis az a kérdés, hogy amennyiben a törvény által előírt alakisághoz kötött szerződést a szerződő fél helyett egy más személy írta alá, aki nem a fél képviselőjeként tűntette fel magát, hanem a szerződő fél névaláírását alkalmazta, ezt az alaki hiba orvosolható-e a fél utólagos jóvágyásával, az álképviselet szabályainak alkalmazásával? A Kúria Pfv.20617/2021/5. számú határozatában előbb úgy foglalt állást, hogy az így létrejött szerződés alaki okból nem érvénytelen, ha a fél a helyette és nevében azt aláíró álképviselő eljárását utóbb jóváhagyja.[265] Az indoklásban a Kúria rámutatott, hogy mivel az álképviselő nyilatkozatának jóváhagyása nincs alakszerűséghez kötve ez akár ráutaló magatartással is megtörténhet. Ráutaló magatartás lehet egyebek mellett, ha az álképviselő által kötött szerződést a képviselt magára nézve kötelezőnek ismeri el azzal, hogy teljesíti az abból eredő kötelezettségeit. Az alperes szerződéskötést követő magatartása – a szerződésre való hivatkozás korábbi perében, a szerződéskötéskor való jelenlét, a lízingelt gépjármű átvétele, a lízingdíjak éveken át történő teljesítése, valamint az érvénytelenségre való azonnali hivatkozás elmaradása – egyértelműen arra utal, hogy az álképviselő eljárását ráutaló magatartással jóváhagyta. A szerződési feltételeket ismerte, azok a korábbi ajánlatkérésének megfeleltek.

Ezen az értelmezésen változtatott a Kúria 14/2025. számú jogegységi határozatában (Jpe.IV.60.006/2025/12. szám), megállapítva, hogy amennyiben jogszabály a szerződés megkötéséhez alaki követelményként írásba foglalási kötelezettséget ír elő, a szerződő fél helyett ismeretlen személy által aláírt szerződés esetén az álképviselet szabályai nem alkalmazhatók, az alaki hiba nem orvosolható a szerződő fél utólagos jóváhagyásával. Az ügy tényállása gyakorlatilag megegyezett a Pfv.20617/2021/5. számú ügy tényállásával. A Jogegységi Panasz Tanács az indoklásban kifejtette: „ahhoz, hogy megállapítható legyen, hogy egy jognyilatkozat megtételénél olyan személy járt el, aki a kifejtettek alapján álképviselőnek minősül, a jognyilatkozatból

[264] VILÁGHI, EÖRSI, *Magyar polgári jog…,* I. kötet, *i.m.* 202. Jóváhagyásnak minősítette a bíróság azt a helyzetet, amikor a vállalat szabályszerűen aláírt levélben elismerte a megállapodás létrejöttét annak ellenére, hogy dolgozói az adásvételi szerződés megkötésére nem voltak meghatalmazva és csupán pénzügyi nehézségek miatt kérte a jegyzőkönyvben rögzítetteket tárgytalannak tekinteni. BH 1977.8.338.

[265] Az eset tényállása a következő volt: A felperes és az alperes között egyedi pénzügyi lízingszerződés jött létre, amelyen szerepelt az alperes mint lízingbevevő névaláírása, azonban az nem tőle származott. Az egyedi lízingszerződés szerint az alperes megbízása alapján a felperes pénzügyi lízingbeadás céljából megvásárolta a gépjárművet. Az alperes a szerződés szerinti lízingdíjakat kezdetben fizette, majd azokat nem teljesítette, ezért a felperes felszólította lejárt tartozása megfizetésére. Mivel a felhívásban foglaltaknak nem tett eleget, a felperes a szerződést felmondta és felhívta az alperest a lízingtárgy birtokbaadására.

ki kell derülnie, hogy nem a fél személyesen, hanem nevében képviselő járt el, vagyis a képviselő személyének beazonosíthatónak kell lennie. Az álképviselet egyik lényeges vonása az álképviselővel szerződő fél által érzékelt képviseleti jog látszata." Rámutattak, hogy „az álképviselő felfedi saját személyét", „tehát a képviselt képviseletében úgy ír alá, hogy feltünteti azt a fontos körülményt, hogy az aláírás nem a képviselttől származik, hanem a képviselőtől. Az álképviseletnél tehát el lehet különíteni a képviselt személyt és be lehet azonosítani a képviselő személyét, és a képviselő vonatkozásában a jogosultság meglétét vagy hiányát kell vizsgálni. Ehhez képest nem lehet álképviseletről beszélni olyan esetekben, amikor valaki a «képviselt» személy neve fölött úgy ír alá, hogy abból harmadik személy arra a következtetésre juthat: az aláírás közvetlenül a vele szerződő féltől («képviselttől») származik, tehát nem lehet álképviseletnek nevezni azt az esetet, ha az aláíró a szerződő fél («képviselt») aláírását tünteti fel a jognyilatkozaton. Ilyen esetben a képviselet szabályai nem alkalmazhatók. Következésképpen a régi Ptk. 221. § (1) bekezdésében írt «más nevében» kitétel nem jelentheti más, adott esetben a képviselt nevének a felhasználását, és fel sem merülhet a más nevét aláíró személy - hangsúlyozottan nem álképviselő - eljárásának az utólagos jóváhagyása." Meglátásom szerint a Kúria jogegységi határozatában visszaállította a Ptk. 221. § (1) bekezdésének helyes értelmezését, hiszen nem lehet szó álképviseletről, ha az aláíró személy nem teszi nyilvánossá, hogy valaki képviseletében jár el. A kérdéses helyzet megoldása tekintetében figyelemmel kell lenni arra, hogy a bírói gyakorlat szerint, hogy a szerződés létre nem jöttére utóbb - amennyiben a fogyasztó szerződéses kötelezettségét megkezdte - általában hivatkozni nem lehet (Kúria Pfv.30.284/2017/7.), a szerződő fél marasztalásához azonban az is szükséges, hogy a felperes keresetét jogalapjában és összegszerűségében is egyaránt bizonyítsa.

Az 1959-es Ptk. azonban nem tartotta meg a törvénytervezetek Mtj. azon szabályát miszerint a harmadik személy a függő jogi helyzet feloldásának céljából felszólíthatta a képviseltet a megkötött jogügylet jóváhagyására, záros határidőn belül. A szerződés jóváhagyásra vonatkozó felhívás lehetőségét a Ptk. csak a beleegyezéstől vagy jóváhagyástól függő szerződés körében tette lehetővé. Az 1959-es Ptk. 215. §-a úgy rendelkezett „ha a szerződés létrejöttéhez harmadik személy beleegyezése vagy hatósági jóváhagyás szükséges, ennek megtörténtéig a szerződés nem jön létre, de a felek nyilatkozatukhoz kötve vannak. Kötöttségétől bármelyik fél szabadul, ha az általa a másik féllel közölt megfelelő határidőn belül a harmadik személy a beleegyezés, illetőleg a

hatóság a jóváhagyás felől nem nyilatkozik." Ez a jogszabály azonban nem volt alkalmazható analóg módon az álképviselő tevékenysége következtében létrejövő függő jogi helyzetre, ugyanis az álképviselő és a harmadik személy a jogügylet megkötésekor nem irányozták elő, hogy az csak az álképviselt beleegyezésével fejt ki joghatásokat. A jóhiszemű harmadik személy a szerződéskötéskor a képviselttel kívánt közvetlen jogviszonyt létesíteni, külön erre irányuló utólagos beleegyezés nélkül, az álképviselt pedig sok esetben nem is tudott arról, hogy az álképviselő az ő nevében tevékenykedik. Ezt az álláspontot a joggyakorlat is megerősítette, rámutatva arra, hogy a 215. § (1) bekezdése azokra az esetekre vonatkozik, amikor jogszabály írja elő harmadik személy beleegyezését vagy hatóság jóváhagyását.[266]

Az álképviselő által kötött szerződés a képviselt jóváhagyásának hiányában létre nem jött (nem létező) szerződésnek minősült, ahogy arra a Legfelsőbb Bíróság az elvi határozatként is közzétett EBH 2004/1146. számú döntésében rámutatott. Az Mtj. rendelkezéseivel ellentétben a jóhiszemű harmadik szermély[267] az álképviselőtől „csak" kártérítést követelhetett, nem kérhette a szerződés teljesítését.[268] A kártérítés mértéke szempontjából különbség volt aszerint, hogy az álképviselő jóhiszemű volt-e vagy sem. Jóhiszemű álképviselő a vele szerződő harmadik személy szerződésből eredő kárát kellett megtérítenie (bíztatási kár, negatív interesse), a rosszhiszemű álképviselő viszont teljes kártérítéssel tartozott (pozitív interesse).[269] Bíró György szerint akár a „képviselt"

[266] BH 2019.10.278. „Az 1959. évi IV. tv. (rPtk.) 215. § (1) bekezdése azokra az esetekre vonatkozik, amikor jogszabály írja elő harmadik személy beleegyezését vagy hatóság jóváhagyását. Harmadik személy jognyilatkozata a szerződő felek jogait és kötelezettségeit csak abban az esetben alakíthatja a feltételtűzés szabályai szerint, ha maguk az adott szerződést megkötő felek így állapodnak meg. Hasonlóan érvelt a Fővárosi Ítélőtábla Gf.40106/2016/4. számú határozatában: „a Ptk. 215. §-ában foglalt szabályok is csak ennek figyelembevételével értelmezhetők, hiszen harmadik személy jognyilatkozata a szerződő felek jogait és kötelezettségeit csak abban az esetben alakíthatja, ha ezt - a szerződéskötés szabadságát ebben az értelemben korlátozó - kógens jogszabályi rendelkezés írja elő, vagy maguk az adott szerződést megkötő felek így állapodnak meg. A Ptk. 215. § (3) bekezdésében foglalt jogkövetkezmény ezért kizárólag abban az esetben alkalmazható, ha a harmadik személy beleegyezését a szerződő felek saját szerződéses jogviszonyuk feltételeként kikötik, vagy arról kötelezően alkalmazandó jogszabály rendelkezik, illetve ahhoz hatósági jóváhagyás szükséges." BDT 2018.3920.

[267] Bár a törvénykönyv szövege nem tett különbséget, az álképviselő nem felelt, ha a vele szerződő fél tudta, hogy álképviselővel szerződik. A másik fél ilyenkor a képviselt jóváhagyásától függő szerződést kötött. CSANÁDI, *A képviselet…, i.m.* 1065, illetve 1067.

[268] A miniszteri indoklás szerint a szerződés teljesítésének követelése aránytalan kötelezettséget róna a jóhiszemű álképviselőre, ritkán vezethetne eredményre (sok esetben az álképviselő nem képes teljesíteni a szolgáltatást eltérő foglalkozása okán) és céltalan volna rákényszeríteni olyan szolgáltatás elfogadására, amelyre nincs szüksége. Ezen okok miatt a javaslat az álképviselő kártérítési kötelezettségét tette általánossá. *A Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyve. Az 1959. évi V. törvény és a törvény javaslatának miniszteri indoklása, i.m.* 240.

[269] VILÁGHI, EÖRSI, *Magyar polgári jog…,* I. kötet, *i.m.* 202. Az álképviselő jogellenes magatartása következtében közte és a vele szerződő fél között szerződésen kívüli kötelem keletkezett, amely a kártérítési felelőssége alapjául szolgál, a nem létező szerződésből eredő elszámolásra pedig a jogalap nélküli gazdagodás és a jogalap nélküli birtoklás szabályait kellett megfelelően alkalmazni. EBH 2004/1146.

személy is érvényesíthetett kártérítési igényt a rosszhiszemű álképviselővel szemben, ha az álképviselő tevékenysége folytán kárt szenvedett (például sérült a jó hírneve).[270] Ugyanakkor, az 1959-es Ptk. lehetőséget biztosított a bírónak, hogy mentesítse az álképviselőt a szerződéskötésből eredő kár megtérítésére, különösen, ha korábban képviselő volt, és képviseleti jogának megszűnéséről a szerződéskötéskor hibáján kívül nem tudott.

A képviseletre vonatkozó szabályok tartósnak bizonyultak, hiszen csak az 1977. évi Ptk. novella[271] által módosultak és a Ptk. hatályba lépéséig változatlanok maradtak. Az 1977. évi Ptk. novella módosította az 1959-es Ptk. álképviseletről szóló 220. §-át, amely helyett a *vélelmezett képviseletre*[272] vonatkozó szabályokat iktatta, az álképviseletről szóló szabályokat pedig áthelyezte a 221. §-ba. A módosított 220. §. értelmében áru adásvételével vagy egyéb szolgáltatás nyújtásával rendszeresen foglalkozó jogi személynek az ügyfélforgalom számára nyitva álló helyiségeiben[273] dolgozó alkalmazottat és tagot az ott szokásos szerződések megkötésénél és lebonyolításánál a jogi személy képviselőjének kell tekinteni,[274] amennyiben jogszabály eltérően nem rendelkezik, vagy a körülményekből más nem következik.[275] Az alkalmazott és a tag jogkörének korlátozása harmadik személlyel szemben hatálytalan volt, kivéve, ha a harmadik személy a korlátozásról tudott vagy egyéb úton tudomást szerezhetett. Ezek a szabályok voltak alkalmazandók a magánszemély alkalmazottjára is. A novella indoklása szerint a módosítás azért volt szükséges, mert ezek a jogi személyek

[270] BÍRÓ, *A megbízási szerződés…, i.m.,* 64. Amennyiben a kár a képviseleti jog határainak túllépéséből adódik, úgy szerződéses felelősségről van szó. Amennyiben viszont az álképviselő nem rendelkezett egyáltalán képviseleti joggal, a kártérítési felelősség deliktuális alapon állapítható meg.

[271] A Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény módosításáról és egységes szövegéről szóló 1977. évi IV. törvény.

[272] Csanádi György szerint mivel a vélelem ellenbizonyítással megdönthető, helyesebb lenne a „látszaton alapuló képviselet" elnevezés használata. CSANÁDI György, *Polgári jog*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1984, 195.

[273] Ez azokra a helyiségekre vonatkozik, amelyekben a fogyasztóközösség bármely tagja bemehet és kiszolgálják. Lásd. Csanádi, *A képviselet…, i.m.* 1059.

[274]A Legfelsőbb Bíróság az EBH 2006.1421. számú elvi határozata értelmében a hitelintézet képviselőjének kell tekinteni az ügyintézés helyén dolgozó alkalmazottat, ezért az adós eleget tesz az óvadék-kiegészítési kötelezettségének, ha a készpénzt, illetve az értékpapírok transzferálására vonatkozó megbízást az alkalmazottnak átadja. A Legfelsőbb Bíróság egy másik eseti döntésében megállapította, hogy az ügyfélforgalom számára nyitva álló helyiség kifejezésen az állandó bírói gyakorlat olyan helyiségeket ért - összhangban a Ptk. 129. § (2) bekezdésében foglaltakkal -, amelyekbe a fogyasztó közönség bármely tagja bemehet, és ott kiszolgálják. Nem tartozik ebbe a körbe az alperes hivatali helyisége, irodája, ezért a vélelmezett képviselet szóba sem jöhet (BH 1994.2.96).

[275] Például nem vélelmezett a képviselet a boltban, irodában alkalmazott takarítónak, kézbesítőnek, raktári munkásnak, portásnak még akkor sem, hogy ha az adott szervezet boltjában, raktárában, egyéb helyiségében tartózkodik. KASZAINÉ Mezei Katalin, *Képviselet.* In: PETRIK Ferenc (szerk.), *Polgári jog. Kommentár a gyakorlat számára*, 2. kiadás, HVG-ORAC, Budapest, 2012, elektronikus kiadvány, 220. §-hoz fűzött kommentár.

tömegével kötnek szerződéseket és a Ptk. nem tartalmazott rendelkezéseket az alkalmazottak vagy tagok képviseleti jogkörével kapcsolatban, iránymutatásért egészen a Kt.-ig kellett visszanyúlni.[276]

A bírói gyakorlat ismerte még a harmadik jóhiszemű személyek irányában az ún. *látszaton alapuló képviseletet* is, amikor is bár a képviselőként eljáró személy nem rendelkezett meghatalmazással, de eljárása és a képviselt személy magatartása alapján okkal feltételezhető, hogy jogosultsággal rendelkezik a képviselt személy nevében jognyilatkozatot tenni[277]. Ez a tényállás klasszikus értelemben nem valósít meg ügyleti képviseletet, ugyanakkor ahhoz igen közel áll. Az álképviselettel ellentétben – ahol a képviselt nem tesz semmi olyat, amely a képviseleti jog fennállására utalna – a látszaton alapuló képviselet esetében a képviselt személy magatartása olyan jogi látszatot teremt, amely alapján a jognyilatkozat címzettje alappal feltételezheti a képviseleti jog fennállását. Ennek következtében a képviseltként szereplő személy nem hivatkozhat a képviseleti jog hiányára, és a képviselő által kötött jogügylet közvetlenül őt fogja jogosítani és kötelezni. Amennyiben tehát megállapítást nyer a látszaton alapuló képviselet fennállása, a joghatás megegyezik a teljes mértékben jogszerű ügyleti képviselet esetében érvényesülő joghatással.

Az 1959-es Ptk. hasonlóan az Mtj.-hez egy fejezeten belül tárgyalta a *megbízást* és a megbízás nélküli ügyvitelt, a különös szerződésekre vonatkozó szabályok között, annak ellenére, hogy a megbízás nélküli ügyvitel nem feltételez szerződéses viszonyt. A 474. § meghatározása szerint a „megbízási szerződés alapján a megbízott köteles a rábízott ügyet ellátni" „a megbízó utasításai szerint és érdekének megfelelően". A korábbi törvénytervezetekhez hasonlóan a megbízás az ügyviteli szerződések fő típusa, amely

[276] Lásd. *Az 1977. évi IV. törvény indokása*, 41. A Kt. 47. §-a értelmében „47. § Ki boltban, nyilt áru- vagy raktárban alkalmazva van, feljogositottnak tekintetik oly eladások és átvételek eszközlésére, nemkülönben oly fizetések átvételére, melyek az ily boltban, nyilt áru- vagy raktárban rendesen történni szoktak."

[277] Megállapítást nyert, hogy az ügyfélforgalom számára nyitva álló helyiségen kívüli helyzetekben is megállapítható a látszaton alapuló képviseleti jog fennállása, például akkor, ha valaki beosztásánál fogva rendszeresen tárgyalásokat folytat, és a harmadik jóhiszemű személy a munkáltató vagy a szervezeti képviselő eljárásából alapos okkal következtethet arra, hogy az illető személynek képviseleti joga van (BH 1994.2.96). Ugyanakkor a Ptk. 220. §-ának alkalmazása szempontjából megállapította a Legfelsőbb Bíróság, hogy nemcsak a jogi személy alkalmazottját vagy tagját, hanem minden olyan személyt képviselőnek kell tekinteni, aki az ott szokásos szerződések megkötésénél, lebonyolításánál közreműködik (BH 2003.9.361). Látszaton alapuló képviselet keletkezik akkor is, ha a munkáltató vagy a szervezeti képviselő maga küldi a tárgyalásra a dolgozóját, és annak eljárását már más alkalommal jóváhagyta (BDT 2007.1668.). A szerződéskötés (szerződésmódosítás) körülményei is megalapozhatják a látszaton alapuló képviseletet, ha azok a vállalkozót olyan következtetések levonására indítják, hogy a megrendelő tagja, illetve megbízottja a vállalkozási jogviszonyban jogosult a megrendelő képviseletében eljárni és jognyilatkozatokat tenni (BDT 2014.3061.).

minden esetben a megbízó érdekét szolgálja.[278] Az megbízotti tevékenység igen széles spektrumon mozoghatott: lehetett szó szaktanácsadásról, gyógyításról, oktatásról, őrzésről, gondozás stb. és természetesen a más nevében és érdekében történő eljárásról, vagyis a képviseletről.[279] Az ítélkezési gyakorlat szerint ha a megbízás teljesítéséhez jognyilatkozat tétele (szerződés kötése) is hozzátartozik, más rendelkezés hiányában a megbízás a meghatalmazást is magában foglalja.[280]

Az 1959-es Ptk. nem követte a korábbi törvénytervezetek azon megoldását, hogy a megbízás „hézagpótló" szerződés a többi ügyellátást – munkaszerződés, vállalkozási szerződés – feltételező szerződéshez képest, hanem azok mellé helyezte és elhatárolta őket egymástól. A szakirodalomban kifejtettek alapján a megbízás különbözött a vállalkozástól abban, hogy gondossági és nem eredménykötelem származott belőle, illetve míg a megbízott a megbízó számlájára dolgozott, addig a vállalkozó a sajátjára. A munkaszerződéstől főként abban különbözött, míg a munkavállaló állandó és rendszeres tevékenység elvégzésére vállalkozott, amit a munkáltató utasításai és felügyelete alatt végzett, addig a megbízott általában egy vagy több meghatározott ügy ellátását vállalta, amit bár a megbízó utasítása szerint, de önállóan teljesített.[281]

Az 1959-es Ptk. is fenntartotta azt a már kialakult gyakorlatot, hogy a megbízás *ingyenes és visszterhes* is lehet. Változást jelentett azonban az, hogy főszabályként a megbízást visszterhes jogügyletnek tekinti és csak abban az esetben ingyenesnek, ha az ügy természetéből, illetve a felek közötti viszonyból arra lehetett következtetni, hogy a megbízott az ügy ellátását ingyenesen vállalta [1959. évi. Ptk 478. § (1) bekezdés].[282] A tervezet indoklása szerint ez állt ugyanis összhangban a szerződési rendszernek a 201. §

---

[278] Amennyiben a megbízás tárgya közvetítői tevékenység, a közvetítő mind az eladó, mind a vevő érdekében tevékenykedik. BH 1997.5.241.

[279] BÍRÓ, *A megbízási szerződés…, i.m.* 63. A Legfelsőbb Bíróság eseti döntésében megállapította, hogy a megbízási szerződés körébe eső ügyellátás, „rábízott ügy" fogalmába a pénzkövetelés behajtása (ún. inkasszó-üzlet) is beletartozik, az ilyen tartalmú megbízási szerződés nem ütközik jogszabályba, így ez okból nem semmis. BH 2001/542.

[280] BH 1995.10.571.

[281] Vö. VILÁGHI Miklós, EÖRSI Gyula, *Magyar polgári jog,* II. kötet, Tankönyvkiadó, Budapest, 1965, 142-143.

[282] Például nem feltételezhető ingyenesnek a megbízás, ha a megbízott az adott tevékenységet hivatásszerűen végzi (orvos, ügyvéd), de ingyenesnek tekinthető a megbízás, ha a felek rokonok vagy közeli barátok. A Legfelsőbb Bíróság egyik határozatában megállapította, hogy „a megbízási szerződésnek nem lényeges eleme a díjban való megállapodás. A díj ugyanis nem csak akkor jár a megbízottnak, ha kikötötték, hanem akkor is, ha nem lehet feltenni, hogy a rábízott ügy ellátására ingyenesen vállalkozott. Ilyen esetben a díjra a megbízási piacon kialakult szokásos díjazás az irányadó". BH 2001.8.387.

(1) bekezdésében is kifejezett azzal az általános tételével, hogy tevékenységéért, munkájáért mindenki megfelelő ellenértékre jogosult.[283]

Szemben a korábbi polgári törvénykönyvtervezetekkel az 1959-es Ptk. nem tett különbséget a megbízott felelőssége tekintetében aszerint, hogy a megbízás ingyenes vagy visszterhes. Minden esetben a megbízott úgy kellett eljárjon, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható volt.[284] A törvénykönyv indoklása szerint ugyanis a „*Az elvárható legnagyobb gondosság kifejtésének követelménye ugyanis a szocialista felfogás szerint nem a visszterhességből folyik, hanem az mindenkinek alapvető kötelessége mindenkivel szemben, szerződéses viszonyban és azon kívül egyaránt*."[285] Ez az elvárhatósági szint a megbízási szerződésnél annyit jelentett, hogy a megbízott az adott helyzetben általában elvárható szakszerű és gondos ügyellátásra volt köteles.[286]

Szintén változást jelentett, hogy az 1959-es Ptk. bizonyos esetekben *alakiságot* írt elő a megbízásra is. Az 474. § (3) bekezdése alapján, ha a megbízás teljesítéséhez szerződéskötésre volt szükség, a megbízáshoz olyan alakszerűségek voltak szükségesek, amilyeneket jogszabály a megbízás alapján kötendő szerződésre előírt. Ez a rendelkezés összhangban bár összhangban volt a fentebb idézett 223. § (1) bekezdésével, amely a meghatalmazás tekintetében szintén előírta a kötendő szerződés által megkívánt alakiság betartását.[287] Ugyanakkor, írásbeli formát írt elő az ügyvédi megbízási szerződésre az

---

[283] *A Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyve. Az 1959. évi V. törvény és a törvény javaslatának miniszteri indoklása*, *i.m.* 401. Csanádi György bírálta a törvénykönyv ezen megoldását, nézete szerint csak a foglakozások körében vállalt megbízásokra kellett volna felállítani a díjazottság vélelmét. CSANÁDI, *A megbízási…, i.m.* 113.

[284] Az 1959-es Ptk. 4 § (4) bekezdése alapján a „Ha ez a törvény szigorúbb követelményt nem támaszt, a polgári jogi viszonyokban úgy kell eljárni, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható". Bíró György szerint ez a megbízás esetén a gondos, szakszerű ügyvitelt jelenti, azzal a sajátossággal, hogy az „adott helyzetben" elvárható gondosságot a megbízott egyéni képességeihez viszonyítva kell megítélni. BÍRÓ *i.m.* 61.

[285] *A Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyve. Az 1959. évi V. törvény és a törvény javaslatának miniszteri indoklása, i.m.* 401. Csanádi György a következőképp foglalta össze a kérdést: „A szocialista társadalom tagjainak elvtársi együttműködése, amely többek között ingyenes megbízások elvállalásában is jelentkezik, olyan emberek közötti társadalmi viszony, akik számára a munka nem kényszer többé. Az elvtársi segítség egyformán hatja át a termelést és a társadalom egyéb viszonyait. Az elvtársi segítség követelményén, az ezzel járó magas gazdasági fokon nem változtat, ha valamely megbízást ingyen vállaltak el". CSANÁDI, *A megbízási…, i.m.* 13.

[286] BÍRÓ, *A megbízási szerződés…, i.m.,* 61.

[287] A Legfelsőbb Bíróság Pfv. V. 20876/1994. sz. döntésében megállapította, hogy „A megbízási szerződés valójában önmagában képviseleti jogot nem biztosít a megbízottnak. Az ítélkezési gyakorlat szerint azonban, ha a megbízás teljesítéséhez jognyilatkozat tétele (szerződés kötése) is hozzátartozik, más rendelkezés hiányában a megbízás a meghatalmazást is magában foglalja. (…) A névíróként való közreműködéshez azonban képviseleti jogra nem volt szükség: a szerződés megkötésénél közvetlenül az örökhagyó járt el, és ő maga látta el kézjegyével az okiratot. A névíró tehát nem »képviselte« az örökhagyót akkor, amikor az örökhagyó felkérésére nevét a szerződésre ráírta. Az örökhagyó »felkérése« valójában megbízás volt arra, hogy az ügyvéd névíróként működjön közre, és ez a megbízás írásba foglalás nélkül is érvényes". BH 1995.10.571.

ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvény, mely elmaradása nem érintette a szerződés érvényességét, viszont ilyenkor az ügyvédnek kellett bizonyítania a megbízás tartalmát [23. § (2) bekezdés].

Ami a felek jogait és kötelezettségeit illeti, az 1959-es Ptk. nagy hangsúlyt fektetett a helyettesítés kérdésére. Először is a 475. § (1) bekezdése előírta, hogy a megbízott köteles *személyesen ellátni* a rá bízott ügyet. Ez alól azonban számos kivételt engedett meg: *1)* a helyettesítéshez a megbízó hozzájárult; *2)* a helyettesítés a megbízás jellegével együtt jár;[288] *3)* a megbízónak károsodástól való megóvása érdekében szükséges. Az első két esetben a megbízott a helyettesért („igénybe vett személy") úgy felelt, mintha saját maga járt volna el.[289] Ez jelentős változás volt a korábbi gyakorlattal szemben, amely jogosult átruházás esetében csak az átruházás körüli vétkességéért tette felelőssé a megbízottat.[290] Amennyiben a helyettesítésre a megbízónak károsodástól való megóvása érdekében volt szükség a megbízó a személy kiválasztása, az utasításadás és ellenőrzés körül felmerült gondosságért felelt. Abban az esetben, amikor a megbízó maga jelölte ki a helyettest, a megbízott csak az utasítások adásáért és ellenőrzésért felelt. A gondosság fokmérője az általában elvárható gondosság volt [1959-es Ptk. 475. § (2) és (4) bekezdés]. Amennyiben a megbízott nem volt jogosult más személyt igénybe venni felelőssége majdnem feltétlen, ugyanis azokért a károkért is felelős volt, amelyek e személy igénybevétele nélkül nem következtek volna be [1959-es Ptk. 475. § (3) bekezdés].

Ahogy a megbízási szerződés meghatározásából is következett, a megbízó köteles volt az ügyet *a megbízó utasításai szerint* teljesíteni. A megbízó célszerűtlen vagy szakszerűtlen utasítása esetén, a megbízott köteles volt őt erre figyelmeztetni. Ha a megbízó továbbra is ragaszkodott utasításához, az ebből eredő károkat a Ptk. a megbízóra hárította [1959-es Ptk. 476. §].[291] A megbízott a megbízó utasításától csak akkor terhetett

---

[288] Az indoklás az ügyvédi megbízást hozza példaként. Lásd. *A Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyve. Az 1959. évi V. törvény és a törvény javaslatának miniszteri indoklása*, *i.m.* 399.

[289] „A jogosan állított helyettes tevékenysége tehát éppúgy a megbízottnak számít be, mintha teljesítési segédről lenne szó". CSANÁDI, *A megbízási…, i.m.,* 187.

[290] Lásd például az Mtj. 1620. §-át.

[291] Bár a jogszabályból nem következett, a szakirodalom szerint abban az esetben, ha a megbízó továbbra is ragaszkodott célszerűtlen vagy szakszerűtlen utasításaihoz a megbízott felmondhatta a szerződést. Rámutattak ugyanakkor, hogy az 1959-es Ptk. vállalkozási szerződésre vonatkozó 392. § (4) bekezdése, mely alapján a vállalkozó nem végezheti el a munkát a megrendelő utasítása szerint, ha ez jogszabály vagy megsértésére, vagy az élet- és vagyonbiztonság veszélyeztetésére vezetne, analóg módon alkalmazható a megbízási szerződésre. BÍRÓ, *A megbízási szerződés…, i.m.* 68; KÖTELES Tibor, *A megbízás. A megbízás nélküli ügyvitel*. In: PETRIK Ferenc (szerk.), *Polgári jog. Kommentár a gyakorlat számára*, 2. kiadás, HVG-ORAC, Budapest, 2012, elektronikus kiadvány, 476. §-hoz fűzött kommentár. Ugyanakkor a Legfelsőbb Bíróság úgy foglalt állást, hogy a megbízásra vonatkozó szabályok között nincs olyan előírás, mint a

el, ha ezt a megbízó érdeke feltétlenül megkövetelte, és a megbízó előzetes értesítésére már nem volt mód. Ilyen esetben a megbízót haladéktalanul értesíteni kellett. A Ptk. nem tartotta meg azt a korábbi törvénytervezetek azon szubjektív követelményét, mely szerint a megbízó utasításaitól való eltéréshez feltételezhető kell legyen, hogy a megbízó elfogadta volna az eltérést [pl. Mtj. 1619. §].

A megbízott kötelességei között természetesen a 1959-es Ptk. is megemlíti a *tájékoztatási* és *értesítési kötelezettséget* [1959-es Ptk. 477. §][292], a *számadási kötelességet*, mely értelmében köteles volt a megbízónak mindent átadni, amihez a megbízás teljesítése céljából vagy eljárása eredményeképpen jutott, kivéve, amit abból a megbízás folytan jogosan felhasznált [1959-es Ptk. 479. § (2) bekezdés]. Nem rendelkezett viszont arról a kérdésről, hogy amennyiben a megbízót illető pénzösszegeket a megbízott saját érdekében használja fel, köteles-e esetleg kártérítést, kamatot fizetni, mint ahogy azt tette az Mtj. [1623. §].

Az 1959-es Ptk. a szerződésen kívüli felelősség szabályai között (IV. rész, II. cím) külön cikkben tárgyalta a megbízott által *harmadik személynek okozott kárért való felelősség* kérdését. A 350. § alapján a megbízott által ebben a minőségben okozott karért a károsult harmadik személlyel szemben a megbízó és a megbízott egyetemlegesen felelt. A megbízó mentesülhetett a felelősség alól, ha bizonyítani tudta, hogy őt a megbízott megválasztásában, utasításokkal való ellátásában és felügyeletében mulasztás nem terhelte. Mentesült ugyanakkor abban az esetben is, ha nem volt okozati összefüggés a károkozó magatartás és a megbízás körében ellátandó megbízotti feladat között.[293] Állandó jellegű megbízási viszony eseteben, továbbá, ha a megbízó és a megbízott is szocialista szervezet volt, a bíróság a károsult és a megbízó viszonyában az alkalmazottak károkozásáért való felelősség szabályait is alkalmazhatta.[294] E rendelkezések voltak alkalmazandók akkor is, ha a megbízott megbízatását másra átruházta. Jogosult átruházás esetén a harmadik személy irányában az egyébként egyetemlegesen felelős megbízó kimenthette magát, kivéve, ha közreműködött a helyettes személyének kiválasztásában. Jogosulatlan átruházás esetén a 350. § alkalmazása szempontjából az eredeti megbízottat

vállalkozásnál a Ptk. 392. §-ának (4) bekezdése, amely szerint a megbízott a jogszabályba ütköző ügylet lebonyolítására kapott megbízás teljesítését köteles lenne megtagadni. A megbízottat a Ptk. 476. §-a értelmében csak figyelmeztetési kötelezettség terheli, azonban az ennek ellenére fenntartott célszerűtlen utasításból eredő kárát a megbízó maga viseli. Legfelsőbb Bíróság Pfv. VI. 22.850/1998. számú döntése, nem közzétett. Idézi KÖTELES *i.m.*

[292] A megbízó kérésére mindig és szükség esetén enélkül is, valamint a megbízás teljesítésekor.

[293] BÍRÓ, *A megbízási szerződés…, i.m.* 83.

[294] Ez alapján a jogszabály eltérő rendelkezése hiányában a károsulttal szemben a munkáltató volt felelős [1959-es Ptk. 348. § (1) bekezdés].

kellett megbízónak tekinteni s ez a közvetlen károkozóval együtt egyetemlegesen felelt.[295]

Ami a megbízó kötelességeit illeti, amennyiben a megbízás visszterhes volt köteles volt a megbízottnak a *díját kifizetni*, még akkor is, ha a megbízott eljárása nem vezetett eredményre.[296] Egyszerűsödtek viszont azok a szabályok, amelyek azokra az esetekre vonatkoztak, amikor a megbízott csak részben volt jogosult a díjára. A megbízó csökkenthette a díjat vagy kifizetését meg tagadhatta, ha bizonyította, hogy az eredmény részben vagy egészben olyan okból maradt el, amelyért a megbízott felelős. Szintén részben volt jogosult a díjra a megbízott, ha a szerződés a megbízás teljesítése előtt szűnt meg. Ekkor a díjnak tevékenységével aranyos részét követelhette [1959-es Ptk. 475. §]. Ez utóbbi esetben természetesen arról az esetről van szó, amikor a megbízás idő előtti megszűnése nem róható fel a megbízottnak.

A *megbízással járó költségek* természetesen a megbízót terhelték, amelyeket külön kikötés hiányában a megbízó nem volt köteles volt megelőlegezni.[297] A szerződés megszűnésekor a megbízó köteles volt a megbízottat a megbízás alapján harmadik személyekkel szemben vállalt kötelezettségei alól mentesíteni, valamint szükséges és hasznos költségeit megtéríteni [1959. évi. Ptk. 479. §]. Az 1959-es Ptk. kiemelt védelmet kívánt nyújtani a megbízottnak a költségei, illetve díjkövetelésének tekintetében, ezért *zálogjogot* biztosított neki a megbízónak azokon a vagyontárgyain, amelyek a megbízás következtében kerültek birtokába [1959. évi. Ptk. 480. §]. A zálogjog csak a vagyontárgyakra terjedt ki, az iratokra nem.[298] Ezt a megoldást a törvénykönyv a Kt. bizományra vonatkozó rendelkezéseiből vette át, amely szintén zálogjogot biztosított a bizományosnak a bizományi árukra nézve [Kt. 379. §].

A *megbízás megszűnése* tekintetében is az 1959-es Ptk. hozott néhány újítást a magyar jogba. Bár mindkét félnek továbbra is biztosította a felmondáshoz való jogot, a megbízó, bármikor, akár azonnali hatállyal is felmondhatta a szerződést, ellenben a megbízott csak olyan felmondási időt betartásával, amely elegendő arra, hogy a megbízó az ügy intézéséről gondoskodni tudjon. A megbízott azonnali hatállyal csak súlyos

[295] *A Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyve. Az 1959. évi V. törvény és a törvény javaslatának miniszteri indoklása, i.m.* 400.
[296] Az 1959-es Ptk. rendszerében is a megbízás nem keletkeztet eredménykötelmet, így, ha a megbízott az ügyvitel során megfelelően járt el, díját akkor is követelheti, ha a célzott eredmény nem valósult meg.
[297] A törvénykönyv szövege általános jelleggel úgy fogalmazott, hogy „a megbízott a költségek előlegezésére nem köteles", ettől az előírástól azonban a felek eltérhettek. VILÁGHI, EÖRSI, *Magyar polgári jog…,* II. kötet, *i.m.* 147.
[298] BÍRÓ, *A megbízási szerződés…, i.m.* 78.

szerződésszegés esetén mondhatta fel a megbízást [1959-es Ptk. 483. § (1) – (2) bekezdés].[299] Eltérésnek számított a Ptk. hatálybalépése előtti magyar joghoz képest, hogy az ingyenes megbízás esetében teljes mértékben kizárta a felmondásból eredő károk megtérítésének kötelezettségét.[300] Felmondás esetén is, a megbízó köteles volt helytállni a megbízott által már elvállalt kötelezettségekért. A törvénykönyv indoklásában rámutattak arra, hogy amennyiben a felmondás nem a megbízott hibájából történt, a megbízott követelhette az végzett munkájára eső arányos díjazást.[301]

Ha a felmondás alapos ok nélkül történt, az okozott kárt meg kellett téríteni, kivéve, ha a megbízás ingyenes volt, és a felmondási idő elegendő volt ahhoz, hogy a megbízott az ügy intézéséről gondoskodhasson [1959-es Ptk. 483. § (3) bekezdés].[302] Abból fakadóan, hogy a Ptk. 483. § (3) bekezdése nem jelölte meg konkrétan, hogy a megbízó vagy a megbízott részéről történő felmondás esetén születik kártérítési kötelezettség, a gyakorlatban felmerült az a kérdés, hogy a megbízót terhelheti-e kártérítési felelősség, ha azonnali hatállyal és ok nélkül mondja fel a visszterhes megbízást. A Legfelsőbb Bíróság 3/2006. PJE számú jogegységi határozatában úgy foglalt állást, hogy visszterhes megbízási szerződés – alapos felmondási ok hiányában történő – azonnali hatályú felmondása esetén a megbízó köteles a megbízott kárát megtéríteni. A jogegységi határozat indoklásában kifejtették, hogy „a Ptk. 483. § (3) bekezdése főszabályként úgy rendelkezik, hogy ha a megbízás felmondása alapos ok nélkül történt, az okozott kárt meg kell téríteni. Ez a rendelkezés arra utal, hogy a felmondási jog gyakorlása, bármelyik fél részéről történt, kártérítő felelősséget von maga után, ha az alapos ok nélkül történt. E főszabályhoz képest tartalmaz a kártérítő felelősség alóli mentesülésre vonatkozóan kivételeket a jogszabály azzal, hogy nem áll fenn kártérítő felelősség, ha a megbízás ingyenes volt és a felmondási idő elegendő volt ahhoz,

[299] Ahogy arra korábban rámutattam, a szakirodalom álláspontja szerint a megbízott felmondhatta a megbízást a megbízó célszerűtlen és szakszerűtlen utasításai esetén, valamint köteles volt azt felmondani amennyiben teljesítése jogellenes lenne. Lásd. 260. lábjegyzet. A megbízó és megbízott felmondási jogának kiterjedése nem szükségszerűen egyforma. Csanádi plasztikus megfogalmazásában a megbízott felmondási joga csak „tükörképe" a megbízó felmondási jogának és „mint minden tükörkép – halványabb". CSANÁDI, *A megbízási…, i.m.*, 216.

[300] Az indoklás szerint „Méltánytalan volna ugyanis, hogy a pusztán szívességből, minden ellenérték nélkül eljáró megbízott az eljárásra, illetve az ügyellátására feltétlenül köteles legyen, esetleges visszalépése esetén pedig kártérítést fizessen". *A Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyve. Az 1959. évi V. törvény és a törvény javaslatának miniszteri indoklása, i.m.* 403.

[301] *A Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyve. Az 1959. évi V. törvény és a törvény javaslatának miniszteri indoklása, i.m.* 403.

[302] Okozott kárnak számíthat például az, hogy az új megbízott az ügy sürgősségére való tekintettel csak a normális árnál magasabb díjazás mellett vállalja az ügyet, az eredeti megbízás alapján felmerültek olyan költségek, amiket most meg kell ismételni, maga a megbízó költségeket tett annak érdekében, hogy a megbízás teljesítését lehetővé tegye. CSANÁDI, *A megbízási…, i.m.* 241.

hogy a megbízó az ügy intézéséről gondoskodhassék. Az alapos ok nélkül gyakorolt felmondás miatt fennálló kártérítési felelősséget az indokolja, az alapos ok nélküli jog gyakorlása nem felel meg annak az általános jogelvnek, hogy a polgári jogi viszonyokban úgy kell eljárni, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. Amennyiben az ilyen magatartás a megbízottnak kárt okoz, a megbízó köteles azt megtéríteni."

Végül, szigorodtak a felmondási jogról való lemondás szabályai is. A semmisség terhe mellett a felmondási jogot kizárni vagy korlátozni lemondani nem lehetett, kivéve a folyamatos teljesítésű szerződések esetében, ahol a felek dönthettek a felmondási jog korlátozásáról [1959-es Ptk. 483. § (4) bekezdés].[303] Ezzel szemben az Mtj. lehetővé tette a felmondási jogról való lemondást vagy annak korlátozását, azzal a megkötéssel, hogy a fontos okból a megbízott akkor is felmondhatott, ha a felmondás jogáról lemondott [Mtj. 1629. §].

A megbízás megszűnt úgy a megbízó, mint a megbízott halála esetén [1959-es Ptk. 481. § b) pont]. A korábbi magyar magánjog szerint csak a megbízott halála jelentette automatikusan a megbízás megszűnését, a megbízó halála csak kétség esetén [Mtj. 1629. §], ugyanis örökösei dönthettek, akár a megbízás folytatása mellett is. Az indoklás szerint azonban ez a megoldás jobban összhangban van a megbízás személyes, bizalmi jellegével.[304] A joggyakorlat ugyanakkor következetesen elismerte a felek azon jogát is, hogy a Ptk. 481 § b) pontjától eltérve úgy rendelkezzenek, hogy a megbízott éppen a megbízó halála után lesz köteles a rábízott ügyet ellátni.[305] Jogi személyek esetén a

[303] A Legfelsőbb Bíróság Pfv. VII. 21.416/2006. számú döntésében megállapította, hogy a felmondási jog korlátozása a gyakorlatban két módon történhet: vagy az idő, vagy felmondási okok kikötésével. A felmondási jog korlátozása nem terjedhet odáig, hogy a szerződés teljes időtartamára kizárják a felek a felmondás gyakorlását. Ezek alapján megállapította, hogy az a szerződéses kikötés, amely határozott időre szóló állandó megbízás esetén kártérítési kötelezettség mellett nem teszi lehetővé a rendes felmondási jog gyakorlását a felmondási jog kizárásának minősül, és mint ilyen a Ptk. 483. § (4) bekezdése alapján semmis. K.A., A *megbízási szerződés*, Közjegyzők Közlönye, 2007/5. szám, 30-32.

[304] *A Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyve. Az 1959. évi V. törvény és a törvény javaslatának miniszteri indoklása, i.m.* 403.

[305] A Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy a Ptk. szerződésekre vonatkozó szabályai is jelentős részükben díszpozitív jellegűek, csak akkor kerülnek alkalmazásra, ha a felek eltérően nem rendelkeztek. Így a 481. § b) pontjában foglaltakkal szemben a felek eltérően is rendelkezhetnek, hogy a megbízás ne szűnjék meg a megbízó halálával, hanem éppen ellenkezőleg, a megbízott a megbízó halála után lesz köteles teljesíteni a megbízást. Így a megbízás mely értelmében a megbízott a megbízó halála után síremléket köteles állítani élők közötti szerződésnek minősül, a megbízás értelmében átadott összeg pedig nem tartozik a hagyatékba. BH 1963/3.3496. Egy másik ügyben a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy a megbízásban résztvevő felek rendelkezhetnek úgy, hogy a megbízott a megbízó halála után lesz köteles a rábízott ügyet ellátni, a megbízást teljesíteni (felfüggesztő feltételhez kötött megbízási szerződés). Ez esetben a törvényes örököst mint az örökhagyó jogutódját nem illeti meg a Ptk. 481. §-ának a) pontja szerinti felmondás joga, hanem csupán a megbízás teljesítését ellenőrizheti, és visszakövetelheti a megbízás céljára fel nem használt összeget. Ellenkező esetben a törvényes örökösnek módja lenne meghiúsítani annak a szerződésnek az érvényesülését, amely a jogszabály által nem tiltott cél elérése érdekében jött létre. A tényállás alapján az örökhagyó teljes bizonyító erejű magánokiratban kijelentette, hogy egy bankintézetnél váltott fenntartásos

megbízás megszűnt a jogi személy megszűnése esetén, kivéve, ha a megszűnő jogi személynek volt jogutódja [1959-es Ptk. 481. § b) pont]. Szintén megszűnési oknak minősült, ha a megbízó cselekvőképtelenné vagy korlátozottan cselekvőképessé vált, vagy pedig a megbízott cselekvőképességét elvesztette. Végül az 1959-es Ptk. a megbízás megszűnési okai között sorolja a megbízás tárgytalanná válását is, vagyis amikor a megbízotti tevékenységtől független okokból célját veszíti [1959-es Ptk. 481. § c) – d) pont].

Ha a megszűnési ok nem a megbízott személyében állott be, a megszűnés abban az időpontban volt vele szemben hatályos, amikor erről hitelt érdemlően tájékoztatták. A megbízott a felmondás, a megbízó halála vagy cselekvőképességének megszűnése esetén a szerződés megszűnése után is köteles volt a megbízó érdekének védelmében a halaszthatatlan intézkedéseket mindaddig megtenni, amíg a megbízó vagy jogutódja az ügy intézéséről gondoskodni nem képes [1959-es Ptk. 482. §].

A megbízásra vonatkozó részek az új Ptk. hatályba lépéséig nem kerültek módosításra.

Az 1959-es Ptk. rendszerében a megbízás számított az ügyviteli szerződések alaptípusának. A Ptk. előtti magyar jogtól eltérően, a Ptk.-ban kaptak helyett a megbízásból kinőtt, külön nevesített altípusok, a *bizomány* és *szállítmányozás*. Ahogy fentebb láttuk, ez a két szerződés korábban a Kt.-ban volt szabályozva, ezek a rendelkezések azonban hatályukat vesztették a Ptk. hatályba lépésével.

Az 1959-es Ptk. 507. §-a szerint „*bizományi szerződés* alapján a bizományos díjazás ellenében köteles a megbízó javára a saját nevében adásvételi szerződést kötni." Ugyanakkor a 513. § (1) bekezdése szerint „bizományi szerződés az a szerződés is, amelynek alapján a bizományos nem adásvételi, hanem más szerződés kötésére vállalt kötelezettséget." A bizomány fogalma tehát nem csak adásvételi szerződésre megkötésére vonatkozhatott, hanem tulajdonképpen minden más, a megbízó javára szóló szerződésre, amit a megbízott saját nevében köt meg. Egyedüli kivétel a fuvarozási szerződés, amely szállítmányozási szerződésnek minősült és mint a bizománytól önállósult

takarékbetétkönyvben elhelyezett összeg kizárólag édesanyja síremlékére van tartalékolva, illetve utolsó kívánsága az, hogy őt is édesanyja sírjába temessék. Ezért megbízta a megbízottat, hogy – ha életében ezt elintézni nem tudná – helyette és nevében ő csináltasson síremléket, olyant, amennyi a pénzből kitelik. BH 1983/7.279.

(tulajdonképpen fuvarozási bizomány) nevesített szerződéstípusként önálló szabályozásnak örvendett az 1959-es Ptk.-ban.[306]

A bizományi szerződés szabályozása során a jogrendszerek általában két megoldást alkalmaznak: a bizomány szabályozható, mint a megbízás egyik altípusa vagy mint átmeneti forma a megbízás és az adásvétel, illetve vállalkozás között. Az 1959-es Ptk. előbbi utat követte, amit jól mutat a 513. § (2) bekezdése, amely szerint eltérő rendelkezés hiányában a bizományra a megbízás szabályait kell alkalmazni, illetve a megbízó utasítási jogköre. Ettől eltekintve keverednek benne eredménykötelemre (vállalkozásra) jellemző sajátosságok is, úgy, mint a bizományos fő kötelezettségének megfogalmazása, a felelősség, a díjazás és a költségviselés.[307]

A Ptk. meghatározásából az következne, hogy a bizomány mindig visszterhes szerződés, szemben a megbízással, amely lehet ingyenes is. Ezt az álláspontot képviselete többek között a Ptk. szerkesztésében jelentős szerepet vállaló Világhi Miklós és Eörsi Gyula is.[308] A későbbi szakirodalmi munkák, hasonlóan a Kt. mentén kialakult álláspontho z, már egyértelműen rámutattak arra, hogy *a bizomány lehet ingyenes is*, ha a felek kifejezetten ebben állapodtak meg[309], így a két szerződés elhatárolásához nem tud elégséges érvként szolgálni.

Azon túl, hogy a bizomány esetében a megbízott saját nevében szerződik, nem pedig a megbízó nevében, a két szerződést az is megkülönbözteti, hogy míg a bizomány *csak szerződéskötésre vonatkozhat* (adásvételi vagy bármilyen más szerződés), addig a megbízás a magyar jog szerint bármilyen tevékenység elvégzésére. A bizomány igénybevételére így főként közvetítői tevékenység és a kereskedelmi értékesítés keretében kerül sor, vagyis akkor, amikor nem létesül közvetlen kapcsolat a megbízó és a harmadik személy között, hanem egy harmadik személy iktatódik közbe.[310]

A bizományi konstrukció során tulajdonképpen két szerződés jön létre: egy bizományi szerződés a megbízó és bizományos között és egy, a bizományi szerződés alapján kötött szerződés a harmadik személlyel. Ennek következménye, hogy a bizományi szerződés alapján kötött szerződés a bizományossal szerződő féllel szemben

[306] NEMESSÁNYI Zoltán, *A bizomány.* In: NOCHTA Tibor, KOVÁCS Bálint, NEMESSÁNYI Zoltán, *Magyar polgári jog. Kötelmi jog. Különös rész*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2012, 143.
[307] NEMESSÁNYI, *A bizomány…i.m.* 145.
[308] VILÁGHI, EÖRSI, *Magyar polgári jog…. II. kötet, i.m.* 173.
[309] NEMESSÁNYI, *A bizomány…i.m.* 144; KÖTELES Tibor, *A bizomány.* In: PETRIK Ferenc (szerk.), *Polgári jog. Kommentár a gyakorlat számára*, 2. kiadás, HVG-ORAC, Budapest, 2012, elektronikus kiadvány, 507. §-hoz fűzött kommentár.
[310] VILÁGHI, EÖRSI, *Magyar polgári jog...,* II. kötet, *i.m.* 174; BÍRÓ, *A megbízási szerződés …, i.m.* 99.

csak és kizárólag a bizományost jogosítja és kötelezi [1959-es Ptk. 509. § (1) bekezdés], nem keletkezik tehát jogviszony a megbízó és a harmadik személy között.

Innen ered a bizományos „*del credere*" felelőssége is, miszerint felelősséggel tartozik mindazon a kötelezettségeknek a teljesítéséért, amelyek a vele szerződő felet a szerződés folytán terhelik [1959-es Ptk. 509. § (2) bekezdés]. Ez a szabály eltért a Kt. korábbi szabályozásától, amely csak akkor mondta ki a bizományos *del credere* felelősségét, ha ezt a bizományos önként vállalta, vagy saját üzlete kereskedelmi szokásai ezt állapították meg [Kt. 376. §]. A szabályt az az alapvetés indokolta, hogy a bizományosnak úgy kell eljárnia a szerződés megkötésekor és a szerződő fél kiválasztásakor, hogy az a megbízó jogos érdekeit szolgálja. A *del credere* felelősség kikötése arra ösztönzi a bizományost, hogy olyan harmadik személlyel kössön szerződést, akiről megalapozottan feltételezhető, hogy teljesíteni tudja a vállalt kötelezettségeit.[311]

A bizományos felelőssége a megbízóval szemben tehát kettős: felel egyrészt a saját magatartása miatt keletkezett szerződésszegésért (hogy megkötötte-e a szerződést a harmadik személlyel), másrészt felel a vele szerződő fél kötelezettsége teljesítéséért. A magyar bírói gyakorlat szerint ez a felelősség teljesítési segédért való felelősséghez állt legközelebb. A szabályozás a bizományos kockázatát erősítette, ezzel együtt pedig közvetítői szerepét gyengítette.[312] A Legfelsőbb Bíróság rámutatott ugyanakkor arra, hogy a Ptk. 200. § alapján[313] azonban nincsen jogi akadálya annak, hogy a felek a bizományos felelősségének körét, terjedelmét a szerződésben meghatározzák és így a közvetítői tevékenységét vagy a saját kockázatvállalását erősítsék vagy gyengítsék.[314]

A megbízó és harmadik személy közvetlen kapcsolatának hiányából fakad a bizományos birtokába jutó, de megbízót illető vagyontárgyak tulajdonjogi helyzetének kérdése is. Az 1959-es Ptk. ebben a tekintetben a megbízó érdekeit kívánta előnyben részesíteni és megállapította, hogy a bizományos hitelezői nem támaszthattak igényt a bizományossal szerződő féllel szemben fennálló és a megbízót illető követelésekre, vételi bizomány esetén a bizományos által megvett dolgokra, valamint a bizományoshoz befolyt és elkülönítve tartott vagy kezelt olyan pénzösszegekre, amelyekről megállapítható volt,

[311] VÉKÁS Lajos (szerk.): *Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*, Complex Kiadó, Budapest, 2008, 955-956.
[312] NEMESSÁNYI, *A bizomány…, i.m.* 150.
[313] „A szerződés tartalmát a felek szabadon állapíthatják meg. A szerződésekre vonatkozó rendelkezésektől egyező akarattal eltérhetnek, ha jogszabály az eltérést nem tiltja".
[314] BH 1994.5.266. Egy másik ügyben a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy „a bizományi szerződés alapján kötött szállítási szerződés esetén a bizományos – megbízójával szemben – felelős a vele szerződő fél fizetési kötelezettségének teljesítéséért is". BH 1994.3.152.

hogy a megbízót illetik [1959-es Ptk. 509. § (3) bekezdés]. Mivel a bizományos birtokába jutó vagyontárgyak tulajdonosa a megbízó, külön megállapodás hiányában a kárveszély nem szállt át a bizományosra.[315]

Ami a felek kötelezettségét illeti, *a bizományos fő kötelezettsége*, hogy a saját nevében, de a megbízója javára szerződést kössön.[316] A szerződést a megbízó által megadott feltételek mellett volt köteles megkötni, amelyek közül a legfontosabb az ún. „limit-ár".[317] A limit-ár kikötésével a megbízó meghatározza azt a legalacsonyabb árat, amelyért eladási bizomány esetén a bizományos a dolgot még eladhatja, illetve azt a legmagasabb árat, amelyért vételi bizomány esetén azt a megbízó megveheti.[318] Az 1959. évi 508. §-a Ptk. azokat az eseteket szabályozza, amikor a bizományos a limit ártól kedvezőbb vagy kedvezőtlenebb feltételek mellett tudta csak megkötni a szerződést. Ha a bizományos a megbízóra kedvezőbb feltételek mellett kötötte meg az adásvételi szerződést, mint amilyeneket a bizományi szerződésben megállapítottak, az ebből eredő előny a megbízót illette meg. Eladási bizomány esetén, ha a bizományos a bizományi szerződésben megállapított áron alul adta el a dolgot, köteles volt a megbízónak az árkülönbözetet megtéríteni, kivéve, ha bizonyította, hogy az adásvételi szerződést a megállapított áron megkötni nem lehetett, az eladással a megbízót kártól óvta meg, és a megbízót idejében értesíteni nem tudta. Vételi bizomány esetén, ha bizományos a megállapított árnál drágábban vásárolt a megbízó az adásvételi szerződést visszautasíthatta, kivéve, ha a bizományos az értékkülönbözetet megtérítette. Ha pedig a bizományos nem a limitár, hanem a bizományi szerződésben kikötött egyéb feltételektől lényegesen eltért, a megbízó a kötött szerződést visszautasíthatta. Ezek a szabályok alapvetően a Kt.-ból átvett rendelkezések voltak [Kt. 370. §, illetve 378. §].

A bizományos a szerződést úgy is teljesíthette, hogy saját maga kötötte meg a szerződést a megbízóval, megillette tehát az *önszerződés* (belépés) joga. Az 1959-es Ptk. eredeti normaszövege követte a Kt. irányvonalát és csak korlátozott körben engedte meg

---

[315] BÍRÓ, *A megbízási szerződés …, i.m.* 98; NEMESSÁNYI, *A bizomány…, i.m.* 153.

[316] A Fővárosi Bíróság egyik ítéletében megállapította, hogy nem jön létre bizományi szerződés, ha a megbízó jognyilatkozatára a megbízott olyan válasz ad, amely szerint nem a külkereskedelmi szerződés létrehozására, csak a külföldi féltől ajánlat beszerzésére vállal kötelezettséget. A megbízási szerződés lényege ugyanis az arra irányuló megbízás, hogy a bizományos külkereskedelmi szerződést kössön. BH 1977.7.290.

[317] A bizományos közvetlen érdekelt a szerződés teljesítésében, így a Legfelsőbb Bíróság elfogadta, hogy a bizományi szerződésben a gazdálkodó szervezeteknek minősülő felek a bizományosi díjat a limitár és az eladási ár különbözeteként is meghatározhatják. BH 1993.4.248. Ezt az álláspontot tükrözte a Ptk. előtti, Kt. szabályain alapuló magyar joggyakorlat is. Vö. NEMESSÁNYI, *A bizományi ügylet jogi természete a Kereskedelmi Törvényben,* Jogtörténeti Szemle, 2004/4. szám, 50–54.

[318] VILÁGHI, EÖRSI, *Magyar polgári jog...,* II. kötet, *i.m.* 148.

a bizományos önszerződési jogát. Önszerződésre akkor volt lehetősége, ha a dologra a jogszabály határozott árat állapított meg vagy ha a szerződés külkereskedelmi körében köttetett. Ezt a rendelkezést előbb az 1967. évi 39. törvényerejű rendelet, majd az 1977. évi IV. törvény módosította, melyek alapján belépésre akkor volt lehetőség, ha a dologra a jogszabály vagy hatóság határozott árat állapított meg vagy a szerződő felek szocialista (utóbbi szerint gazdálkodó) szervezetek. Ez változatlan maradt egészen az Alkotmánybíróság 73/1992. (XII.28) számú határozatáig, amely megállapította, hogy a Ptk. 510. §-a alkotmányosan meg nem engedhető diszkriminációt tartalmaz ugyanis árformától, másrészt a szerződő felek személyétől függő megkülönböztetést tartalmaz oly módon, hogy a hivatásszerűen gazdasági tevékenységgel foglalkozó magánszemélyt kirekeszti és belépésre csak a gazdálkodó szervezeteket jogosítja fel. Az Alkotmánybíróság határozata után a Ptk. rendkívül megengedővé vált és minden esetben lehetővé tette az önszerződést.[319]

A *megbízó fő kötelezettsége* a bizományi díj kifizetése volt. Ez akkor vált esedékessé, amikor a harmadik személy a szerződést teljesítette [1959-es Ptk. 511. § (1) bekezdés]. A díj vonatkozásában tehát a bizományos jogi helyzete eltér a megbízottétól, hiszen nem elég, ha a helyzetben elvárt gondossággal jár el, hanem az is szükséges, hogy a harmadik személy a szerződést teljesítse. Nem védekezhet azzal, hogy a harmadik személyt a legnagyobb gondossággal választotta ki, ennek ellenére a teljesítés elmaradt.[320] A bizományos kötelezettsége így eredménykötelmi jelleget ölt, részesedik a szerződés kockázatában, mely a helyzetét a vállalkozó helyzetéhez közelíti.[321] A bizományi díj magában foglalta a bizomány ellátásával rendszerint együtt járó költségeket is, kivéve az áru fuvarozásával felmerült kiadásokat. A bizományos a díjban benne nem foglalt szükséges és hasznos költségei megtérítését követelhette. Abban az esetben, ha a bizományos nem tarthat igényt a megbízási díjra, mivel elmaradt a szerződés teljesítése, a díjban egyébként benne foglalt igazolt költségeit követelhette a megbízótól, ha a szerződés a megbízó érdekkörében felmerült okból nem teljesült. [1959-es Ptk. 511. § (2) és (3) bekezdések].

Végül pedig szükséges rámutatni a megbízás és bizomány közötti különbségekre a megszűnés tekintetében is. Bár a megbízási szerződés megszűnésére vonatkozó szabályok alkalmazandók a bizomány megszűnésére is, a felmondási jog úgy a megbízott,

[319] MOLNÁR Hella, *Az önszerződés*, Themis, 2007. júliusi szám, 42-44.
[320] VILÁGHI, EÖRSI, *Magyar polgári jog…,*II. kötet, *i.m.* 151.
[321] NEMESSÁNYI, *A bizomány…i.m.* 157.

mint a bizományos részéről korlátozott: a megbízó bizományos és harmadik személy között kötendő szerződés megkötése előtt, azonnali hatállyal mondhatja fel a bizományt, a bizományos pedig tizenöt napos felmondással szüntetheti meg. A felmondási jog korlátozása vagy kizárása semmis [1959-es Ptk. 512. §].

A bizományi szerződés kapcsán kifejtettek lényegében vonatkoznak a *szállítmányozásra* is, amely a bizományból kinőtt, tovább specializálódott szerződés, melynek tárgya fuvarozási szerződés kötése a megbízó érdekében, de a szállítmányozó nevében és a küldemény továbbításával kapcsolatos teendők elvégzése. Ezért is hívják a szállítmányozást fuvarozási bizománynak.[322] Az 1959-es Ptk. 514. §-a alapján „a szállítmányozó köteles valamely küldemény továbbításához szükséges fuvarozási és egyéb szerződéseket a saját nevében és megbízója számlájára megkötni, valamint a küldemény továbbításával kapcsolatos egyéb teendőket elvégezni, a megbízó pedig köteles az ezért járó díjat megfizetni." Az 1959-es Ptk. a szállítmányozó szerződéseire és más jogcselekményeire a bizomány, a küldemény kezelésére, megóvására és továbbítására pedig a fuvarozás szabályait rendelte megfelelően alkalmazni [1959. évi. Ptk. 521. § (3) bekezdés].

A megbízástól és bizománytól eltérő szabály vonatkozott a szállítmányozó önszerződési jogára és helyettesítési jogára, az 516. § (1) bekezdés alapján ugyanis a szállítmányozó a fuvarozást maga is elláthatta (természetesen, ha rendelkezett megfelelő eszközökkel) és más szállítmányozó közreműködését is igénybe vehette. A szállítmányozót tehát minden esetben megillette az önszerződés és a helyettesítés joga. Ez azonban nagyobb felelősséggel is járt, hiszen, ha maga fuvarozta a küldeményt fuvarozó módjára felelt [1959-es Ptk. 520. § (2) bekezdés], illetve közvetlenül felelt az általa választott más szállítmányozó tevékenységéért. Ez utóbbi alól kivétel az az eset, ha a más szállítmányozó igénybevételére a megbízott adott utasítást: ekkor az egyéb szállítmányozók közvetlenül feleltek a megbízóval szemben [1959-es Ptk. 516. § (2) bekezdés].

További eltérés, hogy a bizománnyal ellentétben a szállítmányozás esetén a szerződő harmadik személlyel (fuvarozóval) nem csak a szállítmányozó kerül közvetlen kapcsolatba, hanem a megbízó is, aki közvetlenül (engedményezés nélkül) érvényesítheti vele szemben a jogait. Bár főszabály szerint a megbízó igényeit a fuvarozóval szemben a

[322] VILÁGHI, EÖRSI, *Magyar polgári jog…,* II. kötet, *i.m.* 152.

szállítmányozó köteles érvényesíteni, ez a szabály nem érinti a megbízónak azt a jogát, hogy igényét maga érvényesítse [1959-es Ptk. 517. §].

A szállítmányozás esetén nem érvényesült az a megbízásra és bizományra vonatkozó szabály, hogy a szerződés megkötéséből származó előnyök a megbízót illetik. Az 518. § (2) bekezdése alapján ugyanis a szállítmányozót illette meg az az utólagos fuvardíjkedvezmény vagy üzletszerzési jutalék, amelyet a fuvarozó a szállítmányozó közreműködésével továbbított küldemények után neki juttatott. Ez az ún. refrakcia.[323]

Hasonlóan a megbízáshoz, viszont eltérően a bizománytól, a szállítmányozót is zálogjog illette meg díjai és költségei erejéig a megbízóval szemben azokon a dolgokon, amelyek a megbízással kapcsolatosan birtokába kerültek, illetőleg amelyek felett a birtokában levő okmányok révén rendelkezett [1959-es Ptk. 519. § (1) bekezdés].

Végül pedig szót kell ejteni a szállítmányozás azon formájáról, amely megtöri azt a főszabályt, miszerint szállítmányozás esetén a szállítmányozó saját nevében, de a megbízó érdekében köti meg a szerződést. Az 521. § (1) bekezdése alapján ugyanis a szállítmányozás szabályait kell alkalmazni akkor is, ha a szállítmányozó megbízója nevében köti meg a küldemény továbbításához szükséges szerződést, továbbá, ha a szállítmányozó küldemény átvételére, tehát a címzett szerepének betöltésére kap megbízást. A jogkövetkezmény azonban a megbízáséhoz lesz hasonló, ugyanis jogviszony csak a megbízó és a fuvarozó között jön létre.[324] Ezért pontosítja a 521. § (2) bekezdése, hogy ebben az esetben a szállítmányozó a megbízó igényeit a fuvarozóval szemben csak akkor érvényesítheti, ha erre a megbízó kifejezetten feljogosította.

2.2.8. Összegzés

Ebben a fejezetben az ügyleti képviselet fejlődését követtük nyomon a magyar jogban a kora középkortól az 1959-es Ptk. hatálybalépéséig. A vizsgálat rávilágított arra, miként alakult át a kezdetben közjogias jellegű, elsősorban eseti igényeket kielégítő jogintézmény fokozatosan egy dogmatikailag kiforrott, a gazdasági élet növekvő komplexitását és dinamizmusát kiszolgáló magánjogi intézménnyé.

[323] A szállítmányozási gyakorlatban nagy fuvarozási vállalatok bizonyos kedvezményeket nyújthatnak azoknak a szállítmányozóknak, akik az ő tevékenységüket igénybe veszik, ezzel ösztönözve, hogy őket és ne vetélytársaikat vegyék igénybe. VILÁGHI, EÖRSI, *Magyar polgári jog…,* II. kötet, *i.m.* 153.
[324] VILÁGHI, EÖRSI, *Magyar polgári jog…,* II. kötet, *i.m.* 155.

A Tripartitum előtti magyar magánjogban az ügyleti képviselet csírái elsősorban a perbeli eljárásokhoz kapcsolódtak. A 13. századtól kimutatható gyakorlat szerint a jogalanyok más személy útján is eljártak jogaik érvényesítése során, ami fokozatosan megteremtette a jogügyletekben való képviselet elfogadásának alapját is. E korszak legfontosabb vívmánya nem egy kiforrott dogmatikai vagy terminológiai konstrukció kialakulása volt, hanem annak felismerése, hogy a jognyilatkozatok személyes megtétele nem feltétlen előfeltétele a joghatások kiváltásának.

A perbeli képviselet gyakorlata hozzájárult ahhoz, hogy a képviselet elfogadottsága túllépjen az eseti megoldásokon és fokozatosan megjelenjen a jogügyletek megkötése során. Bár a jogügyletekben való képviselet ekkor még ritkának számított, a későbbi fejlődés szempontjából meghatározó jelentőségű volt az a tény, hogy a magyar jog már ebben az időszakban sem zárkózott el a közvetlen joghatásokat kiváltó képviseleti megoldásoktól.

A középkori jogban az képviselet szabályozása nem volt mindig következetes, de a késő középkorban megjelentek olyan szabályozási törekvések, amelyek a képviselet során felmerülő visszaélések ellen kívántak fellépni vagy éppen az érdekellentétek elkerülését célozták. Ugyanakkor a képviselet intézményéhez kapcsolódóan alakult ki egy speciális jogorvoslat, a *revocatio procuratoris* intézménye, amely joglehetővé tette a képviselő (prokátor) által tett nyilatkozatok visszavonását. Ezek egyértelműen mutatják, hogy a középkori jog hogyan igyekezett szabályozni a képviselők jogállását és csökkenteni az átaluk elkövetett visszaéléseket.

A Tripartitum nem tartalmazhatott önálló, általános képviseleti szabályrendszert, hiszen gyakorlatilag az addigi szokásjogot és törvénykezést gyűjtötte össze, azonban számos olyan rendelkezést és szokást rögzített, amelyek az képviselet intézményének további fejlődését segítették elő. Például a meghatalmazás formai követelményeinek felsorolása és az ügyvédszó visszavonásának továbbgondolása jelzésértékűek az intézmény fontossága tekintetében.

A 16. századtól kezdődött meg a képviselet szakosodása. Addig szinte bárki lehetett képviselő, aki tudott írni és megfelelő jártassággal rendelkezett. Az 1567-es „patvarkodási eskü” bevezetése és az ügyvédi vizsgák követelménye Mária Terézia uralkodása idején jól mutatják, hogy a jogi képzettség egyre nagyobb jelentőséget kapott. Ez a folyamat a modern jogrendszer felé mutatott, ahol a jogi szakértelem és az ügyvédi etika központi szerepet kap. A 16. századtól az elszakadt Erdélyi Fejedelemség magánjoga külön utat járt be. Az erdélyi Approbaták és a Compilláták szigorú

szabályokat vezettek be a képviselet kapcsán (például több képviselő kijelölésének tilalma), szigorúan szankcionálták az ügyvédek visszaéléseit és ellenféllel történő összejátszásukat. Számos előírás, egészen előremutató módon, a gyengébb peres fél védelmét szolgálta, például az által, hogy az ügyvitelben nem jártas félnek a bíróság hivatalból rendelhetett ki ügyvédet.

A 19. század második felétől a magyar ügyleti képviseleti jog fejlődésében egyértelmű fordulópont figyelhető meg. Az Optk. tekinthető az első olyan írott jogforrásnak a magyar jogban, amely koherens képviseleti rendszertant tartalmazott. Bár hatálya viszonylag rövid ideig tartott, számos rendelkezését a bíróságok a hatályon kívül helyezését követően is szokásjogi alapon alkalmazták. Mindazonáltal a magyar jogfejlődés végül nem az Optk. képviseleti modelljét tette magáévá, amely nem választotta el kellő dogmatikai élességgel a képviselt és a képviselő közötti belső jogviszonyt (megbízás) a harmadik személyek irányában fennálló külső jogviszonytól (meghatalmazás), hanem inkább a német pandekta jog megoldásai mentén alakította később ki a képviselet tanát.

Szintén meghatározó mérföldkőnek tekinthető a magyar magánjog fejlődésében a német jog hatását tükröző, 1875. évi Kereskedelmi Törvény. A törvény nem csupán a kereskedelmi viszonyok alakulására gyakorolt jelentős hatást, hanem szabályai fokozatosan a magánjogi jogviszonyok körébe is átszivárogtak. A kereskedelmi jog különösen fontos szerepet játszott a képviselet tanának fejlődésében: a társaságok képviseletére, a kereskedelmi meghatalmazásra, a vélelmezett képviseletre, valamint a bizományra vonatkozó rendelkezései olyan megoldásokat honosítottak meg, amelyek hatékonyan igazodtak a korszak modern gazdasági igényeihez. E fejlődési szakasz egyik legjelentősebb vívmánya a közvetett és a közvetlen képviselet elméleti megkülönböztetésének megjelenése volt, még akkor is, ha ez kezdetben nem párosult teljes körű, általános törvényi szabályozással. A Kt. egyes részletszabályai mindemellett inspirációs forrásként szolgáltak nemcsak a 20. századi polgári jogi törvénytervezetek számára, hanem hatásuk az 1959-es Polgári Törvénykönyv szabályozásában is kimutatható.

A 20. század eleji magyar polgári jogi törvénytervezetek már egyértelműen a német pandektajog hatását tükrözték, különösen a képviselet absztrakt felfogása tekintetében. Ezek a tervezetek – még ha hatályba nem is léptek – meghatározó jelentőséggel bírtak a magyar magánjog történetében. A képviselet szabályozása körében

ezek jelentették az első olyan önálló, rendszerszintű kodifikációs kísérletet, amely alapvetően meghatározta a későbbi magyar polgári törvénykönyvek képviseleti szemléletét, valamint annak legtipikusabb megjelenési formáját, a megbízási szerződést. E körben elegendő utalni a megbízás és a meghatalmazás egyértelmű dogmatikai különválasztására, illetve arra a magyar jogban hagyományosan érvényesülő felfogásra, amely szerint a megbízás bármely, más nevében végzett tevékenységre kiterjedhet, szemben a francia mintájú szabályozásokkal, ahol a megbízás elsősorban a szerződéskötésre irányul.

Bár alapelvi szinten nem tartalmaztak a korabeli nyugati polgári törvénykönyvektől merőben eltérő megoldásokat és tagadhatatlanul érződött rajtuk a BGB befolyása is (képviseletre vonatkozó általános szabályok, képviselet és megbízás elkülönítése, képviseleti elv, a megbízás főszabály szerinti ingyenessége stb.), a tervezetek szerkesztői sok esetben tudatosan tértek el attól, figyelembe véve a német szakirodalomban és joggyakorlatban jelzett hiányosságokat és más törvényhozások megfelelőbbnek talált rendelkezéseit. A törvénytervezetek több esetben törekedtek a különböző külföldi szabályozási megoldások összehangolására, illetve köztes megoldások kialakítására. Ez a törekvés különösen jól tetten érhető a képviselet körében a szerződési akarathibák, valamint egyes körülmények ismeretének betudása kapcsán, illetve a megbízás vonatkozásában a megbízót terhelő kártérítési felelősség kérdésében. Ugyanakkor találkozunk kifejezetten sajátos, egyedi megoldásokkal is, mint például a közvetlen képviselet akaratlan formájának önálló szabályozása és annak elkülönítése a bizományi szerződéstől, az álképviselővel szerződő harmadik személy lehetősége, hogy határidő kitűzésével felhívhatja az álképviseltet nyilatkozattételre, illetve a jogosulatlan rendelkezés speciális rendezése a képviseleti jogviszonyon belül. Ezek a sajátos megoldásoka a későbbi szabályozásokból kikoptak. A tervezetek képviseleti szabályozásának további érdeme, hogy szerkesztőik igyekeztek kodifikálni a joggyakorlatban már megszilárdult elvi tételeket is, így például a képviselő hallgatólagos garancia-ígéretének elismerése.

Az 1959-es Polgári Törvénykönyv a szocialista jogrend időszakában született, ugyanakkor a magyar magánjog történetének egyik legjelentősebb mérföldkövének tekinthető, mivel a polgári jog területén ekkor váltotta fel véglegesen a szokásjogot a kodifikált jog. A törvénykönyv megalkotásában részt vevő jogtudósok közül többen alaposan ismerték a háború előtti magyar magánjogot, és annak egyes értékeit tudatosan igyekeztek a Ptk. szabályozásában is megőrizni. Ez a történeti kontinuitás a képviselet

szabályozása körében is tetten érhető, amennyiben számos megoldás – így különösen a képviselet rendszertani elhelyezése és általános szabályozása – a 20. század eleji törvénytervezetekből került átvételre. Mindemellett a Ptk. szabályozásán egyértelműen nyomot hagyott a kor ideológiai és társadalmi-gazdasági környezete. A rendelkezések a szocialista berendezkedéshez igazodtak: megjelentek az állami és szocialista szervezetekre vonatkozó speciális előírások és követték a szocialista jogszabályalkotás alapelveit is, amely a szabályok minél absztraktabb megfogalmazásában és a kazuisztikus szabályozás minimalizálásában nyilvánult meg. Ennek következtében az ügyleti képviseletre vonatkozó rendelkezések terjedelmükben és részletezettségükben is jelentősen szűkebbek lettek a 20. század eleji törvénytervezetekhez képest. Ezzel párhuzamosan a megbízási jogviszonyok – különösen a visszterhes megbízás – jelentősége is visszaszorult a szocialista gazdasági-társadalmi rendszerben, amely korlátozta a magántulajdont és központosította a gazdasági irányítást. [325]

A szabályozás főbb újításai között kiemelendő, hogy az 1959-es Ptk. a meghatalmazás érvényességét a szerződéskötésre előírt alaki követelményekhez kötötte; taxatív módon meghatározta a képviseleti jog forrásait (törvény, hatósági határozat, alapszabály vagy meghatalmazás); részletesen rendezte a megbízott helyettesítésének lehetőségét; szigorította az érdekellentétre vonatkozó szabályokat; átdolgozta a megbízás megszűnésének szabályait; valamint a bizomány esetében kötelezően előírta a bizományos *del credere* felelősségét.

Összességében az 1959-es Ptk. képviseleti szabályai egyszerre tükrözték a magyar magánjog történeti hagyományainak továbbélését és a szocialista jogrend sajátosságait, miközben kodifikált formában rögzítették a polgári jog alapvető intézményeit és elveit. Ezt támasztja alá az a körülmény is, hogy az ügyleti képviseletre vonatkozó rendelkezések a rendszerváltást követően csak csekély mértékben módosultak, és a szocializmus alatt elfogadott jogszabályokat gond nélkül lehetett alkalmazni a magántulajdonon alapuló kapitalista jogrendszerben is.

[325] CSANÁDI, *A megbízási…, i.m.* 157.

2.3. Az ügyleti képviselet szabályozástörténete Romániában[326]

2.3.1. Régi román jog.

Bár a román jogtörténeti munkák hagyományosan a Dák Királyság és Dacia Provincia korával kezdik a román jog történeti elemzését, jelen disszertációban szándékosan nem tértem ki erre a korszakra. Egyrészt azért, mert nem mutatható ki közvetlen folytonosság az egykori Dacia Provincia és a későbbi román államalakulatok, Moldva és Havasalföld között, másrészt a második dák háború után (Kr. u. 105-106) miután a Római Birodalom meghódította a Dák Királyságot, a tartomány jogrendjét a különböző státusú telepesek *peregrinus* jogrendje és a birodalmi jog kölcsönhatása határozta meg.[327] A római jogi képviselet és megbízási szabályait a korábbiakban már bemutatásra kerültek, amelyek esetleges helyi sajátosságokkal, alkalmazandók voltak Dacia Provinciában is.

Kötelmi jogi relevanciával bíró helyi sajátosságként említést érdemelnek ebből a korszakból az ún. dáciai viaszostáblák[328] (*tabulae ceratae*), amelyek a helyiek által használatos szerződéseket rögzítettek, viszont ezek közül csak egy szerződésben történik egy rövid utalás a képviselet intézményére. A XIII. viaszostábla egy társasági szerződést rögzít, amely értelmében két, feltehetően római polgár, Crassius Frontius és Iulius Alexander, egy közös pénzalapot hoznak létre, hivatásszerű kölcsönyfolyósítás céljából (*societas danistariae*).[329] A szerződés rögzíti, hogy Crassius Frontius nem személyesen, hanem Cassius Palumbus (valószínüleg libertusa) útján folyósította saját részét.[330]

A román államalakulatok szoros értelemben vett létrejöttéről csak a 14. század elejétől beszélhetünk. A történészek hagyományosan 1343-ra teszik Moldva alapítását,

---

[326] A 2.3.1.-2.3.4. fejezetek alapjául szolgáló tanulmány korábban megjelent az alábbi formában: BARTIS Előd, *Ügyleti képviselet a román fejedelemségek jogában*, Erdélyi Jogélet, 2025/1. szám, 101-119.
[327] NÓTÁRI Tamás, *Római jog Dacia Provinciában.* In: VERESS Emőd (szerk.), *Erdély jogtörténete*, Forum Iuris Kiadó, Kolozsvár, 2018, 44.
[328] Számszerint huszonöt viaszostábla, amely közül négy nem jogi tartalmú, Kr.u. 139 és 167 között keletkeztek Alburnus maior (mai Verespatak) és közelében található bányászfalukban. Az okiratokat a markomann-szarmata betörés elől délre menekülő lakosok Alburnus Maior bányaüregeibe falazták be, ahonnan fokozatosan, 1786 és 1855 között kerültek elő. Kilenc teljes egészében olvasható, három jórészt rekonstruálható viaszostábla, a fennmaradók azonban annyira töredékesek, hogy jogi értelmezés tárgyát nem képezhetik. A következő szerződések azonosíthatók ezekből: *stipulatio,* adásvétel (*emptio-venditio*), kölcsön (*mutuum*), munkabérlet (*locatio-conductio operarum*), társaság (*societas*), letét (*depositum*). Vö. NÓTÁRI, *Római jog Dacia Provinciában…, i.m.* 51-62.
[329] Vö. NÓTÁRI, *Római jog Dacia Provinciában…, i.m.* 61; HANGA, Vladimir, *Dreptul roman pe teritoriul Daciei*. In: MARCU, Liviu P. (coord.), *Istoria dreptului românaesc*, vol. I, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980, 111.
[330] HANGA *i.m.* 111.

amikor Nagy Lajos magyar király létrehozta a Moldvai határőrséget, míg Havasalföldét 1330-ra (posada-i ütközet). A két fejedelemség egészen 1859-ig különálló államként létezett, saját fejedelmekkel, önálló közigazgatással és jogalkotással, bár nyelvi, kulturális tekintetben, illetve kereskedelmi kapcsolataik révén szorosan összefonódtak. Ebben a fejezetben az időrendi megközelítést részesítettem előnyben a területi elvvel szemben, így a képviseleti szabályokat a jogforrások megjelenésének sorrendjében mutatom be.

Kezdetben a román fejedelemségekben is elsősorban a szokásjog jelentette a jog forrását, amely idővel kiegészült a fejedelem által hozott törvényekkel (románul „*pravila*"). Moldvában írásos jogszabályokról először a 15. század elején tesznek említést, Alexandru cel Bun uralkodásának idejéből (1400-1432)[331], az első átfogóbbnak mondható jogszabálygyűjteményekre pedig a 17. századig kellett várni.

1640-ben Matei Basarab havasalföldi fejedelem utasítására nyomtatott törvénykönyv jelenik meg román nyelven (ún. „*Pravila mică*")[332], amely főként egyházi és néhány világi szabályt is tartalmazott. Foglalkozott többek között az örökösödés rendjével, az örökbefogadott gyermekek jogi helyzetével, a házassági akadályokkal és szexuális bűncselekményekkel.[333]

Ezzel szinte egyidőben, Moldvában is egyházi és világi jogszabályokból álló törvénygyűjtemény jelenik meg, Vasile Lupu fejedelem kezdeményezésére és jóváhagyásával. Az 1646-ban megjelent ún. „*Cartea românească de învăţătură*"[334] tulajdonképpen bizánci eredetű görög és latin forrásokból[335] válogatott szabályok fordítása román nyelvre. A törvénygyűjtemény szinte minden jogterületet átfogott:

---

[331] ALEXANDRESCO, Dimitrie, *Explicaţiunea teoretică şi practică a dreptului civil român în comparaţiune cu legile vechi şi cu principalele legislaţiuni străine*, tomul I, ediția a II-a, Editura Tipografiei Ziarului „Curierul Judiciar", București, 1906, 3; HANGA, Vladimir; ȘTROPA, Valeriu; GEORGESCU, Valentin Al., *Izvoarele dreptului feudal, structura generală și trăsăturile stilistice*. In: MARCU, Liviu P. (coord.), *Istoria dreptului românaesc*, vol. I, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980, 202.

[332] Magyar fordításban: kis törvénykönyv.

[333] HANGA, ȘTROPA, GEORGESCU *i.m.* 207.

[334] Szó szerinti fordításban „*román tankönyv*", amely azt a célt szolgálta, hogy iránymutatást adjon a bíráknak. A Román Tudományos Akadémia 1970-ben a törvénymű teljes szövegét közzétette, a régi írott román jog forrásainak feltárását célzó sorozat részeként. Lásd. RĂDULESCU, Andrei (coord.), *Cartea românească de învăţătură*, Ediție Critică, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, București, 1961.

[335] A törvénygyűjtemény fő forrása az ún. „császári törvények" („Pravilele împărătești"), amelyek Justinianus törvényeinek kivonatolt, magyarázattal ellátott kiadásai. A román fejedelemségekben ismertek voltak a Baszilikák (I. Baszileiosz bizánci császár által elkezdett és VI. León idején befejezett gyűjtemény, amely a Codex Juris Civilis átdolgozása és görög nyelvű fordítása), Stefan Dusan zanikul-ja (Konstantinus és Justitianus törvényének szerb kivonata) és Konstantinus Harmenopolus Kompilációja. A büntetőjogi szabályok tekintetében Prosper Farinaccius „*Praxis et theoricae criminalis"* című munkájából merített. Vö. DEMETER János, *A román jog kodifikálásának szakaszai és jellemzői*, Jogtudományi Közlöny, 1985/4. szám, 208; RĂDULESCU, *Cartea…, i.m.* 16-20.

egyszerre tartalmazott egyházi, büntető, polgárjogi és eljárásjogi szabályokat. Ami a kötelmi jogot illeti, foglalkozott a kötelmek forrásaival, a garanciákkal, a szerződéssel és jogügyletekkel, a jogellenes cselekményekkel és néhány rendelkezése a képviseletre is vonatkozott.[336]

A képviselő megnevezése a „*ispravnic*" volt, de ugyanezzel a kifejezéssel illeték az uralkodó parancsait végrehajtó tisztviselőket, később azokat a személyeket, akik az uralkodó nevében kormányoztak egy területet.[337] A 13. fejezet (*pricina*) 145. alfejezete (*zacealã*) kimondta, hogy az a személy, aki valaki képviselőjének adta ki magát és ilyen minőségben pénzt vett át egy adóstól, úgy felel, mint egy tolvaj, ha az átvett pénzt saját érdekében használja fel. Ugyanazon fejezet 148. alfejezete az egyházi vagyonnal történő visszaélés kapcsán tett említést a képviselőről. Ez alapján, ha valaki az egyház képviselőjeként (*ispravnic bisearicii*) saját céljára használta fel az egyházi vagyont, büntetésképpen el kellett távolítani arról a helyről, ahol tevékenykedett és minden vagyonát elvesztette. Ebben a kontextusban az „*ispravnic*" tulajdonképpen egyházi ügyintézőt jelentett, aki azonban egyebek mellett akár területek adásvételével vagy az egyházi vagyon megőrzéséhez szükséges jogügyletek megkötésével is meghatalmazással rendelkezett. Még drasztikusabb volt a szankció abban az esetben, ha valaki az egyházi vagyon begyűjtésével volt megbízva és az így szerzett vagyont nem adta át az egyház kincstárnokának, hanem saját céljára használta fel. Amennyiben bizonyítást nyert tette „becsületes és hithű tanuk" által, lefejezés általi halálbüntetésre lehetett ítélni, illetve teljes vagyonvesztéssel. Utóbbi rendelkezésből világosan kitűnik a kor vallás- és egyházközpontúsága, a törvények rendkívül szigorúan védték az egyházi vagyont.

A 15. fejezet 204. alfejezete modern szóhasználattal élve a kereskedelmi képviselet egyik aspektusát szabályozta. Kimondta ugyanis, hogy abban az esetben, ha egy kereskedő (*neguțătoriu*) képviselője a kereskedő által rábízott dolgokon felül még mástól is vásárol és azt is eladja a kereskedő nevében, a kereskedő nem fog felelni utóbbi dolgok hibáiért vagy az azok által okozott károkért.[338] Vasile Lupu törvénygyűjteménye kevés rendelkezést tartalmaz a képviseletre vonatkozóan, így azokból rendszertani következtetéseket nehéz levonni. Ennek ellenére ez utóbbi rendelkezésből a *közvetlen képviselet elvének alkalmazása* olvasható ki, hiszen a törvény egy kivételt rendel azon

[336] HANGA, ȘTROPA, GEORGESCU *i.m.* 210.
[337] Dicționar explicativ al limbii române (A román nyelv értelmező szótára), https://dexonline.ro/intrare/ispravnic/29385/definitii, (2025. janár 21-i letöltés).
[338] MARCU, P. Liviu; ȘTROPA, Valeriu, *Obligații și contracte.* In: MARCU, Liviu P. (coord.), *Istoria dreptului românaesc*, vol. I, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980, 571.

főszabály alól, miszerint a kereskedő felel azokért a dolgokért, amelyeket képviselője útján értékesít. Ez csak úgy lehetséges, ha a jog elismeri, hogy akkor is közvetlen jogviszony alakul ki a kereskedő és a vevő között, ha valamelyikük a szerződést képviselő útján köti meg.

Végül pedig az 51. fejezet (*glava*) 10. alfejezete úgy rendelkezett, hogy a kiskorú gyermek (*cucon micșor*) képviselője, aki köteles a kiskorú vagyonát kezelni még a szülők halála után is, engedély nélkül venne el a vagyonból, úgy, hogy azt nem a kiskorú érdekében használta fel, a képviselő csalásért volt felelősségre vonható. Itt a képviselő kifejezés vélhetően a gyámra vonatkozik. Erre enged következtetni az a megjegyzés, hogy a képviselő szülők halála után is kezeli a kiskorú vagyonát.

Összességében véve Vasile Lupu törvénygyűjteménye rendkívül fontos helyet foglal el a román fejedelemségek jogtörténetében, hiszen ez tekinthető az első román nyelvű, világi hatalom által jóváhagyott írott törvénykönyvnek, amely ebből a szempontból sok európai országot megelőz. Bár nem tekinthető eredeti munkának, hiszen alapvetően nem más, mint bizánci eredetű (görög és latin nyelvű) szabályok kompilációja, mégis kiemelt szerepe volt abban az időben a fejedelem hatalmának megerősítésében. Ez főképp a büntetőjogi szabályokon érhető tetten, amelyek rendkívül szigorúan büntették az uralkodó hatalma ellen irányuló bűncselekményeket (felségárulás, felkelés, hivatalnokok sérelmére elkövetett bűncselekmények stb.)[339], valamint a büntetőjogi felelősség szabályai alá rendeltek több olyan tényállást, amit a szokásjog a polgári jogi természetűnek tekintett, így bővítve a bűncselekmények körét.[340] Ahogyan azt láthattuk, ez a következtetés érvényes a képviselet vonatkozásában is, hiszen a rá bízott vagyonnal visszaélő képviselő a tolvajjal vagy csalóval hasonló módon felelt. Fontos megjegyezni, hogy a *Cartea românească de învățătură* alkotói is felismerték a helyi szokásjog és a törvénykönyv szövege közötti ellentmondásokat, ezért úgy rendelkezett, hogy ellentmondás esetén a helyi szokás elsőbbséget élvezett.[341]

Vasile Lupu törvénygyűjteményének történelmi jelentőségét mi sem bizonyítja jobban, minthogy Moldvában közel kétszáz évig hatályban volt, de még a havasalföldi bojárság körében elterjedt, hiszen tartalmát – bár más elrendezésben és más fordításokat alapul véve – integrálták Matei Basarab uralkodó által az 1652-ben kihirdetett

[339] Az elnyomó osztály és a fejedelem szükségét érezte olyan büntetőjogi szabályoknak, amelyek útján elejét tudja venni az elnyomottak lázadásainak. Vö. RĂDULESCU, *Cartea…, i.m*. 10, illetve 26.
[340] RĂDULESCU, *Cartea…, i.m.* 16.
[341] RĂDULESCU, *Cartea…, i.m.* 27.

törvénykönyvbe is (az ún. „*Îndreptarea legii*” vagy ”*Pravila mare*”[342]). A két törvényű azonban nem azonos, hiszen Matei Basarab törvénykönyve tartalmazta Manuil Malaxos *Nomokánonjának* fordítását is. Ennek ellenére kijelenthető, hogy tulajdonképpen Moldvában is és Havasalföldön is a 17. század elején voltaképpen tartalmukban szinte azonos írott törvények alapján szolgáltatták a jogot.[343]

A következő jelentősebb időszak a román fejedelemségek magánjog-fejlődésében az ún. fanarióta korszak (18. század eleje és 1821 között) volt, amikor Havasalföld és Moldva fejedelmét a török porta nevezte ki, a török közigazgatásban magas pozíciót betöltő görög tisztviselők[344] közül. Ezek művelt, nyelveket beszélő személyek voltak, akik ismerték a nyugati és keleti kultúrát is.[345] Sokan közülük felváltva, hol az egyik, hol a másik fejedelemségben uralkodnak s magukkal vihették a maguk alkotta törvényeket és módszereket. Megbízatásuk nem csak diplomáciai célzatú volt, hanem azt a törekvést is szolgálta, hogy minél több adót sajtoljanak ki az népből. Minden visszásságuk ellenére, a fanarióta korszaknak is voltak hozadékai az államigazgatás, tőkefelhalmozás, kereskedelmi kapcsolatok terén, nem utolsó sorban a törvénykezés terén is.[346]

Havasalföldön Alexandru Ipsilanti fejedelem (1774-1782) megbízására 1780-ra összeállították az ún. ”*Pravilniceasca condică*” törvénygyűjteményt, amelynek alapja a a Baszilikák voltak, kiegészítve néhány helyi szokással és gyakorlattal.[347] A korábbi törvénygyűjteményekhez képest ez a mű sokkal strukturáltabb, átláthatóbb volt. A törvénygyűjemény negyven címből és összesen kétszáz pontból állt, amelyek főként a bírósági rendszer felépítésével és a perrendtartással foglalkoztak, de polgári és családjogi szabályokat is tartalmaztak. Külön címben (*Pentru vechili*[348]) foglakozott a megbízással és képviselettel, viszont a középkori magyar joghoz hasonlóan azok csak eljárásjogi vetületével. A megbízott elnevezése a „*vechil*”, a képviselőé pedig „*epitrop*” volt. Úgy rendelkezett, hogy amennyiben valaki megbízott útján vesz részt a tárgyaláson, a bíró ne

[342] Magyar fordításban: a jog kiigazítása (Istennel), illetve nagy törvénykönyv. A Román Tudományos Akadémia 1962-ben ezt a törvényművet is közzétette, a régi írott román jog forrásainak feltárását célzó sorozat részeként. Lásd. RĂDULESCU, Andrei (coord.), *Îndreptarea legii,* Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1962.
[343] RĂDULESCU, *Cartea…, i.m.* 26-27.
[344] Ezek a tisztviselők Isztambul Fener kerületéből származtak, innen a korszak elnevezése.
[345] VERESS, *Fejezetek…, i.m.* 42;
[346] DEMETER *i.m.* 208.
[347] ALEXANDRESCO, *Explicaţiunea...,* tomul I*, i.m.* 18-19.
[348] A „vechilet” kifejezés a török „*vechialet*” szóból származik, melynek jelentése az oszmán polgári törvénykönyvben is a megbízás. A megbízó elnevezése „muvechil”, a megbízotté pedig a „vechil”. ALEXANDRESCO, *Explicaţiunea teoretică şi practică a dreptului civil român în comparaţiune cu legile vechi şi cu principalele legislaţiuni străine, tomul IX,* Atelierele grafice Socec & Co, București, 1910, 549.

a képviselőt ítélje el, hanem azt a személyt, aki a megbízást adta (1. pont), hiszen úgy kell tekinteni, mintha a megbízó saját maga vett volna részt a tárgyaláson. Kifejezetten megjelenik tehát a közvetlen képviselet elve. A megbízott köteles volt írásos igazolást felmutatni a bíróságnak, hogy képviseleti joggal bír, illetve további két tanú kellett a képviselet tényét igazolja. A képviselet vonatkozhatott kizárólag a tárgyaláson való részvételre, de kiterjedhetett arra is, hogy a képviselő a fél helyett teljesítsen vagy neki teljesítsenek. Ez utóbbi esetben a bíróság a képviselőt kötelezte fizetni vagy neki ítélhette meg a követelést (2. pont).

Moldvában Alexandru Moruzi fejedelem felismerte, hogy Vasile Lupu törvénykönyve egyre inkább feledésbe merült, az igazságszolgáltatásban inkább a Baszilikák és a császári törvények különböző változataihoz nyúltak vissza. Ennek következtében megbízta pohárnokát, Toma Carrát, hogy fordítsa le görög nyelvről Armenopol Hexabibloszát. Carra 1804-re elkészítette a fordítást, azonban Moruzi új feladattal bízta meg: egy polgári és büntető törvénykönyv kidolgozásával. Noha a polgári törvénykönyv személyi jogi része elkészült, Carra 1806-ban bekövetkezett halála megakadályozta a terv megvalósítását.[349]

Az ítélkezés megkönnyítése céljából Andronachi Donici 1814-ben oktató jellegű törvénygyűjteményt jelentetett meg, amit egyszerűen csak „*Codul lui Donici*" (Donici törvénykönyve) vagy „*Manualul lui Donici*" (Donici tankönyve)[350] hívtak, amely hasonlóan a havasalföldön már hatályban lévő „*Pravilniceasca condică"*-hoz, a Baszilikák kivonata volt. A benne található szabályok főként polgári és eljárásjogi szabályok voltak: kitértek többek között a törvény meghatározására, a szokásra, a bíróságok hatáskörére és eljárására, a tulajdonjogra, szerződésekre és a családjogra is. A megbízásról (*vechil*) a VII. fejezet szólt, amelynek szövegében megjelent a „*vechil*" mellett az „*advocat*" (ügyvéd) kifejezés is. A „vechil" valószínűsíthetően minden megbízásra, az „advocat" csak a perbeli képviseletre vonatkozott. A VII. fejezet 1. pontjában azt mondja ki például, hogy nem lehetnek perben megbízottak vagy ügyvédek, azok, akik süketek, a 17. életévüket be nem töltött kiskorúak, akiket emberöléssel gyanúsítottak, hamis tanúzásért elítéltek, vagy becsületességük megkérdőjelezhető.

[349] ALEXANDRESCO, *Explicațiunea...,* tomul I*, i.m.* 18.

[350] A törvénygyűjtemény hivatalos elnevezése „Adunarea cuprinzătoare în scurt din cărțile împărăteștilor pravile, spre înlesnirea celor ce se îndeletnicesc întru învățătura lor, cu trimiterea către cartea, titlul, capul și paragraful împărăteștilor pravile", magyar fordításban „A császári törvénykönyvek könyveiből röviden összefoglalt gyűjtemény, azoknak a segítségére, akik ezek tanulmányozásával foglalkoznak, a császári törvények könyvére, címére, fejezetére és paragrafusára való utalásokkal".

Ugyanezen pont rendelkezett a megbízott díjazásáról: amennyiben az ügyet befejezte, jogosult volt a szerződés szerinti díjazására, viszont, ha nem fejezte be az ügyet vagy nem a kapott utasítások mentén járt el, felelt a megbízójával szemben és nem volt jogosult díjazásra. A meghatalmazott, aki más nevében járt el, a törvény szerint köteles volt biztosítékot (kauciót) adni a tárgyalás előtt annak érdekében, hogy a perben meghozott határozatok teljesítését biztosítsa. Csak akkor nem volt kötelezhető a meghatalmazott a biztosíték letételére, ha az őt meghatalmazó fél volt a felperes. Ha azonban az őt meghatalmazó fél alperes volt, akkor a meghatalmazott kezességet vállalt az alperesért (*chizeşie*) vagy biztosítékot (*cauţie*) kellett adjon [VII. fejezet, 2. pont]. A megbízottakra vonatkozó rész egy általános tiltással fejeződik be, mely szerint az ügyvédeknek és a perben résztvevő feleknek tartózkodniuk kell egymás sértegetésétől. Aki ezt nem tartotta becsületvesztés volt a büntetése, ami valószínűleg azzal is járt, hogy többet nem lehetett perbeli képviselő az 1. pont alapján.

2.3.2. Calimach Törvénykönyv

Szintén a fanarióta korszak hozadéka volt a román fejedelemségek első polgári törvénykönyve is, amelyet 1817-ben fogadtak el Moldvában, Scarlat Calimach fanarióta fejedelem uralkodásának idején. A készíttetőjéről egyszerűen csak Calimach Törvénykönyvként (*Codul Calimach*[351]) hivatkozott polgári törvénykönyv, először görög nyelven jelent meg, majd 1933-ban román nyelvre is lefordították. 1865-ig volt hatályban, amikor is az Egyesült Fejedelemségek közös polgári törvénykönyve váltotta fel. A kódex megjelenése beilleszthető a 19. század elején megindult európai kodifikációs hullámba, amely a nyugati országok után a kelet-közép-európai térség országait is elérte.[352]

A kódex főként a bizánci hagyományokat követte, szerkesztői forrásaként a császári törvényeket (Baszilikák) jelölték meg, de szerkezetére és tartalmának egyes részeire az éppen akkor megjelent 1811-es Optk. és a francia Polgári törvénykönyv is hatással volt[353]. Az osztrák hatás Christian Flechtenmacher, brassói eredetű szász

[351] Hivatalos elnevezések szerint „Codul civil al Principatului Moldovei" (1816), vagyis a Moldvai Fejedelemség Polgári törvénykönyve és „Codică ţivilă sau politicească a Prinţipatului Moldovii" (1833), vagyis a Moldvai Fejedelemség Polgári és közigazgatási (politikai) törvénykönyve. Lásd. RĂDULESCU, Andrei (coord.), *Codul Calimach*, Ediţie critică, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1958, 36-37. A „politicească" jelző nem politikai értelemben használandó, hanem az állami, közigazgatási és közjogi jellegű normákra vonatkozott.

[352] VERESS, *Fejezetek…, i.m.* 43.

[353] Beszédes, hogy például a román polgári jog egyik legkiemelkedőbb 20. századi jogtudósa, Dimitrie Alexandresco az „Explicaţiunea teoretică şi practică a dreptului civil român" című 11. kötetes munkájában

jogásznak tulajdonítható, aki a törvénykönyv szerkesztőbizottságának vezéralakja volt, Anania Cuzanos és Andronache Donici mellett. Flechtenmacher jogi és filozófiai tanulmányait Bécsben végezte, Calimach fejedelem meghívására jogászként tevékenykedett az udvarban és az ő közvetítése által ismerték meg a fejedelemségben az osztrák jogot. A francia polgári törvénykönyv, amelyből egyébként is merített az osztrák törvényhozás, közismert volt és különösebb közvetítés nélkül is hatott minden olyan jelentősebb társadalmi kérdés kapcsán, amely a polgárosodás nyomán vetődött fel.[354]

Szerkezetét tekintve a törvénykönyv három részből épült föl: a személyekre, a dolgokra és a személyekre és dolgokra egyaránt vonatkozó szabályok. A képviselet szabályait elszórtan találjuk meg a törvénykönyvben, amely megkülönböztette a törvényes (*împuternicirea legiuită*)[355] és bírósági meghatalmazást (*împuternicirea judecătorească*)[356], illetve a meghatalmazási szerződést (*tocmala împuternicirii*) vagyis megbízást. A meghatalmazási szerződés szabályait a jogalkotó a dolgokról szóló második rész 25. fejezetében helyezte el, amely a meghatalmazás és a mások érdekében végzendő egyéb cselekmények címet viselte [1347-1397. §-ok].[357]

A *megbízást* meghatalmazásnak nevezi, amely alapján valaki vállalja, hogy egy másik személy által parancsolt feladatot ez utóbbi nevében elvégez [1347. §]. A megbízás közvetlen képviseletet eredményezett, a megbízott által kötött jogügylet értelmében a megbízó szerzett jogokat és kötelezettségeket [1366. §]. Ha a megbízott nem tájékoztatta a harmadik felet arról, hogy megbízotti minőségben jár el, ez nem befolyásolta a harmadik személy megszerzett jogait [1367. §]. Ennek eredményeként a megbízott közvetlenül felelt a harmadik fél irányába.

Vitatott kérdés volt, hogy az intellektuális munkák elvégzése minden esetben a megbízás tárgyát képezték vagy képezhették a vállalkozási szerződés (a törvénykönyv szóhasználatával élve munkabérlet[358]) tárgyát is. Mindkét szerződés tárgya ugyanis valamilyen feladat ellátása egy másik személy érdekében. A törvénykönyv a vállalkozási szerződést úgy határozta meg, mely alapján valaki egy mesterségbeli munka elvégzését vállalja előre meghatározott pénzbeli fizetségért [1539. §]. Ugyanakkor az 1551. § alapján

is a Calimach Törvénykönyv rendelkezéseire történő utalásoknál hozza az Optk. megfelelő rendelkezéseit is.

[354] DEMETER *i.m.* 209; VERESS, *Fejezetek…, i.m.* 44.

[355] A szülők és férfiak képviseleti joga a gyerekeik, illetve feleségük ügyei tekintetében. Ennek részletszabályai az 106, 204, 1638, 1639, 1660-1662. §-ban találhatók.

[356] A bíróság által elrendelt gyámság (*epitropie*) és gondnokság (curatelă) esetei. Ezek részletszabályai a 258, 272, 356, 372, 1296 és 1307. §-ban találhatók.

[357] „Pentru împuternicire şi alte soiuri de ocîrmuiri a trebilor străine."

[358] „Năimirea lucrărilor".

a vállalkozási szerződésre vonatkozó szabályok alkalmazandók minden olyan megállapodásra, amely értelmében egy személy a munkájáért pénzt vagy más fizetséget kap. A francia felfogás alapján az intellektuális munkák minden esetben megbízás tárgyát képezték (Pothier), azonban a román szakirodalom szerint ez az elmélet nem állta meg a helyét a Calimach Törvénykönyv rendszerében, tekintettel az 1539. és 1551. §-ok imént idézett rendelkezéseire. A két szerződés közti alapvető elhatárolási elem a képviseleti jog megléte, amely együtt jár a megbízási szerződéssel, de hiányzik a vállalkozási szerződés esetében, ugyanis a vállalkozó nem képviseli a kedvezményezettet.[359] Ezt a koncepciót a 1864-es román polgári törvénykönyv elfogadása után is fenntartották a szakirodalomban és a joggyakorlatban.[360]

A törvénykönyv szóhasználata a feleket megnevezésével kapcsolatban nem konzekvens. A megbízóra egyaránt használja az ”*încredinţătoriul*” (rábízó), „*ocîrmuitor*” (megbízó), ”*împuternicitoriu*” (meghatalmazó) kifejezéseket, a megbízottra pedig az ”*împuternicit*” (meghatalmazott) és „*vechil*” (megbízott) kifejezéseket is.

A megbízott alapvetően *teljes cselekvőképességgel* kellett rendelkezzen. Ennek ellenére, amennyiben a megbízott nem rendelkezett cselekvőképességgel, de az ügyet a megbízás határinak tiszteltben tartásával kötötte meg, az így végzett cselekmény vagy kötött jogügylet érvényes volt a megbízó és harmadik személy között [1368. §]. Ebből a rendelkezésből az következik, hogy sem a megbízó, sem a harmadik személy nem hivatkozhatott a megbízott cselekvőképességének hiányára, ha egyébként a megbízásnak megfelelően járt el. Bár a törvénykönyv szabályaiból nem vezethető le, az Igazságügyi Főkancellár („*Marele Logofăt al Dreptăţii*”) 1849. december 21-i 6380. számú útmutatása alapján nő nem lehetett megbízott.[361]

Amennyiben több személyt bíztak meg egy feladat ellátásával, főszabály szerint ezek együtt dolgoznak, kivéve, ha egyik vagy több közülük nem kapott írásos meghatalmazást, hogy az ügyet egyedül is elláthatja [1359. §]. A megbízás akár harmadik személy javára is szólhatott. Amennyiben a megbízott a megbízást elfogadta, a harmadik személy (tulajdonképpeni kedvezményezett) a megbízó vagy a megbízott értesítésétől számítva közvetlenül jogot szerzett arra, hogy nem teljesítés esetén bármelyiket perelje [1369. §].

---

[359] Vö. ALEXANDRESCO, *Explicaţiunea..., tomul IX, i.m.* 251-254.
[360] CHIRICĂ, Dan, *Probleme controversate privitoare la contractul de mandat*, https://www.juridice.ro/essentials/1903/probleme-controversate-privitoare-la-contractul-de-mandat#_ftnref120, (2025. március 1-i letöltés).
[361] RĂDULESCU, *Codul Calimach…, i.m.* p. 21.

Főszabály szerint feltételezte a megbízás *ingyenességét,* kivéve akkor, ha a felek kifejezetten vagy hallgatólagosan megállapodtak abban, hogy a szerződés visszterhes. Ebből a szempontból meghatározó volt a megbízó/meghatalmazó anyagi helyzete [1348. §]. Ellenkező megállapodás hiányában a megbízott sem a megbízótól, sem harmadik személytől nem fogadhatott el díjat, kivéve, ha a tevékenység ellátását hivatásszerűen végezte (pl. ügyvédek, orvosok, mérnökök) [1361. §].

A 1349. § alapján a megbízást *szóban és írásban* is lehetett adni. A képviseleti jogot rögzítő okiratot a törvénykönyv meghatalmazási levélnek (*scrisoare de împuternicire*) nevezi. Megjelenik a hallgatólagos megbízás intézménye is. Ezt a szerződésekre jellemző általános szabályból lehet levonni [1154. §], miszerint szerződéshez szükséges beleegyezést hallgatólagosan is meg lehet adni, a megbízás szabályai pedig nem tesznek erre vonatkozó kifejezett korlátozást.[362] Az a megbízott, aki kereskedelmi vagy hasonló ügyekben már korábban képviselte a megbízót, köteles volt késedelem nélkül értesíteni utóbbit, hogy elvállalja-e vagy nem az új megbízást, ellenkező esetben felelt az így okozott kárért [1355. §].

A törvénykönyv megkülönböztette az *általános és különös*, illetve a *korlátlan és korlátozott* megbízást. Az általános megbízás értelmében a megbízott a megbízó összes ügyében eljárhatott, a különös megbízás vonatkozhatott egy konkrét ügyre vagy ügycsoportra [1350. §]. Különös megbízásra[363] volt szükség az adásvételhez, a kölcsönhöz, a pénz vagy más dolgok átvételéhez, a perindításhoz és peregyezséghez [1352. §], valamint az örökség elfogadásához és arról történő lemondáshoz, a társasági szerződés megkötéséhez, a választottbíró kijelöléséhez, a jogról való ingyenes lemondáshoz [1353. §].

Ami a felek jogait és kötelezettségeit illeti, a törvénykönyv megfogalmazása szerint a megbízott köteles volt szorgalommal és jóhiszeműen teljesíteni a megbízást, úgy, ahogy azt megígérte és ahogy a megbízásban szerepel, valamint köteles volt mindent, amit szerzett a megbízójának átadni [1356. §]. Még akkor is, ha korlátolt megbízással rendelkezett megtehetett minden olyan cselekményt, ami a megbízás teljesítéséhez szükséges volt.

---

[362] ALEXANDRESCO, *Explicaţiunea…, tomul IX, i.m.* 560.

[363] A különös megbízás román jogban meghonosodó kifejezése a "*mandat special*" vagy "*procură specială*" ehhez a §-hoz vezethető vissza. Az 1864-es Ptk. erről szóló 1536. cikk (2) bekezdése nem az egyébként alapul szolgáló francia Ptk. megfelelő rendelkezését vette át, hanem az olasz Ptk. 1741. cikkének (2) bekezdését. Az ott szereplő kifejezett meghatalmazást („*mandato espresso*") azonban a „*mandat special*"-ra cserélte, átemelve a Calimah Törvénykönyv szóhasználatát. A 2011-ben hatályba lépett új román Ptk. is a „*mandat special*" kifejezést használja. Vö. ALEXANDRESCO, *Explicaţiunea...,* tomul IX*., i.m,* 572, 579.

Ha azonban a megbízott szükség nélkül átlépte a megbízás határait, vagyis *álképviselet* esetén, személyesen felelt az okozott károkért [1357. §]. A megbízás határainak átlépése esetén meg kellett vizsgálni, ha az átlépés szükséges volt-e. Ebben a tekintetben figyelembe kellett venni a megbízás tartalmát, azokat az eseteket, amikor különös megbízásra van szükség [1352-1353. §] és az ügy természetét [1364. §]. Ha a megbízó jóváhagyta a megbízás határain túllépő megbízó tevékenységét vagy hasznot húzott belőle, köteles volt az ezzel járó költségeket is viselni [1365. §]. Amennyiben tehát a megbízás határainak átlépése nem volt indokolt, a megbízó azt utóbb nem hagyta jóvá, és abból előnyt sem szerzett, a megbízott eljárása nem vált kötelezővé a megbízóra nézve, a harmadik személlyel szembeni felelősség pedig a megbízottat személyesen terhelte.

A megbízott alapvetően *személyesen kellett eljárjon*, kivéve, ha külön engedélyt kapott a helyettesítésre vagy a körülmények következtében a helyettesítés szükségszerű volt. Engedély nélküli helyettesítés esetén a megbízott személyesen felelt a helyettesítő cselekményeiért, engedélyezett vagy szükséges helyettesítés esetén csak a helyettesítő kiválasztása körül felmerülő vétkességért volt felelős (*culpa in eligendo*)[1358. §]. Végül pedig a megbízott köteles volt megtéríteni a megbízónak okozott bármilyen kárt és a megbízó kérésére számot kellett adnia a megbízás teljesítéséről [1360. §].

A megbízó köteles volt megtéríteni a megbízott által eszközölt szükséges és hasznos *költségeket*, még akkor is, ha az ügyet nem sikerült teljesíteni. Ugyanakkor, a megbízó kérésére köteles volt a szükséges költségek fedezésére elegendő összeget megelőlegezni. Amennyiben a megbízás teljesítése során és azzal összefüggésben a megbízottat kár érte, a megbízó az elszenvedett kárt meg kellett térítse [1362. §]. Sajátos módon a törvénykönyv két példát is ad erre az esetre a paragrafust követő megjegyzésben: ha a megbízó veszélyes szarvasmarhát ad át a megbízottnak eladás céljából és az kárt okoz neki; arra bízza meg a megbízottat, hogy egy vagyontárgyat mentsen ki a tűzből és a kimentés során megsérül.

Ingyenes megbízás esetén a megbízó a megbízás teljesítésével nem összefüggő károk esetén is köteles volt kártérítést fizetni a megbízónak. Ekkor az ingyenes megbízás visszterhessé alakult át. Az 1363. § alapján az ingyenes megbízást visszterhesnek kellett tekinteni, ha a megbízott előre nem látható esemény során (vihar, rablótámadás stb.) kárt szenvedett. Ekkor az eset körülményeinek függvényében a megbízó köteles volt díjat fizeni a megbízónak, melynek összegét szakértőknek kellett megállapítania a legmagasabb ár alapján, amelyet valaki más hasonló feladatért kaphatott volna. Ebből és az 1362. §-ból következik, hogy a visszterhes megbízás esetén a megbízott viselte azokat

a károkat, amelyeket nem voltak közvetlen összefüggésben a megbízás teljesítésével, a díjazás ténye ezt a veszélyt rá hárította.[364]

A megbízás megszűnhetett annak visszavonásával (*luare înapoi*) a megbízó részéről, a megbízásról való lemondással (*lepădare*), illetve a felek halálával, vagy megszűnésével, amennyiben ez jogi személy. Visszavonás esetén a megbízó köteles volt megtéríteni a megbízó addigi költségeit, esetlegesen elszenvedett kárát és köteles volt arányosan kifizetni a megállapított díjat [1370. §]. Ugyanez a szabály érvényesült akkor is, ha a megbízás teljesítése lehetetlenné vált valamilyen előre nem látható esemény folytán [1371. §]. A megbízott szintén megszüntethette egyoldalúan a szerződést, vagyis lemondhatott a megbízásról. Ha a megbízott nem valamilyen előre nem látható körülmény miatt mondott le a megbízásról, köteles volt megtéríteni a megbízónak okozott kárt [1372. §]. A megbízási szerződés megszűnt akkor is, ha valamelyik fél elhalálozott vagy megszűnt. A megbízott azonban köteles volt befejezni a megbízást, ha az ügy elhagyása előreláthatóan kárt okozott volna az örökösöknek vagy kikötötték, hogy az a halál esetén is folytatódik [1373. §].

Mindegyik megszűnési ok esetén, a halasztást nem tűrő teendők tekintetében a megbízást folytatni kellett, addig amíg a megbízó vagy örökösei másképp nem rendelkeztek [1376. §]. Bár nem írt elő tájékoztatási kötelezettséget a megbízás megszűnésével kapcsolatosan, az 1377. § értelmében a megbízott harmadik személlyel kötött jogügyletei érvényesek maradtak, ha az nem tudott a megbízás megszűnésének tényéről. Amennyiben a megbízott értesült a megszűnés tényéről, de ezt elhallgatta a harmadik személy előtt, a megbízó csak a megbízottól követelhetett kártérítést, a jóhiszemű harmadik személy helyzetét nem befolyásolta. Jogi személy megbízó vagy megbízott csődje (*concurs de creditori*) esetén a megbízás a csődeljárás közzétételétől számítva szűnt meg, a megbízott által ezután végzett cselekmények érvénytelennek minősültek [1375. §].

A törvénykönyv a polgári jog megbízás mellett, a kereskedelmi megbízást is szabályozta. Úgy rendelkezett, hogy a megbízásról szóló szabályokat megfelelően kell alkalmazni azokra az esetekre is, amikor áruk, tengeri hajók, üzletek tulajdonosai vagy egyéb mesterséget gyakorlók más személyre (rendszerint nagyobb kereskedőkre) bízták bizonyos ügyek ellátását [1378. §]. Ugyanakkor megjelent a vélelmezett képviselet esete is az üzlethelyiségekben tevékenykedő eladók vagy inasok tekintetében. Amennyiben

[364] Ez a szabály egyértelműen az Optk.-ból került átvételre. A szabály ellentmondásosságáról az Optk. kapcsán már említést tettem.

ezek a személyek eladásra jogosultak voltak, a törvény vélelmezte, hogy átvételre és bizonylat kiállítására is jogosultak voltak [1382. §].

A Calimach Törvénykönyv alkalmazásával egy időben kezdődik el Moldvában a perbeli képviselet professzionalizálódásának folyamata, ekkor jelennek meg ugyanis az első jogszabályok, amelyek külön feltételek teljesítését írták elő a perbeli képviselőkre. 1839. június 11-én jelenik meg az első törvény, amely tételesen felsorolta azokat a követelményeket, amelyeket a képviselőknek teljesíteniük kell, hogy polgári perekben eljárhassanak. Mivel túl kevés személy teljesítette volna az előírt feltételeket, 1846-ig felfüggesztették alkalmazását. Az 1840. október 18-i 350. számú uralkodói rendelkezés előírta viszont, hogy perbeli képviselethez közhiteles meghatalmazás szükséges, az Igazságügyi Minisztérium 1860. október 5-i 65. számú körlevele alapján pedig csak az ügyvédeknek vagy a családtagoknak adott perbeli meghatalmazásokat engedték hitelesíteni.[365]

A román jogfejlődés szempontjából a Calimach törvénykönyv kiemelt jelentőséggel bírt, hiszen általa a Moldvai Fejedelemség már a 19. század elején a modern értelemben vett polgári törvénykönyvvel rendelkezett, sok már régebbi jogi hagyományokkal rendelkező európai ország előtt. Az ügyleti képviselet tekintetében is elmondható, hogy egy modern felfogású, sok tekintetben az Optk. rendelkezéseire hasonlító szabályozást hoz, amely azonosítja a megbízást az ügyleti képviselettel. Megfigyelhető egy terminológiai inkonzekvencia több kifejezés esetén, amely rámutat arra, hogy a román jogi nyelvezet ekkor még kialakulóban volt, amelynek fejlesztéséhez kétség kívül nagyban hozzájárult a kódex is. A megbízás szabályozása tekintetében hű marad a római jogi gyökerekhez, de hoz néhány sajátos megoldást is. Ezek közül kiemelendő, hogy a polgári törvénykönyvben szabályozza a polgári és a kereskedelmi megbízást (kvázi monista módszerrel), megkülönbözteti az általános és különös megbízást, bizonyos helyzetekben az ingyenes megbízás visszterhessé alakult át, példákat ad a jogszabály pontosabb értelmezéséhez, megjelenik a vélelmezett és hallgatólagos megbízás is.

[365] RĂDULESCU, *Codul Calimach…, i.m.* 890.

2.3.3. Caragea Törvénykönyv

Moldva első polgári törvénykönyvével egyidejűleg Havasalföldön is új törvénykönyv készült el, Ioan Gheorghe Caragea fejedelem kezdeményezésére. A „*Legiuirea Caragea*" vagy „*Condica lui Caragea*"[366] cím alatt is emlegetett kódexet 1818-ban tették közzé először Bécsben, görög nyelven, majd Bukarestben, román nyelven. A Calimach Törvénykönyvhöz hasonlóan, a Caragea Törvénykönyv is az egyesült fejedelemségek közös polgári törvénykönyvének hatályban lépéséig (1865) érvényben maradt Havasalföldön. Az új törvénykönyv forrásai változatlanul a császári törvények és a helyi szokásjog, viszont kimondott cél volt az azonosított ellentmondások feloldása és ahol szükséges a szabályok kiegészítése, új jogszabályok alkotása.[367]

A Caragea Törvénykönyv általános törvénygyűjtemény volt, egyszerre szabályozta a polgári jogot, büntetőjogot és eljárásjogot, szemben a Calimach Törvénykönyvvel, amely kizárólag a polgári jogot szabályozta. Rendelkezései kevésbé mondhatók modernnek, inkább feudális jellegűek és elsősorban az uralkodó feudális osztály hatalmát kívánták megszilárdítani. Megalkotása elsősorban Atanasie Hristopol főkancellár (logothetész) és egy Nestor nevű főtisztviselő nevéhez köthető. Hristopol szépirodalmi készségeiről volt ismert, ennek eredményeként a görög nyelvű szöveget ugyan irodalmi színvonalúnak minősítették, azonban a szakszerű megfogalmazás tekintetében hiányosságokat mutatott. A román nyelvű változat egyik fő problémája az volt, hogy a román jogi szaknyelv ekkor még kialakulóban volt, ezért sok fogalomnak még nem volt román megfelelője.[368]

Szerkezetét tekintve a törvénykönyv hat részből állt: személyek, dolgok és tulajdonjog változásai, szerződések, tulajdonjog szerzésének módozatai, büntető rendelkezések, büntető és polgári eljárásjog. A szerződésekről szóló III. rész XIX. fejezete foglalkozott a megbízással, a XX. fejezete pedig a perbeli megbízással. A megbízást „*vechilet*"-nek nevezi, a perbeli megbízás elnevezése pedig a „*vechilul pentru judecăți*". Az ügyleti képviselet ezen két formája mellett, szabályozta a törvényes képviselet is „*epitropie*" cím alatt a törvénykönyv XXI. fejezetében.

---

[366] Az 1818-as első román kiadás teljes címe a következő volt: „Legiuirea a prea Înălțatului și prea Pravoslavnicului Domn și oblăduitoriu a toată Ungrovlahia I. Ioan Georgia Caracea".
[367] DEMETER *i.m.* 209; VERESS, *Fejezetek…, i.m.* 45.
[368] Vö. DEMETER *i.m.* 210; RĂDULESCU, Andrei (coord.), *Legiuirea Caragea, Ediția critică*, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, București, 1955, X.

A szerződésekről szóló III. rész, I. fejezet 6. §-a úgy fogalmazott, hogy „szerződéseket saját magunk vagy más által is köthetünk, levélben, közvetítő vagy egyéb más eszköz által". Később ezt kiegészítette a Legfelsőbb Semmítőszék 1863. évi 211. határozata, amely megállapította, hogy meghatalmazás nélkül más nevében senki sem köthet szerződést.[369]

A Caragea Törvénykönyv a *megbízást* úgy határozta meg, mint az a jogügylet, mely értelmében a megbízott (*vechil*)[370] elvégez egy feladatot, a megbízó (*stăpân*) pedig megszerzi (megkapja) azt [III. rész, XIX. fejezet, 2. §.]. A megbízóra szó szerinti fordításban az „úr", „gazda" kifejezést használta. A meghatározásból következik, hogy a megbízás közvetlen képviseletet eredményezett, a megbízás határain belül kötött jogügyletek kötelezték a megbízót [III. rész, XIX. fejezet, 10. §.] A megbízás tárgya lehetett szerződéskötés, adásvétel, bérlet, átadási vagy átvételi kötelezettség teljesítése, felvigyázás, ajándékozás, peregyezség, és egyebek [III. rész, XIX. fejezet, 3. §.]. E felsorolás alapján megállapítható, hogy a törvénykönyv koncepciójában a megbízás alapvetően szerződéskötésre vonatkozott.

A megbízás konszenzuális jogügyletként került szabályozásra, amelyet a megbízó közvetlenül vagy egy másik személy közvetítésével is megköthetett, akár írásos vagy bármilyen más formában.[371] Ezen kívül megkülönböztette a törvénykönyv az *általános* (*fără deosebire*) és *különös* (*cu deosebire*),[372] a *korlátlan* (*cu deplină putere*) és *korlátozott* megbízást [III. rész, XIX. fejezet, 3. §.].

A törvénykönyv nem tartalmazott semmilyen rendelkezést arra vonatkozóan, hogy a megbízás *ingyenes vagy visszterhes* jogügylet-e, csak a megbízás során felmerülő költségek megtérítését szabályozza. Tekintettel a szerződésekre vonatkozó általános szabályokra, melyek alapján a törvénybe nem ütköző szerződések törvényi erővel rendelkeztek [III. rész, I. fejezet 10. §], megállapítható, hogy a megbízás lehetett ingyenes és visszterhes is, hiszen semmilyen jogszabály nem tiltotta meg díjazás elfogadását.

Amennyiben a megbízó ugyanazon ügyben való eljárásra egyszerre több megbízottal is szerződést kötött, a megbízottak egyetemlegesen feleltek a megbízás teljesítéséért, valamint az esetlegesen okozott károkért is, függetlenül attól, hogy melyik

[369] Semmítőszék, II. osztály, 1863. évi 211. számú döntés, közzétéve *Buletinul Deciziunilor Curții de Casație,* 1863.
[370] Megbízott az, aki a megbízó helyében áll bármilyen ügyben [III. rész, XIX. Fejezet, 1. §].
[371] Semmítőszék I. osztályának 1867. évi 499. határozata (közzétéve a *Buletinul Deciziunilor Curții de Casație*, 1867) megerősítette, hogy a megbízást akár írott forma nélkül is meg lehet kötni.
[372] Peregyezség megkötéséhez különös megbízásra volt szükség. Lásd. Semmítőszék polgári kollégium, 1863. évi 28. számú döntése, közzétéve a *Buletinul Deciziunilor Curții de Casație,* 1863.

megbízó okozta a kárt [III. rész, XIX. fejezet, 13-14. §]. Nem voltak azonban kötelesek a megbízottak együtt dolgozni, erre vonatkozóan a törvény nem állapított meg kötelezettséget.

Ami a felek kötelezettségeit illette, a megbízott elsődleges kötelessége a *megbízás teljesítése* volt, a szerződés előírásainak és a megbízó céljainak megfelelően, csalárdság nélkül (*fără vicleșug*). Amennyiben a megbízott nem tett eleget ezeknek a követelményeknek és ezzel okozott kárt okozott a megbízónak, az okozott kárt természetesen meg kellett térítenie. Nem felelt viszont, ha a kár nem neki felróhatóan következett be [III. rész, XIX. fejezet, 5-7. §]. Ugyanígy, a megbízott akkor sem felelt a megbízóval szemben, ha a megbízást pusztán gondatlanságból nem teljesítette, de a megbízót ezáltal kár nem érte [III. rész, XIX. fejezet, 8. §]. A felelősség kérdését a törvénykönyv tehát a kár konkrét bekövetkeztétől tette függővé.

A megbízás teljesítésének megkezdése kiemelt jelentőséggel bírt, hiszen addig a pontig a megbízó újabb *utasításokat* adhatott, akár az eredeti utasítással ellentéteseket is. Miután a megbízott megkezdte a teljesítést, a megbízónak már nem volt lehetősége az utasítások további módosításra, és terhelték őt a megbízás megkezdése idején érvényes utasítások alapján végzett jogcselekmények [III. rész, XIX. fejezet, 11. §].

A megbízó kötelezettségeiről meglehetősen szűkszavú a törvénykönyv. Csupán annyit írt elő, hogy a megbízó köteles a megbízott által, a megbízás teljesítése során eszközölt szükséges *költségek megtérítésére*, kamattal együtt. Amennyiben a megbízott átlépte a megbízó által jóváhagyott keretet, de a költségek szükségesek voltak, a megbízó így is köteles volt ezeket megtéríteni. A keretet meghaladó és nem szükséges költségeket azonban a megbízott viselte [III. rész, XIX. fejezet, 9. §].

A Caragea Törvénykönyv a megbízás *megszűnési okai* között csak a megbízott lemondását (*lepădare*) és a felek halálát szabályozza, ennek ellenére meglátásom szerint a megbízó is egyoldalúan megszüntethette a megbízást, hiszen az ügyellátás az ő érdekében történt és nem lenne abban semmi ráció, hogy a megbízott ellentétben pont a megbízónak ne lenne erre lehetősége.

A megbízás teljesítésének megkezdéséig a megbízott indoklás felmondhatta a szerződést, a megbízás teljesítésének megkezdése után főszabály szerint csak indokolt esetben vagy ha akadályoztatva volt. A törvénykönyv ez utóbbi esetekre példákat is ad: betegség, időhiány politikai funkció betöltése miatt és egyéb hasonló ok. Ennek ellenére, a megbízott teljesítés közben, fontos ok nélkül is felmondhatta a szerződést, ha ezzel a megbízónak nem okozott kárt, nem veszélyeztette az ügy teljesítését és a megbízónak

lehetősége volt új megbízottat kinevezni az ügy ellátására [III. rész, XIX. fejezet, 15-16. §]. A megbízott mindaddig el kellett látnia az ügy teljesítését, amíg nem értesítette a lemondásról a megbízottat, kivéve, ha valamilyen akadályoztatás vagy előre nem látható történés miatt nem tudta ezt megtenni [III. rész, XIX. fejezet, 17. §].

Bármelyik fél halála a megbízási szerződés megszűnését eredményezte, amely az elhalálozás tudomásul vételértől fejtette ki joghatásait. Így, ha a megbízott a halál tudomásul vételéig bizonyos jogcselekményeket végzett a már elhunyt megbízó nevében, azok az örökösökkel szemben hatályosak maradtak és joga volt az ezzel járó költségek megtérítésére is. Ha tudva a megbízó haláláról a megbízott továbbra is eljárt, minden okozott kárért felelt [III. rész, XIX. fejezet, 18-20. §]. A törvénykönyv a megszűnési okok tekintetében nem foglalkozik a jogi személy megbízó vagy megbízott esetével.

Bár nincs tételesen felsorolva a megbízást megszüntető okok között, véleményem szerint a megbízás megszűnését eredményezte egy új, az első megbízással azonos tárgyú, megbízás megkötése egy másik személlyel (hallgatólagos visszavonás). Ez a Caragea Törvénykönyv III. rész, XIX. fejezet, 12 §-ból következett, amely úgy rendelkezett, hogy ilyen esetben a megbízót kötik az első megbízott által kötött jogügyletek és köteles megtéríteni a neki járó költségeket, hasonlóan a többi tételesen felsorolt megszűnési módhoz. Az új megbízás megkötése után tehát a régi megbízott elszámolt az addig végzett cselekményekről, jogosult volt költségei megtérítésére, de többé már nem képviselhette a megbízót.

Mivel a Caragea Törvénykönyv nem csak anyagi, hanem eljárásjogi szabályokat is tartalmazott, ezért külön fejezetben szabályozta a perbeli képviseletet, amit perbeli megbízásnak nevez (*vechilet pentru judecăți*). Ez elsősorban formai szempontból tért el a polgári megbízástól. A perbeli megbízást minden esetben írásban kellett adni [III. rész, XX. fejezet, 2. §]. Másik fontos előírás, hogy amennyiben a megbízás korlátlan volt és a bíróság a megbízót elmarasztalta, a megbízott volt köteles azt teljesíteni. A közvetlen képviselet elve tehát csak korlátozott perbeli megbízás esetében volt alkalmazandó [III. rész, XX. fejezet, 3. §]. Végül a törvénykönyv megjegyzi, hogy perbeli képviselet esetén a megbízott örökösei nem voltak kötelesek folytatni a megbízást [III. rész, XX. fejezet, 3. §].

Összességében nézve a Caragea Törvénykönyv ügyleti képviseletre vonatkozó szabályaival kapcsolatban kiemelendő, hogy ez tekinthető a Havasalföldön a képviselet első szisztematikus szabályozásának. A képviselet sem fogalmilag, sem szabályozás tekintetében még nem különült el a megbízástól (tulajdonképpen a törvényes képviseletre

is a megbízás kifejezést használja), mégis legalább rendszer szinten foglalkozott a kérdéssel. Sajátos, hogy külön fejezetben szabályozza a perbeli képviseletet (megbízást), ami a törvénykönyv nem specializált szerkesztésének tulajdonítható. Mindezek ellenére – főleg figyelembe véve a vele egy időben alkotott Calimach Törvénykönyv szabályait – elmondható, hogy úgy terminológiai, mint szabályozástechnikai szempontból egy viszonylag fejletlen szabályozásról volt szó.

2.3.4. Az 1840-es Kereskedelmi törvénykönyv[373]

A Calimach és Caragea Törvénykönyvek elfogadását követő időszakban kezdődik meg a két román fejedelemség jogrendszerének közelítése, melynek fő mozgatórugója a térségben folyó orosz-török konfliktus volt. A jogközelítés fontos eseménye a mindkét fejedelemségben bevezetett ún. Szervezeti Szabályzat (*Regulamentul Organic*), amely Havasalföldön 1931. július 1-én, Moldvában pedig 1932. január 1-én lépett hatályba. A Szervezeti Szabályzatot Paul Kiselef gróf, a megszálló orosz csapatok parancsnoka dolgoztatta ki, az orosz-török háborút lezáró 1826. évi Akermani békeszerződés és az azt megerősítő és kiegészítő Adrianopoli szerződés alapján, de csak a török szultán jóváhagyása után lépett hatályba. Főleg alkotmányjogi és közigazgatásjogi jellegű szabályokat tartalmazott, de számos előírása kiterjedt más jogágakra is. Hatályát csak a fejedelemségek egyesülése (1859) után életbe léptetett törvényekkel vesztette el.[374]

A polgári jogviszonyok tekintetében a Szervezeti Szabályzatok hatályban tartották úgy a Calimach, mint a Caragea törvénykönyvet, a kereskedelmi viszonyok tekintetében pedig előírták a francia kereskedelmi törvénykönyv (1807) alkalmazását és előírányozták ennek lefordítását román nyelvre, természetesen adaptálva a helyi viszonyokhoz.[375] Az 1807. évi francia kereskedelmi törvénykönyv 1838. évi módosításait is tartalmazó változatának román fordítása végül 1840. január 1-én lépett hatályba Havasalföldön. Moldvában formálisan nem léptettek hatályba kereskedelmi törvénykönyvet, de szokásjogi alapon megoldásaira tekintettel voltak jogviták

[373] Az 1840. évi Kereskedelmi törvénykönyv mentén írott szakirodalomért lásd: GHICA, Scarlat N., *Dreptul comercial român după principiile și ordinul condicei de comerț*, Tomul I, Tipografia lui Iosif Kopainig, București, 1853; GHICA, Scarlat N., *Dreptul comercial român după principiile și ordinul condicei de comerț*, Tomul II, Tipografia lui Iosif Kopainig, București, 1854; BOERESCU, Vasile, *Esplicarea condicei comerciale române,* Tipografia Jurnalului Națională București, București, 1859.
[374] DEMETER *i.m.* 207.
[375] Havasalföldi Szerzvezeti Szabályok 241. cikk, illetve Moldvai Szervezeti Szabályok 318. cikk.

eldöntésében.[376] A két fejedelemség egyesülése után a havasalföldi kereskedelmi törvénykönyv alkalmazását kiterjesztették az Egyesült Fejedelemségek területére, amely így 1887-ig maradt hatályban.

Az 1840-es román Kereskedelmi törvénykönyv (a továbbiakban 1840-es RKtk.) három részből állt: a kereskedelemről általában (I. könyv), a csődről (II. könyv) és a tengeri kereskedelemről (III. könyv). A képviselet szempontjából releváns jogszabályokat az I. könyv VI. címében találunk, melyben a román jogtörténelem során először került szabályozásra a bizományi szerződés [87-91. cikkek] és a szállítmányozási szerződés [92-98. cikkek], mint a közvetett képviselet formái.

A bizományi szerződést (*comision*) a bizományos (*comisionariu*) meghatározásán keresztül definiálta. A törvénykönyv értelmében a bizományos az, aki a saját vagy vállalkozása nevében, de megbízója (*însărcinatoru*) érdekében és számlájára dolgozik [87. cikk]. Ugyanakkor igyekezett pontosan elkülöníteni a bizományt a megbízástól. A törvénykönyv 88. cikke alapján, amennyibben a bizományos a meghatalmazója nevében járt el a Caragea törvénykönyv megbízásra vonatkozó szabályait kellett alkalmazni. Következésképpen a Caragea törvénykönyv és az 1840-es RKtk. rendszerében a bizomány csak közvetett képviseletet eredményezett, a megbízás pedig minden esetben alkalmazandó volt a képviseletet feltételező cselekmények esetén.

Részletszabályok tekintetében a bizományról szóló cikkekben tulajdonképpen csak a bizományos előjogait rögzítette a törvénykönyv. Az 1840-es RKtk. alapján a bizományos, aki egy másik piacról elküldött árukért előleget fizetett, hogy azokat a megbízó érdekében értékesítse, elsőbbséget élvezett az előleg, a kamatok és a költségek behajtására a többi hitelező előtt, ha az áru az ő birtokában, raktárában vagy közraktárban volt elhelyezve. A szabály akkor is alkalmazandó volt, amikor a bizományos még nem jutott az áruk birtokába, de fuvarokmányokkal bizonyítani tudta, hogy az árut már elküldték neki [89. cikk]. Nem rendelkezett előjoggal azonban, ha az áruk valamilyen közhatóság vagy a bizományos székhelyétől eltérő harmadik személy birtokában volt megőrzés céljából [91. cikk]. Végül pedig elsőbbséget élvezett a többi hitelezővel szemben az eladott árukból befolyt pénzösszegek tekintetében a saját költségei behajtására [90. cikk].

[376] Erről tanúskodik az Államtitkárság (*Secretariatul de stat*) 1836. január 16-i átirata az Igazságügyi Kancelláriának (*Logofeția dreptății*). Lásd. SCHELARIE, Ovid; ȘTOPA, Valeriu, *Drept comercial*. In: FIROIU, Dumitru; MARCU, P. Liviu (coord.), *Istoria dreptului romanaesc*. *Vol. II, partea întîi*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1984, 301-302.

A szállítmányozási szerződést a törvénykönyv „szárazföldi és vízi fuvarozási bizománynak" nevezte (*comision de transporturi pe uscatu şi pe apa*), mely értelmében a szállítmányozó azért felelt, hogy a rá bízott áru időben és épségben megérkezzen a címzetthez. Amennyiben ez neki felróhatóan nem történt meg (késedelem, kár az áruban) a szállítmányozó közvetlenül felelt a megbízóval szemben [93-94. cikkek]. Ellenkező megállapodás hiányában a szállítás közbeni kárveszélyt az áruk tulajdonosára hárította a törvénykönyv, aki viszont perelhette a szállítmányozót vagy a fuvarozót, ha azok felelőssége megállapítható volt [96. cikk]. Végül pedig megjegyezte, hogy a szállítmányozó közvetlenül felel a megbízóval szemben, ha alszállítmányozót vett igénybe [94. cikk].

Az 1840-es Kereskedelmi törvénykönyv elsőként szabályozta a bizományi és szállítmányozási szerződéseket, ezért mindenképpen említést érdemel. Ugyanakkor nem tekinthető átfogó szabályozásnak, mivel nem volt képes teljes mértékben kielégíteni a gyakorlati igényeket. A francia Kereskedelmi törvénykönyv csupán felszínesen foglalkozott a kereskedelmi szerződésekkel, ami részben azzal magyarázható, hogy nem állt rendelkezésre elegendő idő azok alapos kidolgozására. A román jogalkotó, amely lényegében kisebb módosításokkal csupán lefordította a francia szabályozást, ezt a hiányosságot is átvette. Az így keletkező joghézagokat végül a bíróságok jogformáló tevékenysége és későbbi külön törvények pótolták.[377]

2.3.5. 1864-es román Polgári törvénykönyv

1859-ben Havasalföld és Moldva egyesült, kezdetben Egyesült Fejedelemségek elnevezés alatt, majd 1866-ban az új államalakulat felvette a Románia nevet. Az egyesülés után kiemelt fontosságú kérdés lett a törvénykezés egységesítése, amely szükségessé tette egy közös alkotmány, polgári és büntető törvénykönyvek elfogadását. A modernizáció útjára lépett Románia igyekezett eltávolodni a bizánci hagyományoktól és török befolyástól és a polgári fejlődés magasabb fokát képviselő nyugati modellek átvételét látta célszerűnek.[378]

A polgári törvénykönyv előkészítése 1862. második felében kezdődött el, egy szakemberekből álló bizottság kinevezésével, akik 1863-ra a francia *Code civil* alapján egy rész-törvénytervezetet készítettek elő és nyújtottak be a Törvényhozó Gyűlésnek

[377] SCHELARIE, ŞTOPA *i.m.* 305.
[378] DEMETER *i.m.* 210; VERESS, *Fejezetek…, i.m.* 49.

(*Adunarea Legislativă*). Ez végül nem került elfogadásra, mivel Alexandru Ioan Cuza, az Egyesült Fejedelemeségek és Románia első uralkodója, 1864. május 2-án feloszlatta a Törvényhozó Gyűlést. Alexandru Ioan Cuza 1864 júliusában újra elrendelte a polgári törvénykönyv elkészítését a *Code civil*, az olasz polgári törvénykönyv tervezete, a belga jelzálogtörvény és a korábbi román jogszabályok alapján, felhasználva természetesen a már elkészített törvénytervezetet is. A polgári törvénykönyv tervezete nem több, mint hat hét alatt készült el. Az uralkodó 1864 decemberében hirdette ki és 1865. december 1-én lépett hatályba[379], hatályon kívül helyezve Moldva és Havasalföld korábbi törvénykönyveit (Calimach és Caragea törvénykönyvek).[380]

Az 1864. évi román Polgári törvénykönyv (a továbbiakban 1864-es RPtk. nagy részben az 1804-es francia Polgári törvénykönyv átültetése román nyelvre, gyakorlatilag annak fordítása. A jelzálog szabályozásának mintájaként az 1851. évi belga jelzálogtörvényt használták, de az 1866-ban hatályba lépő olasz törvénykönyv tervezetének hatása is kimutatható.[381] Bár nem tekinthető eredeti, a nemzeti joghagyományokat kifejező jogalkotásnak, az 1864-es RPtk. a feudális társadalom polgári átalakulásának egyik legfontosabb eszköze lett. Romániában az 1864-es RPtk. előtt nem valósult meg az új gazdasági rend kialakulása, hanem maga a törvénykönyv hozta ezt el. Ahogy arra Veress Emőd is rámutat „ez a polgári törvénykönyv ténylegesen forradalmi, mert a törvénykönyvet nem a már megtörtént társadalmi átalakulások rögzítésére, hanem azokat megelőzően, a reformok előidézésére használták", ami a kor kelet-európai kodifikációinak egyik sajátossága.[382]

Az 1864-es RPtk. a francia Polgári törvénykönyv mintájára nem tartalmazott külön részt a képviseletre, így annak elméleti alapjait a szakirodalom dolgozta ki a megbízási szerződés szabályainak értelmezésével. A megbízás a tulajdonszerzés különböző módjairól szóló III. Könyv, IX. fejezetében (*Despre mandat*) kapott helyett, a különös szerződések között [1532-1559. cikkek].

A szakirodalomban hagyományosan megkülönböztették a *törvényes, hatósági és ügyleti képviseletet* (*reprezentare*), bár a Calimach és Caragea törvénykönyvek mentén

[379] A törvénykönyv 1913. cikke alapján 1965. július 1-én kellett volna hatályba lépnie, de az uralkodó 1865. június 30-án keltezett dekrétumával december 1-ig elhalasztotta a hatályba léptetést. ALEXANDRESCO, *Explicațiunea...,* tomul I*, i.m.* 21.
[380] SCHELARIE, Ovid; ȘOTROPA, Valeriu, *Principalele izvoare formale.* In: MARCU, Liviu P. (coord.), *Istoria dreptului romanaesc*, *vol. II, partea a doua*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1987, 46-47; ALEXANDRESCO, *Explicațiunea...,* tomul I, *i.m.* 22-25.
[381] VERESS, *Fejezetek…, i.m.* 49.
[382] VERESS, *Fejezetek…, i.m.* 20.

megszilárdult terminológia mentén a képviselet mindegyik formájára eleinte a „megbízás" kifejezést használták.[383] A képviseleti tant a román szakirodalom a két világháború közötti időszakban kezdte kidolgozni.[384]

Az 1864-es RPtk. 1532. cikkének meghatározása alapján[385] a megbízás az a szerződés mely értelmében valaki fizetség nélkül vállalkozik arra, hogy a valamit csinál, annak a személynek az érdekében, akitől a megbízást kapta. A törvényes meghatározás alapján tehát a megbízás tárgya lehetett bármilyen ügy ellátása vagy jogügyletek létesítése a megbízó „érdekében". Nem határolta körül a megbízott által végezhető cselekmények körét, valamint nem következett ebből a megbízott képviseleti joga sem, hiszen csak annyit ír elő, hogy a megbízott a megbízó „érdekében" (és nem nevében) kell eljárjon. Ez problémássá tette a megbízás elhatárolását elsősorban a munkaszerződéstől és a vállalkozási szerződéstől.[386]

Követve a francia felfogást a szakirodalom ugyan elismerte, hogy a polgári megbízással együtt jár a képviseleti jog[387], ez viszont nem volt megfelelő elhatárolási kritérium, hiszem a munkaszerződéssel és a vállalkozási szerződéssel is járhatott együtt képviselet. A leginkább felkarolt álláspont szerint a megbízást és a munka-, illetve vállalkozási szerződést az különbözteti meg, hogy míg *a megbízott jogcselekményeket végez* (jogügyleteket köt), addig a munkavállaló és a vállalkozó anyagi vagy intellektuális cselekményeket.[388] Ez a következtetés szintén a francia szakirodalomból átemelt tétel,[389] ugyanakkor a törvénykönyv több cikke is a szerződéskötésre utal a megbízás teljesítése

[383] Lásd pl. FEKETE György, KOVÁCS Edit, *Szerződések,* Tanügyi Sokszorosító, Kolozsvár, 1958, 187; ALEXANDRESCO, *Explicațiunea..., tomul IX, i.m.* 572.
[384] HAMANGIU, Constantin; BĂLĂNESCU ROSETTI Ion; BĂICOIANU, Alexandru, *Tratat de drept civil român,* Volumul I, Editura Națională S. Ciornei, București, 1928, 166-172.
[385] Forrása az 1865. évi olasz Polgári törvénykönyv 1737. cikke. ALEXANDRESCO, *Explicațiunea..., tomul IX, i.m.* 557.
[386]Egyes szerzők a különbséget abban látták, hogy míg a megbízás alapvetően ingyenes jogügylet, a munkaszerződés/vállalkozási szerződés visszterhes. Ezt az érvelést cáfolta egyrészt a 1864. évi RPtk. fentebb említett 1534. cikke, másrészt a gyakorlati realitás, hiszen a legtöbb megbízott a díjazás céljából dolgozott. Mások rámutattak arra, hogy a különbség abban áll, hogy a megbízott jogcselekményeket, addig a munkavállaló és vállalkozó anyagi cselekményeket végez. Megint mások úgy érveltek, hogy a megbízott képviseleti joggal rendelkezik, míg a munkavállaló és vállalkozó főszabály szerint nem képviselik a munkaadót. Végül pedig rámutattak arra, hogy a munkavállaló bizonyos fokig alá van rendelve a munkaadó akaratának, míg a megbízott önállóan, saját belátása szerint cselekszik. Vö. FEKETE, KOVÁCS *i.m.* 189; HAMANGIU, Constantin; BĂLĂNESCU ROSETTI Ion; BĂICOIANU, Alexandru, *Tratat de drept civil român,* Volumul II, Editura Națională S. Ciornei, București, 1929, 1006; ALEXANDRESCO, *Explicațiunea..., tomul IX, i.m.* 251-254.
[387] ALEXANDRESCO, *Explicațiunea..., tomul IX, i.m.* 552.
[388] Lásd. FEKETE, KOVÁCS *i.m.* 189; DEAK, Francisc, *Tratat de drept civil. Contracte speciale,* Universul Juridic, București, 2001, 312.
[389] Lásd. Planiol nyomán NACU, Constantin, *Dreptul civil rumân*, Volumul III, I.V. Socec, București, 1903, 409.

kapcsán.[390] Nem utolsó sorban pedig rámutattak arra, hogy a megbízás általában olyan feladat elvégzésére vonatkozik, amelynek nincs állandó, folyamatos jellege.[391]

A megbízás fentebb idézett meghatározásnak részben ellent mondott az 1864-es RPtk. 1534. cikke, amely szerint csak ellenkező kikötés hiányában *ingyenes* a megbízás. A francia szakirodalomban ezt azzal a fordulattal magyarázták, hogy az ingyenesség „rendszerinti jellemzője a szerződésnek, de semmiképp sem lényegbeli jellemzője", amelyet pedig a román szakirodalom is változtatás nélkül átvett[392]. Következésképpen főszabály szerint a megbízás ingyenes volt, eltérő rendelkezés esetén pedig visszterhes. A joggyakorlatban megállapították, hogy az ingyenesség vélelme nem alkalmazandó azokra a személyekre, akik hivatásszerűen látnak el megbízói feladatokat (ügyvédek, orvosok, mérnökök, építészek)[393] vagy a vállalkozások közötti megbízási viszonyokra, még akkor sem, ha az nem minősül kereskedelmi ügyletnek.[394]

A megbízottól elvárt *cselekvőképesség* tekintetében az 1864-es RPtk. 1538. cikke, kezdeti formájában, úgy rendelkezett, hogy nők és az ún. „emancipált kiskorúak"[395] is lehettek megbízottak, azonban csak korlátozottan feleltek a megbízóval szemben, a cselekvőképességgel nem rendelkező személyek által kötött jogügyletek szabályai szerint. A harmadik személlyel kötött szerződés érvényességét tehát nem befolyásolta a megbízott cselekvőképességének hiánya, az ügy megfelelő ellátásának kockázatát a

[390] Például az 1545. cikk olyan harmadik személyekről beszél, akikkel a megbízott ebben a minőségben „szerződést köt". Az 1546. cikk alapján a megbízó köteles volt teljesíteni a megbízott által, a megbízás határai tiszteletben tartásával „kötött" jogügyleteket. Az 1554. cikk alapján nem lehet felhozni a megbízás visszavonását azokkal a jóhiszemű személlyel szemben, akivel a megbízott „szerződést kötött", amennyiben a megbízás visszavonását csak a megbízottal közölték.

[391] FEKETE, KOVÁCS *i.m.* 186;

[392] „Mandatul civil nu mai este gratuit prin esență, ci numai prin natura sa". ALEXANDRESCO, *Explicațiunea..., tomul IX, i.m.* 549. A fordításért lásd CSANÁDI, *A megbízási…*, *i.m.* 30.

[393] Semmítőszék, I. osztály, 1893. évi 296. számú döntés, közzétéve *Buletinul Deciziunilor Curții de Casație*, 1893; Semmítőszék, I. osztály, 1900. évi 36. számú döntés, közzétéve *Buletinul Deciziunilor Curții de Casație*, 1900. Amennyiben a visszterhesnek minősülő megbízási szerződésben a felek nem állapítottak meg díjat, a bíróság határozta meg ennek mértékét az 1887-es RKtk. 386. cikkének analóg alkalmazásával („A megbízónak a megbízás teljesítéséért járó összeget - megállapodás hiányában - a bíróság állapítja meg, a körülmények függvényében"). Az ügyvédi testület szervezésére vonatkozó az 1907. március 1-i törvény 21. cikke hasonló rendelkezést tartalmazott az ügyvédekre vonatkozóan. Lásd. ALEXANDRESCO, *Explicațiunea..., tomul IX, i.m.* 559.

[394] DEAK, Francisc, *Tratat…*, *i.m.* 311.

[395] Az 1864. évi RPtk. rendszerében cselekvőképtelennek minősültek a kiskorúak (huszonegy életévüket be nem töltött személyek), bírósági gondnokság alá helyezettek és a házas nők [1864. évi RPtk. 950. cikk]. Az emancipált kiskorú alatt a törvénykönyv olyan kiskorút értett, aki előrehozott cselekvőképességet szerzett: 1) házasságkötés útján; 2) szülei jóváhagyásával a tizennyolcadik életévének betöltése után; 3) szülei halála esetén, a szülői tanács jóváhagyásával huszadik életévének betöltése után [1864. évi RPtk. 421 és köv. cikkek]. Az emancipált kiskorúak vagyonkezelési jogügyleteket köthettek gondnokuk hozzájárulása nélkül is, de rendelkező jogügyleteket nem köthettek.

megbízó viselte.[396] Az 1538. cikket hallgatólagosan hatályon kívül helyezte előbb az 1948-as román Alkotmány 16. cikke, amely rögzítette a nemek közötti egyenlőség elvét, majd az 1949. évi 185. dekrétum, amely eltörölte az emancipálás intézményét. Törvényes keretek nélkül a megbízottól elvárt cselekvőképességgel kapcsolatban az a vélemény vált általánosan elfogadottá, hogy a megbízott minden esetben a célzott jogügylet érvényes megkötéséhez szükséges cselekvőképességgel kellett rendelkeznie, hiszen képviselőként eljárva érvényesen kellett kifejezze a megbízó beleegyezését, sőt a beleegyezés hiányát és hibáit is, az ő személyében is meg kell vizsgálni. További érv volt e következtetés mellet az 1864-es RPtk. 1552. cikkének 3. pontja, amely kimondta, hogy a megbízás megszűnik, ha valamelyik felet bírósági tiltás alá helyeznek.[397] Ez utóbbi álláspont később törvényi kifejezésre is jutott a II. Károly-féle Polgári törvénykönyvben és a 2011-es RPtk.-ban is.

Az 1864-es RPtk. alapján a megbízás alapvetően *konszenzuális szerződés* volt, a törvénykönyv semmilyen formát nem írt elő a megbízásra. Ha azonban a célzott jogügylet megkötéséhez valamilyen alakiság betartása volt szükséges, úgy a megbízást is ebben a formában kellett megkötni. A szakirodalomban és joggyakorlatban ezt azzal indokolták, hogy a megbízás és a célzott jogügylet egységet képez, így a kívánt forma tekintetében sem különbözhetnek egymástól.[398] Amennyiben a megbízás konszenzuális szerződés volt a felek akaratukat kifejezett[399] (*expres*) és hallgatólagos (*tacit*) formában is kifejezhették. Hallgatólagos megbízás esetén a felek ezen irányú akarata egyértelműen ki kellett

---

[396] ALEXANDRESCO, *Explicațiunea..., tomul IX, i.m.* 570-571; HAMANGIU, BĂLĂNESCU ROSETTI, BĂICOIANU, *Tratat..., Volumul II, i.m.* 1007-1008.

[397] DEAK, *Tratat…, i.m.* 318; CHIRICĂ, Dan, *Drept civil. Contracte speciale,* Ed. Lumina Lex, București, 1997, 258-259. Az 1864. évi RPtk. kapcsán megjelent szakirodalmi munkák többségében (lásd pl. NISTORESCU, Popa Cristina, *Reprezentarea și mandatul în dreptul privat*, Editura All Beck, București, 2004, 101-104; ROȘU, Claudia, *Contractul de mandat în dreptul privat intern*, C.H. Beck, București, 2008; BANU, Adrian-Silviu, *Contractul de mandat. Analiză teoretică și practică*, Universul Juridic, București, 2009, 76-80) úgy vélték, hogy vitás kérdés volt a megbízottól elvárt cselekvőképesség problematikája, hiszen a fent említett álláspontól eltérően vannak szerzők, akik szerint a megbízott cselekvőképessége nem volt lényeges a kötendő jogügylet érvényessége tekintetében, megbízott akár cselekvőképességgel nem rendelkező személy is lehetett. Ezek a szerzők Alexandresco, illetve Hamangiu, Bălănescu Rosetti és Băicoianu előző lábjegyzetben idézett műveire utalnak. Fontos azonban észrevenni, hogy a hivatkozott művek megírásának idején (1911 és 1929) még hatályban volt az 1864. évi RPtk. 1535. cikke, amely alapján Alexandresco és Hamangiu és társai következtetései megalapozottak voltak. Az 1948 utáni jogértelmezések ezzel már nem vethetők össze, hiszen azok teljesen más jogi alapokon nyugszanak, az 1535. cikk figyelembevétele nélkül. Emiatt úgy vélem, hogy nem vitás kérdésről volt szó, hanem a törvénykönyv különböző értelmezéséről, amit a jogszabályi változások idéztek elő.

[398] ALEXANDRESCO, *Explicațiunea..., tomul IX, i.m.* 565-566; HAMANGIU, BĂLĂNESCU ROSETTI, BĂICOIANU, *Tratat..., Volumul II, i.m.* 1007.

[399] A kifejezett megbízás követelménye nem jelentette azt, hogy a megbízást írásban vagy közokirati formában kellett volna adni, csak az a lényeges, hogy a megbízás határai azonosíthatók legyenek. BANU, *i.m.* 51.

derüljön a körülményekből. A megbízás teljesítése hallgatólagos elfogadásnak minősült [1864-es RPtk. 1533. cikk].[400]

Bár jogszabályi szinten a megbízás és a meghatalmazás egységet képezett, a francia joghoz hasonlóan a román szakirodalom egyértelműen megkülönböztette a megbízást a meghatalmazástól (*procură*).[401] A megbízáshoz hasonlóan, a meghatalmazást is olyan formában kellett kiállítani, ami a célzott jogügylethez szükséges volt.[402]

A megbízás terjedelme alapján a törvénykönyv megkülönböztette az *általános* (*general*) és *különös* (*special*) megbízásokat. Ezek a kategóriák és megnevezésük a Calimach törvénykönyvtől kezdve hagyományosnak mondhatók a román jogban. Általánosnak minősült az a megbízás, amely alapján a megbízott jogosult volt a megbízó minden ügyét intézni, különösnek pedig akkor, ha a megbízottat egy konkrét ügy vagy meghatározott ügyek elvégzésére jogosította fel [1864-es RPtk. 1535. cikk]. Különös megbízás kellett a tulajdon elidegenítéshez, jelzálog létesítéséhez és minden olyan cselekményhez, amely túlterjedt az igazgatási jogügyleteken.[403] Az általános megbízás, illetve az általános jelleggel megfogalmazott megbízás[404] csak igazgatási jogügyletekre jogosította fel a megbízottat [1864-es RPtk. 1536. cikk]. Ha a célzott jogügylet megkötéséhez különös megbízás volt szükséges, a megbízást kifejezett formában kellett adni, elfogadni viszont hallgatólagosan is lehetett (például teljesítés útján).[405]

---

[400] Hallgatólagos megbízásnak a házastársak közötti kölcsönös hallgatólagos megbízás, mely értelmében a közös vagyon igazgatásával, használatával és vele való rendelkezésével kapcsolatban vélelmezett a másik házastárs beleegyezése. A vélelem nem vonatkozott ingatlanok elidegenítésére és terhelésére. Lásd 1953. évi 4. törvény a Családjogi törvénykönyről („Codul familiei") 35. cikk második bekezdés.

[401] Lásd. a Code civil 1984. cikkét mely szerint „A megbízás vagy meghatalmazás az az aktus, amellyel az egyik fél a másiknak hatalmat ad arra, hogy valamit a megbízó részére annak nevében elvégezzen". A Code civil a meghatalmazást, mint intézményt nem ismerte, de a jogtudományban általánossá vált a képviseletnek a megbízástól való különválasztása. CSANÁDI, *A megbízási…*, 23.

[402] FEKETE, KOVÁCS *i.m.* 187-188; DEAK, *Tratat…, i.m.* 313.

[403] A román jog a jogügyletek fontossága szerint megkülönbözteti az állagmegőrző, igazgatási és rendelkező jogügyleteket. Az állagmegőrző jogügyletek (*acte de conservare*) célja egy adott jog megőrzése vagy veszteségtől való megóvása (pl. elévülési idő megszakítása). Igazgatási jogügyletek (*acte de administrare*) alatt egy dolog vagy vagyon szokásos hasznosítását értjük (pl. egy dolog biztosítása, bérbeadása), míg a rendelkezési jogügyletek (*acte de dispoziție*) alatt egy dolog elidegenítését vagy terhelését. BOROI, Gabriel; ANGHELESCU, Carla Alexandra, *Curs de drept civil. Partea generală*, Ediția a 3-a, Hamangiu, București, 2021, 131-132. Az 1864. évi RPtk.-ban felsoroltakon túl különös megbízás volt szükséges a perbeli képviseletre, azon belül a perről, illetve a jogról való lemondáshoz, az örökség elfogadásához, árverésen való részvételhez. Lásd DEAK, *Tratat…, i.m.* 320.

[404] Általános jelleggel megfogalmazott megbízás alatt azokat az eseteket értették, amikor a megbízott által végzendő cselekmények köre nem volt pontosan körülhatárolható. Például a megbízás tárgya az, hogy a megbízott minden a megbízó számára hasznos cselekményt megtegyen. ALEXANDRESCO, *Explicațiunea..., tomul IX, i.m.* 577;

[405] ALEXANDRESCO, *Explicațiunea..., tomul IX, i.m.* 579; DEAK, *Tratat…, i.m.* 315. Alexandresco rámutatott arra, hogy a román szöveg eltért a francia Polgári törvénykönyv 1988. cikk második bekezdésétől, amely úgy rendelkezett, hogy az elidegenítéshez és a jelzálog létesítéséhez „kifejezett" megbízásra volt szükség.

Az ingyenes megbízás esetén a megbízottól kisebb fokú *gondosság*ot követelt meg a törvénykönyv [1864-es RPtk. 1539-1540. cikkek]. A visszterhes megbízás tekintetében a gondosságra vonatkozó különös előírások hiányában, a megbízott gondosságának fokmérője az ún. „jó tulajdonos" (*bun proprietar*, vagyis a *culpa levis in abstracto*) volt, a szerződéses felelősség általános szabályai mentén [1864-es RPtk. 1080. cikk]. Az ingyenes megbízás esetén a megbízott a saját ügyei ellátásában tanúsított gondossággal kellett eljárjon (*culpa levis in concreto*).[406] Több megbízott esetén, ellenkező előírás hiányában, nem állt fent egyetemleges felelősség, mindegyik megbízott saját cselekedetéért felelt [1864-es RPtk. 1543. cikk].[407]

A megbízó köteles volt teljesíteni a megbízott által a megbízás határai tiszteletben tartásával kötött jogügyleteket (közvetlen képviselet elve). Amennyiben a megbízott a *megbízás határait átlépve* kötött szerződést, az így kötött szerződés nem volt kötelező a megbízóra nézve, kivéve, ha utólag kifejezetten vagy hallgatólagosan jóvá nem hagyta [1864-es RPtk. 1546. cikk]. A szakirodalom szerint a jóváhagyás (*ratificare*) visszamenő hatállyal bírt a megbízóra és a megbízottra nézve, jövőre vonatkozó hatállyal pedig a harmadik személy tekintetében.[408] Jóváhagyás hiányában a megbízott felelt a vele szerződést kötő harmadik személlyel szemben is (deliktuális alapon[409]) kivéve, ha a szerződéskötéskor a harmadik személy tudomására hozta a megbízása határiait [1864-es RPtk. 1545. cikk]. Ekkor ugyanis a szerződő harmadik személy tulajdonképpen magára vállalta a szerződés kockázatát.[410]

A román jogalkotó nem a „kifejezett" megbízás, hanem a „különös" megbízás kifejezést használta, hasonlóan a Calimach törvénykönyv fogalomhasználatához [Calimach törvénykönyv, 1352. cikk]. Mindezek ellenére a szakirodalomban általánosan elfogadott tétellé vált, hogy a különös megbízás egyben kifejezett megbízást is feltételez. Vö. ALEXANDRESCO, *Explicațiunea..., tomul IX, i.m.* 572.

[406] ALEXANDRESCO, *Explicațiunea..., tomul IX, i.m.* 585; DEAK, *Tratat…, i.m.* 323.

[407] Ezt azzal magyarázták, hogy a megbízás, főszabály szerint, ingyenes, a megbízottaknak nem jár anyagi előnnyel, így méltánytalan lenne megkövetelni az egyetemleges felelősséget. Mindezek ellenére, az egyetemleges felelősség fent állt abban az esetben, ha a megbízottak szándékosan okoztak kárt a megbízónak. Lásd. ALEXANDRESCO, *Explicațiunea..., tomul IX, i.m.* 594.

[408] ALEXANDRESCO, *Explicațiunea..., tomul IX, i.m.* 609.

[409] DEAK, *Tratat…, i.m.* 330.

[410] DEAK, *Tratat…, i.m.* 330. Egyes szerzők úgy vélték, hogy amennyiben a megbízott részben vagy egészben túllépte a megbízás határait, ő maga tekintendő a jogviszonyban szereplő félnek. A megbízó ugyanis szavatolja a harmadik személynek, hogy az általa – megbízottként – létesített jogviszony a megbízóval szemben érvényes lesz. Ez az érvelés hasonló a magyar jogban megfogalmazott hallgatólagos garancia elvéhez. Azt viszont elismerik, hogy ilyenkor a megbízott az általános kártalanítási kötelezettség szabályai szerint felel. Vö. FEKETE, KOVÁCS *i.m.* 193-194. Ez az álláspont az 1864. évi RPtk. rendelkezéseit figyelembe véve véleményem szerint nem volt megalapozott, hiszen a megbízás határainak túllépéséhez a törvénykönyv nem tulajdonított ilyen joghatást. Másrészt, nem lehetett volna alkalmazni azokra az esetekre, amikor a megbízott saját nevében nem köthette volna meg a jogügyletet a harmadik személlyel (pl. cselekvőképesség hiánya miatt).

A megbízás határainak átlépése egyben a *látszaton alapuló képviselet* (*mandat aparent*) tényállását is megvalósíthatta, amennyiben a megbízás határait átlépő megbízott (ideértve azokat az eseteket is, amikor a megbízás megszűnt vagy sosem létezett) olyan személlyel kötött szerződést, aki megalapozottan hihette azt, hogy egy személy képviselőjével köt szerződést. A jóhiszemű harmadik személy perelhette (opciós jog) a megbízót az így kötött szerződés teljesítéséért, ha legalább részben a megbízónak is felróható volt a látszat megteremtése. Amennyiben nem élt ezzel a lehetőséggel, a képviseleti jog nélkül eljáró megbízott felelt vele szemben deliktuális alapon, mint álképviselő. A megbízó és a képviselet nélkül eljáró megbízott közötti jogviszonyra vagy a deliktuális felelősség vagy a megbízás nélküli ügyvitel szabályait kellett alkalmazni, a megbízott jóhiszeműségének függvényében.[411]

Az 1864-es RPtk. 1541. cikke alapján a megbízott köteles volt *számot adni tevékenyégéről* amikor ezt a megbízó kérte és átadni a megbízónak minden olyan dolgot, amelyet a megbízási szerződés alapján szerzett még akkor is, ha ez nem járt a megbízónak. Amennyiben adós maradt a pénzösszegek átadásával, a megbízott kamatot kellett fizessen a késedelembe helyezése napjától. Ha azonban a megbízás címén kapott pénzösszegeket saját célra használta fel, a felhasználás napjától fogva köteles volt kamatot fizetni [1864-es RPtk. 1544. cikk].

A megbízó alapvetően *személyesen volt köteles teljesíteni* a megbízást, a megbízás határainak tiszteletben tartásával [1864-es RPtk. 1537. cikk]. Ha ennek nem tett eleget, nem csak a szándékosan, hanem a gondatlanságból okozott kárért is felelt. Bár a megbízást alapvetően személyesen kellett teljesíteni, az 1864-es RPtk. kifejezetten rögzítette a helyettesítés lehetőségét, azonban csak akkor, ha a megbízó erre kifejezetten engedélyt adott a megbízási szerződésben.[412] A megbízott köteles volt gondosan kiválasztani a helyettest (*substituit*). Az 1864-es RPtk. 1542. cikke úgy rendelkezett, hogy a megbízott felelt a helyettes káros működéséért, ha a megbízó a helyettesítést nem engedélyezte a megbízási szerződésben vagy ha bár a helyettesítést engedélyezte, de a helyettes közismerten alkalmatlan és fizetésképtelen személy volt (*culpa in eligendo*).[413] A helyettes tevékenysége, amennyiben az a megbízás határait tiszteletben tartotta, hatályos volt a megbízóra nézve, még akkor is, ha nem engedélyezte a helyettesítést. Erre

[411] DEAK, *Tratat…, i.m.* 315-316.
[412] FEKETE, KOVÁCS *i.m.* 193.
[413] A megbízott természetesen nem felelt a helyettes kiválasztásáért abban az esetben, ha a megbízó megjelölte, hogy ki vagy kik lehetnek helyettesek. DEAK, *Tratat…, i.m.* 326.

utalt az 1542. cikk utolsó bekezdése is, amely szerint a megbízó minden esetben közvetlenül perelhette a helyettest.[414] Természetesen ilyen esetben a megbízó perelhette a megbízottat is, hiszen nem adott engedélyt a helyettesítésre, ezt pedig a szerződés megszegésének minősült.

A megbízónak a következő fő kötelezettségei voltak: a megbízott kártalanítása és díjának kifizetése [1864-es RPtk. 1547. cikk]. Több megbízó esetén a megbízásban vállalt kötelezettségekért a megbízók egyetemlegesen feleltek [1864-es RPtk. 1551. cikk].

Kártalanítás alatt a törvény a megbízás teljesítése során megelőlegezett és hasznos költségek visszafizetését, illetve a teljesítés során a megbízott által elszenvedett károk megtérítését értette. A megelőlegezett költségek után, a megbízó kamatot is köteles volt fizetni a költségek kifizetésének napjától számítva [1864-es RPtk. 1550. cikk].[415] Ami a megbízott által elszenvedett károkat illette, a törvénykönyv megfogalmazásában a megbízó köteles volt megtéríteni a megbízott által a teljesítés során (*cu ocazia îndeplinirii*) elszenvedett károkat, feltéve, hogy nem a megbízottnak felróható módon keletkeztek [1864-es RPtk. 1549. cikk]. Ez a rendelkezés összhangban állt a *Code civil* 2000. cikkével, amelynek hatására a román szakirodalom kezdetben azt az álláspontot képviselte, hogy a megbízott által elszenvedett kárt meg kell téríteni, függetlenül attól, hogy az a megbízás teljesítésével összefüggésben vagy attól függetlenül keletkezett.[416] Később, azonban a legtöbb szerző arra az álláspontra helyezkedett, hogy az 1864-es RPtk. 1549. cikkének általános megfogalmazása ellenére, a megbízott által elszenvedett kárnak okozati kapcsolatban kell állnia a megbízás teljesítésével.[417]

Amennyiben a megbízás visszterhes volt, a megbízó köteles volt a megbízásban megállapított vagy a bíróság által meghatározott *díj (honorárium) megfizetésére*. Ha a megbízottnak nem volt felróható vétkesség, a megbízó nem mentesíthette magát a költségek és a díj megfizetése alól, még akkor sem, ha a megbízás célja nem valósult meg és nem csökkenthette a költségek vagy előlegek összegét arra hivatkozva, hogy az kevesebb is lehetett volna [1864-es RPtk. 1548. cikk]. A francia bírói gyakorlat[418] alapján

---

[414] ALEXANDRESCO, *Explicaţiunea..., tomul IX, i.m.* 597.

[415] A kamatfizetés a költségek kifizetésének napjától volt tehát esedékes, nem a megbízó felszólításától, késedelembe való helyezésétől. Ezt azzal indokolták, hogy nem várható el, hogy a megbízott bármilyen hátrányt szenvedjen, hiszen a megbízó érdekében (főszabály szerint méghozzá ingyenesen) dolgozott. Lásd. ALEXANDRESCO, *Explicaţiunea..., tomul IX, i.m.* 602.

[416] ALEXANDRESCO, *Explicaţiunea..., tomul IX, i.m.* 603. A szerző a következő példákat adja: utazás közben a megbízottat kirabolják, utazás közben hajótörést szenved, sérülést szenved a megbízással összefüggő munkák igazgatása során.

[417] DEAK, *Tratat…, i.m.* 327; BANU *i.m.* 157. Eltérő véleményért lásd. NISTORESCU *i.m.* 140-140.

[418] A francia bírói gyakorlat a 19. század ötvenes éveitől kezdve következetesen arra az álláspontra helyezkedett, hogy az ügynökök és hasonló megbízottak díjait méltányosság szerint mérsékelhette, ha

a román joggyakorlat is arra az álláspontra helyezkedett, hogy az 1548. cikk *per a contrario* értelmezéséből az következik, hogy a megbízó csak a költségek mérséklését nem kérhette, ellenben kérhette a megbízott díjának csökkentését, azon az alapon, hogy az kevesebb is lehetett volna.[419] Végül szükséges megemlíteni, hogy a szakirodalom szerint kifejezett előírás hiányában is a megbízottnak jogában állt *visszatartani* a megbízót illető vagyontárgyakat, a megbízó kötelességeinek mértékéig.[420]

A *megszűnési okokat* tekintve az 1864-es RPtk. a visszavonást (*revocare*), a lemondást (*renunțare*) és a felek halálát, cselekvőképtelenné vagy fizetésképtelenné válását említette [1864-es RPtk. 1552. cikk]. A megbízó bármikor és bármilyen ok miatt visszavonhatta a megbízást és kérhette a megbízottat, hogy szolgáltassa vissza a meghatalmazást [1864-es RPtk. 1553. cikk] nehogy a megbízott a későbbiekben visszaéljen korábbi képviseleti jogával. A szakirodalomban rámutattak, hogy a megbízó visszavonhatta a megbízást még akkor is, ha lemondott a visszavonás jogáról vagy ha a megbízás közös érdeket szolgált. Felelt azonban a megbízottal szemben, ha nem bizonyította, hogy a visszavonás a megbízottnak felróható okok miatt vagy erőhatalom beállta miatt történt.[421] A visszavonás lehetett hallgatólagos is, történhetett minden olyan cselekménnyel, amelyből egyértelműen következett a visszavonási szándék. A törvénykönyv hallgatólagos visszavonásnak minősítette más megbízott kijelölését ugyanazon szerződés megkötésére [1864-es RPtk. 1555. cikk]. Visszavonás esetén a megbízott nem jogosult a díjazására vagy annak arányos megfizetésére[422], hanem kártérítés követelhetett a megbízótól, ha a visszavonás fontos ok nélkül és neki nem felróhatóan történt. Természetesen a megbízó visszavonás esetén is köteles volt a megbízott által viselt költségek megtérítésére.[423]

---

ezeknek az összege indokolatlanul magas volt. Érvelésüket a *Code civil* 1864-es RPtk. 1548. cikkével azonos tartalmú 1999. cikkének rendelkezéseiből vezették le. A jogtudomány vitatta a bírói gyakorlat ezen álláspontját rámutatva, annak következetlenségére, ugyanis a bíróságok minden más esetben szigorúan ragaszkodtak a szerződések kötelező erejének elvéhez. Vö. CSANÁDI, *A megbízási…, i.m.* 112.

[419] HAMANGIU, BĂLĂNESCU ROSETTI, BĂICOIANU, *Tratat..., Volumul II, i.m.* 1006.

[420] Erre a következtetésre a *debitum cum re inctum* elv tág értelmezésével jutottak. Lásd DEAK, *Tratat…, i.m.* 328; BANU, *i.m.* 157; GHINEA, M-L, *Unele probleme referitoare la dreptul de retenție,* Revista română de drept, nr. 11/1983, 10. Alexandresco szerint a megbízottnak nincs visszatartási joga, mivel ez egy speciális garancia és csak a törvény által előírt esetekben alkalmazható. ALEXANDRESCO, *Explicațiunea..., tomul IX, i.m.* 589.

[421] DEAK, *Tratat…, i.m.* 332.

[422] Ellenkező véleményért lásd FEKETE, KOVÁCS *i.m.* 195.

[423] ALEXANDRESCO, *Explicațiunea..., tomul IX, i.m.* 603; HAMANGIU, BĂLĂNESCU ROSETTI, BĂICOIANU, *Tratat..., Volumul II, i.m.* 1012. Joggyakorlatért lásd a Semmitőszék, II. osztály, 1908. évi 210. döntés, közzétéve *Curierul Judiciar*, 1909/76. szám, 612; Semmítőszék, I. osztály, 1925. évi. 656. döntés, közzétéve *Pandectele Săptămânale,* 1925/7. szám.

A megbízott szintén bármikor lemondhatott a megbízásról. Ha azonban a lemondás következtében a megbízó kárt szenvedett (pl. alkalmatlan időben történt), a megbízó köteles volt a károkat megtéríteni. Mentesült a felelősség alól a megbízott, ha azért mondott le, mert a megbízás folytatása számára súlyos károkkal járt volna [1864-es RPtk. 1556. cikk].[424]

A halál esetére külön kötelezettségeket írt elő a törvénykönyv. Egyrészt a megbízó halála esetén a megbízott köteles volt befejezni a megbízást, amennyiben a késedelem jelentős kárral járt volna [1864-es RPtk. 1539. cikk, második bekezdés]. Másrészt a megbízott halála esetén örökösei kötelesek voltak a haláláról értesíteni a megbízót és mindaddig gondoskodni a halaszthatatlan intézkedések foganatosításáról, amíg a megbízó intézkedni nem tud [1864-es RPtk. 1559. cikk].

Minden megszűnési ok tekintetében a törvénykönyv *értesítési kötelezettséget* írt elő, a megszűnési ok csak az értesítéstől kezdődően volt hatályos az értintett féllel és a harmadik személyekkel szemben is. A megbízó által az értesítésig kötött jogügyletek érvényesnek minősültek, ugyanígy a jóhiszemű harmadik személyekkel kötött szerződések [1864-es RPtk. 1557-1558. cikkek]. Amennyiben a megbízott tudott a megbízás visszavonásáról, de erről nem értesítette a harmadik felet, felelt a megbízóval szemben [1864-es RPtk. 1554. cikk].

Az 1864-es RPtk. hatálya alatt is megmaradt a megbízás kettős szabályozása: a képviseleti megbízást (*mandat cu reprezentare*)[425] az RPtk., míg a közvetett képviselet megvalósító szerződéseket az 1887-es RKtk. szabályozta. Utóbbiak gyűjtőfogalma a „képviselet nélküli megbízás" (*mandat fără reprezentare*)[426]. Ennek szabályait a következő alfejezetben ismertetem.

A kereskedelmi megbízás mellett az 1864-es RPtk. hatálya alatt dolgozták ki a román szakirodalomban a közvetett képviselet polgári jogi konstrukcióját is, amit a francia jogból átemelve *prête-nom* szerződésnek neveztek.[427] A *prête-nom* szerződés által a megbízott a megbízó érdekében, de saját nevében járt el, nem valósult tehát meg a képviselet klasszikus jogállása. Ennek következtében nem létesült közvetlen jogviszony

[424] Például betegség, megszüntette ügyvédi foglalkozását. FEKETE, KOVÁCS *i.m.* 195.
[425] A képviseleti megbízás román jogi fogalma eltér a magyar jogban használatos megközelítéstől. A magyar jogban a képviseleti megbízás az ügyletkötésre irányuló megbízást jelenti, amely szükségképpen feltételezi a képviselői minőségben történő eljárást. Ezzel szemben a román jogban – ahol a megbízás eleve csak ügyletkötésre vonatkozhat – a „képviseleti" jelző csupán azt fejezi ki, hogy a megbízott a megbízó nevében, képviselőként jár el.
[426] „*Mandat sans représentation*" vagy „*mandat sans pouvoir*".
[427] E jogi konstrukcióra használják még a „contract de interpunere de persoane" (közbeiktatott személy által kötött szerződés) vagy az „împrumut de nume" (névkölcsönvétel) elnevezéseket is.

a megbízó és a harmadik személy között és nem perelhették egymást a szerződés teljesítéséért. A megbízott személyesen vált kötelezetté és jogosulttá a harmadik személlyel kötött szerződésben. Jogi természetét tekintve a szakirodalom többsége *prête-nom* szerződést színlelt megbízásnak (*mandat simulat*) minősítette, amelyet, hacsak nem irányult jogellenes célra (például vagyontárgyak hitelezők elől történő elrejtése), érvényesnek ismert el.[428]

A megbízó és megbízott viszonyában a *prête-nom* szerződés esetén is a megbízás szabályait kellett megfelelően alkalmazni, tehát a megbízott köteles volt számot adni tevékenységéről és átadni mindent, amit a megbízás teljesítése során szerzett, engedményezés útján. Amennyiben ennek a kötelességnek a megbízott nem tett volna eleget, a megbízónak lehetősége volt színlelési keresetet (*acțiune în simulație*) indítani, melyben kérte a bíróságtól annak megállapítását, hogy a palástolt jogügylet értelmében ő megbízott és a megbízott által szerzett vagyontárgyak őt illetik meg. Ami a harmadik személy helyzetét illette, mivel ő a megbízottal került közvetlen jogviszonyba, ezért csak a megbízottat perelhette a szerződés teljesítéséért. Elismerték ugyanakkor, hogy amennyiben a harmadik személy is tudott a palástolt jogügyletről (vagyis arról, hogy a megbízott egy másik személy javára kötötte meg a szerződést) ő is hivatkozhatott a palástolt jogügyletre jogai érvényesítése céljából.[429]

2.3.6. 1887-es Kereskedelmi törvénykönyv

1887-ben Romániában új Kereskedelmi törvénykönyv (*Codul comercial*) lépett hatályba, amelyet az 1864-es RPtk.-hoz hasonlóan nyugati mintára dolgoztak ki. Az 1887-es Kereskedelmi törvénykönyv (a továbbiakban 1887-es RKtk.) mintája az akkor legmodernebbnek számító, 1882-ben elfogadott olasz Kereskedelmi törvénykönyv (*Codice di Commerci*) volt, de több más elem (német, belga, francia) is kimutatható a szövegében. Bár elfogadása idején rendkívül korszerűnek számított, nem tudta a kereskedelem egészét lefedni, így az idők folyamán több különös kereskedelmi törvény egészítette ki.[430]

Az 1887-es RKtk. sokkal részletesebben és teljesebben szabályozta a kereskedelmi jogot, mint az 1840-es RKtk., összesen 971. cikkből állt, szemben az előző

[428] ALEXANDRESCO, *Explicațiunea..., tomul IX, i.m.* 559; DEAK, *Tratat…, i.m.* 335.
[429] DEAK, *Tratat…, i.m.* 337-338.
[430] VERESS, *Fejezetek…, i.m.* 143-144.

törvénykönyv 595 cikkével.[431] Úgy rendelkezett, hogy a kereskedelmi ügyekben elsősorban a RKtk. rendelkezéseit kellett alkalmazni, a nem szabályozott kérdések tekintetében pedig az RPtk.-t[1887-es RKtk. 1. cikk].

Az 1887-es RKtk. I. könyvének („A kereskedelemről általában") XI. fejezete („A kereskedelmi megbízás és bizomány") strukturáltan tárgyalta a kereskedelmi képviseletre vonatkozó jogintézményeket. Az I. szakasz a kereskedelmi megbízásra (*mandat comercial*) vonatkozó általános szabályokat tartalmazta, a II. szakasz a cégvezetőkről (*prepus*)[432] és a képviselőkről (*representanți*) szólt, míg a III. szakasz a bizomány jogintézményét részletezte. Jelen alfejezetben a kereskedelmi megbízás RPtk.-tól eltérő rendelkezéseit mutatom be, illetve a bizomány szabályait ismertetem. Mivel a cégvezetőkről és képviselőkről szóló rész a cégvezető (ügyvezető, vezető tisztségviselő) és gazdasági társaság közötti jogviszonyt szabályozza, jelen dolgozatban eltekintek a kérdéskör részletes ismertetésétől. Azt viszont fontos megemlíteni, hogy a szakirodalom álláspontja szerint a társaság és az ügyvezető közötti jogviszony is megbízási típusú jogviszonynak minősült, amelynek tartalmában azonban nem csak szerződéses kötelezettségek, hanem közvetlenül a törvényből eredő kötelezettségek is jelen voltak.[433]

A törvénykönyv 374. cikke alapján a kereskedelmi megbízás tárgya a megbízó javára és számlájára (*pe seama și socoteala*) történő kereskedelmi ügyvitel (*tratarea de afaceri comerciale*) volt. A kereskedelmi ügyvitel vonatkozhatott objektív vagy szubjektív kereskedelmi ügyletek megkötésére is.[434] Ez a legfontosabb különbség a kereskedelmi megbízás és az RPtk.-ban szabályozott megbízás között, előbbi csak a megbízó számára kereskedelmi ügyleteknek minősülő jogügyletek megkötésére vonatkozhatott, utóbbi pedig bármilyen más polgári jogügylet megkötésére.[435]

---

[431] SCHELARIE, Ovid, *Structura și izvoarele dreptului*. In. FIROIU, Dumitru; MARCU, P. Liviu (coord.), *Istoria dreptului romanaesc*. *Vol. II, partea a doua*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1987, 49.

[432] Az 1875. évi XXXVII. tc. vonatkozó rendelkezései szerinti cégvezető fogalmának – jogi jellege és funkciója okán –a román *prepus* fogalma feleltethető meg. PÁL Előd, *A gazdasági társaság vezető tisztségviselőjének polgári jogi felelőssége a román és magyar társasági jogban,* PhD értekezés, Debrecen, 2023, 33.

[433] DIMIAN, V.V, *Responsabilitatea administratorilor în societățile anonime,* Tipografia „Universul", București, 1943, 24. PÁL, *A gazdasági…, i.m.* 42.

[434] GEORGESCU, Ion Luca, *Drept comercial român,* Vol. II, Editura All Beck*,* București, 2002, 291-292. Objektív kereskedelmi ügyletnek azok a cselekmények minősültek, amelyeknek maga a törvény tulajdonított kereskedelmi jelleget. Ezeket a törvénykönyv 3. cikke sorolta fel. Ezzel szemben a szubjektív kereskedelmi ügyletek azért kaptak kereskedelmi jelleget, mert azokat egy kereskedő kötötte, kivéve, ha az adott ügylet polgári jellegű volt, vagy ha polgári jellege magából a jogügyletből egyértelműen következett [1887-es RKtk. 4. cikk].

[435] DEAK, CĂRPENARU *i.m.* 318; ROȘU, *i.m.* 109.

A második lényeges különbség a kereskedelmi megbízás és a polgári megbízás között a kereskedelmi megbízás főszabály szerinti *visszterhes* jellege. A fent említett 374. cikk második bekezdése szerint a kereskedelmi megbízást visszterhesnek kellett vélelmezni („nem vélelmezett ingyenesnek"). Amennyiben a felek a szerződésben nem határozták meg a megbízott díjazását, ezt a bíróság állapította meg az ügy körülményeinek függvényében [1887-es RKtk. 1. cikk]

A RKtk. meghatározásának szó szerinti értelmezéséből arra a következtetésre lehetne jutni, hogy a kereskedelmi megbízás alapvetően közvetett képviseletet valósított meg, hiszen a megbízott csak a megbízó „javára és számlájára" járt el, de nem a megbízó nevében. Ennek ellenére a szakirodalomban rámutattak, hogy a kereskedelmi megbízás járhatott együtt képviselettel és lehetett képviselet nélküli is.[436] A képviseleti kereskedelmi megbízásra a RKtk. 374-391. cikkei voltak alkalmazandók, míg a képviselet nélküli megbízás a 405-412. cikkekben szabályozott bizományi szerződés formájában valósulhatott meg.[437]

A kereskedelmi megbízást is lehetett *kifejezett vagy hallgatólagos*. A polgári megbízással szemben viszont a RKtk. úgy rendelkezett, hogy az a kereskedő, aki nem kívánta a megbízást elfogadni, a lehető legrövidebb időn belül a megbízó tudomására kellett ezt hozza. Ha a megbízó már dolgokat küldött a megbízottnak megkötendő megbízás értelmében, a megbízott köteles volt azokat átvenni és megőrizni addig, amíg a megbízó a megfelelő intézkedéseket megtette [1887-es RKtk. 376. cikk].

A törvénykönyv szintén megkülönböztette az *általános és különös* megbízást, azok határait viszont sokkal rugalmasabban kezelte. Tekintettel a gazdasági élet dinamizmusára, a megbízott sokkal tágabb keretek között és önállóbban tevékenykedhetett.[438] Amennyiben a megbízó csak bizonyos ügyletek tekintetében adott utasítást, a többiek tekintetében a megbízott saját belátása szerint járhatott el. Ugyanakkor a megbízott megköthetett minden olyan jogügyletet, ami a megbízás teljesítésével összefüggött, még akkor is, ha ez kifejezetten nem szerepelt a meghatalmazásban [1887-es RKtk. 375. cikk]. A cégvezető még tágabb határok között mozoghatott, hiszen az általános megbízása a társaság minden kereskedelmi ügyletére vonatkozott. A társaság a

[436] A következtetés jogszabályból közvetetten kiderül. 1887-es RKtk. 384. cikke alapján a megbízott a szerződő harmadik fél kérésére köteles volt bemutatni a megbízását, meghatalmazását (*contemplatio domini*), illetve a nem hozhatta fel velük szemben, hogy a megbízó ettől eltérő utasításokat adott, kivéve, ha bizonyította, hogy a harmadik személyek tudtak az eltérésről.
[437] DEAK, CĂRPENARU, *i.m.* 318.
[438] DEAK, CĂRPENARU, *i.m.* 319.

harmadik személyekkel szemben nem hozhatta fel a cégvezető megbízásának korlátozását, kivéve, ha bizonyítani tudta, hogy tudtak a megbízás korlátozásáról [1887-es RKtk. 395. cikk].

A megbízott kötelezettségei tekintetében a 1887-es RKtk. az RPtk.-ban is szabályozott kötelezettségeken túl néhány különös rendelkezést is tartalmazott: köteles volt a megbízó utasításai szerint eljárni [1887-es RKtk. 381. cikk]; köteles volt értesíteni a megbízót minden olyan történésről, amely a megbízás visszavonásához vagy módosításához vezethetett [1887-es RKtk. 378. cikk][439]; felelt a rendelkezésére bocsájtott dolgok megőrzéséért [1887-es RKtk. 379. cikk]; a szerződő harmadik fél kérésére köteles volt bemutatni a megbízását (*contemplatio domini*) [1887-es RKtk. 384. cikk]; köteles volt kamatot fizetni a megbízót illető összegek után azok esedékességétől számítva[440] [1887-es RKtk. 380. cikk]; amennyiben a megbízót illető összegek rendeltetését megváltoztatja (például saját célra használja fel) a kamatfizetés mellett kártérítéssel is tartozott [1887-es RKtk. 383. cikk].

Mivel a kereskedelmi megbízás főszabály szerint visszterhes, a megbízott gondosságának megítélése a „jó gazdától" elvárható gondosság (*culpa levis in absracto*) volt. A joggyakorlatban azonban megállapították, hogy a kereskedelmi megbízás teljesítését is tágabb keretek között kell értelmezni. Például a megbízás határait nem lépte túl az a megbízott, aki a megbízó jóváhagyása nélkül csökkentette a vételárat, a megbízónak betudható körülmények miatt.[441] Több megbízott esetén a megbízottak egyetemlegesen feletek, szemben az RPtk. rendelkezésével, amely csak a megbízók esetében vélelmezte az egyetemlegességet.

A megbízó kötelességei tekintetében az RPtk. szabályain túl csak annyit írt elő, hogy a megbízó köteles volt a megbízott rendelkezésére bocsájtani a megbízás teljesítéséhez szükséges eszközöket [1887-es RKtk. 385. cikk], mint például információk, dokumentumok, költségek. A megbízott védelme érdekében az RKtk. különös előjogot (*privilegiu special*) biztosított a megbízót illető, de még megbízott birtokában (vagy

[439] Például megállapították egy bank felelősségét, akit azzal bíztak meg, hogy bizonyos részvényeket egy adott napon eladjon. A bank a részvényeket nem aznap, hanem a rá következő nap adta el, anélkül, hogy tájékoztatta volna ügyfelét a részvények árfolyamának jelentős csökkenéséről. Semmítőszék, 1936. évi 1820. döntés, közzétéve *Practica judiciară în materie comercială,* Vol. II, Editura Lumina Lex, București, 1991, 41.

[440] Az 1864. évi RPtk. 1544. cikke alapján a megbízott a késedelembe helyezése napjától volt köteles kamatot fizetni, illetve a felhasználás napjától számítva amennyiben a pénzösszegeket saját célra használta fel.

[441] Semmítőszék, III. osztály, 1934. évi 1436. számú döntés, közzétéve *Practica judiciară în materie comercială*, Vol. II, Editura Lumina Lex, București, 1991, 37.

nyílvános letétben) levő vagyontárgyakon vagy pénzösszegeken. Amennyiben a megbízó nem tett volna eleget szerződéses kötelezettségeinek (díj kifizetése, a megbízott költségeinek és kárának megtérítése) a megbízott érvényesíthette előjogát a megbízó bármilyen más hitelezőjével szemben [1887-es RKtk. 387. cikk].

A kereskedelmi megbízás megszűnésével kapcsolatosan kezdeti formájában az 1887-es RKtk. két speciális megszűnési esetet sorolt fel: *1.* a kereskedőnek minősülő nő megbízó vagy megbízott házasságkötését, ha a házasságkötés után férje nem engedélyezte a kereskedelmi tevékenység végzését;[442] *2.* a házas nő megbízó vagy megbízott korábban adott engedélyét férje visszavonja [1887-es RKtk. 390. cikk]. A nők egyenjogúságának[443] és teljes cselekvőképességük elismerésével ez a rendelkezés hatályon kívül helyeződött, a kereskedelmi megbízás a polgári megbízással megegyező okok miatt szűnhetett meg.

A bizományi szerződést (*contractul de comision*) az 1887-es RKtk. 405-412. cikkei szabályozták. A 405. cikk a kereskedelmi megbízáshoz hasonló módon határozta meg a bizományt: olyan jogügylet melynek tárgya a megbízó (*comitent*) „számlájára" történő kereskedelmi ügyvitel.[444] Az, hogy a bizományon keresztül csak közvetett képviselet valósult meg az a 406. cikkből derült ki, amely megállapította, hogy a bizományos (*comisionar*) közvetlenül annak a személynek tartozik, akivel szerződést kötött, mintha az üzlet a sajátja lenne. Kifejezetten rögzíti, hogy a megbízó nem fordulhatott azon személyekkel szemben, akivel a bizományos szerződést kötött, és ők sem fordulhattak a megbízó ellen.

A megbízó és bizományos viszonyára a megbízás szabályait kellett alkalmazni, a bizományi szerződésre vonatkozó eltérésekkel [1887-es RKtk. 4. cikk]. Ezek az eltérések főként a megbízás határainak túllépéseinek következményeire, a hitelre történő eladásra, az önszerződésre és a szerződés teljesítésére vonatkoztak.

Ha a bizományos a meghatalmazás megsértésével vagy annak határait túllépve járt el, akkor az ebből eredő következményekért ő maga felelt. Így, amennyiben a megbízott a meghatározott árnál vagy – ennek hiányában – a piaci árnál alacsonyabb áron adott el, köteles volt a megbízónak megtéríteni a különbözetet, kivéve, ha bizonyítani tudta, hogy a meghatározott áron nem volt lehetséges az eladás és hogy a végrehajtott

[442] Ahogy azt már korábban említettük RPtk. és RKtk. elfogadása idején a házas nők csak korlátozott cselekvőképességgel rendelkeztek.
[443] 1948. évi román Alkotmány 16. cikk
[444] A kereskedelmi megbízás esetén a jogalkotó a megbízó „javára és számlájára" történő kereskedelmi ügyvitelről beszél.

eladással megóvta a megbízót a veszteségtől.[445] Ha a bizományos a meghatározott árnál magasabb áron vásárolt, a megbízó visszautasíthatta az ügyletet, kivéve, ha a bizományos vállalta a különbözet megfizetését. Ha a megvásárolt dolog nem felelt meg a megállapodott minőségnek, a megbízó jogosult volt azt visszautasítani [1887-es RKtk. 408].

A bizományos a megbízó engedélye nélkül csak saját terhére adhatott el hitelre, a megbízó követelhette tőle a vételár azonnali megfizetését, illetve a hitelezésből származó összes előny is őt illette meg. Amennyiben a megbízó engedélyezte a hitelezést a bizományos köteles volt értesíteni erről a megbízót, megjelölve a vevő személyét és a megadott határidőt. Ha ezt elmulasztotta volna, az eladás úgy kellett tekinteni, mintha készpénzért történt volna, és nem volt lehetséges az ellenkező bizonyítása [1887-es RKtk. 409-410. cikkek].

Ellenkező megállapodás hiányában a RKtk. engedélyezte a bizományos számára az *önszerződést*, a vételi és a vásárlási bizomány esetében is, viszont csak a váltók, részvények és olyan dolgok tekintetében, amelyeknek tőzsdén vagy szabályozott piacon jegyzett ára volt [1887-es RKtk. 411. cikk].

A szerződés teljesítésével kapcsolatosan az RKtk. úgy rendelkezett, hogy ellenkező megállapodás hiányában a bizományos nem felelt a szerződésben vállalt kötelezettségek teljesítéséért, hiszen az ő elsődleges feladata a kereskedelmi ügylet megkötése volt.[446] A bizományos garantálhatta a szerződés teljesítését a harmadik személy részéről (*star del credere*) külön díj ellenében (*provizion*), amit a felek vagy a bíróság állapított meg [1887-es RKtk. 412. cikk].

Az 1887-es RKtk. a bizomány általános formáját szabályozta. Később az 1934. évi 178. törvény[447] külön szabályozta az *eladási bizományt* (*consignație*). A bizomány másik tipikus fajtájának számító szállítmányozási szerződést (*contract de expediție*) az 1887-es RKtk. nem szabályozta külön, viszont fuvarozási szerződésnek minősítette azt az esetet is, amikor a fuvarozási szerződést egy közvetítő útján kötötték meg.[448]

---

[445] Például a termékek sokat veszítettek volna értékükből, ha nem kerültek volna gyors értékesítésre. DEAK, CĂRPENARU, *i.m.* 334.

[446] DEAK, CĂRPENARU, *i.m.* 337.

[447] Kihirdetve Románia Hivatalos Közlönye, 1934. július 30, 173. szám. A törvényt az 1936. évi 34. törvény módosította, kihirdetve Románia Hivatalos Közlönye, 1936. április 1, 77. szám.

[448] A gyakorlatban azonban a fuvarszervezés elindult az önállósodás útján, előbb, mint a fuvarozási szerződéstől eltérő nem nevesített szerződés, amelyre vagy megbízás, vagy a bizomány szabályait alkalmazták mögöttes joganyagként. Az RPtk.a szállítmányozást a különös szerződések között, mint a bizományi szerződés egy típusát szabályozza. STĂNESCU, Andreea-Teodora, *Dreptul transporturilor. Contracte specifice activității de transport,* Editura Hamangiu, București, 2015, 54-56.

Az 1934. évi 178. tv. 1. cikke alapján az eladási bizomány az a szerződés, mely alapján a megbízó ingó dolgokat és árukat bíz rá a bizományosra, a megbízó számlájára történő értékesítés céljából. Bár külön törvényben került szabályozásra, a szakirodalomban megállapították, hogy az eladási bizomány csak kereskedelmi ügyletekre vonatkozhatott[449] és mint ilyen az RKtk.-ban szabályozott bizomány egyik fajtája. Így a törvényben foglalt eltéréseket leszámítva, alkalmazandók voltak rá a bizományi szerződésre vonatkozó rendelkezései is.[450]

A RKtk.-ban szabályozott bizomány és az eladási bizomány közötti fő különbség a két szerződés tárgyában keresendő. Előbbi bármilyen kereskedelmi ügyletre vonatkozhatott, míg utóbbi csak ingó dolgok és áruk eladására. Másrészt az eladási bizományt a bizonyíthatóság céljából írásban kellett megkötni [1934. évi 178. tv. 2. cikk], szemben a bizománnyal, amely konszenzuális szerződést volt. A bizományos nem szerzett tulajdonjogot a rendelkezésére bocsájtott áruk felett, azt az adásvételi szerződés megkötéséig a megbízó tulajdonának kellett tekinteni. Ebből kifolyólag, ellenkező előírás hiányában, a megbízó mindvégig rendelkezhetett a bizományosnak átadott dolgokkal [1934. évi 178. tv. 3. cikk], ellenőrizhette azok állapotát [1934. évi 178. tv. 8. cikk] és egyoldalúan módosíthatta az adásvétel feltételeit [1934. évi 178. tv. 11. cikk].

A bizományos kötelezettségeit illetően a törvény előírta, hogy köteles volt az átadott dolgokat és árukat megfelelően tárolni és állapotukat megőrizni, azokra biztosítást kötni [1934. évi 178. tv. 5-7. cikkek], tájékoztatni a megbízót a dolgok látható és rejtett hibáiról [1934. évi 178. tv. 9. cikk] és viselni a dolgok tárolásával és mozgatásával járó költségeket [1934. évi 178. tv. 10. cikk].

Eladási bizomány esetén a megbízó köteles volt a bizományos rendelkezésére bocsájtani az eladásra szánt dolgokat és árukat,[451] amely történhetett egyszerre vagy fokozatosan [1934. évi 178. tv. 1. cikk, 2 bekezdés]. Ezen kívül köteles volt kifizetni a bizományos díját, amely lehetett fix összeg vagy az értékesített áruk függvényében meghatározott százalék. Amennyiben a felek nem határozták meg a bizományos díját az csak a megbízó által megjelölt eladási ár és a tényleges értékesítési ár különbözetére volt jogosult. Amennyiben a megbízó nem jelölte meg az eladási árat a bizományos díját a bíróság határozta meg az áruk piaci ára alapján [1934. évi 178. tv. 12. cikk].

---

[449] PETRESCU, Raul, *Principalele contracte de drept comercial*, Editura Oscar Print, București, 1999, 75.
[450] DEAK, CĂRPENARU, *i.m.* 341; NISTORESCU, 218.
[451] A dolgok átadása nem volt a szerződés érvényességi feltétele, hanem annak következménye. A szakirodalom konszenzuális és nem reál szerződésnek minősítette az eladási bizományt. Lásd. DEAK, CĂRPENARU, *i.m.* 342. NISTORESCU, *i.m.* 221.

Hasonlóan az általános bizományhoz, az eladási bizomány esetén is lehetséges volt a hitelre történő eladás, viszont csak a megbízó engedélyével és legtöbb 90 napos határidővel. A hitelből származó összes előny a megbízót illette meg [1934. évi 178. tv. 13-14. cikkek].

Ugyanakkor, eladási bizomány esetén a bizományost nem illette meg az 1887-es RKtk. 387. cikkében szabályozott különös előjog, ugyanis az 1934. évi 178. tv. 20. cikke nem engedte meg a bizományosnak, hogy visszatartson bármilyen rá bízott vagyontárgyat vagy az eladásból származó pénzösszeget.[452]

Végül, szükséges megemlíteni, hogy az eladási bizományban vállalt kötelességek nem teljesítése esetén nem csak a szerződéses felelősség szabályai szerint felelt a vétkes fél, hanem bizonyos esetben a törvény büntetőjogi szankciókat írt elő [1934. évi 178. tv. 23-15. cikkek].[453]

Az 1934. évi 178. törvény különösebb változtatások nélkül formálisan egészen a 2011-es RPtk. hatályba lépéséig érvényben volt, viszont alkalmazása a kommunizmus ideje alatt szinte teljesen visszaszorult.

2.3.7. A magánjog újrakodifikálásának kísérletei II. Károly király idejében

A trianoni békeszerződést követően (1920) Nagy-Romániában egyidejűleg hat partikuláris magánjogi rezsim létezett.[454] Ennek fényében a magánjogi integráció a román állam alapvető célkitűzése volt, de a magánjogi viszonyok sokszínűsége miatt rendkívül komplex folyamatnak bizonyult.[455] Legkézenfekvőbb megoldás az ókirálysági jog egész Romániára történő kiterjesztése lett volna. Ez az elképzelés azonban nem tudott megvalósulni, ugyanis erőteljes tiltakozást váltott ki főként az erdélyi jogásztársadalom

[452] DEAK, CĂRPENARU, *i.m.* 345.
[453] Például 2 hónaptól 2 évig terjedő szabadságvesztéssel és 10.000-től 100.000 lejig terjedő pénzbüntetéssel volt büntethető a bizományos, ha: *1.* a rábízott árut eltulajdonította, vagy a szerződésben foglaltaktól eltérő módon vagy feltételek mellett adta el, vagy felszólításra nem szolgáltatta vissza a feladónak; *2.* nem adta át a megbízónak az általa az eladott áruk ellenértékeként szolgáló pénzösszegeket, váltókat vagy értéktárgyakat; *3.* a megbízó kérésére nem szólította fel a harmadik személyt a szerződés teljesítésére [1934. évi 178. tv. 23. cikk].
[454] Az Ókirályság (Havasalföld és Moldva) területén az 1864. évi RPtk. volt hatályos, Dobrudzsában és Quadrilaterben szintén az 1864. évi RPtk. de jelentős eltérésekkel a muzulmánok joga tekintetében, Besszarábiában pedig az orosz törvények és a Hexabiblos, majd 1921-től néhány részletkérdés tekintetében átvették az Ókirályság jogát. Bukovinában az Optk. és 1918 novemberéig keletkezett módosításai voltak érvényben, Erdélyben szintén az Optk., de a magyar törvények által 1867 óta hatályba léptetett módosításokkal és sajátos bírósági gyakorlattal, végül pedig a bánáti, körösvidéki és máramarosi területeken a magyar magánjog 1918. december 1. előtt keletkezett szabályai.
[455] VERESS, *Fejezetek…, i.m.* 144-145.

részéről. A második világháború kezdetéig csak a részleges jogegységesítés tudott megvalósulni, vagy egyes ókirálysági törvények kiterjesztésével vagy új törvények megalkotásával és alkalmazásával az egész ország területén. Tekintettel az ókirálysági jog kiterjesztésének kudarcára a magánjogi egységesítést új törvénykönyvek megalkotásával tartották megvalósíthatónak. El is kezdődtek a Polgári törvénykönyv, Polgári eljárási törvénykönyv és Kereskedelmi törvénykönyv megalkotásának munkálatai, amelyeket II. Károly király diktatúrája alatt fogadtak el, emiatt II. Károly törvénykönyveinek nevezeték őket, de sokszor „egységesítési törvényekként" (*legi de unificare*) is hivatkoztak rájuk.[456]

A Kereskedelmi törvénykönyv 1938. november 10-én jelent meg Románia Hivatalos Közlönyében.[457] Hatálybalépését 1939. május 1-re tervezték, ezt azonban később 1940. január 1-re halasztották.[458] 1939. október 7-én a részvénytársaságok közgyűlésére vonatkozó rendelkezéseit mégis hatályba léptették. A Polgári törvénykönyvet 1939. november 8-án tették hirdették ki Románia Hivatalos Közlönyében és eredetileg 1940. március 1-én kellett volna hatályba lépnie. Az 1940. évi 546. számú dekrétum-törvény[459] mindkét törvénykönyv hatályba lépését (a Polgári eljárási törvénykönyvvel egyetemben) szeptember 15-re halasztotta. Ezt a határidőt láthatólag tartani is szerették volna, hiszen a Kereskedelmi törvénykönyvet 1940. augusztus 23-án,[460] a Polgári törvénykönyvet 1940. szeptember 6-án újra közzétették,[461] miután ezek egyes részeit módosították és ezek következtében újra számozták. Többek között a Nagy-Romániát ért területi veszteségek miatt, a törvénykönyvek hatályba lépését 1940. szeptember 10-én újra elhalasztották, előbb 1941. január 1-re, [462] majd 1940. december 31-én határozatlan időre.[463] Ezek a kodifikációs munkák a világháborús események és a szovjet diktatúra uralomra jutása miatt végül sosem léptek hatályba, ennek ellenére a román jogalkotás értékes eredményeinek tekinthetők.[464]

A II. Károly-féle Polgári törvénykönyv 1849 cikkből állott volna, és öt könyvbe rendezve tárgyalta volna a polgári jog legfőbb kérdéseit: I. A személyekről; II. A családról

[456] Vö. VERESS, *Fejezetek…, i.m.* 147-151.
[457] România Hivatalos Közlönye, 1938. november 10, 262. szám.
[458] 1939. évi 1283. törvény, kihirdetve România Hivatalos Közlönye, 1939. március 28, 74. szám.
[459] Kihirdetve România Hivatalos Közlönye, 1940. február 22, 44. szám.
[460] România Hivatalos Közlönye, 1940. augusztus 23, 194. szám.
[461] România Hivatalos Közlönye, 1940. szeptember 6, 206. szám.
[462] 1940. évi 3095. dekrétum-törvény, kihirdetve România Hivatalos Közlönye, 1940. szeptember 10, 210. szám.
[463] 1940. évi 4225. dekrétum-törvény, România Hivatalos Közlönye, 1940. december 31, 306. szám.
[464] VERESS, *Fejezetek…, i.m.* 152.

és a cselekvőképtelenek védelméről; III. A dolgokról, a dologi jogokról és a birtoklásról; IV. Az öröklésről, ajándékozásokról és végrendeletekről; V. A kötelmekről, a személyes és dologi biztosítékokról. A képviselet szabályozását tekintve a modern nyugati törvénykönyvekhez hasonlóan külön szabályozta volna a képviseletet a kötelmekre vonatkozó általános szabályok között, és a különös szerződések között tárgyalta volna az ügyleti képviselet különböző formáit. A képviseletre vonatkozó általános szabályok az V. könyv, I. cím (A kötelmek forrásairól), I. fejezet (A szerződésről), IX. részben kaptak volna helyet [1128-1135. cikkek], és szintén az V. könyvben, de a különös szerződések között szabályozta volna a megbízást [XII. cím, 1634-1655. cikkek].

A II. Károly-féle Kereskedelmi törvénykönyv a képviselet szabályozása tekintetében a Polgári törvénykönyvhöz hasonló struktúrát követett volna. A kereskedőkről szóló I. könyv V. címében (A kereskedelemben részt vevő segédek) tartalmazott volna egy részt kifejezetten a képviseletről, amely általános szabályokat, a cégvezetőkre (*prepuși*) és a távoli kereskedelmi megbízottakra vonatkozó szabályokat (*comisii-călători și comisii pentru comerț*) foglalt volna magában. Ezek után külön részt szentelt volna a kereskedelmi ügynököknek (*agenții de comerț*) és a közvetítőknek (*mijlocitorii*) [82-113. cikkek]. A kötelmekről és szerződésekről szóló II. könyv II. címe szólt volna a megbízásról és a bizományról. A kereskedelmi megbízást a 452-461. cikkekben, a bizományi szerződést pedig a 461-471. cikkekben tárgyalta volna. Ugyanakkor helyet kaptak volna a bizományi szerződés altípusai is: az eladási bizomány (*consignație*) [472-493. cikkek] és a szállítmányozási szerződés („expediție") [494-501. cikkek].

Mivel a II. világháborút követően a román jogegységesítést végül a ókirályságí jog egész Romániára való kiterjesztésével oldották meg a törvénykönyvtervezetek, ellentétben a 19. század eleji magyar magánjogi törvénykönyvtervezetekkel, nem képezték mélyebb szakirodalmi elemzések tárgyát és a feledés homályába merültek. A kommunista rezsim ideje alatt elképzelhetetlen volt, hogy a királyi diktatúra termékét nyilvános felületeken elemezzék, az meg végképp, hogy eredményeit valamilyen formában hasznosítsák. Az 1990 utáni rendszerváltás után a formálisan még mindig hatályban levő 1864-es RPtk., illetve 1887-es RKtk. szabályait kezdték újra alkalmazni, abban a közegben, amelyben születtek és maradtak hatályban egészen 2011. október 1-ig, az új román RPtk. hatálybalépéséig. Tekintettel a törvénytervezetek a hatályos jogra, valamint jogtudományra gyakorolt csekély hatására jelen dolgozatban a törvénytervezetek részletszabályaira nem térek ki.

2.3.8. Összegzés

Az ügyleti képviselet romániai szabályozástörténete jól leképezi a román magánjog egészének fejlődési sajátosságait. A kezdetben személyes jellegű, döntően szokásjogi alapokon nyugvó megoldásoktól a részleges szabályozáson keresztül vezetett az út a modern, absztraktabb képviseleti koncepció irányába. A történeti előzmények közül kiemelt jelentőséggel bír az 1864. évi RPtk., mivel az általa megvalósított, francia mintájú szabályozási modell a mai napig meghatározza az ügyleti képviselet dogmatikai kereteit.

A középkori és kora újkori román fejedelemségek jogában a jogviszonyok személyes jellegűek voltak, és a jogügyletek megkötése főszabályként a felek személyes közreműködéséhez kötődött. A képviselethez hasonló megoldások elsősorban a pervitel, valamint az egyházi és állami igazgatás körében jelentek meg, ahol a tényleges cselekvés és a joghatás viselése elkülönülhetett egymástól.

Mindkét fejedelemség kezdeti időszakában a szokásjog volt az elsődleges jogforrás, amelyet az írásbeliség elterjedésével a fejedelmek törvényei egészítettek ki. Utóbbiak közül kiemelt jelentőséggel bírtak a fejedelmek által elrendelt törvénygyűjtemények. Ezek fő forrásai a bizánci közvetítéssel átvett Baszilikák voltak, vagyis a *Corpus Iuris Civilis* átdolgozott, kivonatolt szabályai. A Baszilikákon keresztül tehát mindkét fejedelemség recipiálta a római jog főbb elemeit, amelyeket azonban ütközés esetén a helyi szokásjog felülírt.

E törvénygyűjteményekből kiolvasható a közvetlen képviselet elvének elismerése, rendszertani szabályozásról azonban aligha lehetett még beszélni. A korszak jogalkotása rendkívül szigorúan büntette a képviselők jogsértéseit, különösen az egyházi vagyon kezelésével összefüggésben. A szabályozáson erőteljesen érződött a vallásközpontúság: az egyházi képviselők visszaélései akár halálbüntetéssel is járhattak.

A 18. századtól kezdődően a fanarióta korszak – minden visszássága ellenére – jelentős mértékű modernizációt hozott a román fejedelemségekben, ideértve a törvénykezést is. Új törvénygyűjtemények jelentek meg, amelyek kifejezetten foglalkoztak a képviselet intézményével. A Havasalföldön 1780-ban kiadott *Pravilniceasca condică*, valamint Moldvában az 1814-es *Codul lui Donici* törvénygyűjteményekből kiolvashatók a közvetlen képviselet elve. Ugyanakkor

megkezdődött a képviselet formalizálódása is: a perbeli képviselethez írásos igazolást és tanúk jelenlétét követelték meg, továbbá a képviselők számára biztosíték (kaució) letételét írták elő, amely a tárgyalások során hozott döntések végrehajtását garantálta. Ezek a törvénygyűjtemények már átfogóbb, a kötelmeket és a szerződéseket is szabályozó joganyagok voltak, szemben az addigi, főként a családjogot, öröklési jogot, vagyoni, közjogi és egyházi szabályokat tartalmazó, *prăvilă*-nak nevezett törvénykönyvekkel és egyéb jogszabálygyűjteményekkel.

A fanarióta korszak további jelentős hozadéka volt, hogy a 19. század elején modern értelemben vett törvénykönyveket fogadtak el Moldvában és Havasalföldön egyaránt. Az 1817-ben hatályba lépett Calimach törvénykönyv a két fejedelemség történetében az első polgári törvénykönyvnek tekinthető, amely e tekintetben több, fejlettebb jogi hagyománnyal rendelkező európai államot is megelőzött. Az ügyleti képviselet szempontjából ez tekinthető az első olyan jogszabálynak, amely szisztematikusan szabályozta a képviseletet, pontosabban annak fő formáját, a megbízást (meghatalmazási szerződést). A kódex e vonatkozásban hasonlított az inspirációs forrásául szolgáló Optk.-hoz, amely nem határolta el egymástól a megbízást és a képviseletet. A Calimach törvénykönyv több olyan megoldást is meghonosított a román jogban, mint az általános és különös megbízás, illetve a vélelmezett és hallgatólagos megbízás. Sajátossága továbbá, hogy a polgári törvénykönyvben egyaránt szabályozta a polgári és a kereskedelmi megbízást.

Az 1818-ban hatályba lépett Caragea törvénykönyv a vele egy időben elfogadott Calimach törvénykönyvhöz képest jóval kezdetlegesebben szabályozta az ügyleti képviseletet. A képviselet sem fogalmilag, sem szabályozási szempontból nem különült el a megbízástól; a törvénykönyv tulajdonképpen a törvényes képviseletre is a megbízás kifejezést használta. Sajátossága, hogy a polgári és a perbeli képviseletet egyaránt szabályozta, ami annak köszönhető, hogy a törvénykönyv nemcsak polgári jogi, hanem büntetőjogi és eljárásjogi rendelkezéseket is tartalmazott.

A gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok fejlődése szükségessé tette a jogügyletek rugalmasabb lebonyolítását, amelyben a közvetett képviseleti konstrukcióknak kiemelt szerep jutott. Az 1840-es RKtk. e jogalkotási igényt kívánta kielégíteni, sikeressége azonban történeti távlatból nézve erősen kérdőjeles. A francia kereskedelmi törvénykönyv fordításának tekinthető jogszabály érdeme, hogy elsőként szabályozta a román jogban a bizományi és a szállítmányozási szerződéseket.

Ugyanakkor magán viselte a donor jogrendszer hiányosságait is, különösen az egyes szerződéstípusok meglehetősen hézagos szabályozása tekintetében.

A román polgári jog, és ezzel együtt a képviselet szabályozásának legjelentősebb mérföldkövei a fejedelemségek egyesítését követően elfogadott polgári és kereskedelmi törvénykönyvek voltak. Ezek elfogadásuk idején a polgári átalakulás megvalósítását szolgálták, később pedig a világháborúkat követően kialakuló Nagy-Románia területén a jogegységesítés eszközeivé váltak, majd a kommunizmus időszakát is túlélve az 1990 utáni rendszerváltást követően a piacgazdasági viszonyokra való visszatérést is biztosították.

Az 1864. évi RPtk. – hasonlóan inspirációs forrásához, a francia Polgári Törvénykönyvhöz – a szerződéseket meglehetősen absztrakt módon szabályozta. A joghézagok kitöltése és a gyakorlatban felmerülő kérdések megoldása a szakirodalom és a bíróságok feladatává vált, amelyek elsősorban a francia szakirodalmi álláspontokat és bírói gyakorlatot ültették át a román jogi környezetbe. Számos megoldás úgy vált a joggyakorlat részévé, hogy az közvetlenül nem következett a törvénykönyv szövegéből. A képviselet körében többek között a szakirodalom dolgozta ki a képviselet általános tanát, határozta meg, hogy a megbízással főszabály szerint együtt jár a képviselet, elkülönítette egymástól a megbízást és a meghatalmazást, valamint azt is kimunkálta, hogy a megbízás kizárólag jogügyletek kötésére irányulhat.

Az 1887. évi RKtk. külön szabályozást tartalmazott a kereskedelmi megbízásra vonatkozóan, amely minden olyan esetben alkalmazandó volt, amikor a megbízás tárgya kereskedelmi ügyvitel volt. A kereskedelmi megbízás lehetett képviseleti (közvetlen képviselet) és képviselet nélküli (közvetett képviselet) is. A képviselet nélküli megbízás tipikus formája megjelenési formája a bizomány volt, később pedig külön törvényben került szabályozásra az eladási bizomány (1934. évi 178. törvény).

Az 1864. évi RPtk. és az 1887. évi RKtk. hatálya alatt az ügyleti képviselet kettős rendszere alakult ki: egyrészt a polgári jogi megbízás, amely együtt járhatott képviselettel (közvetlen képviselet), de azt akár nélkülözhette is (*prête-nom*, azaz közvetett képviselet), másrészt a kereskedelmi megbízás, amely szintén lehetett képviseleti vagy képviselet nélküli, azonban kizárólag kereskedelmi ügyletek megkötésére irányulhatott.

2.4. Komparatív következtetések

Jelen fejezet célja az előző alfejezetekben bemutatott jogtörténeti előzmények összegzése és összehasonlító értékelése. Az összehasonlítást három nagyobb korszakra lebontva végezem, amelyek határvonalait a jelentősebb jogalkotási történések mentén határoztam meg. Így előbb a középkori magyar és román jog megoldásait vetem össze, majd a 19. század eleji kodifikációkat és jogalkotási eredményeket, majd a modern polgári és kereskedelmi törvénykönyvek megoldásait (1864-es RPtk., 20. század eleji magyar törvénykönyvtervezetek és az 1959-es Ptk.). Az összehasonlító megközelítés célja, hogy feltárja azokat a párhuzamokat és különbségeket, amelyek az ügyleti képviselet jogintézményének történeti fejlődését jellemezték Magyarországon és Romániában, ezzel hozzájárulva a jogtörténeti összefüggések mélyebb megértéséhez.

1. Középkori magyar és román jog

Az ügyleti képviselet már a középkorban is ismert intézmény volt, úgy a magyar, mint a román jogban, még ha ez nem is jelent meg írott jogszabályok szintjén. A magyar jogtörténetben a 13. század második felére teszik a képviselő útján történő eljárás elismerését, amelynek következtében közvetlenül a képviselt szerezhetett jogokat és kötelezettségeket, esetenként kiegészülve a képviselő felelősségével is. Az első írásos jogszabályokat a képviseletre vonatkozóan már a 15. századi királyi dekrétumokban találhatjuk meg. A román nyelvterületen, azaz Havasalföld és Moldva fejedelemségeiben, a képviselet intézményére vonatkozó legkorábbi források jóval későbbre, csak a 17. századra tehetők, általános jellegű törvénygyűjtemények formájában.

Az első, képviseletre és képviselőkre vonatkozó magyar és román írásos jogszabályok egy-egy problémás kérdéskört kívántak megoldani: ki járhat el képviselő útján, milyen alakiságnak kell megfelelnie a képviseleti jogkört biztosító jogügyletnek, a képviselők túlkapásait megelőzendő rendelkezések stb. A magyar jogban a középkori képviselet fejlődése közjogi jelleget öltött, és fejlődéstörténete összefüggött a perbeli képviselettel. A román jogban szorosabb kapcsolatot mutatott az egyházi joggal, és sok esetben a képviselő túlkapásait, illetve nem megfelelő eljárását büntetőjogi eszközökkel szankcionálták.

A rendi magyar szokásjogot összefoglaló Tripartitum a képviselő kijelölésére („ügyvédvallásra”) vonatkozó rendelkezéseket is tartalmazta. Rögzítette azt a magyar

jogban általánossá vált szokást, hogy a képviselőnek adott meghatalmazást írásos formában kellett adni; hogy úgy a férfiak, mint a nők tizenkét éves koruktól kezdődően vallhattak ügyvédet; illetve összefoglalta és magyarázatokkal egészítette ki az ún. „ügyvédszó visszavonásának" intézményét, amely valóságos jogorvoslati útnak minősült. Werbőczy Tripartituma, bár nem emelkedett törvényerőre (csak Erdélyben), mégis alapjaiban határozta meg a következő közel kétszáz év magyar magánjogát. A Tripartitum és a Corpus Iuris Hungarici korával egyidőben a román nyelvterületen Vasile Lupu moldvai, valamint Matei Basarab havasalföldi fejedelmek nevével fémjelzett törvénygyűjtemények állíthatók párhuzamba. A Tripartitummal ellentétben ezek nem a helyi szokásjogot rögzítették, hanem a római jogi hagyományokat összefoglaló, bizánci eredetű, görög és latin nyelvű kompilációk kivonatai, fordításai voltak. Ezekben kevés a képviseletre utaló szabály, és azokból sem vonhatók le általános következtetések. Nem lehet következtetni alakiségi követelményekre, sem a képviseltekre vagy a képviselőkre vonatkozó korlátozásokra; a törvénygyűjtemények képviseleti szabályai főként a képviselők visszaélései kapcsán tartalmaztak szankciókat. A kereskedők képviselete kapcsán azonban kiolvasható a közvetlen képviselet elvének elismerése.

A Magyar Királyság területén a 18. század végén elkezdődött a perbeli képviselet szakosodásának folyamata. Ebben az időszakban fogadták el az ügyvédi tevékenység gyakorlására vonatkozó első átfogó jogszabályokat, amelyek értelmében az ügyvédi szakma egyre inkább a jogvégzett személyek kizárólagos tevékenységi területe lett. Számos jogszabály foglalkozott a meghatalmazások és az ügyvédvalló levelek formai követelményeivel. Ezzel szemben a román fejedelemségek területén a perbeli képviselet professzionalizálódásának folyamata jóval később, csak a 19. század közepén kezdődött el, a Calimach-törvénykönyv elfogadása után.

19. század eleji kodifikációk

A magánjogi kodifikáció a román fejedelemségekben – pontosabban Moldvában – már a 19. század elején megvalósult. Az 1817-ben elfogadott Calimach törvénykönyv, a fő inspirációs forrásának számító Optk. mintájára szabályozta az ügyleti képviselet alapvető formáját jelentő megbízást (meghatalmazási szerződés), de különös szabályokat is megállapított a kereskedelmi megbízásokra. A megbízás, az Optk. szabályaihoz hasonlóan, főszabály szerint ingyenes szerződés volt, de a felek megállapodása alapján

díjazással is járhatott. Általa közvetlenül a képviselt szerzett jogokat és kötelezettségeket (közvetlen képviselet), nem volt alakisághoz kötve az érvényessége, és bármilyen ügy ellátására vonatkozhatott. Amennyiben a megbízott túllépte megbízásának határait, a megbízónak lehetősége volt jóváhagyni az így kötött jogügyletet; ellenkező esetben vizsgálni kellett, hogy a hatáskör túllépése szükséges volt-e. Ha sem a megbízó nem hagyta jóvá a megbízott tevékenységét, sem a túllépés nem volt indokolt, a megbízott személyesen felelt az okozott kárért. Sajátos megoldásként említhető, hogy az ingyenes megbízás visszterhessé alakulhatott, ha a megbízott a teljesítés során kárt szenvedett. A felek jogaira és kötelezettségeire, illetve a megbízás megszűnésére vonatkozó szabályok alapvetően a római jogból ismert megoldásokat tükrözték.

Itt párhuzam vonható az Optk. magyar jogra gyakorolt hatásával. Magyarországon és Erdélyben a Optk. közvetlenül épült be a jogrendszerbe, igaz előbbi esetében csak átmeneti jelleggel, Erdélyben viszont 90 évig maradt hatályban. Oktrojált jellege ellenére, az általa biztosított jogbiztonság és a hagyományos magyar kötelmi joghoz képest modernebbnek számító megoldásai hatást gyakoroltak a magyar magánjogra, szabályait hatályon kívül helyezése után is hivatkozták a bírósági határozatokban. Ezzel szemben a Calimach-törvénykönyv – legalábbis a képviseletet érintő kérdésekben – nem gyakorolt számottevő hatást a későbbi jogalkotásokra, csupán néhány fogalomhasználat vezethető vissza rá. A moldvai Calimach törvénykönyv szabályai alapelvi szinten nem különböztek az Optk. rendelkezéseitől, csak néhány részletszabályban tértek el, például a megbízás határainak túllépése esetén a szükségesség vizsgálatában, vagy a kereskedelmi képviseletre vonatkozó külön szabályok tekintetében.

1818-ban Havasalföldön is új törvénykönyvet fogadtak el. Ez – a moldvaitól eltérően – egy általános, minden jogágra kiterjedő kódex volt. A Caragea törvénykönyv szintén csak a megbízást szabályozta az ügyleti képviselet formái közül. Sajátossága, hogy ugyanabban a törvénykönyvben szabályozta a polgári jogi és a perbeli megbízást is. A megbízás szintén közvetlen képviseletet valósított meg, amely azonban elsősorban az ügyletkötésre és az ügylet teljesítésével kapcsolatos cselekményekre vonatkozott. Szabályai – összehasonlítva a Calimach törvénykönyvvel – sokkal kezdetlegesebbek: nem rendelkezik például arról, hogy a megbízás ingyenes vagy visszterhes jogügylet, mely ügyekhez szükséges különös megbízás, mi történik a megbízás határain túllépő jogügyletekkel, illetve megszüntetheti-e a megbízó egyoldalúan a szerződést. Néhány rendelkezése mai szemmel nézve nem tűnik méltányosnak a megbízóra nézve – például

a megbízó kamatostól kellett visszafizetnie a megbízással járó költségeket, és a megbízás megkezdése után nem adhatott új instrukciókat.

Magyarországon az ügyleti képviselet szabályozásának körében még az Optk. hatályba lépése előtt született jogszabály a közvetett képviselet tipikus formájának számító bizományi szerződésről, a kereskedőkről szóló 1840-es XVI. törvénycikkben. Kiemelendő, hogy a bizomány visszterhes szerződésnek minősült, csak áruk eladására vonatkozhatott, és a bizományos – ellenkező kikötés hiányában – a szerződés teljesítéséért is felelt (*star del credere*), ugyanakkor törvényes zálogjoga volt az áruk felett a megbízóval szembeni követelései erejéig. Bár teljesen más történelmi kontextusban, Havasalföldön is éppen 1840-ben került először szabályozásra a bizományi szerződés, az első román kereskedelmi törvénykönyvben. A törvénykönyv elfogadásának apropója a kereskedelmi igények mellett a két román fejedelemség egyesülését előkészítő folyamat volt. Az 1840-es román kereskedelmi törvénykönyv lényegében a francia kereskedelmi törvénykönyv bizományra vonatkozó szabályainak fordítása volt, és nem tekinthető átfogó szabályozásnak. A törvénykönyv igyekezett elkülöníteni a megbízást a bizománytól annak alapján, hogy a bizományos a megbízó nevében jár-e el vagy sem, de a részletszabályok tekintetében szinte kizárólag a bizományos előjogait rögzítette.

3. Modern polgári és kereskedelmi törvénykönyvek és kodifikációs kísérletek

A román fejedelemségekben sem a Calimach sem a Caragea törvénykönyv képviseleti szabályai nem gyakoroltak komolyabb hatást az azt követő jogfejlődésre, ami annak is köszönhető, hogy a két fejedelemség egyesülése után tudatosan szakítottak a korábbi jogi hagyományokkal, és a francia jogszabályok átvételét tekintették a jogi reformok kulcsának. Az Egyesült Fejedelemségek közös polgári törvénykönyve, az 1864-es RPtk., lényegében a francia *Code civil* némileg módosított fordítása volt és hűen követte ennek szabályozási módszerét a képviselet terén: nem tartalmazott általános szabályokat a képviseletre, a képviseletet a megbízás keretében szabályozta, amelyet aztán más képviseleti tényállásokra is analóg módon alkalmaztak. A képviselet általános elveit így a szakirodalom vezette le a megbízás szabályaiból. Noha alapjaiban a francia kódexet követte, bizonyos részletszabályok tekintetében több ponton eltért tőle, gyakran az olasz Polgári Törvénykönyv rendelkezéseit részesítve előnyben.

Az 1864-es RPtk. rendszerében a megbízást főszabály szerint ingyenes szerződésnek minősült, amelytől a felek közös akarattal eltérhettek. A törvénykönyv

elvont, absztrakt jellege miatt számos alapvető tételt a szakirodalom és a bírósági gyakorlat dolgozott ki, túlnyomórészt a francia jog megoldásait követve. Bár a törvénykönyv szövegéből nem következett, a szakirodalom álláspont szerint a megbízás kizárólag ügyletkötésre irányulhatott – ez jelentette a határvonalat a munkaszerződéssel és a vállalkozási szerződéssel szemben. Ugyancsak kialakult az az elv, hogy ha a célzott jogügylet formaköteles, akkor ugyanilyen formai követelmények vonatkoznak a megbízásra és a meghatalmazásra is. A szakirodalom foglalkozott annak kérdésével is, hogy lehet-e korlátozottan cselekvőképes személy megbízott. A törvény eredeti szándékától eltérően végül az a nézet alakult ki, hogy a megbízottnak minden esetben teljes cselekvőképességgel kell rendelkeznie. A megbízás határainak túllépése esetén lehetőséget biztosított a megbízó részéről történő jóváhagyásra. Ennek elmaradása esetén a megbízott deliktuális alapon felelt a harmadik személlyel szemben. Ha a jóhiszemű harmadik fél joggal hihette, hogy képviselővel kötött szerződést, választása szerint akár a feltételezett képviselt ellen is felléphetett. Ezt az elvet is a jogtudomány dolgozta ki, amely később a bírói gyakorlatban is megjelent. A jogok és kötelezettségek körében a törvény a megbízással klasszikusan összefüggő kötelezettségeket szabályozta. A megbízott által elszenvedett károk tekintetében a jogszabály alapján minden, a megbízás teljesítése során keletkezett kárt meg kellett téríteni – ez szintén a francia jogban gyökerező megközelítés. Felismerve a szabály lehetséges visszásságát, a román jogban is végül az az álláspont szilárdult meg, hogy a kárnak összefüggésben kell állnia a megbízás teljesítésével. A román jogban, szintén a francia jogi mintának és szintén a szakirodalom és bírói gyakorlat jogfejlesztő hatásainak köszönhetően, elismerést nyert a képviselet nélküli megbízás fogalma is, amely lehetővé tette a polgári viszonyokban is a közvetett képviselet megvalósulását. Ez az ún. *prête-nom* szerződés.

Az 1887-es RKtk. elfogadásával Románia fenntartotta az ügyleti képviselet kettős szabályozásának rendszerét: a polgári jogi megbízásra továbbra is az RPtk., míg a kereskedelmi megbízásra elsősorban az RKtk. rendelkezései voltak irányadók, kiegészítő jelleggel alkalmazva az RPtk. szabályait. A megbízás – akár polgári, akár kereskedelmi jogviszonyban jött létre – képviseleti joggal vagy anélkül is járhatott. Az 1887-es RKtk. részletesen szabályozta a kereskedelmi megbízást, mint a közvetlen képviselet formáját. A kereskedelmi megbízás főszabály szerint visszterhes szerződés volt, a megbízott szélesebb mozgástérrel rendelkezett és a kereskedelmi gyakorlat igényei szerinti kötelezettségek hárultak rá. Külön rendelkezések vonatkoztak a cégvezetőkre (ügyvezetőkre), akik sajátos, vegyes természetű jogviszonyban álltak a társasággal:

megbízáson alapuló, de törvényi kötelezettségekkel kiegészített szerepkörben. A bizomány jogintézménye részletes jogszabályi kereteket kapott, amely jelentősen túlmutatott az 1840-es RKtk. szabályain, jobban igazodva a gyakorlati követelményekhez. A bizomány visszterhes szerződésnek minősül, amely bármilyen jogügylet tárgyát képezhette. A bizományos különös előjogot élvezett a rábízott vagyontárgyak és pénzeszközök tekintetében. A szerződés teljesítéséért – *star del credere* felelősség – főszabály szerint nem terhelte, ilyen kötelezettséget kizárólag külön díjazás ellenében vállalhatott. Az eladási bizomány (*consignație*) speciális formáját külön jogszabály rendezte; ez csupán ingó dolgok és áruk értékesítésére irányult, valamint az írásbeli alak követelménye annak bizonyíthatóságát szolgálta.

Magyarországon a 19. század során a polgári jog kodifikációja – szemben az összehasonlított román államalakulatok gyakorlatával – nem valósult meg, és az Optk. rövid ideig tartó alkalmazásától eltekintve általánosságban a régi szokásjogon alapuló magánjog volt érvényben. A kodifikáció kérdése 1848-től kezdődően időről időre napirendre kerül, azonban csak a 20. század elején jelentek meg az első törvénykönyvtervezetek. A kereskedelmi viszonyokat már 1875-ben egységes jogszabály, a Kt. szabályozta, amely kifejezetten német jogi hatást tükrözött. E törvény tartalmazta a kereskedelmi képviselet különböző formáit: cégvezetést, üzletvezetést, valamint a kereskedelmi meghatalmazást. Míg a cégvezetés és üzletvezetés elsősorban társasági jogi kategóriák, addig a kereskedelmi megbízás klasszikus ügyleti képviseletként funkcionált. A Kt. kereskedelmi meghatalmazottja elsősorban az 1887-es RKtk. kereskedelmi megbízottjával állítható párhuzamba. Mindkettő esetében közvetlen képviselet valósult meg, azonban lényeges különbség, hogy míg előbbi a társaság alkalmazottja volt, utóbbi esetében ilyen kötöttség nem volt szükségszerű. A Kt. a vélelmezett képviselet két esetét is szabályozta, amelyek későbbi törvényhozásokban is visszaköszöntek. A román jogban hasonló rendelkezéseket csak a Calimach-kódex tartalmazott, a későbbi jogalkotások egyike sem. A bizományt – a közvetett képviselet jellegzetes példájaként – a Kt. szabályozta, a korabeli szakirodalom pedig a megbízás egyik típusaként értelmezte. Semmi sem zárta ki a közvetett képviselet polgári jogi alkalmazását, viszont a megbízás szabályainak analóg alkalmazásával. A román szakirodalommal ellentétben a magyar jogban nem dolgozták ki az ún. *prête-nom* szerződés elméleti alapjait, alkalmazására azonban így is sor kerülhetett. A Kt. alapján a bizomány lehetett ingyenes vagy visszterhes, a bizományos főszabály szerint nem felelt a szerződés teljesítéséért (*star del credere*), kivéve, ha ezt kifejezetten vállalta. A

bizományos zálogjoga a birtokában lévő bizományi árukra a Kt. alapján is fennállt. E rendelkezések tekintetében a Kt. és az 1887-es RKtk. konvergenciát mutattak.

A 20. század elején Magyarországon is megkezdődtek a polgári kodifikáció munkálatai, amelyek az éppen hatályba lépett német polgári törvénykönyv (1896) és a pandektajogtudomány hatását mutatták. A képviselet szabályozásában ez a hatás abban is megmutatkozott, hogy a törvénytervezetek általános szabályokat tartalmaztak a képviseletre, amelyek minden képviseleti formára alkalmazandók voltak. Ezeken belül külön rész foglalkozott az ügyleti képviselettel és külön fejezetben szabályozta az ügyleti képviselet elsődleges formájának számító megbízást. Ez a megoldás a francia és az azt másoló román joghoz képest átláthatóbb, modernebb megoldásnak számított, amely a későbbiekben elterjedt a legtöbb európai jogrendszerben. A román joggal ellentétben tehát a törvénytervezetek a meghatalmazást jogszabályi szinten is elkülönítették a megbízástól.

Sajátos módon a törvénytervezetek szabályozták közvetett képviselet akaratlan formáját, amelyet megkülönböztettek a bizománytól, a közvetett képviselet szándékos formájától. A román joggal ellentétben a törvénytervezetek megállapították, hogy akár korlátozottan cselekvőképes személy is lehetett képviselő, amely a magyar jogban alapelv szintjén rögzült. Alakiságok tekintetében a törvénytervezet sem a meghatalmazás, sem a megbízásra nem írt elő semmilyen formai követelményt. A képviselet jog hiányában vagy határainak túllépésével kötött szerződés esetében a törvénytervezetek is lehetőséget biztosítottak a megbízónak a szerződés jóváhagyására. Amennyiben ez nem történt meg a jóhiszemű harmadik személy akár a megbízás teljesítését is kérhette az álképviselőtől. Ezt a képviselő ún. „hallgatólagos garancia-ígéret”-ére vezették vissza, amely alapján az álképviselő szerződéses felelősség szabályai alapján felelt a jóhiszemű harmadik féllel szemben. A tervezetek sajátos szabálya, miszerint az álképviselővel szerződő személy a függő jogi helyzet feloldása céljából nyilatkozattételre szólíthatta fel az álképviseltet. Ezt a későbbi magyar jog nem vitte tovább, ellenben hasonló rendelkezést találunk a 2011-es RPtk.-ban. Mai szemmel nézve is egészen előre mutató rendelkezésnek minősíthető a tervezetek azon megoldása, mely a jogosulatlan rendelkezés szabályait (valaki úgy ad el egy dolgot, hogy az adásvétel pillanatában nem tulajdonosa) a képviselet általános szabályai között helyezte el, rámutatva arra, hogy ebben az esetben az álképviselethez hasonló tényállás valósul meg. Ezt *de plano* nem tekintették semmisnek, hanem a tulajdonos jóváhagyásától tették függővé. Ezzel szemben az 1864-es RPtk. megkövetelte, hogy az eladó a dolog tulajdonosa is legyen, ellenkező esetben semmisnek minősítette az

adásvételt. Egyébiránt a hatályos RPtk. is kifejezett jogszabályt tartalmaz a jogosulatlan rendelkezésre, „más dolgának eladása” megnevezés alatt, viszont az adásvétel szabályai között.

A megbízás tekintetében a törvénytervezetek követték a német polgári jog felfogását, mely szerint a megbízás bármilyen ügy ellátására vonatkozhatott és mint szubszidiárius szerződés, tárgya minden olyan más nevében történő eljárás vagy cselekmény, amely nem minősül munka vagy vállalkozási szerződésnek. Nem követték viszont a BGB azon tételét, mely szerint a megbízás csakis ingyenes lehet, hanem az ingyenesség csak főszabály, amelytől el lehetett térni. Jogok és kötelezettségek tekintetében alapvetően a megbízással általában összefüggő következményeket rögzítették. Ezek közül kiemelendő a megbízott kártalanítására vonatkozó kötelezettség, amely vitatéma volt a tervezetek kapcsán. Végül arra az álláspontra jutottak, hogy a kár a megbízás teljesítésével okozati összefüggésben legyen. A román jogban szintén ez az elv rögzült, holott az 1864-es RPtk. szabályaiból a *Code civil* teljes kártérítési elve[465] volt kiolvasható. Végül pedig szükséges utalnunk arra, hogy az általánosan bevett gyakorlattal ellentétben, amely szerint úgy a megbízó, mint a megbízott halála megszünteti a megbízást, a törvénytervezetekben a megbízó halála csak kétség esetén szüntette meg a megbízást.

Magyarország első Polgári törvénykönyve, az 1959-es Ptk., kilóg a 20. században elfogadott törvénykönyvek sorából, hiszen az összehasonlított jogrendszerekben ez az egyedüli, amelyik az államszocializmus idején került elfogadásra. Az 1959-es Ptk. azonban nem szakított teljes mértékben a múlttal és igyekezett a polgári jog klasszikus értékeit, a szocialista ideológiával összeegyeztethető alapelveket, illetve a 20. század eleji törvénykönyvtervezetek eredményeit hasznosítani. Ez megmutatkozott a képviselet szabályozásán, amely alapjaiban az Mtj. struktúráját követte: a kötelmek általános szabályai között helyet kaptak a képviseletre vonatkozó szabályok, a különös szerződések között pedig szabályozta a megbízást, illetve a korábban Kt.-ban elhelyezett bizományt és szállítmányozást. Alkotói tudatosan törekedtek a kazuisztikus, részletező szabályozás elkerülésére, így az Mtj.-hez képest a képviseletre vonatkozó szabályok terjedelme jelentősen lecsökkent, absztraktabbak lettek. A képviseletre vonatkozó lényegesebb változtatások között kiemelendő a meghatalmazás formakötelességének előírása (a célzott jogügyletre előírt alakiságok betartása), szigorított az érdekellentétre vonatkozó

[465] Vagyis a megbízó köteles volt kártéríteni a megbízottat a teljesítés során érő kárért.

szabályokon, az álképviselet esetén elhagyta az Mtj. vitatható megoldását, amely lehetővé tette, hogy a jóhiszemű harmadik személy az álképviselőtől a szerződés teljesítését kérje. A megbízás tekintetében számottevő változás az Mtj.-hez képest a megbízás főszabály szerint visszterhessége, a megbízott felelősségének függetlenítése a visszterhes jellegtől, a helyettesítés kérdéskörének részletes szabályozása, megbízottnak zálogjogának előírása és a felmondás kizárásának vagy korlátozásának szigorítása. A bizomány és szállítmányozással kapcsolatban kiemelendő, hogy a Kt. hatályon kívül helyezése miatt átemeleték ezeket a szerződéseket a Ptk.-ba, bár az államszocializmus korában ezek alkalmazása csekély volt, csak a külkereskedelmi vállalatok tevékenysége során használták.

Magyarországon tehát az 1959-es Ptk.-tól kezdődően az ügyleti képviselet közvetlen és közvetett formái is a polgári törvénykönyvben kaptak helyet, szemben Romániával, ahol egészen az RPtk. hatályba lépéséig, az ügyleti képviselet különböző formái a polgári és kereskedelmi törvénykönyvekben szóródtak szét. További kiemelendő különbség, hogy az 1864-es RPtk. nem tartalmazott a képviseletre vonatkozó általános szabályokat, a képviselet általános szabályait a megbízás szabályaiból közvetve vonta le a gyakorlat és a szakirodalom. Ezzel szemben a magyar jog a 20. század eleji törvénytervezetektől kezdődően konstansan szabályozza általános jelleggel a képviseletet és különös szerződések között a közvetlen és a közvetett képviselet formáit.

Az ügyleti képviselet legfőbb formája mindkét jogrendszerben a megbízás volt, amely nem jár viszont minden esetben képviselettel, mint ahogy a meghatalmazás sem kapcsolódott szükségszerűen a megbízáshoz. Fontos különbség, hogy az 1864-es RPtk.-tól kezdődően a román jogban a megbízás csak ügyletkötésre vonatkozhatott, míg a magyar jogban hagyományosan bármilyen ügy ellátása képezhette a megbízás tárgyát. Mindkét jogrendszerben a meghatalmazás egyoldalú jogügyletnek minősült, amely képviseleti jogot biztosított, de nem keletkeztetett kötelezettséget a képviselő részére. A közvetlen képviseletet megvalósító szerződések között mindkét jogrendszerben a bizomány volt a fő szerződéstípus, amelynek altípusa vagy altípusai is külön szabályozásnak örvendtek. A magyar jogban ez hagyományosan a szállítmányozási szerződés, a román jogban a szállítmányozás mellett, az eladási bizomány is külön szabályozásnak örvendett.

3. ÜGYLETI KÉPVISELET A HATÁLYOS MAGYAR ÉS ROMÁN JOGBAN

3.1. Az ügyleti képviselet általános szabályai

3.1.1. Az ügyleti képviselet általános szabályai a hatályos magyar jogban

A 2014. március 15-én hatályba lépő magyar Ptk., ahogyan arra a törvénykönyv indoklásában is rámutattak, a hatályos jogból indult ki és csak ott és annyiban kívánt változtatni, ahol és amennyiben az aktuális gazdasági és társadalmi viszonyok követelményei szerint szükségesnek mutatkozott. Ahol csak lehetséges volt fenn kívánták tartani az 1959-es Ptk. rendelkezéseit, kiegészítve a kodifikációra megérett felsőbírósági gyakorlattal és integrálva az egyes külön törvényekben található rendelkezéseket.[466] Fenntartották ugyanakkor az 1959-es Ptk. kazuisztikát kerülő szemléletét is, így a szabályozás nem tartalmaz tantételeket és fogalom-meghatározásokat, hanem a normaalkotást helyezi előtérbe az elméleti konstrukciókkal szemben.[467]

A Ptk. kiemeli a szerződési jogból a valamennyi kötelemre vonatkozó normákat – köztük a képviseletet is[468] – és azokat a kötelmi jog könyv elején, önálló részben helyezi el.[469] A képviseletre vonatkozó szabályok, amelyek az 1959. évi. Ptk.-ban a szerződések általános szabályai között kaptak helyet, átkerültek tehát a kötelmek közös szabályai közé [VI. könyv (Kötelmi jog), Első rész (A kötelmek közös szabályai), I. Cím (általános rendelkezések), III. fejezet (A képviselet)].

Az 1959-es Ptk. képviseletre vonatkozó legtöbb rendelkezése némi szövegszerű pontosítással átkerült a Ptk.-ba, viszont a joganyag elrendezése szerkezetileg egységesebb és átláthatóbb lett. Az általános képviseleti szabályokat követően a törvénykönyv az ügyleti képviselet[470] egyes különös rendelkezéseit rögzíti, végül a képviselet speciális eseteit (vélelmezett képviselet, ügyeinek vitelében akadályozott személy képviselete, eseti gondnokság) rendezi.

---

[466] Lásd a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi VI. törvény (T/7971. számú törvényjavaslat) indoklása (a továbbiakban Ptk. indoklás), https://www.parlament.hu/irom39/07971/07971.pdf (2025. március 18-i letöltés), 370.
[467] Ptk. indoklás, *i.m.* 373.
[468] Jognyilatkozat, elévülés, többalanyú kötelmek, kötelmek teljesítése.
[469] VÉKÁS Lajos, *Bevezetés.* In: VÉKÁS Lajos, GÁRDOS Péter (szerk.), A *Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*, Wolters Kluwer, Budapest, 2013, 25.
[470] Terminológia változás, hogy a törvénykönyv immáron kifejezetten használja az „ügyleti képviselet" fogalmát. Az 1959-es Ptk. az ügyleti képviseletre vonatkozó résznek a „meghatalmazás" elnevezést adta.

A törvénykönyv a képviseletre vonatkozó általános szabályok között jelöli meg a képviselet *lehetséges forrásait,* amelyek változatlanul a jogszabály, bírósági vagy hatósági határozat, létesítő okirat, meghatalmazás[471] [6:11. § (2) bekezdés]. Ez csak annyiban változtatás az 1959-es Ptk.-hoz képest, hogy utóbbi a képviselet forrásait a meghatalmazás kapcsán sorolta fel.

A 6:12. § megfeleltethető rendelkezést nem tartalmazott az 1959-es Ptk. Ez alapján „*A képviselő jogkörének korlátozása* jóhiszemű harmadik személlyel szemben hatálytalan, ha e törvény eltérően nem rendelkezik". A rendelkezés célja a harmadik személyek és a forgalom biztonságának védelme, a képviseletből eredő kockázatok csökkentése által. Gyakori ugyanis, hogy a képviselt az eredetileg szélesebb terjedelmű meghatalmazást később korlátozni kívánja. A szabály alapján tehát a képviseleti jognak csak az a korlátozása minősül harmadik személyekkel szemben hatályosnak, amelyről a harmadik személy tudott vagy kellő gondosság mellett tudnia kellett volna.[472] A kellő gondosság mértékére vonatkozóan nincs és nem is lehet általános szabályt felállítani, ezt esetről-esetre kell megvizsgálni. A harmadik személy nem bízhat minden esetben az egyébként jogszerűen korlátozott képviseleti jog teljességében, a tudakozódás hiánya a jóhiszeműségét kérdőjelezi meg, amely végső soron a jogi védelem megvonását is eredményezheti.[473] Fontos pontosítani, hogy a képviselt és a képviselő közötti belső viszonyban a korlátozás érvényes és köti a képviselőt. Ha a képviselő átlépi a korlátozás

[471] A hatályba nem lépő Polgári törvénykönyvről szóló 2009. évi CXX. törvényben, illetve a Kodifikációs Szerkesztő Bizottság által közzétett *Szakértői Javaslatban* változtatni kívántak az ügyleti képviselet keletkezését illetően. A tervezet és a javaslat rendszerében az ügyleti képviselet létrejöttéhez a képviselt és a képviselő megállapodása szükséges, azaz szerződéses formát feltételez, ehhez képest a meghatalmazást nem az ügyleti képviseleti jogot létesítő, hanem azt csupán a harmadik személyek vagy a hatóság irányában tanúsító jogi aktusnak tekinti. Ezt azzal indokolták, hogy ez a megfogalmazás jobban kifejezésre juttatja azt, hogy a képviselet létrejöttéhez a képviselő elfogadó nyilatkozatára is szükség van. Nehezen igazolható ugyanis a hatályos jogban az a megkülönböztetés, amely szerint a (tipikus esetben megbízási) szerződésre és a képviselő kötelezettségvállalására csak az ügy ellátásához van szükség, a képviseleti jogot viszont egy ettől függetlennek tételezett egyoldalú nyilatkozat (a meghatalmazás) teremti meg. A meghatalmazás a tervezet és a Szakértői Javaslat alapján is egyoldalú címzett jogügylet maradt, amely viszont nem az ügyleti képviseleti jogot létesítő jogügylet, hanem azt a harmadik személyek vagy a hatóság irányában tanúsító jogi aktus. Abból kiindulva, hogy az ügyleti képviselet döntő többségben a megbízáshoz kapcsolódik, a meghatalmazás szabályai között utaltak arra is, hogy amennyiben a megbízás teljesítéséhez szerződés kötése vagy más jognyilatkozat tétele szükséges, a megbízás a meghatalmazást is magába foglalja. Ez természetesen nem zárja ki, hogy a megbízó ilyen esetben is meghatalmazást adjon. Végül a Parlament által elfogadott tervezet nem módosított a meghatalmazás koncepcióján. Lásd. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2009. évi CXX. törvény (T/5949. számú törvényjavaslat) indokolása (a továbbiakban 2009. évi CXX. törvény indoklása), tanulmányozva az Orac Kiadó Jogkódex szolgáltatásán keresztül, 5:58. §-hoz fűzött indoklás; VÉKÁS, *Szakértői Javaslat…*, *i.m.* 770-771.

[472] 2009. évi CXX. törvény indoklása, 5:62. §-hoz fűzött indoklás; VÉKÁS, *Szerződési jog…, i.m.* 59.

[473] LESZKOVEN *i.m.*, 1380.

által meghatározott kereteket, a külső jogviszonyban ennek nem lesz hatása, viszont a képviselttel szemben a képviselő felelősséggel tartozhat jogsértő magatartásáért.[474]

A 6:12. §-ban szereplő tételt a jogi személyek esetén a Ptk. 3:31. §-a külön is kimondja[475]. A jogi személyek törvényes képviselőinek (vezető tisztségviselőinek) képviseleti joga olyan adat, amely a nyilvánosság számára elérhető, közhiteles nyilvántartásban szerepel. Ennek megfelelően a közhitelesség elve megköveteli, hogy a nyilvántartásban bejegyzett képviselő képviseleti jogát harmadik, jóhiszemű személyekkel szemben ne lehessen korlátozni. A. 3:31. § terjedelme csak a jogi személyek nyilvántartásába bejegyzett képviselőire vonatkozik, a tétel azonban a képviseleti jog bármely jogterületen történő megnyilvánulására érvényes, nem csak a kötelmi jog vagy a polgári jog területére.[476]

A Ptk. feloldja az 1959-es Ptk. *érdekellentétre* vonatkozó abszolút tiltását [1959-es Ptk. 221. § (3) bek.], lehetővé téve érdekellentét esetén is a képviselő eljárását, azonban megtámadási jogot biztosít a képviselt számára, ha a képviseleti jog alapításakor az érdekellentétről nem tudott.[477] Az 1959-es Ptk.-hoz hasonlóan a hatályos Ptk.-sem határozza meg mit ért érdekellentét alatt,[478] viszont két érdekellentéti vélelmet állít fel: amikor a képviselő az ellenérdekű fél (önszerződés) vagy annak képviselője [6:13. §]. A

---

[474] KISFALUDI András, *A kötelmek közös szabályai. Általános rendelkezések.* In: WELLMANN György (szerk.), *Polgári jog. Kommentár a gyakorlat számára,* Orac Kiadó, Budapest, 2024, elektronikus kiadvány, a 6:12. §-hot fűzött kommentár.

[475] „A jogi személynek a jogi személyek nyilvántartásába bejegyzett képviselője képviseleti jogának korlátozása és nyilatkozatának feltételhez vagy jóváhagyáshoz kötése harmadik személyekkel szemben nem hatályos, kivéve, ha a harmadik személy a korlátozásról vagy a feltétel bekövetkeztének vagy a jóváhagyásnak a szükségességéről és annak hiányáról tudott vagy tudnia kellett volna."

[476] KISFALUDI *i.m.,* a 6:12. §-hot fűzött kommentár.

[477] A 2009. évi CXX. törvényben még problematikusnak minősítették a képviselő eljárását összeférhetetlenség esetén főként az adásvétel kapcsán és nem látták követendőnek az Európai Alapelvek 3:205. cikkelyét, amely lehetővé tette a képviselő eljárását érdekellentét esetében is, ha a felek ehhez hozzájárultak. Így fenntartották volna az 1959-es Ptk. tiltását. Lásd. 2009. évi CXX. törvény indoklása, 5:60. §-hoz fűzött indoklás. A Szakértői Javaslat szintén nem tette lehetővé a képviselő eljárását ezekben az esetekben, de felfogása szerint a norma diszpozitív, így megengedi az eltérést. VÉKÁS, *Szakértői Javaslat… i.m.* 772.

[478] Leszkoven László szerint a szabályozás módszere vitatható, mivel már az 1959-es Ptk. esetében is viták övezték az ellentétes érdek fogalmát, amelyet végül a bírói gyakorlatnak kellett értelmeznie. A jogalkotó hallgatásából arra lehet következtetni, hogy az érdekellentét fogalmát továbbra sem kívánja normatív módon meghatározni, és az ellentétes érdek körülírását ismét az ítélkezési gyakorlatra bízza. Ez, ugyan elősegíti a rugalmas, fejlődő jogértelmezést, de egyúttal fokozza a jogbizonytalanságot is. Lásd. LESZKOVEN *i.m.* 1381. Az ellentétes érdek kérdéskörét a törvényes képviselet kapcsán Kúria is elemezte. A Kfv.37146/2021/7. számú precedensképes határozatában megállapította, hogy a kiskorú gyermek és az őt képviselő szülője közötti érdekellentét fennállása tartalmi vizsgálatot igényel, azt nem lehet pusztán formai okok alapján megítélni. Ha a szülő az ingatlana tulajdonjogát kiskorú gyermekének a saját maga javára visszatartott haszonélvezeti joggal terhelten ajándékozza el, akkor önmagában e teherre figyelemmel nem áll fenn érdekellentét az ajándékozó szülő és a megajándékozott kiskorú gyermeke között. Nem jelent érdekellentétet a családtagok között, ingyenes, tehermentes ajándékozás esetén pusztán az sem, hogy a szülő az ajándékozási szerződés mindkét oldalán, így ajándékozóként és a megajándékozott kiskorú törvényes képviselőjeként is részt vesz.

szakirodalomban rámutattak arra, hogy a rendelkezés nem problémamentes. Egyrészt a megtámadás alapjává kizárólag a képviselő és a képviselt közötti belső viszonyban megjelenő érdekellentétet teszi. Ez nem minden esetben felismerhető a harmadik személyek számára, mégis a sikeres megtámadás hatással lesz az ő helyzetükre is. Mivel a sikeres megtámadás nem magát a képviseleti jogot kérdőjelezi meg, hanem a képviselő által tett nyilatkozat érvényességét, így a szerződő harmadik személy még az álképviselet szabályai [6:14. §] szerint sem kérhet kárpótlást az érvénytelenség miatt.[479] A jogi személlyel szerződő harmadik fél rendszerint nincs abban a helyzetben, hogy felismerje a jogi személy és annak képviselője között fennálló valódi érdekellentétet. A szakirodalomban rámutattak, hogy a Ptk. 6:13. § jelenlegi szabályozása nem biztosít kellő védelmet a jóhiszemű harmadik személy számára arra az esetre, ha a megtámadás sikerrel jár, vagyis a bíróság a jognyilatkozatot (szerződést) érvénytelennek minősíti.[480]

Másrészt, a szabályozás kötelmi jogi viszonyban és nem feltétlenül szerződési viszonyban gondolkodik. Így, az érdekellentét fennállása nem kizárólag akkor merülhet fel, ha a képviselő a másik szerződő fél pozíciójában jelenik meg, hanem akkor is, ha a szerződéses pozíción kívül, ugyanakkor a kötelmi jogviszonyhoz vagy az általa tett jognyilatkozathoz kapcsolódóan rendelkezik a képviseltével ellentétes érdekkel (például az adós képviselője és a kezes fogalmilag ellentétesen érdekeltek).[481] További problémát jelent az is, hogy a jogszabály a vélelem jogi eszközével él, amely megdönthető, így még egyértelmű érdekellentét esetén is elegendő lehet egy egyszerű jognyilatkozat a helyzet rendezésére. Ez viszont visszaélésekre adhat lehetőséget, és veszélyeztetheti a képviselet tisztaságát.[482]

A megtámadhatóság szankciója érdekellentét esetén szintén új szankció a magyar jogban (az 1959-es az érvénytelenség formája felől tételesen nem nyilatkozott). A jognyilatkozat megtámadhatóságának lehetővé tétele a korábbi szabályozáshoz képest

[479] KISFALUDI *i.m.,* a 6:13. §-hot fűzött kommentár.
[480] TÖRÖK Tamás, *Az érdekellentét, az álképviselet, a vélelmezett képviselet és a látszaton alapuló képviselet*, Gazdaság és Jog, 2020/1. szám, 3. A szerző szerint olyan jogi megoldásra lenne szükség, amely hatékonyan garantálja a jóhiszemű harmadik személy védelmét. A jogvédelem kizárólag azokat a harmadik személyeket illetné meg, akik a szerződéskötéskor nem voltak tisztában a képviselő és a képviselt közötti érdekellentét fennállásával.
[481] LESZKOVEN *i.m.* 1381. A főkötelezett/adós mellékkötelezett/kezes ugyanazon személy által történő képviselete kapcsán lásd PARTI Tamás, *Fő- és mellékkötelezetti érdekviszonyok a képviselet tükrében*, Gazdaság és Jog, 2014/6. szám, 11-14. Parti szerint a bírói gyakorlat – összhangban a jogszabályi előírásokkal – nem tekinti jogszabályba ütközőnek, ha a fő- és mellékkötelezett, illetve az adós és a kezes képviseletét ugyanaz a személy látja el. Ugyanakkor előfordulhat, hogy a szerződéskötés – a képviseleti helyzettől függetlenül – mégis sérti a jó erkölcsöt. *Uo.* 13.
[482] LESZKOVEN *i.m.* 1382.

tágabb keretek között biztosítja a képviselő eljárásának vitatását, ugyanakkor megtámadás hiányában a képviselő által tett nyilatkozat változatlanul kifejti joghatásait. A képviselt személy számára így választási lehetőség nyílik: mérlegelheti, hogy a jognyilatkozatot sérelmesnek tekinti-e, és ennek megfelelően él-e a megtámadás jogával.[483] A joggyakorlatban várhatóan elhatárolási nehézségek merülnek fel az érdekellentét vélelmének megdöntésére irányuló magatartások, valamint a megtámadási jogról való lemondást vagy a jognyilatkozat utólagos megerősítését kifejező jogi tények értékelése során. Így például az érdekellentéthez kapcsolódó vélelem megdöntését a jogszabály sem időbeli korláthoz nem köti, sem alaki követelményeket sem ír elő. Ezzel szemben a megtámadási jog gyakorlása kógens rendelkezések által szigorúan szabályozott keretek között történik (Ptk. 6:89. §).[484]

Az *álképviseletre* vonatkozó szabályokat szinte változtatás nélkül megtartotta a Ptk. [6:14. §] és szintén nem minősíti az álképviselő nyilatkozatának jogi sorsát (érvénytelenség, hatálytalanság).[485] Az indoklás szerint erre azért nincs szükség, mert „az álképviselő nyilatkozata szerződési jogi szempontból csak akkor válik relevánssá, ha azt a képviselt személy jóváhagyja. Jóváhagyás hiányában az álképviselő eljárásának csak deliktuális jellegű (azaz kártérítési) következményei vannak", amelyeket a törvénykönyv meghatároz.[486] Nem tartotta azonban fenn a bíróságnak azt a jogát, hogy a jóhiszemű álképviselőt a szerződés megkötéséből eredő kár megtérítése alól mentesítse.[487] A képviselt által történő jóváhagyásra a Ptk. sem időbeli[488], sem pedig formai követelményt nem támaszt, így ez az 1959-es Ptk. gyakorlatának megfelelően elméletileg bármilyen

[483] KISFALUDI *i.m.,* a 6:13. §-hot fűzött kommentár.
[484] LESZKOVEN *i.m.* 1382.
[485] Az 1959-es Ptk.-val kapcsolatos bírói gyakorlat az álképviselő által kötött szerződést létre nem jött szerződésnek kell tekinteni, hiszen az egyik szerződő fél nyilatkozata teljes egészében hiányzik, így a felek között konszenzus sem alakulhatott ki (BH 2005.21.; EBH 2004.1146). Ez az értelmezés fenntartható a Ptk. rendelkezései mellett is. Lásd KISFALUDI *i.m.,* a 6:14. §-hot fűzött kommentár.
[486] A Ptk. rendszerében is helytálló Bíró György azon álláspontja miszerint az álképviselő nem csak a harmadik személy fele felel, hanem bizonyos esetben a „képviselt" irányában is (például jóhírneve sérülése esetén). BÍRÓ *i.m.* 64.
[487] 2009. évi CXX. törvény indoklása, 5:63. §-hoz fűzött indoklás.
[488] A hatályos Ptk. alapján sincs lehetősége a harmadik személynek vagy az álképviselőnek nyilatkozattételre felszólítani a „képviseltet". Az 1959-es Ptk. kapcsán kifejtettük, hogy a harmadik személy beleegyezésétől vagy jóváhagyásától függő szerződés szabályai nem alkalmazhatók az álképviseletre, ugyanis a „képviselt" jóváhagyását sem a jogszabály nem írja elő, sem a felek megállapodása nem tartalmaz ilyesfajta feltételt. Az 1959-es Ptk. kapcsán kialakult joggyakorlat mentén a Ptk. 6:118 §-a már kifejezetten utal arra a követelményre, hogy a jóváhagyást jogszabálynak kell előírnia: „Ha a szerződés hatályosságához jogszabály harmadik személy beleegyezését vagy hatóság jóváhagyását teszi szükségessé, a beleegyezéssel vagy a jóváhagyással a szerződés megkötésének időpontjára visszamenőleg válik hatályossá."

alakban megvalósulhat, akár ráutaló magatartással is.[489] A szakirodalom álláspontja szerint mindkét következtetés felülvizsgálatra szorul.

A jóváhagyás időbeli korlátjával kapcsolatban rámutattak, hogy a jelenlegi szabályozás hiányossága ellentétben áll a jóhiszemű harmadik személy érdekeinek védelmével és szükség lenne olyan törvényi rendelkezésre – hasonlóan az UNIDROIT Alapelvek 2.2.9. (2) bekezdéséhez és a DCFR II-6:111 (3) bekezdéséhez – amely lehetővé teszi, hogy a jóhiszemű harmadik fél ésszerű határidőt tűzhessen ki az álképviselt számára az utólagos jóváhagyó nyilatkozat megtételére. Ha az álképviselt ezt a határidőt elmulasztja, később már nem tehet érvényes jóváhagyó nyilatkozatot.[490]

A jóváhagyás formája tekintetében szükséges utalni a Ptk. 6:6. §-ben szabályozott ún. alaki szinkronszabályra, amely kimondja, hogy amennyiben a jogszabály vagy a felek megállapodása jognyilatkozatra meghatározott alakot rendel, a jognyilatkozat ebben az alakban érvényes. A (2) bekezdés szerint pedig az ilyen jognyilatkozat utólagos megerősítése is ugyanilyen alaki formát kíván. Ez a szabály új jogszabályi rendelkezés, amelyhez korábbi bírói gyakorlat kevéssé kapcsolható. Amennyiben az utólagos jóváhagyást a megerősítés fogalma alá soroljuk, a képviselt jóváhagyása is meghatározott jogügyletre előír alakiságot kell megtartsa.[491]

A jóváhagyás kapcsán itt is utalunk a Kúria 14/2025. számú jogegységi határozatára (Jpe.IV.60.006/2025/12. szám), amelyet az 1959-es Ptk. 221. § értelmezése kapcsán korábban idéztem. Ebben a Kúria megállapította, hogy amennyiben jogszabály a szerződés megkötéséhez alaki követelményként írásba foglalási kötelezettséget ír elő, a szerződő fél helyett ismeretlen személy által aláírt szerződés esetén az álképviselet szabályai nem alkalmazhatók, az alaki hiba nem orvosolható a szerződő fél utólagos jóváhagyásával. A Kúria jogegységi határozatában kifejtettek a Ptk. szabályaira is megfelelően alkalmazandók. Egyébiránt maga a Kúria is utal a határozatban arra, hogy az álképviselet tekintetében a Ptk. megoldása lényegében változatlan.

A *meghatalmazás* a Ptk. rendszerében is egyoldalú, címzett jognyilatkozat, amelyet a képviselőhöz, az érdekelt hatósághoz, bírósághoz vagy a harmadik személyhez

[489] „Az álképviselő nyilatkozatának jóváhagyása nincs alakszerűséghez kötve, a jóváhagyás tehát a képviselt részéről írásban, szóban vagy ráutaló magatartással egyaránt megtörténhet. Ráutaló magatartás lehet például az, ha az álképviselő által kötött szerződést a képviselt magára nézve kötelezőnek ismeri el, és teljesíti az abból eredő kötelezettségeit” (BH 2014.10.303).
[490] TÖRÖK *i.m.* 6.
[491] Vö. LESZKOVEN *i.m.* 1383. Török Tamás álláspontja szerint főszabályként rögzíteni kellene, hogy a teljesítés orvosolja az alaki követelmények megsértését. Ugyanakkor itt is érvényesülnie kellene egy kivételnek: ha a jogszabály minősített okirati formát ír elő, akkor a teljesítés nem pótolhatja az alaki hiányosságot, és az utólagos jóváhagyás is csak minősített okirati formában lenne érvényesen megtehető.

kell, illetve lehet intézni és érvényességéhez olyan alakszerűségek szükségesek, amilyeneket jogszabály a meghatalmazás alapján megtehető jognyilatkozatra előír [6:15. § (1)-(2) bekezdések].[492] A meghatalmazás és képviseleti megbízás elhatárolása tekintetében a Ptk. a korábbi joggyakorlatot emelete törvény erőre, mely szerint, ha a megbízás teljesítéséhez szerződés kötése vagy más jognyilatkozat tétele szükséges, a megbízás a meghatalmazást is magában foglalja. Ezt a szabályt azonban a megbízás és nem a képviselet átalános szabályai között helyezte el végül a jogalkotó [Ptk. 6:274. §].[493] A meghatalmazásra vonatkozó alfejezetbe került át az a szabály, mely szerint cselekvőképes személyt korlátozottan cselekvőképes vagy cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy is képviselhet [6:15. § (5) bekezdés]. Az áthelyezés indokolt volt, hiszen a képviselet többi formáira (törvényes, hatósági, szervezeti) nem volt értelmezhető a korlátozottan cselekvőképes személy eljárásának lehetősége. Ezek esetében kógens szabályok rögzítették, hogy ki lehet képviselő. A jogalkotó szintén fenntartotta az 1959-es Ptk. azon szankcióját, miszerint semmis a meghatalmazás korlátozásának és visszavonásának jogáról való lemondás [6:15. § (4) bekezdés].

Az *általános meghatalmazásra* vonatkozó szabályok külön cikkbe kerültek át. Egyértelművé teszi, hogy mit kell érteni általános meghatalmazás alatt, nevezetesen olyan meghatalmazást, amelyet a képviselt akár határozott, akár pedig határozatlan időre az ügyek előre meg nem határozott körére vonatkozóan ad a képviselőnek. Ugyanakkor szigorított a jogalkotó az általános meghatalmazás alakisági követelményein. Míg az 1959-es Ptk. szerint az általános meghatalmazás csak írásban volt érvényes [223. § (1) bekezdés], addig a Ptk. alapján teljes bizonyító erejű magánokiratba vagy közokiratba kell foglalni. A minősített okirati forma előírása azzal magyarázható, hogy az általános meghatalmazás által általában hosszabb távú s nehezen behatárolható viszonyrendszer jön létre, valamint bizonyítása is nehezebb.[494] Időbeli korlátot is szab az általános meghatalmazásnak, amely, ha határozatlan vagy öt évnél hosszabb időre szól öt év elteltével hatályát veszti. E szabály célja, hogy megelőzze a lehetséges visszaéléseket, abból kiindulva, hogy az általános meghatalmazás ötévenkénti megújításával járó

[492] Például az ingatlan-adásvételi szerződés megkötésére adott meghatalmazást írásba kell foglalni. TÖRÖK *i.m.* 6.
[493] Ez a szabály a Szakértői Javaslatban még a meghatalmazásra vonatkozó rendelkezések között volt elhelyezve [Szakértői Javaslat 5:60 § (2) bekezdés].
[494] KISFALUDI *i.m.,* a 6:16. §-hot fűzött kommentár.

kellemetlenség kisebb terhet ró a meghatalmazóra, mint amekkora veszélyt jelentene egy hosszabb időre vagy határozatlan időre szóló meghatalmazás.[495]

Újnak tekinthető a Ptk. 6:17. §-a mely alapján a képviseleti jog kiterjed mindazon cselekmények elvégzésére és jognyilatkozatok megtételére, amelyek a képviselettel elérni kívánt cél érdekében szükségesek, bár a képviselő jogkörének ilyen jellegű tágítását korábban sem vonta kétségbe a gyakorlat. Ezt természetesen az adott jogviszonyban esetenként kell megítélni.[496] Az e körön kívüli eljárás vonatkozásában a képviselő álképviselőnek minősül.

A Ptk. tartalmilag fenntartja az 1959-es Ptk.-nak [1959-es Ptk. 220. §] a *vélelmezett képviseletre* vonatkozó szabályait [6:18. § (1) bekezdés]. Ezeket a azonban kiegészítette a *látszaton alapuló képviselet* esetével, amelynek feltételeit a bírói gyakorlat már a Ptk. előtt lefektette.[497] A törvénykönyv olyan esetekben rendeli alkalmazni a látszaton alapuló képviselet szabályait, amikor a képviselő eljárása és a képviselt személy magatartása alapján okkal feltételezhető, hogy jogosultsággal rendelkezik a képviselt személy nevében jognyilatkozatot tenni [6:18. §].[498]

Nem utolsó sorban, szükséges megemlíteni, hogy a 2009. évi CXX. törvény tartalmazott egy §-t a *közvetett képviseletre* vonatkozóan is a képviselet általános szabályai között. 2009. évi CXX. törvény 5:64. § (1) bekezdése alapján, ha a képviselő a saját nevében jár el a képviselt javára, cselekménye által a harmadik személlyel szemben kizárólag ő válik jogosítottá és kötelezetté. A § (2) bekezdése részvényesi meghatalmazott jogállásával kapcsolatosan utalt a külön törvény előírásaira (a tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény 151-155. §-ai). Ezekkel az előírásokkal egyértelműen le kívánták szögezi, hogy abban az esetben, amikor a képviselő a saját nevében jár el, és köt harmadik személlyel szerződést, e harmadik személlyel szemben kizárólag ő (vagyis a képviselő) válik jogosítottá és kötelezetté. Ugyanakkor tágabb alkalmazási lehetőséget kívántak volna biztosítani a közvetett képviseleti megbízás számára, amely alapvetően a bizományi szerződés konstrukcióján keresztül valósul meg

[495] VÉKÁS, *Szerződési jog…, i.m.* 63.
[496] LESZKOVEN *i.m.* 1385. A szerző szerint továbbra is irányadónak kell tekinteni a BH2013.9.240 számú eseti döntés megállapítását, mely szerint az eladó által az ingatlan adásvételi eljárása során való teljes körű eljárásra, jognyilatkozatok tételére, aláírásokra adott meghatalmazás kiterjed arra is, hogy az alapján a meghatalmazott a kapott foglaló visszafizetésére irányadó megállapodást kössön meg.
[497] VÉKÁS, *Szerződési jog…, i.m.* 64. Lásd az 1959-es Ptk. kapcsán korábban idézett határozatokat: BH 1994.2.96, BH 2003.9.361, BDT 2007.1668, BDT 2014.3061.
[498] A Szegedi Ítélőtábla a Pf.I.20.680/2018. számú ügyben megállapította, hogy az egyház lelkészét látszaton alapuló képviselőnek kell tekinteni akkor, ha a korábban általa kötött szerződéseket ugyanazon szerződő féllel szemben az egyház teljesítette. BDT 2019.4099.

a polgári viszonyokban, viszont az elsősorban a megbízó és a bizományos jogviszonyára koncentrál.

A szakirodalomban rámutattak, hogy a közvetett képviselet kifejezett említése a törvénykönyvben jelentős újításnak számított volna, viszont nem volt világos, hogy az idézett szabályok miként tágították volna a közvetett képviselet jogalkalmazás lehetőségeit, hiszen az 5:64. § (1) bekezdése tulajdonképpen csak azt a tételt deklarálta, ami az 1959-es Ptk. 509. § (1) bekezdésében és a 2009. évi CXX. törvény 5:273 § (1) bekezdésében már eleve szerepelt. A közvetett képviselet részletes szabályainak hiányában a saját nevében más javára eljáró személy esetében ugyanúgy bizományi szerződést kell feltételezni, mint ahogy a 1959-es Ptk. szabályai alapján.[499] Összességében viszont elmondható, hogy a magyar jogban meggyökeresedett és dogmatikailag is világosnak tűnik a képviselet és a bizomány megkülönböztetése.[500] A Szakértői Javaslat sem tartalmazott és végül a Ptk. sem tartotta meg a közvetett képviseletre vonatkozó általános rendelkezést, továbbra is csak azt az esetet tekinti képviseletnek, amely értelmében a képviselő cselekménye következtében közvetlenül a képviselt válik jogosulttá és kötelezetté.[501]

3.1.2 Az ügyleti képviselet általános szabályai a hatályos román jogban

Romániában 2011. november 1-én lépett hatályba a Polgári törvénykönyvről szóló 2009. évi 287. törvény.[502] A román jogalkotó részben szakított a szocialista rendszer előtti román magánjogra jellemző francia mintakövetéssel és egy több mintán alapuló törvénykönyvet dolgozott ki. A törvénykönyv nagymértékben támaszkodik a kanadai Quebec tartomány polgári törvénykönyvére (1994)[503], de megalkotásakor figyelembe vettek nyugat-európai országok polgári törvénykönyveit is (francia, olasz, spanyol,

[499] NEMESSÁNYI Zoltán, *Az ügyleti képviselet fajtái az új Ptk.-ban és a DCFR-ben*. In: CSÖNDES Mónika, NEMESSÁNYI Zoltán (szerk.), *Merre tart a magyar civilisztikai jogalkotás a XXI. század elején?*, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudomány Kar, Pécs, 2010, 171-172.
[500] GÁRDOS Péter*, Az ügyleti képviselet szabályainak rendszertani elhelyezése*, Polgári Jogi Kodifikáció, 2006/1. szám, 24.
[501] KISFALUDI *i.m.,* a 6:11. §-hot fűzött kommentár.
[502] A disszertációban az RPtk. magyar szövegét a Sapientia EMTE megbízásából elkészült fordításból (PÁL Előd (vezető ford.), *Codul civil român. Román Polgári törvénykönyv,* Forum Iuris Könyvkiadó, 2021) idézem.
[503] A kodifikációs bizottság munkáját a Kanadai Nemzetközi Fejlesztési Ügynökség (Canadian International Development Agency) a Quebec tartomány Polgári törvénykönyv megalkotásában részt vevő szakértői is segítették és véleményezték.

svájci, német)[504] és az magánjog egységesítését szolgáló nemzetközi eredményeket is (Európai Szerződési Jogi Alapelvek, Közös Referenciakeret Tervezet, Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelvei).[505] Az RPtk. egyik legfontosabb rendszertani újítása a dualista magánjogról a monista magánjogra való áttérés. Ez egyben azt is jelentette, hogy az 1864-es RPtk. mellett, az 1887-es RKtk. is szinte teljesen hatályon kívül került. Megfigyelhető azonban, hogy megmaradt az üzleti jognak a törvénykönyvön belüli differenciáltsága, mivel a vállalkozók közti jogviszonyokban sok esetben az általános szabályoktól való eltéréseket állapít meg. Az RPtk. „lényegében a monista rendszer elvárásait formális szempontból teljesíti (nincs elkülönült kereskedelmi törvénykönyv), viszont tartalmi szempontból sok esetben sajátos profilt ad a gazdasági, üzleti életben keletkező jogviszonyoknak, vagyis sikeres kísérletet tesz a monista és a dualista szabályozási koncepciók összebékítésére."[506]

A törvénykönyv indokolásában rámutattak, hogy a képviselet szabályozásának elsődleges célja a képviselet feltételeinek és a képviselő által létrehozott jogügyletek joghatásainak tisztázása volt – különösen azokban az esetekben, amikor a képviselő nem tünteti fel a képviselt személyét vagy a jogügyletet képviseleti jog hiányában, illetve annak túllépésével köti meg.[507]

A képviseletre vonatkozó részek mintájául főként az olasz Polgári törvénykönyv szolgált (amely maga is sokat merített a német jog megoldásaiból), melynek mentén a román jog is átvette a legtöbb modern jogrendszerben alkalmazott szabályozási módszert, amely a képviseletre vonatkozó általános szabályokkal és a képviseletet megvalósító különös szerződésekkel operál.

A képviselet általános szabályai a kötelmekről szóló V. könyv, II. cím (A kötelmek forrásai), I. fejezetben (A szerződés) találhatók [RPtk. 1295.-1314. cikkek].[508] Ezek a szabályok a képviselet valamennyi formájára vonatkoznak, de bizonyos szabályok egyértelműen csak az ügyleti képviseletre (meghatalmazáson alapuló képviseletre) alkalmazhatók. A monista szabályozás elfogadásával több olyan szerződés, amely eddig

[504] A Polgári törvénykönyvről szóló törvénytervezet indoklása (PL-x nr. 305/2009. számú törvényjavaslat, a továbbiakban: RPtk. indoklás), https://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?idp=10256 (2025. április 22-i letöltés), 21-22.
[505] VERESS Emőd, *A román Polgári törvénykönyvről, hatálybalépésének tizedik évfordulóján*, Erdélyi Jogélet, 2021/2. szám, 33.
[506] VERESS, *A román Polgári törvénykönyvről…, i.m.,* 37.
[507] RPtk. indoklás, 13.
[508] Ebben a tekintetben a román jog „beelőzi" a donor jogrendszernek tekinthető francia jogot, ugyanis a *Code civil*-ben a képviseletre vonatkozó általános szabályokat csak a törvénykönyv 2016-os módosítása után integrálták (1153-1161. cikkek). Lásd. POPA, Ionuț-Florin, *O foarte scurtă introducere în materia reprezentării*, Revista Română de Drept Privat, 2019/2. szám, 16.

az RKtk.-ban vagy külön törvényben volt szabályozva bekerült az RPtk. nevesített szerződései közé. Az ügyleti képviselet tekintetében releváns szerződések a bizomány, az eladási bizomány, a szállítmányozás, ügynöki szerződés, közvetítői szerződés.

A képviselet lehetséges jogalapjai kapcsán az RPtk. 1295. cikke csak a törvényt, jogügyletet, illetve bírói határozatot sorolja fel, szemben a magyar joggal, amely a hatósági határozatot is megemlíti. A magyarázat kézenfekvő: a román jogban a bíróságon kívül más hatóság nem rendelhet képviselőt egy személynek. Ennek megfelelően a román jogban a képviselet következő formáit különbözteti meg: törvényes (*reprezentarea legală*)[509], ügyleti vagy jogügyleti (*reprezentarea convențională*) és bíróság által elrendelt képviselet[510] (*reprezentare judiciară*).[511]

A képviselő jognyilatkozata főszabály szerint közvetlenül a képviselt személyében fejti ki hatásait (*közvetlen képviselet*) [RPtk. 1296. cikk], azonban a magyar szabályozással ellentétben az RPtk. szabályozza a *közvetett képviseletet* esetét is a képviseletre vonatkozó általános szabályok között is. Az RPtk. 1297. cikk (1) bekezdés alapján „eltérő rendelkezés hiányában a képviselő által a meghatalmazás keretein belül megkötött szerződés csak a képviselőt és a harmadik szerződő felet kötelezi, ha a harmadik fél nem tudta és nem kellett volna tudnia, hogy a képviselő ilyen minőségben cselekszik.” Ez azt a helyzetet írja le, amikor a képviselő, bár rendelkezik képviseleti joggal és annak keretén belül cselekszik, de ezt nem közli a harmadik féllel. Amennyiben a harmadik fél jóhiszemű, a megkötött jogügylet csak a képviselő és a harmadik fél között fejt ki joghatásokat.

A szakirodalomban rámutattak, hogy az idézett jogszabály a Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelvei (UNIDROIT Alapelvek) 2.2.4. cikk (1) bekezdésének fordítása. Ez viszont nem illik bele az RPtk. képviseleti rendszertanába, amely a képviselt és harmadik személy közötti közvetlen jogviszony létrejöttét a

[509] Kiskorú képviselete szülei vagy gyámja által, illetve a cselekvőképtelen nagykorú (rendkívüli gondnokság alatt levő személy) képviselete gyámja által [RPtk. 43. cikk (2) bekezdés].
[510] Pl. a bíróság a tisztességes eljárás biztosítása érdekében az ügygondnokságra máskülönben nem szoruló, de érdekeinek képviseletére a perben valamilyen okból (pl. időskor, járatlanság, a per kiemelkedő bonyolultsága) alkalmatlan személy számára történő ügygondnok (ügyvéd) kinevezése [Polgári eljárási törvénykönyv 80. cikk (5) bek.]. A román jogban Polgári eljárási törvénykönyvről (a továbbiakban RPejtk.) beszélünk és nem polgári perrendtartásról, mint a magyar jogban, ugyanis a törvénykönyv a végrehajtási jogot is tartalmazza. Lásd SZÉKELY János: *Román polgári eljárásjog*, Második, bővített és kiegészített kiadás, Kolozsvár, Forum Iuris, 2018, 9.
[511] Lásd POP, Liviu; POPA, Ionuț-Florin; VIDU, Stelian-Ionan, *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile,* Ed. Universul Juridic, București, 2012, 193-194; VASILESCU, Paul, *Relativitatea actului juridic civil. Repere pentru o nouă teorie generală a actului de drept privat*, București, Universul Juridic, 2008, 249-250.

*contemplatio domini*hez köti (vagyis, ahhoz, hogy a képviselő a szerződő fél tudomására hozza, hogy kinek a „nevében" jár el), nem pedig a harmadik személy tudatállapotáról (tudta-e vagy nem, hogy kinek a nevében jár el a megbízott). Az ellentmondás onnan ered, hogy az UNIDROIT Alapelvek 2.2.4. cikke a *common law* hatását tükrözik, amely a közvetlen hatások beállását ahhoz kötik, hogy a harmadik személy tudott-e vagy tudhatott-e arról, hogy a szerződő fél mögött egy képviselő (megbízó) áll. Ha a harmadik személy tudott a képviselő létéről, akkor az ismert megbízó (*disclosed principal*) szabályai, ha nem tudott, akkor a nem ismert megbízó (*undisclosed principal*) szabályai alkalmazandóak. Az előbbi esetben a megbízó és a harmadik személy, míg az utóbbi esetben a megbízott és a harmadik személy között jön létre a szerződés.[512]

Az RPtk. 1297. cikk (1) bekezdése tulajdonképpen a *prête-nom* szerződés tényállását és hatásait rögzíti, amelyben a felek nem kívánják a harmadik személyek tudomására hozni valamelyik szerződő fél személyét. Ennek a szerződésnek a létjogosultságát és alkalmazhatóságát, ahogy arra már utaltam az 1864-es RPtk. kapcsán még vonatkozó jogszabály nélkül is elismerte a román szakirodalom és a joggyakorlat, és palástolt jogügyletnek minősítette. Az RPtk. kapcsán megjelent szakirodalom a közvetett képviselet tényállását, amennyiben az rejtve marad a harmadik személy előtt, egyértelműen a színlelt szerződés egyik formájának minősíti (szubjektív színlelés vagy alanyszínlelés)[513], hiszen a színlelt szerződésben szereplő felek (képviselt és harmadik személy) valójában eltérnek a palástolt szerződésben szereplő felektől, akik között a szerződés valójában kiváltja a joghatásokat (képviselő és harmadik személy).[514] Annyiban viszont mégis eltér a közvetett képviselet a színlelt jogügylet klasszikus formájától, hogy a közvetett képviselet esetén a harmadik személy nem vesz részt a palástolt jogügyletben, míg a szubjektív színlelés alapvetően feltételezi a harmadik személy tudomását, részvételét is. A színlelt szerződés, hacsak nem ütközik törvénybe

[512] CHIRICĂ, *Probleme…, i.m.*

[513] A román jogi szakirodalomban a színlelés (*simulație*) a szerződés harmadik személyekkel szemben történő hatálya alóli kivétel. Két ügylet együttes létét feltételezi: egy színlelt ügylet vagy álügylet (*act public*) másfelől egy palástolt ügylet (*act simulat*). A felek a palástolt jogügyletet azért burkolják színlelt ügylet formájába, mert azt valami oknál fogva titokban akarják tartani. A színlelés formái: *i)* az abszolút színlelés, amelyben a felek célja, hogy a megkötött szerződés nem létezőnek tekintsék és ennek értelmében semmilyen joghatást ne váltson ki a felek között; *ii)* relatív színlelés, amely esetén a felek a megkötött szerződés valamely elemét a palástolt jogügylettel módosítanak. A relatív színlelés lehet objektív jellegű (*deghizare*), ha a szerződés jogcímét vagy tartalmát módosítja, illetve szubjektív jellegű, amikor a módosítás tárgya a szerződésben szereplő felek kiléte (*interpunere de personane).* Lásd. VERESS Emőd, *Román polgári jog. A kötelmek általános elmélete,* 5. bővített és aktualizált kiadás, Forum Iuris, Kolozsvár, 2023, 120-121.

[514] VERESS, Emőd, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ediția 6, Editura C.H. Beck, București, 2023, 92-93.

nem érvénytelen. Sajátos szankciója, hogy a palástolt jogügylet harmadik személyekkel szemben nem érvényesíthető.[515]

A *prête-nom* szerződés esetben a harmadik személy és a rejtett képviselt között semmilyen jogviszony nem keletkezik. A harmadik személy főszabály szerint csak közvetett úton perelheti a rejtett képviseltet az ún. „behelyettesítési kereset"[516] útján vagy abban az esetben, ha a képviselő engedményezi neki a képviselttel szembeni követelési jogát. Mivel a *prête-nom* szerződés tulajdonképpen egy színlelt szerződés a harmadik személynek lehetősége van színlelési keresetet (*acțiune în simulație*)[517] is indítani, amelyben kéri a bíróságtól annak megállapítását, hogy létezik egy képviseleti (rendszerint megbízási jogviszony) a képviselt és képviselő között és a megkötött jogügylet közte és a képviselt között fejtse ki a joghatásokat. Legtöbb esetben a harmadik személynek akkor áll érdekében a képviselt ellen fordulni, amikor a képviselő nem teljesíti kötelezettségeit.[518]

Az 1297. cikk (2) bekezdése a közvetett képviselet egy partikuláris esetét is szabályozza. Ez alapján „ha a képviselő a meghatalmazás keretein belül egy vállalat javára szerződik harmadik személlyel, és azt állítja, hogy ő annak a tulajdonosa, a valódi tulajdonos azonosságát utólag kiderítő harmadik személy ez utóbbival szemben is gyakorolhatja a képviselővel szembeni jogait". Ezt a szabályt a román jogalkotó szintén az UNIDROIT Alapelvekből vette át [2.2.4 cikk (2) bekezdés]. Az UNIDROIT Alapelvek hivatalos kiadásában erre az esetre a következő példát adják meg: A gyártó, miután vagyonát egy újonnan alapított C társaságra ruházta át, továbbra is saját nevében köt szerződéseket anélkül, hogy a beszállító B-vel közölné, hogy valójában csak a C ügyvezető igazgatójaként jár el. A C létezésének felfedezése után B-nek kereseti joga van az említett társasággal szemben is.[519] A román szakirodalom kritikával illette ezt a rendelkezést, rámutatva, hogy az csak akkor logikus, ha a harmadik személy a vállalkozással szemben és nem a vállalkozás tulajdonosával (pl. részvényes) szemben érvényesítheti követelését, ahogy az egyébként a megadott példából is következne. Ebből

[515] VERESS, *Drept civil..., i.m.* 93-94.
[516] A behelyettesítési keresetet (*acțiune oblică*) az RPtk. 1560. cikke határozza meg. Ez alapján „az a hitelező, akinek követelése nem vitatott és esedékes, gyakorolhatja az adós jogait és kereseteit akkor, ha az a hitelezőnek kárt okozva, elutasítja vagy elhanyagolja gyakorlásukat".
[517] VERESS, *Drept civil…, i.m.* 96. A színlelési kereset mechanizmusáról magyarul lásd Veress, *Román polgári jog. A kötelmek általános elmélete…, i.m.* 121.
[518] DEAK *i.m.* 338; CHIRICĂ, *Probleme…, i.m.;* MUNTEANU, Silviu, *Reprezentarea.* In: BAIAS, Flavius-Antoniu; CHELARU, Eugen; CONSTANTINOVICI, Rodica; MACOVEI, Ioan (coord.), *Noul Cod civil. Comentariu pe articole. Art. 1-2664*, ediția a III-a, Ed. C.H. Beck, București, 2021, 1554.
[519] UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT), Róma, 2016, 83.

a szempontból követendőbbnek találják az Európai Szerződési Jog Alapelvei (PECL) 3:303 cikkének megfogalmazását. Ugyanakkor, tekintettel arra, hogy ebben az esetben tulajdonképpen a közvetett képviselet (képviselet nélküli megbízás) esetéről van szó, nem a valódi tulajdonos felfedezése kellene legyen az a tény, amely lehetővé teszi a közvetlen kapcsolatok kialakítását, hanem a közvetett képviselő fizetésképtelensége vagy a közvetett képviselővel szerződő felekkel szembeni - nem teljesítésben megnyilvánuló – szerződésszegés, ahogy azt a PECL 3:303 cikke teszi.[520]

Ami a felek *cselekvőképességét* illeti, a hatályos RPtk. 1298. cikke úgy rendelkezik, hogy ügyleti képviselet esetén úgy a képviselőnek, mint a képviseltnek rendelkeznie kell a képviselet tárgyát képező jogügylet megkötéséhez szükséges cselekvőképességgel. A jogalkotó e rendelkezéssel lényegében lezárta az 1864-es RPtk. szabályai körül kialakult szakirodalmi vitát, és a többségi jogtudományi álláspontot a hatályos jog részévé emelte. A jogbiztonság követelményei indokolttá tették a kérdés normatív szintű rendezését, ugyanakkor felvethető, hogy a gyakorlati igények szempontjából célszerűbb lett volna lehetőséget biztosítani arra, hogy cselekvőképességgel rendelkező személy képviseletét korlátozottan cselekvőképes személy is elláthassa, hasonlóan a magyar joghoz.

Szintén az 1864-es RPtk. alatt megszilárdult gyakorlatot rögzíti az RPtk. az 1301. cikkben, mely alapján a meghatalmazás csak akkor fejt ki joghatásokat, ha betartja a képviselő által megkötni kívánt jogügylet érvényes megkötéséhez a törvény által előírt *alakiságot* [RPtk. 1301. cikk]. A harmadik szerződő fél bármikor kérheti a képviselőtől, hogy bizonyítsa képviseleti jogkörét, illetve, ha a meghatalmazást írásba foglalták, erről egy másolatot kérhet [RPtk. 1302. cikk].

Az RPtk. részletesen foglalkozik a képviselő által megkötött jogügylet esetleges hibáival.[521] Az akarathibákat elsődlegesen a képviselt személyében kell megvizsgálni, kivéve akkor, hogy ha az akarathiba a képviselt által meghatározott elemekre vonatkozott. Mindkét esetben a szankció a megtámadhatóság [RPtk. 1299. cikk]. Ugyanígy, a jó vagy rosszhiszeműség, valamint bizonyos körülmények ismerete vagy ismeretének hiányát elsősorban a képviselő személyében kell megítélni, kivéve, ha a képviselt által

[520] CHIRICĂ, *Probleme…, i.m.;* MUNTEANU *i.m.* 1555.
[521] Az RPtk. 1299 és 1300. cikkének inspirációs forrása az olasz Polgári törvénykönyv 1390-1391. cikkei. Lásd. CHIRICĂ, Dan, *Condițiile de validitate, proba și durata reprezentării convenționale,* Revista Română de Drept Privat, 2019/2. szám,159.

meghatározott elemekre vonatkoznak. A rosszhiszemű képviselt azonban soha nem hivatkozhat a képviselő jóhiszeműségére [RPtk. 1300. cikk].[522]

Érdekellentét esetén az RPtk. szabályai,[523] hasonlóan a magyar Ptk.-hoz, a megtámadhatóság szankcióját kötik, azzal a különbséggel, hogy az RPtk. a megtámadhatóságot a harmadik személy tudatállapotától teszi függővé. Az RPtk. 1303. cikke alapján, ha a képviselő és a képviselt között érdekellentét van, a képviselő által tett jognyilatkozatot a képviselt megtámadhatja, ha a szerződő fél tudott vagy tudnia kellett az érdekellentétről a szerződés megkötésének időpontjában. A szabályozás tehát nem csak a képviselt, hanem a jóhiszemű szerződő fél védelmét is biztosítani kívánja.[524] Amennyiben a képviselt nem támadhatja meg a szerződést, kárigénnyel fordulhat a képviselő ellen, aki az érdekellentét ellenére eljárt.[525] Az RPtk. vélelmezi az érdekellentétet, ha a képviselő az ellenérdekű fél vagy annak képviselője. Mindezek ellenére, nem áll fenn érdekellentét amennyiben a képviselt kifejezetten meghatalmazta a képviselőt, hogy érdekellentét esetén is eljárjon, illetve a meghatalmazás tartalmát a képviselt olyan módon határozta meg, amely kizárja az érdekellentétet [RPtk. 1304. cikk].

Az RPtk. indoklásának megfelelően kiemelt figyelmet fordít az *álképviseletet* megvalósító tényállások hatásainak szabályozására[526], nem kevesebb, mint hat cikkely foglalkozik a kérdéssel. Az RPtk. 1309. cikk (1) bekezdése alapján „A képviseleti minőségben eljáró, de meghatalmazással nem rendelkező vagy a meghatalmazási jogkört túllépő személy által megkötött szerződés nem fejt ki joghatást a képviselt és a harmadik személy között".

---

[522] Például az a képviselt, aki tudta, hogy az eladó, akivel képviselője szerződést kötött nem az ingó dolog tulajdonosa, nem hivatkozhat képviselője jóhiszeműségére, hogy az RPtk. 937. cikke alapján, mint jóhiszemű birtokos az ingó dolog tulajdonjogát megszerezze. MUNTEANU *i.m.* 1557.

[523] Az érdekellentétre vonatkozó szabályok inspirációs forrása szintén az olasz Polgári törvénykönyv erre vonatkozó rendelkezései (1394-1395. cikkek). Lásd. CHIRICĂ, *Condiţiile..., i.m.* 160.

[524] Vitás kérdés a szakirodalomban, hogy szükséges-e károkozás bizonyítása ahhoz, hogy a képviselt megtámadhassa képviselő által megkötött jogügyletet. Dan Chirică, az olasz szakirodalomra történő utalással úgy véli, hogy a képviselt nem kell bizonyítsa sem a képviselő rosszhiszeműségét sem a károkozás tényét, hiszen az érdekellentét fennállta önmagában potenciális veszélyt jelent a képviseltre nézve. Lásd. CHIRICĂ, *Condiţiile..., i.m.* 161. Mások rámutattak, hogy a képviselő nem megfelelő eljárásának veszélyét a konkrét körülmények figyelembevételével kell megállapítani, nem absztrakt módon. Így a képviselt nem támadhatja meg a szerződést, ha nem tudja bizonyítani, hogy a képviselő eljárásával potenciálisan sérülhettek érdekei. Ezt utóbbi álláspontot látszik igazolni a román joggyakorlat (Lásd. Bukaresti Ítélőtába, V. számú polgári kollégium, 2019. évi 955 döntés; Temesvári Ítélőtábla, I. számú polgári kollégium, 2020. évi 471. döntés). Vö. MUNTEANU *i.m.* 1561-1562.

[525] MUNTEANU *i.m.* 1562.

[526] Az álképviseletre vonatkozó részek alapjául szolgáló tanulmányom korábban megjelent az alábbi formában: BARTIS Előd, *Az álképviselet szabályozása a román Polgári törvénykönyvben*, Erdélyi Jogélet, 2021/2. szám, 119-130.

Ahhoz, hogy álképviseletről beszéljünk, nem szükséges, hogy az álképviselő rossz hiszemű legyen, vagyis, hogy tudjon a képviseleti jog hiányáról vagy annak túllépéséről. Az álképviselő tudati állapota nem befolyásolja az így megkötött szerződés jogi minősítését és a kártérítés mértéke szempontjából sem releváns.[527] Ugyanígy, az álképviselet tényállásának megállapításához nem szükséges a szerződő harmadik fél jóhiszeműsége sem, viszont a törvény csak a jóhiszemű szerződő felet részesíti jogi védelemben, és teszi lehetővé, hogy kártérítést követeljen az álképviselőtől [RPtk. 1310. cikk]. Ugyanezen elv mentén nem alkalmazandók az álképviselet szabályai arra az esetre sem, amikor úgy a képviselőként eljáró személy, mind a szerződő harmadik személy tudatában van a képviseleti jogkör hiányának vagy korlátjainak túllépésével. Ilyenkor a szerződő harmadik személy gyakorlatilag magára vállalja a szerződés kockázatát, így már jogi védelemben részesül.[528]A konkrét körülményektől függően a jogügylet jogi minősítése lehet felfüggesztő feltételhez kötött szerződés (feltétel a szerződés utólagos jóváhagyása az álképviselt által), de értelmezhető úgy is, mint az RPtk. 1283. cikke által szabályozott *porte-fort* egyezség (*promisiunea faptei altuia*).[529]

Ugyancsak nem az álképviselet szabályai alkalmazandók azokra az esetekre, amikor bár fogyatékos a képviseleti jog, ezt nem közölték a harmadik személlyel, vagy nem értesülhetett a képviseleti jog megszűnéséről. Azokról az esetekről van szó, amikor a képviselt módosítja a képviselet feltételeit vagy visszavonja a képviseleti jogot, és ezt megfelelő eszközökkel nem hozza a szerződő harmadik személyek tudomására [RPtk. 1306. cikk], illetve a képviseleti jog megszűnik a képviselt vagy a képviselő halála vagy

[527] A jogalkotó azáltal, hogy megállapítja az álképviselő általános felelősségét, ami nem kötött sem a felróhatósághoz, sem a jóhiszeműséghez, gyakorlatilag a képviselőre telepíti az ebben a minőségben való eljárás kockázatát.

[528] DEAK, Francisc; MIHAI, Lucian; POPESCU, Romeo, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*. Vol. II, Universul Juridic, București, 2021, 289.

[529] RPtk. 1283. cikk (1) bekezdés: „Az a személy, aki kötelezettséget vállal, hogy rábírjon egy másik személyt, hogy megkössön vagy jóváhagyjon egy jogügyletet, felelősséggel tartozik az okozott kárért, ha a harmadik személy nem hajlandó kötelezettséget vállalni vagy ha kezességet vállalt, ha a harmadik személy nem teljesíti a megígért szolgáltatást". A porte-fort egyezség mellett szól, hogy az esetben a felek tisztában vannak, hogy a szerződés a képviselt jóváhagyásától függ, és ha még a képviselő nem is vállalta kifejezetten a képviselt személy jóváhagyásának megszerzését, ez szükségszerűen következik egy ilyen megegyezésből. Amennyiben a képviselt személy nem hagyja jóvá az előirányozott jogügyletet, a képviselőként eljáró személy köteles a szerződő harmadik személy kárát megtéríteni, kivéve, ha biztosítani tudja a szerződés végrehajtását, úgy, hogy a szerződő harmadik fél semmilyen kárt nem szenved [Rptk. 1283. cikk (2) be-kezdés]. A kiváltott joghatások miatt nem mindegy tehát, hogyan minősítjük a szerződést. A felfüggesztő feltétel be nem teljesülése alapvetően nem eredeztet kártérítési igényt, de a *porte-fort* egyezség esetén az ígérettevő köteles megtéríteni a vele szerződő személy kárát.

cselekvőképtelenné válása miatt (jogi személyek esetén megszűnésük miatt), és a szerződő harmadik személy nem ismerte és nem is kellett volna ismernie ezt a körülményt [RPtk. 1307. cikk].[530]

Az álképviselet kapcsán külön szükséges kitérni a jogi személy sajátos esetére. A társaságokról szóló 1990. évi 30. törvény (a továbbiakban: Ttv.) 55. cikk (1)-(2) bekezdései alapján[531] a jogi személy vezető tisztségviselője jogkörének korlátozása nem érvényesíthető a harmadik személyekkel szemben, annak túllépése a társaság és a vezető tisztviselő belső ügye marad. Sőt a Ttv. 45. cikk (1) bekezdése alapján a társaság nem hivatkozhat harmadik személyekkel szemben a vezető tisztségviselő kinevezésének hibáira, ha az ezzel kapcsolatos alakiságok teljesítve lettek, kivéve, ha bebizonyosodik, hogy a harmadik személyeknek e rendellenességekről tudomásuk volt. Amennyiben a vezető tisztségviselő átlépi képviseleti jogkörét, vagy olyan jogügyletet köt, amelyre nem volt felhatalmazva, a társaság kártérítési igénnyel léphet fel a vezető tisztségviselővel szemben, de a harmadik személlyel kötött szerződés jogilag kötni fogja.[532] Kimentési ok csupán az, hogyha a szerződő fél ismerte a képviseleti jog fogyatékosságát, de a jóhiszeműség megítélésében a törvény még a nyilvános alakisági feltételek teljesítése esetén sem vélelmezi bizonyítottnak ezek ismeretét.

Az RPtk. 1311. cikke alapján az álképviseltnek lehetősége van az RPtk. 1309. cikk (1) bekezdés szerint megkötött szerződést jóváhagyni[533] a szerződés érvényes megkötéséhez a törvény által előírt alakiságok tiszteletben tartásával. Ez lehet kifejezett vagy hallgatólagos (pl. a szerződés teljesítése)[534], de ha a szerződés érvényes megkötéséhez a törvény alakisági követelményeket rendel (közokirati forma, írott forma),

---

[530] Az RPtk. előnyben részesíti a forgalom biztonságát és a harmadik személyek érdekét a képviselt érdekeivel szemben, és úgy rendelkezik, hogy a képviselt nem hozhatja fel a szerződő harmadik személlyel szemben a fent felsorolt körülményeket, és a képviselő által megkötött szerződést érvényesnek kell tekinteni a képviselt és harmadik személy között. Lásd POPA, Ionuț-Florin, *Ipoteza falsus procurator*, Revista Română de Drept Privat, 2019/2. szám, 198; POPESCU, Dan Andrei, *Abstracțiunea reprezentării voluntare și funcția de circulație a actelor*, Revista Română de Drept Privat, 2019/2. szám, 252.

[531] Ttv. 55. cikk: „(1) A társaság harmadik személyekkel szemben a szervei által megkötött ügyletek révén még akkor is kötelezett marad, ha ezek a társaság tevékenységi körén kívül esnek, kivéve, ha a társaság bizonyítja, hogy a harmadik személyeknek tudomásuk volt vagy – az adott körülmények alapján – tudomásuk kellett volna hogy legyen a tevékenységi kör túllépéséről, vagy arról, hogy az így megkötött ügyletek az illető szervek törvény által előírt hatáskörein kívül esnek. A létesítő okirat közzététele egyedül nem képezheti e tudomás tényének bizonyítékát. (2) Azon létesítő okirati kikötések vagy a társaság alapszabályi szerveinek azok a határozatai, amelyek korlátozzák e szervek törvényből eredő hatásköreit, harmadik személyekkel szemben még akkor sem érvényesíthetők, ha közzé voltak téve.” A Ttv. Általam idézett cikkei Pál Előd fordításai. Lásd PÁL Előd: *A részvénytársasági vezető tisztségviselő megbízásának megszűnése egy román jogegységi határozat tükrében*, Erdélyi Jogélet, 2020/1. szám, 67.

[532] POPA*, Ipoteza…, i.m.* 202.

[533] A jóváhagyás (*ratificare*) nem tévesztendő össze a megerősítéssel (*confirmare*), amely a megtámadható (*nulitate relativă*) jogügyletek orvoslásának eszköze. Lásd Boroi, Anghelescu *i.m.* 265.

[534] DEAK, MIHAI, POPESCU *i.m.* 284.

a jóváhagyás szükségszerűen kifejezett kell legyen.[535] Jóváhagyás esetén az álképviselő által megkötött szerződés az álképviselt és a szerződő harmadik fél között joghatások kiváltására alkalmas.

A jóváhagyásnak visszamenő hatása van, anélkül, hogy sértené harmadik személyek időközben szerzett jogait [RPtk. 1312. cikk]. A törvény nem ír elő határidőt a jóváhagyásra, biztosítja a lehetőséget a szerződő harmadik személynek, hogy észszerű határidőt szabjon meg a képviseltnek a szerződés jóváhagyására, a függő jogi helyzet feloldására. A határidő megállapításánál figyelembe kell venni a szerződés természetét és a kötelezettségek mértékét, az álképviseltnek elég reflexiós időt kell biztosítani a döntés meghozatalához. Amennyiben a jóváhagyás nem történik meg a megadott határidőn belül, a képviselt utólag már nem hagyhatja jóvá a szerződést.[536] Egyébként a jóváhagyáshoz való opciós jog (hatalmasság[537]) átszáll az örökösökre [RPtk. 1313. cikk]. Mindaddig, amíg a képviselő nem hagyta jóvá a jogügyletet, az álképviselő és a szerződő harmadik fél megszüntetheti a szerződést [RPtk. 1314. cikk]. A képviselt a jóváhagyást már nem vonhatja vissza, hiszen ez egy olyan egyoldalú jogügylet, amely nem képez kivételt az egyoldalú jogügyletek visszavonhatatlanságának főszabálya alól.

Az álképviselő által megkötött, az álképviselt által jóvá nem hagyott szerződés jogi helyzetével kapcsolatban az RPtk. 1309. cikk (1) bekezdése csak annyit állapít meg, hogy az álképviselő által megkötött jogügylet nem fejt ki joghatást az álképviselt és a szerződő harmadik személy között. Ez logikusan következik abból a tényből, hogy a „képviselt" személy nem vett részt személyesen a jogügylet megkötésében, és érvényes meghatalmazást sem adott az álképviselőnek. A „a nem fejt ki joghatást" a szakirodalom eddigi álláspontja szerint azt jelenti, hogy az álképviselő által megkötött szerződést álképviselttel szemben hatálytalan (hacsak nem hagyja jóvá vagy teljesülnek a látszaton alapuló képviselet feltételei).[538] Ez nem zárja viszont ki a szerződés érvénytelenségére

[535] Így például az ingatlan adásvétel esetében az álképviselt jóváhagyása közokirati formában kell megtörténjen, nem lehet hallgatólagos. CHIRICĂ, *Condițiile…, i.m.* 166-167. A magyar joggal ellentétben a „kifejezett" elfogadás itt egyben alakikövetelményt is jelent.

[536] A harmadik fél által adott határidő jogvesztő. MUNTEANU *i. m.* 1570. Ez a megoldás hasonló az RPtk. 1263. cikk (6) bekezdésének megoldásához, amely lehetővé teszi a megtámadható jogügylet megerősítésére jogosult személy késedelembe helyezését, hogy 6 hónapos jogvesztő határidőn belül erősítse meg a megtámadható jogügyletet vagy éljen érvénytelenítési keresettel.

[537] Lásd STOICA, Valeriu, *Despre puterea de reprezentare*, Revista Română de Drept Privat, 2019/2. szám, 54.

[538] Ez lehet részleges, amikor a szerződésben vállalt kötelezettségek oszthatók (pl. nem érvényesíthetők a képviselttel szemben a jelzálogszerződésben vállalt egyéb garanciák, amikor a képviselőnek csak a jelzálog megkötésére volt meghatalmazása), vagy teljes, amikor a vállalt kötelezettségek nem választhatók el egymástól (pl. egy termék a képviselt által megszabott minimum ár alatt történő értékesítése). POPA, Ionuț-

való hivatkozást: az álképviselt hivatkozhat a szerződés semmisségére törvénytelen vagy erkölcstelen cél miatt, illetve a harmadik személy hivatkozhat a meg támadhatóságra a tévedés okán (*error in personam*).[539]

Az RPtk. 1310. cikke alapján az álképviselő felel a szerződő harmadik személynek okozott kárért, aki jóhiszeműen bízott a szerződés megkötésében (vagyis nem tudott és nem is tudhatott a képviseleti jog fogyatékosságáról). Ami a felelősség típusát illeti, deliktuális felelősségről van szó, ugyanis a harmadik személy és az álképviselő között nem jött létre szerződéses jogviszony, mivel utóbbi részéről hiányzik a saját részről történő kötelezettségvállalás.[540] A jogalkotó tehát nem köti a felelősség kérdését az álképviselő tudatállapotához, sőt a kártérítés mértékének szempontjából sem releváns az álképviselő jó- vagy rosszhiszeműsége. A kártérítés mértékének megállapításához a deliktuális felelősség általános szabályai az irányadók, vagyis az álképviselő a harmadik személy teljes kárát meg kell térítse.[541] Konkrét jogszabály hiányában az RPtk. – egyébként helyesen – nem teszi lehetővé az álképviselő kötelezését a szerződés személyes teljesítésére, hiszen az esetek többségében az álképviselő ennek nem is tudna eleget tenni.[542]

Florin, *Limitele reprezentării voluntare și opozabilitatea*, Revista Română de Drept Privat, 2018/2. szám, 95.

[539] POPA, *Ipoteza..., i. m.* 219; DEAK, MIHAI, POPESCU *i. m.,* 284.

[540] MUNTEANU *i. m.* 1569-1570.

[541] Kivételt képez az az eset, ha a harmadik személy gondatlansága is fennáll, amely csökkentheti, vagy esetenként ki is zárhatja a felelősséget. A kár a következőket foglalhatja magában: a szerződéskötéssel felmerült költségek, a szerződő fél azon kára, hogy bízott a szerződés érvényes létrejöttében, a hasznot, amelyet szokásos körülmények között megvalósíthatott volna, a haszonszerzési lehetőség vagy kár elkerülésének elvesztését, illetve minden kárt, ami a szerződés létre nem jöttéből következik [RPtk. 1383. cikk].

[542] Ionuț-Florin Popa nem zárja ki ennek lehetőségét. Úgy érvel, hogy ebben az esetben részben alkalmazandók lehetnek a képviselet nélküli megbízás szabályai [RPtk. 2039. cikk], ezáltal pedig úgy tekinthetnénk az álképviselőre, mint aki személyesen vállalt kötelezettséget mint képviselet nélküli megbízott. Véleménye szerint a szerződő fél érdekei ilyen módon is védve lennének. Érvként felhozza az Rptk. más dolgának eladását szabályzó 1683. cikkét, amely lehetővé teszi a vevőnek, hogy követelje a vele szerződő nem tulajdonostól a dolog tulajdonjoga átruházásának biztosítását. Mindezek mellett rámutat arra, hogy az 1864. évi RPtk. módosításának tervezetében még az szerepelt, hogy álképviselet esetén sem az álképviseltet, sem az álképviselőt nem köti a harmadik féllel megkötött szerződés, ezzel szemben a hatályos RPtk. már joghatást rendel az álképviselő és a harmadik fél között. A szerző megjegyzi viszont, hogy konkrét jogszabály hiányában nehezen elképzelhető, hogy a bíróságok ezt a megoldást elfogadnák. Vö. POPA, *Ipoteza..., i. m.* 196-197. Véleményem szerint az álképviselet és a képviselet nélküli megbízás intézménye lényegileg különböző, nem átjárható intézmények. Lényeges különbség a kettő között ugyanis, hogy előbbi esetében a megbízott saját nevében köt szerződést a képviselt javára (amit vagy tud, vagy nem a harmadik személy), az álképviselet azonban fogalmilag feltételezi, hogy az álképviselő más nevében és javára jár el képviselői minőségben (még ha az nem is létezik vagy fogyatékos), és ezt a szerződő harmadik fél tudomására is hozza. Ha az álképviselő képviselői minőségét nem hozza a szerződő fél tudomására, irrelevánssá válik, hogy tulajdonképpen van-e képviseleti joga vagy sem, mert úgyis személyesen őt köti a jogügylet.

Az álképviselő által megkötött jogügylet az álképviseltre nézve is jogsértő lehet. Felmerülhet egy esetleges személyiségi jogi sérelem is, de a károkozás akkor is fennállhat, ha a szerződő harmadik személy a látszaton alapuló képviselet szabályainak érvényesítésével érvényt szerez a jogügyletnek[543]. Ezekben az esetekben az álképviselt deliktuális felelősség általános szabályai alapján kártérítési igényt támaszthat az álképviselővel szemben a teljes elszenvedett káráért, függetlenül attól, hogy az álképviselő jóhiszemű volt-e vagy sem. Beszélhetünk ugyanakkor szerződéses felelősségről is, abban az esetben, amikor a képviseleti jogot megbízási szerződés biztosítja, és a megbízott a rábízott jogügyletet a megbízó utasításaitól eltérően köti meg, erről pedig korábban nem értesíti a megbízót, és nem feltételezhető, hogy jóvá-hagyta volna az eltérést [RPtk. 2017. cikk (2) bekezdés]. Ugyanez érvényes arra az esetre is, amikor a megbízott úgy vesz igénybe helyettest, hogy előtte nem értesíti a megbízót, és nem feltételezhető, hogy a helyettesítést jóváhagyta volna [RPtk. 2023. cikk].[544]

Az álképviselő – harmadik személy viszonyában szükséges még kitérni arra az esetre is, amikor a harmadik személy az RPtk. 1309. cikk (2) bekezdése alapján érvényt kíván szerezni a *látszaton alapuló képviseletnek*, melynek következtében az álképviselő által kötött szerződést érvényesnek kell tekinteni közte és az álképviselt között. Az RPtk. 1309. cikk (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy amennyiben „a képviselt magatartása alapján a szerződő harmadik személy okkal feltételezhette, hogy a képviselő rendelkezik képviseleti jogkörrel, és a jogkörének keretén belül jár el, a képviselt nem hivatkozhat a szerződő harmadik személlyel szemben a képviseleti jogkör hiányára”.[545]

Ahhoz, hogy a harmadik személy hivatkozhasson a látszaton alapuló képviseletre, bizonyítania kell, hogy jóhiszemű volt az álképviselővel történő szerződés megkötésekor, és okkal feltételezte, hogy az álképviselő rendelkezett képviseleti joggal, valamint jogkörének keretén belül járt el. Bizonyítania kell ugyanakkor, hogy a képviselt olyan magatartást tanúsított, amely megerősítette abban, hogy valóban a képviselőjével köt szerződést. A harmadik személy tévedése a képviseleti jog létezése kapcsán nem lehet a saját gondatlanságának betudható, szükséges, hogy az általában elvárható gondossággal járjon el, és maga is ellenőrizze a képviseleti jog meglétét. Csak akkor hivatkozhat a látszaton alapuló képviseletre, ha a tévedése saját hibáján kívüli. Fontos megjegyezni,

[543] POPA, *Ipoteza..., i. m.* 195; BODZÁSI Balázs, *Az álképviselet szabályozása a hatályos és az új Polgári Törvénykönyvben*, Jogtudományi Közlöny, 2012/10. szám, 405.
[544] POPA, *Ipoteza..., i. m.* 195.
[545] A rendelkezés tulajdonképpen az UNIDROIT Alapelvek 2.2.5 cikkének szószerinti fordítása.

hogy a látszaton alapuló képviselet megállapítását csak a jóhiszemű harmadik személy kérheti.[546]

A látszaton alapuló képviselet tényállásának megállapításához szükséges, hogy a harmadik személy tévedésének fő oka a képviselt magatartása legyen. Ez nem feltételez szándékosságot vagy felróhatóságot, széles körű azon cselekmények spektruma, amelyek hozzájárulhatnak a harmadik személy tévedéséhez. Szükséges hangsúlyozni, hogy a látszat megteremtése nemcsak aktív magatartással történhet, hanem az álképviselt passzivitása is eredményezheti.[547] Csak néhány példát említve, a román bírói gyakorlatban a látszaton alapuló képviselet tényállását állapították meg a következő esetekben: az álképviselő használja a társaság jelzéseit, az álképviselő bemutatja a társaság eredeti dokumentumait, a képviselő korábbi jogügyletek megkötésénél jogosan eljárt a képviselt nevében, a részvénytársaság vezető tisztségviselőjének lejár a megbízása, de még nem kerül kinevezésre új vezető tisztségviselő, egy település polgármestere úgy köt meg egy jogügyletet, hogy nem volt meghatalmazása az adott jogügylet megkötésére, az álképviselő a képviselt személy családtagja stb.[548]

Amennyiben a jóhiszemű harmadik személy teljesítette kötelezettségeit az álképviselőnek, de a látszaton alapuló képviselet szabályai mentén nem tud érvényt szerezni az álképviselővel kötött szerződésnek, a román szakirodalom szerint fordulhat az álképviselt ellen a megbízás nélküli ügyvitel (*gestuiunea de afaceri*) [RPtk. 1330-1340 cikkek] vagy a jogalap nélküli gazdagodás (*îmbogățire fără justă cauză*) [RPtk. 1345-1348. cikkek] szabályai szerint.[549]

---

[546] POPA, *Ipoteza..., i. m.* 219.

[547] POPA, *Ipoteza..., i. m.* 212–213. Ezzel kapcsolatban szükséges kiemelni a Legfelsőbb Semmítő- és Ítélőszék sokat kritizált 2017. évi 24. számú jogegységi határozatát, amely kimondta, hogy a részvénytársaság ügyvezetője a mandátuma lejárta után továbbra is jogosult – és egyben köteles – a társaság képviseletét ellátni, amennyiben a társaság nem nevez ki új ügyvezetőt, és a megbízás lejártának tényét a társaság nem jegyzi be a kereskedelmi jegyzékbe. A Legfelsőbb Semmítő- és Ítélőszék látszólag ellentmondásosan állapította meg, hogy a részvénytársaság és vezető tisztségviselő viszonyában a megbízást megszűntnek kell tekinteni, ha annak időtartama lejárt, és nem történik új kinevezés, sem kifejezett elfogadás a vezető tisztségviselő részéről. Ez azonban nincs hatással a képviseleti jogra, amely a részvénytársaság és a harmadik személyek közötti viszonyban jelenik meg, és ahol a harmadik személy védelme előnyt élvez. Következésképpen, még ha le is járt a mandátuma, a vezető tisztviselő által tett jognyilatkozatok kötik a részvénytársaságot a látszaton alapuló képviselet alapján, ugyanis azáltal, hogy nem jelölt ki új vezető tisztségviselőt, maga is hozzájárult a látszat megteremtéséhez. A kérdésről lásd PÁL, *A részvénytárasági..., i.m.* 59-70; POPA, *Ipoteza..., i. m.* 203; CHIRICĂ, Dan, *Considerații critice referitoare la Decizia ICCJ nr. 24/2017 de soluționare a recursului în interesul legii formând obiectul dosarului nr. 1699/1/2017*, https://www.juridice.ro/essentials/2332/consideratii-critice-referitoare-la-decizia-iccj-nr-24-2017-de-solutionare-a-recursului-in-interesul-legii-formand-obiectul-dosarului-nr-1699-1-2-017, (2025. március 21-i letöltés).

[548] BARTIS, *Az álképviselet..., i.m.* 128.

[549] DEAK, MIHAI, POPESCU *i. m.,* 284; STOICA *i.m.* 34-35; MUNTEANU *i.m.* 1569.

A szakirodalomban felmerült a kérdés, hogy a látszaton alapuló képviselet megállapítása esetén van-e még lehetősége a harmadik személynek kártérítést követelni az álképviselőtől? A szakirodalmi álláspontok szerint ebben az esetben a szerződő harmadik fél már nem támaszthat kártérítési igényt az álképviselővel szemben. Ennek magyarázata, hogy a szerződő harmadik személy kérheti az álképviselővel megkötött szerződés teljesítését közvetlenül az álképviselttől, így gyakorlatilag nem származhat olyan kára, amit deliktuális alapon követelhetne az álképviselőtől.[550]

Végül az RPtk. külön rendelkezéseket tartalmaz a képviseleti jog *megszűnésével* kapcsolatban. Az RPtk. 1305. cikke a meghatalmazás, vagyis az ügyleti képviselet megszűnésével kapcsolatban a képviselő részéről történő lemondást (*renunțare*) és a képviselt részéről történő visszavonást (*revocare*) említi. Ezeket a megszűnési okokat a megbízás kapcsán is megismétli a jogalkotó [RPtk. 2030. cikk]. A meghatalmazás módosítása vagy visszavonása harmadik személyekkel szemben csak akkor érvényesíthető (hatályos), ha arról tudott vagy tudnia kellett a szerződés megkötésekor [RPtk. 1306. cikk]. Ezen kívül a képviseleti jog megszűnik a képviselt vagy képviselő halálával vagy cselekvőképtelenné válásával vagy jogi személy esetében annak megszűnésével vagy fizetésképtelenné válásával. A megszűnés tényét az érvényesíthetőség céljából a harmadik személyek tudomására kell hozni [RPtk. 1307. cikk]. A képviseleti jog megszűnésekor a képviselő köteles visszaadni a képviseleti jogot létesítő okiratot, azt nem tarhatja vissza a képviselttel szembeni követeléseinek garanciájaként. Kérhet viszont egy a képviselt aláírásával ellátott másolatot arról, azzal a megjegyzéssel, hogy a képviseleti jog megszűnt [RPtk. 1308. cikk].

3.1.3. Komparatív következtetések

A magyar jog a képviselet általános szabályait a kötelmi jog általános részében helyezi el, és követi az 1959-es Ptk. absztrakt, kazuisztikát kerülő megközelítését. A hatályos Ptk. képviseleti szabályai az 1959-es Ptk. szabályainak átdolgozott, korszerűsített formája, amely integrálja a kodifikációra megérett bírói gyakorlatot is. A hatályos román jog ezzel szemben az 1864-es RPtk.-tól jelentősen eltérő koncepciót követ: első alkalommal szentel külön részt a képviselet általános szabályainak. Ezt a szerződésekre vonatkozó általános szabályok között tárgyalja. A szabályozás a magyar

[550] POPA, *Ipoteza..., i. m*. 197. A szerző utal a német joggyakorlatra is, amely szintén nem fogadja el a harmadik személy kártérítési követelését az álképviselővel szemben.

joghoz képest részletesebb (összesen húsz cikk, szemben a tíz paragrafussal), reflektál a nemzetközi modellekre (pl. UNIDROIT, PECL), de gyakran a román jogtól koncepcionálisan idegen elemeket emel be. Ilyenek például a közvetett képviseletre vonatkozó szabályok.

A magyar jog kizárólag a közvetlen képviseletet esetét szabályozza az általános szabályok között. A közvetett képviselet konstrukcióját a bizományi szerződés keretében kezeli. A román jog ezzel szemben szabályozza a közvetlen és a közvetett képviseletet is, igaz annak bizonyos rendelkezései a román jogban értelmezési kérdéseket vetnek fel.

A magyar jog tradicionálisan megengedi, hogy korlátozottan cselekvőképes személy is képviselő legyen. A román jog ezzel szemben megköveteli, hogy úgy a képviselő, mind a képviselt rendelkezzen a célzott jogügylet megkötéséhez szükséges cselekvőképességgel. Ezzel bár lezárta az 1864-es RPtk. kapcsán kialakult szakirodalmi vitákat, mégis a forgalom igényeihez képest talán túl szigorú megközelítést alkalmaz.

A magyar szabályozás nem tárgyalja külön cikkben a képviselet mechanizmusában részt vevő szereplők jóhiszeműségének vagy akarathibáinak kérdését (ezt egyébiránt az Mtj. megtette), azokat a kötelmekre vonatkozó általános szabályok mentén kell értelmezni. A román jog külön rendelkezik az akarathibák (tévedés, megtévesztés stb.), a jóhiszeműség, illetve bizonyos körülményeke ismeretének vagy ismeretének hiányának képviseletre gyakorolt hatásáról.

Mindkét jogrendszer vélelmezi az önszerződés és a kettős képviselet esetét érdekellentétként, és mindkét jogrendszer a megtámadhatóság szankcióját rendeli. A magyar jog azonban az érdekellentét vizsgálatát a belső jogviszonyra helyezi, így akár a jóhiszemű harmadik személy jogi védelem nélkül maradhat. Ezzel szemben a román jog a harmadik személy tudatállapotához köti a megtámadhatóságot, így jobban védi a jóhiszemű harmadik felet. A román joghoz hasonló megoldás szükségességét a magyar szakirodalomban is felvetették.

Az álképviselet tekintetében mindkét jog alapelvi szinten hasonló megoldásokkal operál: az álképviselő által kötött szerződést a képviselt utólag jóváhagyhatja, a képviselt által jóvá nem hagyott jognyilatkozat szankciója a hatálytalanság, az álképviselő felelőssége a harmadik személlyel szemben továbbra is deliktuális természetű, nincs jogi akadálya annak, hogy akár a „képviselt” is kártérítést követeljen az álképviselőtől, deliktuális vagy kontraktuális alapon. Részletszabályok tekintetében viszont megfigyelhető számos különbség is: a harmadik személlyel szembeni kártérítés mértéke tekintetében a magyar jog szerint különbséget tesz a magyar jog aszerint, hogy az

álképviselő jó- vagy rosszhiszemű volt-e. A román jogban ezzel szemben az álképviselő a harmadik személy teljes kárát meg kell térítse függetlenül attól, hogy jó- vagy rosszhiszemű volt. A magyar jog szerint az álképviselet esetén a képviselt utólagos jóváhagyása nem kötött alakisághoz, és elméletileg akár ráutaló magatartással is megvalósulhat. A román jog ezzel szemben előírja, hogy a jóváhagyáshoz olyan alakszerűségek szükségesek, amilyeneket jogszabály a jognyilatkozatra előír. A román jog lehetőséget biztosít a harmadik személynek, hogy záros határidőn belül jóváhagyásra szólítsa fel az álképviseltet. A magyar jogban a hatályos jog szerint erre nincs jogi alap.

A magyar jog továbbra is szabályozza a vélelmezett képviselet esetét a képviselet sajátos esetei között és az 1959-es Ptk. kapcsán megszilárdult gyakorlat mentén szabályozza a látszaton alapuló képviseletet. Ez utóbbival lényegében azonos szabályokat állapít meg az RPtk. is, viszont nem tartalmaz vélelmezett képviseletre vonatkozó szabályokat.

A magyar jog nem tartalmaz külön szabályokat a képviselet megszűnésére. Ezzel szemben a román jog részletesen szabályozza a megszűnés eseteit (halál, lemondás, visszavonás, cselekvőképtelenné válás), a megszűnés harmadik felekkel szembeni érvényesülésének feltételeit is.

Összességében elmondható, hogy a magyar jog ügyleti képviseleti szabályai sokkal absztraktabbak, kodifikációs szempontból egységesebbek, amelyek inkább elvi szinten kezelik a kérdéseket és szervesen kapcsolódik a megelőző jogi hagyományokhoz. A román jog szabályozása részletesebb, sokkal kazuisztikusabb, de koncepcionálisan néhol inkoherens. Bár néhány kérdésben rendezni kívánta a szakirodalmi vitákat és beépíteni a korábbi bírói gyakorlatot, az RPtk. nagymértékű reformot hajtott végre a képviselet intézményén, szakítva az 1864-es RPtk. koncepciójával. Ennek legszembetűnőbb jogtechnikai eszköze a képviselet belső és külső vetületének különválasztása és a képviseletre vonatkozó általános szabályok megalkotása. A román jogalkotásban hagyományosnak mondható a külföldi minták átvétele, ez nincs másképp a képviselet hatályos szabályozásánál sem. Az intézményt érintő szabályok fő inspirációja az olasz polgári törvénykönyv, illetve az UNIDROIT Alapelvek. A román rendszer törekvése a jogbiztonság és a harmadik felek védelme irányába erőteljesebb, míg a magyar jog inkább a rugalmasságot és az esetjogi megközelítést részesíti előnyben.

3.2. Ügyleti képviseletet megvalósító szerződések

A legtöbb jogrendszerben az ügyleti képviselet legtipikusabb megjelenési formája a megbízási szerződés. Ez alól a magyar és a román jog sem kivétel: bár az ügyleti képviselet többféle szerződéses konstrukció keretében is megvalósulhat, a megbízás mindkét jogrendszerben kiemelt jelentőséggel bír.

A kontinentális jogrendszerekben a megbízási szerződés fogalmát illetően alapvetően két koncepció különböztethető meg. Az egyik szerint a megbízás olyan szerződés, amely alapján a megbízott más érdekében történő cselekmények elvégzésére vállal kötelezettséget; a másik koncepció ezzel szemben a megbízást kifejezetten más nevében és érdekében történő jogügyletek megkötésére irányuló kötelezettségvállalásként határozza meg. Míg a magyar jog hagyományosan az előbbi felfogást követi, addig a román jog – már az 1864-es RPtk.-tól kezdődően – a második koncepciót alkalmazza. E különbségek ellenére mindkét megközelítés közös eleme, hogy a megbízási szerződés elsősorban a felek belső jogviszonyát rendezi, míg a képviseleti jogosultságot és az ahhoz kapcsolódó joghatásokat a meghatalmazás hozza létre.

Ügyleti képviselet nemcsak megbízás alapján valósulhat meg, hanem minden olyan esetben is, amikor a felek magánautonómiáján alapuló megállapodás értelmében egy személy más nevében lát el valamilyen feladatot. Az ügyleti képviselet körében határesetet képeznek a közvetett képviselet esetei, amelyek klasszikus értelemben nem minősülnek képviseleti tényállásnak, mivel a megbízott saját nevében köt jogügyletet és csak közte és a harmadik személy között keletkezik jogviszony. E konstrukciókban ugyanakkor a megbízott eljárása továbbra is a megbízó érdekében történik. A közvetett képviselet esetében is azonos cél érvényesül, nevezetesen a megbízó érdekeinek megvalósítása. Ennek következtében a modern jogrendszerekben egyre inkább elmosódik a közvetlen és a közvetett képviselet közötti dogmatikai határvonal, és a jogalkotók számos esetben a közvetett képviselethez is közvetlen joghatásokat kapcsolnak. Mindezek alapján álláspontom szerint az ügyleti képviselet átfogó vizsgálata nem lehet teljes a közvetett képviselet formáinak elemzése nélkül.

A fentiek mentén a magyar jogban az ügyleti képviselet tényállását a következő szerződések valósítják meg: megbízási szerződés, bizomány, szállítmányozás, és a közvetítői szerződés. A román jogban az ügyleti képviselet megvalósító intézmények között szintén a megbízást, bizományt (és eladási bizomány), szállítmányozást, és közvetítői szükséges megemlíteni. A román jogban külön került szabályozásra az

ügynöki szerződés is, amely szintén járhat együtt képviseleti jogosultsággal. Ezek mellett, mindkét jogrendszerben az ügyleti képviselet megjelenési formája természetesen a perbeli képviselet, illetve a jogi személyek képviselete a vezető tisztviselő (ügyvezető) által. Mivel jelen értekezés tárgya az ügyleti képviselet polgári jogi vetületének vizsgálata, utóbbiakra jelen értekezésben nem térek ki. Az erre vonatkozó döntésemet az értekezés bevezetőjében részletesen kifejtettem.

Noha a hatályos magyar Ptk. a *bizalmi vagyonkezelést* a megbízási típusú szerződések között szabályozza [VI. könyv, III. rész, XVI. cím, XLIII. fejezet], sőt a Ptk. 6:330. §-a értelmében eltérő rendelkezés hiányában a megbízási szerződés szabályait megfelelően alkalmazni kell a bizalmi vagyonkezelésre, álláspontom szerint – az alábbiakban részletezett érvek alapján – ez a konstrukció valójában nem meríti ki az ügyleti képviselet tényállását, ezért jelen disszertáció keretében e szerződés részletes elemzésétől eltekintek.

A Ptk. a bizalmi vagyonkezelés szerződéses elemét helyezi középpontba, ezért azt a megbízási típusú szerződések körében szabályozza, a törvénykönyv indoklása indokolás szerint az angol jogban kialakult *trust* és a német jogban ismert *Treuhand* mintájára. A szerződés új intézmény a magyar polgári jogban,[551] kodifikációja mögött az az elképzelés húzódott meg, hogy a Ptk. egy alternatív eszközt biztosítson annak a társadalmi és gazdasági igénynek a kielégítésére, mely a tulajdonosi pozíció és a vagyonnal kapcsolatos döntéshozatal szétválasztásán alapul, a vagyon minél hatékonyabb kezelése végett[552].

A román jogban szintén az RPtk. által bevezetett új intézmény a bizalmi vagyonkezelés (*fiducia*), amelynek mintája a francia *Code civil*. A francia modelltől azonban lényegesen eltért a román jogalkotó, amely az intézményt a dologi jogi könyvben (III. könyv) szabályozza (a francia jogalkotó ezt a kötelmi könyvben teszi), illetve a bizalmi vagyonkezelés dologi jogi hatásait emeli ki, az elhelyezésen túl azáltal, hogy olyan „jogi műveletként” (nem szerződésként) határozza meg, amely által egy vagy több

[551] A többi olyan szerződéssel szemben, amelyet először a Ptk. nevesített a magyar jogban (jogbérlet, faktoring szerződés) a bizalmi vagyonkezelés a Ptk. bevezetése előtt a gyakorlatban atipikus szerződésként sem volt jelen. Ennek elsősorban az adójogi szabályozás volt az oka (a kapcsolódó tulajdonátruházások miatt rendre illetéket kellett volna fizetni, ami aránytalanul drágává tette volna az atipikus megállapodáson alapuló bizalmi vagyonkezelést). A megfelelő jogszabályi környezet megteremtése érdekében a jogalkotó egy külön törvényt is elfogadott, a bizalmi vagyonkezelőkről és tevékenységük szabályairól szóló 2014. évi XV. törvényt (Bvktv.). FUGLINSZKY Ádám, TŐKEY Balázs, *Szerződési jog. Különös rész*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2018, 360.

[552] Ptk. indoklás, *i.m.* 626-627. A szerződéses felfogás jelentősen eltér a bizalmi vagyonkezelés 2009. évi CXX. törvényben szereplő koncepciójától, amelyben bár a kötelmi jogi könyvben (V. könyv), de nem a szerződések között kapott helyett, hanem külön kötelmeket eredeztető intézményként (V. rész).

vagyonrendelő jogokat ruház át egy vagy több bizalmi vagyonkezelőre, akik azokat meghatározott céllal kezelik.[553]

A 6:310. § alapján „Bizalmi vagyonkezelési szerződés alapján a vagyonkezelő a vagyonrendelő által tulajdonába adott dolgok, ráruházott jogok és követelések (a továbbiakban: kezelt vagyon) saját nevében a kedvezményezett javára történő kezelésére, a vagyonrendelő díj fizetésére köteles".[554]

A bizalmi vagyonkezelés a Ptk. rendszerében három szereplős jogviszony: a vagyonrendelő és a vagyonkezelő között létrejött szerződésen alapszik, jogosultja pedig a kedvezményezett. A vagyonrendelő és a vagyonkezelő közötti vagyonátruházás eredményeként a vagyonkezelő vagy tulajdont szerez, vagy a bizalmi vagyonkezelés keretében ráruházott jogok és követelések jogosulttá válik. A vagyonkezelő kötelezettsége a kedvezményezett és a vagyonrendelő felé kötelmi jogi jellegű, amit a vagyonkezelési szerződés határoz meg.[555] Menyhárd Attila szerint a „bizalmi vagyonkezelésre irányuló jogviszony a szerződések rendszerében leginkább olyan harmadik személy javára szóló szerződésként illeszthető be, amelynek alapján a vagyonkezelő kellő gondossággal kell, hogy meghozza a tulajdonosi döntéseit a kedvezményezett érdekében. Ez a fő kötelem a bizalmi vagyonkezelést a megbízási jellegű jogviszonyok hozza közel".[556]

A jogintézmény lényege, hogy a vagyonrendelő átruházza a vagyonkezelőre a kezelendő vagyont: dolgok tulajdonjogát, jogokat, követeléseket, de a vagyonkezelő azt a szerződésben meghatározott korlátok között és a kedvezményezett javára köteles kezelni. A bizalmi vagyonkezelés értelmében tehát különválik a tulajdonosi pozíció és a tulajdon tárgyával kapcsolatos döntéshozatal kötelmi jogilag célhoz kötött tulajdonátruházás segítségével.[557]

---

[553] CONSTANTINOVICI, Rodica, *Fiducia.* In: BAIAS, Flavius-Antoniu; CHELARU, Eugen; CONSTANTINOVICI, Rodica; MACOVEI, Ioan (coord.), *Noul Cod civil. Comentariu pe articole. Art. 1-2664*, ediția a III-a, Ed. C.H. Beck, București, 2021, 962.

[554] A román jog meghatározása bár terjengősebb, lényegét tekintve megegyezik a magyar definicióval. RPtk. 773. cikk: „A bizalmi vagyonkezelés azon jogi művelet, amely révén egy vagy több vagyonrendelő meglévő vagy jövőbeli dolgokat, követelési jogokat, biztosítékokat vagy más vagyoni jogokat, illetve ilyen jogok együttesét átruházza egy vagy több bizalmi vagyonkezelőre, akik meghatározott céllal kezelik azokat egy vagy több kedvezményezett javára. E jogok a bizalmi vagyonkezelők vagyonához tartozó többi jogtól és kötelezettségtől különálló független vagyonállományt alkotnak."

[555] MENYHÁRD Attila, *A bizalmi vagyonkezelési szerződés*. In: VÉKÁS Lajos, GÁRDOS Péter (szerk.) *Kommentár a Polgári törvénykönyvhöz,* II. kötet, Wolters Kluwer, Budapest, 2018, 2016.

[556] MENYHÁRD, *A bizalmi vagyonkezelés…, i.m.* 2041.

[557] FUGLINSZKY, TŐKEY *i.m.* 360.

A szakirodalomban rámutattak, hogy jogdogmatikai szempontból talán szerencsésebb a *Code civil* megoldása, amely a bizalmi vagyonkezelési szerződésnek megfeleltethető *fiducie*-t nem a megbízás típusú szerződések körében, hanem a tulajdonátruházással járó ügyletek (adásvétel, ajándékozás) mellett helyezte el. Ezzel is hangsúlyozzák, hogy bár a konstrukció megbízási és bizalmi elemeket is tartalmaz, lényegét mégis a tulajdon átszállása adja.[558]

A bizalmi vagyonkezelés és az ügyleti képviselet intézményének elhatárolása szempontjából szintén a tulajdonátruházás ténye a fő megkülönböztetési kritérium. Az ügyleti képviseletet megvalósító szerződések ugyanis nem hoznak létre *in rem* jogviszonyt, míg a bizalmi vagyonkezelés alapvető eleme a tulajdonátruházás.[559] Az ügyleti képviselet lényege, hogy a képviselő a képviselt személy nevében és javára vagy közvetett képviselet esetén a képviselt javára jár el. Ezzel szemben a bizalmi vagyonkezelés esetén a vagyonkezelő a saját nevében tesz jognyilatkozatokat harmadik személyek irányában, valamint az így kötött szerződésekből származó jogok és kötelezettségek minden esetben őt jogosítják és kötelezik, az ő tulajdonában állnak be. Ugyanakkor a vagyonkezelő nem feltétlenül a vagyonrendelő irányában fog elszámolni a kezelt vagyonnal, hanem azt a kedvezményezett (egy harmadik személy) részére kell kiadnia.[560] Az ügyleti képviseleti jogi konstrukciók lényege azonban abban áll, hogy a képviselő cselekménye a képviselt javára történjen.

Másrészről a bizalmi vagyonkezelést a vagyonrendelő úgy is létrehozhatja, hogy saját magát jelöli ki vagyonkezelőnek (egyoldalú jogügylettel) [Ptk. 6:329. §], ami kizárt az ügyleti képviselet többi formái esetében az önszerződés tilalma miatt. Bár a vagyonkezelő a rábízott vagyont a vagyonrendelő (vagy az általa kijelölt kedvezményezett) érdekében kell kezelje, a vagyonrendelő nem jogosult utasítást adni a vagyonkezelőnek [Ptk. 6:316. §], ellentétben az ügyleti képviseletet megvalósító szerződésekkel, ahol az utasítási jog a képviselt személy privilégiuma. A bizalmi vagyonkezelés esetében a vagyonkezelőt el lehet mozdítani és mást lehet a helyére kijelölni anélkül, hogy a szerződés megszűnne [Ptk. 6:325. §]. Ehhez képest ügyleti képviselet esetén az alanyváltozáshoz a másik fél hozzájárulása szükséges.

[558] SZABÓ Gábor, ILLÉS István, KOLOZS Borbála, MENYHEI Ákos, SÁNDOR István, *A bizalmi vagyonkezelés,* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2018, 26.
[559] SZABÓ, ILLÉS, KOLOZS, MENYHEI, SÁNDOR *i.m.* 32.
[560] Vö. SZABÓ, ILLÉS, KOLOZS, MENYHEI, SÁNDOR *i.m.* 28-29.

Következtetésképpen, bár a bizalmi vagyonkezelés számos hasonlóságot mutat a megbízási szerződéssel, főként a vagyonkezelő fő kötelezettségége folytán (a vagyonrendelő érdekében kellő gondossággal való eljárás), dologi jogi vetületei, szabályozási módszere és joghatásai miatt nem illeszthető be az ügyleti képviseletet megvalósító szerződések sorába.

3.2.1. Ügyleti képviseletet megvalósító szerződések a magyar jogban

3.2.1.1. A megbízási szerződés

A Ptk. a monista elv mentén a szerződések általános szabályait úgy alkotta meg, hogy azok képesek legyenek valamennyi jogalany kapcsolatát rendezni. Az üzleti világ szerződéstípusait (bizomány, fuvarozás, szállítmányozás, ügynöki megbízás stb.) a professzionális üzleti élet igényszintjére modellezte. Az üzleti élet és a magánszemélyek kapcsolataiban egyaránt fontos szerződéstípusoknál (adásvétel, lízing, vállalkozás stb.) szintén az üzleti élet követelményszintje volt a mérvadó és csak szűk körben állapít meg speciális jogszabályokat arra az esetre, ha a szerződés fogyasztói szerződésnek minősül.[561]

A Ptk. indoklásában rámutattak, hogy a megbízási szerződéshez kapcsolódó bírói gyakorlat nem vetett fel olyan szempontot, amely a szabályozás alapvető újragondolását indokolná. Ezért nem volt szükség a megbízás dogmatikai alapjainak átfogó megreformálására, hanem a cél elsősorban a hatályos szabályozás pontosítása volt. Ugyanakkor a megbízási szerződés esetében érvényesíteni kívánták az üzleti élet követelményeit, és kevésbé kívánták hangsúlyozni a bizalmi jelleget. Ez elsősorban abban jelenik meg, hogy az 1959-es Ptk.-hoz képest tágabban akarja lehetővé tenni közreműködő igénybevételét.[562] A Ptk. megoldása erre az, hogy egyáltalán nem tartalmaz rendelkezéseket a közreműködő (helyettes) igénybevételének feltételeiről, csak a megbízott tájékoztatási kötelezettségei között hagyta meg, hogy utóbbi köteles értesíteni a megbízót, ha közreműködő igénybevétele vált szükségessé [Ptk. 6:275. § (1)

[561] VÉKÁS, *Bevezetés…*, *i.m.* 23.
[562] Ptk. indoklás *i.m.* 622.

bekezdés].[563] Ebből kifolyólag a megbízás esetén is Ptk. 6:129. § általános szabályait kell alkalmazni.[564]

A Ptk. a megbízást a VI. könyv (kötelmek), III. rész (egyes szerződések) XVI. címben (megbízási típusú szerződések) között szabályozza, rögtön a vállalkozási típusú szerződések után (XXXIX. fejezet). A megbízási típusú szerződések között kapott még helyet a bizományi szerződés, közvetítői szerződés, szállítmányozási szerződés és a bizalmi vagyonkezelés. Az 1959. évi Ptk.-val ellentétben a megbízási nélküli ügyvitel szabályai átkerültek az egyéb kötelemfakasztó tények közé, ami jogdogmatikai szempontból helyesebb.

A megbízási szerződést a Ptk. 6:272. §-a határozza meg, mely szerint „megbízási szerződés alapján a megbízott a megbízó által rábízott feladat ellátására, a megbízó a megbízási díj megfizetésére köteles". A meghatározás alapján a megbízás főszabály szerint visszterhes, de nem zárja ki a megbízás ingyenes formáját is. Ingyenes megbízás esetén a megbízó a megbízott költségeit kell csak megtérítse [Ptk. 6:280. §].

A Ptk. nem szakít a megbízási és a vállalkozási szerződés elhatárolásának tradicionális szempontjaival (elhatárolási kritérium a kötelem természete).[565] Ugyanígy, követi a megbízás és munkaszerződés elhatárolásának szintén kikristályosodott szempontjait.[566] A megbízás a Ptk. rendszerében is hézagpótló szerződés, tárgya minden olyan tevékenység kifejtése lehet, amelyet valaki más érdekében, annak költségére végez és nem minősül vállalkozási- vagy munkaszerződésnek.[567]

Elhagyja viszont az 1959-es Ptk. 474. § (3) bekezdését, amely kimondta, hogy ha a megbízás teljesítéséhez szerződéskötésre van szükség, a megbízáshoz olyan *alakszerűségek* szükségesek, amilyeneket jogszabály a megbízás alapján kötendő szerződésre előír. Az indoklás szerint a megbízás csak a felek belső jogviszonyát szabályozza, így indokolatlan ahhoz írásbeli formát bármilyen esetben megkövetelni. Az

---

[563] Természetesen akkor is tájékoztatnia kell a megbízót, amikor a közreműködőt saját döntése alapján kívánja igénybe venni. FUGLINSZKY, TŐKEY *i.m.* 322.

[564] FUGLINSZKY, TŐKEY *i.m.* 322; GÁRDOS Péter, *A megbízási típusú szerződések.* In. VÉKÁS Lajos, GÁRDOS Péter (szerk.) *Kommentár a Polgári törvénykönyvhöz,* II. kötet, Wolters Kluwer, Budapest, 2018, 1961. Ptk. 6:129. § [Közreműködő igénybevétele]: (1) A felek kötelezettségük teljesítéséhez vagy joguk gyakorlásához más személy közreműködését vehetik igénybe. (2) Ha a kötelezett a szolgáltatás jellege, jogszabály rendelkezése vagy a felek megállapodása szerint személyesen köteles eljárni, más személy közreműködését akkor veheti igénybe, ha a jogosultnak károsodástól való megóvása érdekében szükséges.

[565] Ptk. indoklás *i.m.* 622.

[566] VÉKÁS, *Szakértői javaslat…, i.m.* 945.

[567] BÍRÓ *i.m.* 24. Megbízásnak minősülnek az egészségügyi, a jogi, a könyvelési, könyvvizsgálói és adótanácsadási (BDT 2000, 128.), az oktatási, az őrző-védői (BDT 2003, 848.), az üzleti tanácsadási, a vezető tisztségviselői stb. szolgáltatások. FUGLINSZKY, TŐKEY *i.m.* 310.

írásbeli forma célja a forgalom védelme, ezeket a szempontokat csak a külvilág felé megjelenő jogviszonyokban lehet érvényesíteni.[568] Így a megbízási szerződést szóban, írásban és ráutaló magatartással is meg lehet kötni.[569]

Az 1959-es Ptk.-val ellentétben a hatályos Ptk. a megbízás definíciójában külön nem utal arra, hogy a megbízást *a megbízó érdekében* kell teljesíteni. Ennek magyarázata, hogy a megbízott kötelessége, hogy a szerződésben és az utasításokban meghatározottak szerint teljesítse a megbízást. Ha a megbízott a teljesítés során több lehetőség közül választhat, a szerződés és a Ptk. alapelveiből kell kiinduljon. Ezeken túl azonban a Ptk. nem kívánt a megbízottra további kötelezettségeket telepíteni.[570] A megbízó utasításaitól való eltérés kapcsán azonban továbbra is az elsődleges szempont a megbízó érdeke, tekintettel a Ptk. 6:273. § (2) bekezdésére, mely szerint „a megbízott a megbízó utasításától akkor térhet el, ha ezt a megbízó érdeke feltétlenül megköveteli, és a megbízó előzetes értesítésére már nincs mód."

A Ptk. pontosítja a megbízó *célszerűtlen vagy szakszerűtlen utasítás*ainak hatásait. Ilyen utasítások esetén a megbízott köteles figyelmeztetni a megbízót. Ha a megbízó az utasítását fenntartja, a megbízott a szerződéstől elállhat, illetve a szerződést felmondhatja, vagy a feladatot a megbízó utasításai szerint, a megbízó kockázatára elláthatja.[571] Ugyanakkor a megbízott köteles megtagadni az utasítás teljesítését, ha annak végrehajtása jogszabály vagy hatósági határozat megsértésére vezetne, vagy veszélyeztetné mások személyét vagy vagyonát [Ptk. 6:273. § (3) bekezdés]. Ez utóbbi kógens szabály, hiszen a felek megállapodása sem tehet jogszerűvé olyan tevékenységet, amely jogszabály vagy hatósági határozat megsértésére vezetne, vagy veszélyeztetné mások személyét vagy vagyonát.[572]

A Ptk. rögzíti, hogy amennyiben a megbízás teljesítéséhez szerződés kötése vagy más jognyilatkozat tétele szükséges, *a megbízás a meghatalmazást is magában foglalja*. Ez a rendelkezés gyakorlatilag a korábbi bírói gyakorlatot emeli törvényerőre.[573] A felek választhatnak tehát, hogy a megbízott képviseleti jogát a megbízási szerződéssel bizonyítja vagy külön meghatalmazást is készíthetnek, ha a felek nem akarják a megbízási

[568] Ptk. indoklás *i.m.* 622.
[569] FUGLINSZKY, TŐKEY *i.m.* 310.
[570] GÁRDOS, *A megbízási..., i.m.* 1962.
[571] Az 1959-es Ptk. 476. §-a csak a megbízóra hárította a célszerűtlen utasítással okozott károkat, de nem tette lehetővé, hogy elálljon a szerződéstől. Ez esetenként akár a megbízott jó hírnevének a csorbulásához is vezethetett, ezért a Ptk. lehetővé teszi az elállást is célszerűtlen, szakszerűtlen utasítások esetén, hasonlóan a vállalkozási szerződéshez. Vö. VÉKÁS, *Szakértői javaslat…, i.m.* 946.
[572] FUGLINSZKY, TŐKEY *i.m.* 320.
[573] BH 1995.10.571.

szerződés tartalmát harmadik személyek számára megismerhetővé tenni.[574] Amennyiben az első opciót választják, szükséges a megbízás írásba foglalása, de ezt nem a megbízás, hanem a meghatalmazás szabályai indokolják.[575]

A Ptk. a felek kötelezettségei körében szinte változtatás nélkül tartotta meg az 1959-es Ptk. a megbízott *tájékoztatási* [Ptk. 6:275. §] és *elszámolási kötelezettségre* [Ptk. 6:279. §][576] vonatkozó rendelkezéseit. Megtartotta ugyanakkor a megbízó azon kötelezettségét is, hogy a megbízás megszűnésekor a megbízó köteles a megbízottat a harmadik személyekkel szemben vállalt kötelezettségei alól mentesíteni, valamint szükséges és indokolt költségeit megtéríteni [6:276. § (4) bekezdés]. A megbízottat továbbra is megilleti a törvényes zálogjog a megbízási díj és a költségek biztosítására [Ptk. 6:277. §]

A megbízó fő kötelezettségének, a megbízási *díj fizetésének* szabályain részben változtat a Ptk. A megbízás alapvetően gondossági kötelmet eredményez, ezért főszabály szerint a megbízott akkor is jogosult a szerződésben kikötött díjára, ha eljárása nem vezetett eredményre. Kivételesen, a megbízott nem jogosult a díjára, ha az eredmény részben vagy egészben azért maradt el, mert a felróhatóan járt el [6:276. § (1) bekezdés]. Változatlan a díjigény kizárásának feltétele, ami akkor nem jár a megbízottnak, ha az eredmény elmaradásáért saját maga felelős. A Ptk. a felelősség kérdését a felróhatósághoz köti, ugyanis a megbízottal szemben a kellő gondossággal való eljárás követelményét támasztja. A bizonyítási teher a megbízón van. [577]

A Ptk. az 1959-es Ptk. eltérően úgy rendelkezik, hogy a megbízó köteles a megbízás teljesítésével rendszerint kapcsolatos *költségeket* megelőlegezni [6:276. § (3) bekezdés]. A Ptk. az üzleti élet igényeit kívánta alapul venni a megbízás esetén is, a költségek előlegezésével kapcsolatban pedig nem kívánt különbséget tenni a vállalkozás és a megbízás között.[578] Fontos megjegyezni, hogy a Ptk. csak a rendszerinti költségek

[574] GÁRDOS, *A megbízási..., i.m.* 1967.
[575] VÉKÁS, *Szakértői javaslat…, i.m.* 946.
[576] Kérdés, hogy a megbízott által kezelt pénz után a megbízottnak kell-e kamatot fizetni. Erre vonatkozó konkrét jogszabályt nem tartalmaz a Ptk. A kamatfizetési vélelem elvileg levezethető az egyenértéki kamat szabályából (Lásd. BÍRÓ, *i.m.* 71) Ez a vélelem azonban csak akkor alkalmazható, amikor a megbízott olyan pénzösszeget köteles visszafizetni a megbízónak, amelyet teljesen szabad felhasználásra kapott (például előre kifizették neki a megbízási díjat meghatározott időre, de a szerződés végül hamarabb szűnt meg, így a többletként megfizetett díjat vissza kell fizetnie). Ez a helyzet azonban nem annyira jellemző. A megbízott általában bizonyos rendeltetéssel rendelkező pénzösszegeket szolgáltat vissza (például eljárási illetékre megelőlegezett összegből fennmaradó rész). Ezek esetében, mivel a megbízottnak semmilyen előnye nem származott a pénzösszegekből, kamatfizetésre sem kötelezhető.
[577] FUGLINSZKY, TŐKEY *i.m.* 315.
[578] GÁRDOS, *A megbízási..., i.m.* 1969.

előlegezéséről rendelkezik, a rendkívüli költségeket a megbízott nem köteles megelőlegezni.[579] Mivel a megbízás elsősorban a megbízó érdekeit szolgálja, természetes, hogy az ezzel járó költségeket (feltéve, hogy szükségesek és indokoltak), akár visszterhes, akár ingyenes a megbízás, végül a megbízó állja [Ptk. 6:276. § (4) bekezdés].

A Ptk., a felmondás kivételével, nem tartotta fenn az 1959-es Ptk. speciális *megszűnési szabályait*, azzal az indokkal, hogy a szerződések általános szabályai e körben is megfelelőek és elegendőek. Ennek megfelelően a megbízás megszűnik a megbízó halálával, amennyiben a szolgáltatás jellege kizárólag az ő személyéhez kötődik [Ptk. 6:3. §]. Amennyiben a szolgáltatásnak nincs személyes jellege a megbízás nem szűnik meg, viszont az örökösök felmondhatják, ha szükséges. A megbízott halála továbbra is a megbízási szerződés megszűnését eredményezi.[580] A cselekvőképesség megváltozása rendszerint nincs hatással a megbízási viszonyra, kivéve, ha az a megbízott oldalán olyan mértékű, hogy a teljesítést ellehetetleníti – ez esetben a szerződés megszűnik [Ptk. 6:179. §]. A megbízás továbbá megszűnik, ha tárgytalanná válik teljesítés által [Ptk. 6:3. §] vagy éppen mert a teljesítése lehetetlenné vált [Ptk. 6:179. §].[581]

A megbízás bizalmi jellegét a Ptk. csak *a felmondás* tekintetében kívánta kifejezni, azáltal, hogy mindkét fél számára biztosítja az azonnali hatályú felmondás jogát.[582] A megbízó az ügy ura, így szabadon dönthet arról, hogy kívánja-e továbbra is, hogy a megbízott továbbra is ellássa a szerződésben meghatározott tevékenységet. Felmondás esetén azonban köteles megtéríteni a megbízottnak a felmondással okozott kárt, kivéve, ha a felmondásra a megbízott szerződésszegése miatt került sor [Ptk. 6:278. § (2) bekezdés].[583] A szintén bármikor felmondhatja a szerződést, azonban, ha ez alkalmatlan időben történik, köteles megtéríteni a megbízónak a felmondással okozott kárt, kivéve, ha a felmondásra a megbízó szerződésszegése miatt került sor [Ptk. 6:278. § (3) bekezdés]. Ez utóbbi rendelkezés kapcsán rámutattak, hogy kellően gondos tevékenységre jogi eszközökkel nem lehet rákényszeríteni a megbízottat, ezért lehetséges, hogy akár alkalmatlan időben is azonnali hatállyal felmondja a megbízást. Ebben az

[579] FUGLINSZKY, TŐKEY *i.m.* 317; GÁRDOS, *A megbízási..., i.m.* 1969.
[580] GÁRDOS, *A megbízási..., i.m.* 1972. Tőkey Balázs szerint a megbízási szerződés a megbízott halálával rendszerint megszűnik az általános szabályok alapján, ha személyesen teljesíthető szolgáltatásra irányult, egyébként az örökösök felmondhatják. TŐKEY *i.m.* 1824.
[581] FUGLINSZKY, TŐKEY *i.m.* 322-323.
[582] Ptk. indoklás, *i.m.* 623.
[583] Amennyiben a megbízó bizonyítja, hogy a megbízottal szemben a bizalma ténylegesen megingott, ez a megbízási szerződés felmondásához alapos okot szolgáltat akkor is, ha a megbízott részéről nem történt szerződésszegő magatartás (BH 2012.9.221).

esetben azonban a kár megtérítésére lesz köteles a megbízott. A kártérítési szankció kilátásba helyezése alkalmas lehet arra, hogy a megbízott a felmondási jogának gyakorlásakor felmérje annak lehetséges jogkövetkezményeit.[584] Végül, némileg átfogalmazott formában, de a Ptk. a semmisség terhe mellett tiltja a felmondás jogának korlátozását vagy kizárását. Lehetővé teszi viszont, hogy tartós megbízási jogviszony esetén a felek megállapodjanak a felmondás jogának korlátozásában, és kiköthetik azt is, hogy meghatározott idő előtt a rendes felmondás joga nem gyakorolható [Ptk. 6:278. § (4) bekezdés].[585]

A Ptk. nem tartotta meg az 1959-es Ptk. 482. §-ának rendelkezéseit sem, melyek alapján, ha a megbízás a megbízó személyében rejlő okból szűnt meg, a megbízás megszűnése abban az időpontban következett be, amikor a megbízott a megszűnés okáról hitelt érdemlően tudomást szerzett, illetve a megbízott a felmondás, a megbízó halála vagy cselekvőképességének megszűnése esetén a szerződés megszűnése után is köteles volt a megbízó érdekének védelmében a halaszthatatlan intézkedéseket mindaddig megtenni, amíg a megbízó vagy jogutódja az ügy intézéséről nem volt képes gondoskodni. Ennek eredményeképp a jelenlegi szabályozás alapján a megbízás nélküli ügyvitel szabályai alkalmazandók abban az esetben, ha a megbízott a megbízó személyében rejlő ok miatti megszűnés esetén az erről való értesülés hiánya miatt továbbra is ellátná az ügyet. A felmondás esetét a Ptk. előbb ismertetett 6:278. §-a rendezi. A megbízó halála vagy cselekvőképességének elvesztése pedig a Ptk. alapján vagy nem jár a megbízás megszűnésével, vagy ha a megbízás megszűnésével jár, akkor pedig olyan esetekről van szó (a szolgáltatás jellege kizárólag az ő személyéhez kötődik), amikor e megbízás tekintetében semmilyen további intézkedésre nincs szükség.[586]

3.2.1.2. A bizományi szerződés

A Ptk. a bizományra vonatkozó szabályokat több ponton megváltoztatta, a gyakorlatban felmerült problémákra tekintettel. Alapelvi szinten nem tér el az 1959-es Ptk. szabályozási módjától, sem abban, hogy a bizományi szerződést a megbízási

[584] Ptk. indoklás, *i.m.* 623.
[585] A határidő mértékét a Ptk. nem határozza meg, de érvénytelennek kell minősíteni az olyan ésszerűtlenül hosszú határidőket, amelyek e szabály megkerülésére irányulnak. GÁRDOS, *A megbízási..., i.m.* 1975.
[586] TŐKEY Balázs, *A megbízási szerződés.* In: CSEHI Zoltán, TŐKEY Balázs, BODZÁSI Balázs (szerk.), *2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja*, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2021, 1824.

szerződés önállósult altípusaként szabályozza, sem abban, hogy nem teszi lehetővé a megbízó és harmadik személy között a közvetlen fellépés lehetőségét.

A Ptk. megalkotása során megvizsgálták és elvetették az Európai Alapelvek (PECL) 3:302-3:303. cikkelyeinek megoldását, amely a közvetett képviselet kapcsán bizonyos esetekben (a közvetett képviselő fizetésképtelensége, a megbízóval vagy harmadik személlyel szembeni alapvető szerződésszegés vagy amikor a teljesítés esedékessége előtt egyértelművé válik, hogy alapvető szerződésszegés fog bekövetkezni) lehetővé teszi a „*jogviszonyok feltörését*" és a képviselt valamint a harmadik személy közvetlenül egymással szemben gyakorolhatják azokat a jogokat, amelyeket a közvetítő és a harmadik személyt egymással szemben megilleték. A Szakértői Javaslatban rámutattak, hogy egyrészt az Európai Alapelvek nem tartalmaznak meggyőző indokot a közvetlen fellépés lehetőségére, másrészt például a fizetésképtelenség esetén a többi hitelezővel szemben indokolatlan előnynek tűnik.[587]

Ahogyan azt már említettük a Ptk. az üzleti világ szerződéstípusait (bizomány, fuvarozás, szállítmányozás, ügynöki megbízás stb.) a professzionális üzleti élet igényszintjére modellezte. Továbbá a bizomány esetében a szabályok kifejezetten az adásvételre lettek megalkotva, így bár a bizomány vonatkozhat bármilyen más szerződés megkötésére, az adásvételen kívüli szabályozása nehezen kezelhető helyzeteket eredményezhet.[588] Fontos kiemelni, hogy a bizományi szerződés mögöttes joganyaga a megbízási szerződés, amelynek szabályait eltérő jogszabály hiányában megfelelően kell alkalmazni a bizományra [Ptk. 6:287. §].

A Ptk. 6:281. § (1) bekezdése szerint „Bizományi szerződés alapján a bizományos a megbízó javára a saját nevében ingó dologra adásvételi szerződés kötésére, a megbízó a díj megfizetésére köteles". Ez a definíció rögzíti a bizományi szerződés alapvető jellemzőit: a bizományos saját nevében, de a megbízó javára jár el (közvetett képviselet[589]), a bizomány tárgya csak szerződés megkötése lehet és alapvetően visszterhes szerződés. Ugyanakkor a bizomány elvileg bármilyen más szerződés megkötésére is vonatkozhat [Ptk. 6:281. § (2) bekezdés].[590]

Az egyik legfontosabb változás az 1959-es Ptk.-hoz képest, hogy a *bizományi szerződés tárgya* csak ingó dolog lehet. A Ptk. 6:281. § (3) bekezdése rögzíti, hogy

[587] VÉKÁS, *Szakértői javaslat…*, *i.m.* 953; 2009. évi CXX. törvény indoklása, 5:64. §-hoz fűzött indoklás.
[588] VÉKÁS, *Szakértői javaslat…, i.m.* 953.
[589] Ezt kifejezésre juttatja a Ptk. 6:282. § (1) bekezdés is: „A bizományi szerződés alapján kötött adásvételi szerződés a bizományossal szerződő féllel szemben a bizományost jogosítja és kötelezi".
[590] Ezt a magyar bíróságok már korábban is elfogadták. Lásd. például BH1979.302.

semmis az a bizományi szerződés, amely alapján a bizományos ingatlan tulajdonjogának a megszerzésére köteles. A Ptk. indoklásában rámutattak, hogy ez a korlátozás azért szükséges, mert a jelenlegi ingatlan-nyilvántartási szabályok nem teszik lehetővé, hogy a tulajdonjogot bizomány jogcímén jegyezzék be. A gyakorlatban sem merült fel ilyen igény, hiszen nehezen lenne kivitelezhető, hogy egy olyan adásvételi szerződés alapján történjen tulajdonjog-bejegyzés, amelyben az eladó nem a nyilvántartott tulajdonos, vagy amelynek vevője nem kíván a nyilvántartásba kerülni, mert valójában egy harmadik fél (a megbízó) érdekében jár el.[591]

Az 1959-es Ptk. nem tisztázta a bizomány tárgyát képező *dolog tulajdonjogának* kérdését. A Ptk. ezt egyértelműsíti: vételi bizománynál a bizományos megszerzi az ingó dolog tulajdonjogát, amit az elszámoláskor átruház a megbízóra; eladási bizománynál pedig a bizományos a megbízó tulajdonát értékesíti [Ptk. 6:283. §]. A vételi és eladási bizomány közötti különbségtétel indoka, hogy a magyar jog nem teszi lehetővé, hogy vételi bizomány esetén a megbízó közvetlenül tulajdonjogot szerezzen, ugyanis az eladó – aki nem tagja a bizományi szerződésnek – az adásvételi szerződés megkötésével és a dolog birtokának átadásával szükségszerűen elveszíti a tulajdonjogát. Ugyanakkor ebben a helyzetben a megbízó még nem szerezheti meg a tulajdonjogot, hiszen az ügyletről – annak létrejöttéről – sincs tudomása.[592] Ebből az is következik, hogy vételi bizomány esetén a bizományos kockázata nagyobb, hiszen *a casus nocet domino* elve alapján, ha az ingó dolgot, amikor az éppen nála van, olyan kár éri, amelynek megtérítésére senkit sem lehet kötelezni, tulajdonosként ő viseli a kárveszélyt [Ptk. 5:22. §].[593]

---

[591] Ptk. indoklás, *i.m.* 623. Eladási bizománnyal kapcsolatban – mivel a törvény nem tartalmaz kifejezett korlátozást - létezik olyan értelmezés is, amely szerint lehetséges az ingatlan értékesítésére vonatkozó bizományi szerződés megkötése, miután egyrészt ingatlan eladása esetén az ingatlannyilvántartási aggályok nem állnak fenn, másrészt viszont a bizományos tulajdonszerzésére vonatkozó új szabály [6:283. § (2) bekezdés] értelmében az ingatlan az eladásig a megbízó tulajdonában marad (Vö. GÁRDOS, *A megbízási…*, *i.m.* 1979). Ennek az értelmezésnek ellenvethető, hogy a jelenlegi ingatlan-nyilvántartási szabályok miatt a bizományos nem tudná eladóként megkötni a szerződést, továbbra sincs lehetőség ingatlan tulajdonjogának eladási bizományi szerződés alapján történő megszerzésére. Lásd. FUGLINSZKY, TŐKEY *i.m.* 331; NEMESSÁNYI Zoltán, *A megbízási típusú szerződések*. In. CSEHI Zoltán, TŐKEY Balázs, BODZÁSI Balázs (szerk.), *2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja*, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2021, 1831.

[592] Ptk. indoklás, *i.m.* 624; FUGLINSZKY, TŐKEY *i.m.* 331.

[593] A szakirodalomban kifejtették, hogy ez a megkülönböztetés a bizomány természetét tekintve nem tűnik megalapozottnak, hiszen a bizományosnak vételi bizomány esetén sem indokolt a kárveszélyt viselnie. Célszerűbb lett volna, ha a jogalkotó világosan kimondja, hogy a kárveszély viselésére mind eladási, mind vételi bizomány esetén egységes szabályok érvényesek. Vö. MOLNÁR Hella, *A bizományi szerződés megújult szabályai - dologi jogi kérdések és belépési jog*. In: KESERŰ Barna Arnold, KŐHIDI Ákos (szerk.): *Tanulmányok a 65 éves Lenkovics Barnabás tiszteletére*, Eötvös József Könyv- és Lapkiadó Bt., Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam-és Jogtudományi Kara, Győr, 2015, 358-361.

A Ptk. módosította a bizományos *díjazás*ával kapcsolatos szabályokat is. Az 1959-es Ptk. szerint a bizományos csak akkor jogosult díjra, ha az adásvétel teljesült. A Ptk. 6:284. §-a alapján viszont díjazás már az adásvételi szerződés megkötése esetén is jár vagy ha a szerződés megkötésére a megbízó érdekkörében felmerült okból nem került sor. Ez alól egyedüli kivétel, ha a bizományos *del credere* helytállási kötelezettséget vállal. A Ptk. indoklása szerint nem indokolt a fizetési kockázat áthárítása a bizományosra, ha egyébként kellő gondossággal választotta ki az eladót vagy a vevőt.[594] Mivel a bizományi szerződésre a megbízási szerződés szabályait kell megfelelően alkalmazni, a bizományos díja nem foglalja magában az indokolt költségeket, ezeket külön kell megtéríteni. Ugyanakkor a bizományos köteles megelőlegezni az általában felmerülő költségeket. Ugyanezen utaló szabályból az is következik, hogy a bizomány akár díjazás nélküli, tehát ingyenes is lehet.[595]

További lényeges változás a bizományos *del credere* felelősségével kapcsolatos. Az 1959-es Ptk. 509. § (2) bekezdése a Kt. és más a külföldi jogrendszerek gyakorlatától eltérően főszabályként írta elő a megbízott *del credere* felelősségét. A Ptk. visszatér a Kt. szemléletéhez, és alaphelyzetben nem ír elő ilyen jellegű helytállási kötelezettséget, csak akkor, ha a felek erről kifejezetten megállapodnak. A bizományos így kizárólag két esetben tartozik helytállással: ha ezt külön kikötik, vagy ha az adott ügyletre vonatkozó kereskedelmi szokás ezt előírja. A Ptk. világossá teszi, hogy a *del credere* felelősség csak nevében felelősség, valójában azonban helytállási kötelezettséget jelent.[596]

Végül az 1959-es Ptk. csak akkor ismerte el a bizományos *belépési jog*át,[597] ha az árunak rögzített ára volt. Mivel az Alkotmánybíróság korábban már idézett említett 73/1992. (XII. 28.) határozata ezt a megoldást diszkriminatívnak és alkotmányellenesnek minősítette, a Ptk. visszatért az Alkotmánybíróság döntését megelőző megoldáshoz[598] egyértelművé téve, hogy a bizományost belépési jog akkor illeti meg, ha a dolog forgalmi értéke nyilvános információ alapján egyértelműen megállapítható (például tőzsdei ára van). Ilyen esetekben a bizományos köteles erről tájékoztatni a megbízót és továbbra is megbízó számára legkedvezőbb feltételek mellett megkötni [Ptk. 6:285. § (1)-(3)]. A Ptk.

[594] Ptk. indoklás, *i.m.* 624.
[595] FUGLINSZKY, TŐKEY *i.m.* 333.
[596] Ptk. indoklás, *i.m.* 623.
[597] Az ún. „ügynök-probléma". Ez arra a helyzetre utal, amikor az ügynök – jelen esetben a bizományos – elvileg a megbízó érdekében köteles eljárni, a gyakorlatban azonban gyakran inkább saját érdekeit helyezi előtérbe a megbízóéval szemben. FUGLINSZKY, TŐKEY *i.m.* 335.
[598] Kt. 381. §.

rendezi azt a kérdést is, hogy önszerződés esetén a tulajdonjog adásvétel jogcímén száll át a megbízóról a bizományosra.[599]

A Ptk. változatlan formában tartotta meg az 1959-es Ptk. a bizományi szerződés feltételeitől való eltérés szabályait [Ptk. 6:286. §], illetve a bizományos hitelezői igénytámasztási lehetőségeinek szabályait [Ptk. 6:282. §].

3.2.1.3. A szállítmányozási szerződés

Bár a Ptk. szerkezete szerint a bizományi szerződést közvetlenül az ügynöki szerződés követi, tekintettel arra, hogy a szállítmányozási szerződés a bizományi szerződés egyik altípusának minősül, és számos szabályát átveszi, jelen elemzésben eltérek a Ptk. sorrendjétől: először a szállítmányozási szerződést, majd ezt követően az ügynöki szerződést vizsgálom meg. [600]

A szállítmányozásra *alkalmazandó szabályok* tekintetében a Ptk. világosan meghatározza, hogy a szállítmányozásra milyen mértékben vonatkoznak a fuvarozásra, illetve a bizományra vonatkozó szabályok, mivel az 1959-es Ptk. rendelkezései ezen a téren számos értelmezési nehézséget okoztak. A Ptk. 6:309. §-a alapján „a szállítmányozó és a megbízó jogviszonyára a bizományi szerződés, a küldeménnyel kapcsolatos tájékoztatási kötelezettségre, a küldemény kezelésére, megóvására, továbbítására, a szállítmányozót megillető zálogjogra, továbbá a fuvarozási szerződésből fakadó követelések elévülésére a fuvarozási szerződés szabályait kell megfelelően alkalmazni.” E szabállyal, valamint a szállítmányozás szabályainak a megbízási típusú szerződések című fejezetben történő elhelyezésével a Ptk. számos szabálya elhagyhatóvá vált. Például mellőzi a megbízó az utasítási jogára és a díjfizetésre vonatkozó külön szabályokat, mivel ezekre a megbízási szerződés szabályai megfelelő jogi keretet nyújtanak.[601] A bizományi szerződésre a megbízási szerződés szabályai megfelelően alkalmazandók, a bizományi szerződésen keresztül a megbízási szerződés szabályai is mögöttesen irányadóak a szállítmányozási szerződésre. Így, a szállítmányozás is lehet ingyenes szerződés [a Ptk. 6:280. § alapján], de a vélelem a visszterhesség mellett van.[602]

[599] Ptk. indoklás, *i.m.* 624.
[600] Egyébiránt a Szakértői Javaslat is ezt a sorrendet alkalmazta.
[601] Ptk. indoklás, i.m. 625.
[602] FUGLINSZKY, TŐKEY *i.m.* 354.

A Ptk. 6:302. §-a szerint a „szállítmányozási szerződés alapján a szállítmányozó a saját nevében a megbízó javára küldemény továbbításával összefüggő szerződések megkötésére és jognyilatkozatok megtételére, a megbízó díj fizetésére köteles". Megfigyelhető, hogy a jogalkotó kiterjeszti a szállítmányozási szerződésnek a fogalmát, amelynek lényege nem csak a fuvarozási szerződés megkötése, hanem a küldemény továbbításával összefüggő szerződések megkötése, tágabb értelemben véve a küldemény továbbításának megszervezése.[603]

A hatályos Ptk. elhagyta az 1959-es Ptk. szállítmányozó *gondossági kötelmének mércéjére* vonatkozó előírását, mely szerint a szerződés teljesítése során a szállítmányozó köteles a gazdaságosság és a küldemény biztonságának figyelembevételével eljárni [1959-es Ptk. 515. §]. Ennek oka elsősorban, hogy a Ptk. az elvárható gondosság mércéjét kívánja alkalmazni minden jogviszony esetén [Ptk. 1:4. §].[604] Ugyanakkor elhagyta az áru biztosítására vonatkozó 515. § (3) bekezdést, abból a megfontolásból, hogy a szállítmányozás nem elengedhetetlen eleme az áru biztosítása, de a felek természetesen erről külön megállapodhatnak.[605]

Bár a Ptk.-ban módosultak a bizományos *belépési jog*ának szabályai, a fuvarozás területén fenntartja az önszerződés általános lehetőségét [Ptk. 6:304. §]. Ez a jogosultság a szállítmányozót akkor is megilleti, ha a fuvarozást saját maga végzi, illetve akkor is, ha a fuvarozási szerződést ugyan a saját nevében köti meg de a tényleges fuvarozást más, harmadik fél látja el.[606]

A szállítmányozó *igényérvényesítés*ével kapcsolatban a Ptk. a joggyakorlatban megszilárdult tételeket kodifikálta. Új szabályként rögzíti, hogy a szállítmányozó csak a megbízó utasítására köteles a megbízó igényeit a fuvarozóval és más, saját maga által igénybevett közreműködőkkel szemben érvényesíteni. Az igényérvényesítés a megbízó költségére és veszélyére történik. Ugyanakkor elhagyta az 1959-es Ptk. által a megbízónak biztosított igényérvényesítés lehetőségét. Ez utóbbinak nem alakult ki jelentős gyakorlata,[607] de az is indokolja, a közvetett képviseletről lévén szó nem jön létre közvetlen jogviszony a megbízó és fuvarozó között. A szállítmányozó utasítás nélkül is

[603] Ptk. indoklás, *i.m.* 625.
[604] GÁRDOS, *A megbízási..., i.m.* 2007.
[605] GÁRDOS, *A megbízási..., i.m.* 2007.
[606] Ptk. indoklás, *i.m.* 625. A szállítmányozó csak akkor élhet a belépési joggal, ha egyébként rendelkezik fuvareszközzel, mivel a fuvarozó csak olyan személy lehet, aki egyébként maga is képes a fuvarozásra (BH 1997.12.595).
[607] GÁRDOS, *A megbízási..., i.m.* 2009.

köteles a megbízó jogainak megóvásához szükséges nyilatkozatokat megtenni [Ptk. 6:303. §].

A Ptk. részben átfogalmazta az 1959-es Ptk. *szállítmányozó felelősségé*re vonatkozó szabályokat, egyértelműen elhatárolva, hogy a szállítmányozó mikor felel fuvarozóként és mikor vonható felelősségre az általános szabályok szerint.[608] A 6:307. § alapján a szállítmányozó a fuvarozó felelősségére vonatkozó szabályok alapján felel, ha a küldeményt mások küldeményeivel együtt, azonos fuvarozási eszközzel továbbíttatta, és a kár ezen okból keletkezett vagy ha a birtokában levő küldemény elvész vagy károsodik. Minden olyan helyzetben, ahol a Ptk. nem ír elő speciális felelősségi szabályt, a szállítmányozó az általános rendelkezések alapján felel. Az általános részben foglaltak szerint lehetőség van a felelősség korlátozására vagy kizárására.[609] Fontos kiemelni, hogy a szállítmányozó nem tartozik felelősséggel a megbízó felé a fuvarozó szerződésszegéséért, akivel ő maga szerződött, csak azokért a károkért, amelyek abból erednek, hogy elmulasztotta érvényesíteni a fuvarozóval szembeni igényeket, és ezáltal kár érte a megbízót.[610]

A *megbízó felelőssége* tekintetében a Ptk. úgy rendelkezik, hogy a megbízó az utasításból, a küldemény elégtelen csomagolásából, jelöléséből vagy a megbízó által adott adatok, okmányok, információk hiányosságából, pontatlanságából, hiányából származó károkért felel. A szállítmányozási szerződés jellegéből adódik, hogy a szállítmányozó olyan harmadik személyek követeléseivel szembesülhet, amelyek a megbízó magatartására vezethetők vissza (pl. a küldemény útvonalának megváltoztatása, áru által okozott kár). Ezekben az esetekben a szállítmányozó megfelelő biztosítékot követelhet a megbízótól. Ha a megbízó nem ad megfelelő biztosítékot, a szállítmányozó a szerződést felmondhatja [Ptk. 6:308. §].

A Ptk. kizárja az *egyéves elévülési idő* alkalmazását olyan károk esetén, amelyeket szándékosan vagy súlyos gondatlanságból okoztak; ezekben az esetekben az általános elévülési szabályokat kell alkalmazni. Emellett a rendelkezés kiegészül az elévülési idő kezdőpontjának meghatározásával is, mivel a szállítmányozási ügyletek összetettsége miatt már nem volt megfelelő az a megoldás, hogy az elévülés a küldemény első fuvarozónak történő átadás pillanatában induljon. Például multimodális fuvarozás esetén

[608] Ptk. indoklás, *i.m.* 626.
[609] Ptk. indoklás, *i.m.* 626.
[610] BH 2011.1.16

indokolatlan lenne, ha a tengeri szállítás során keletkezett kár esetén az elévülés a belföldi fuvarozónak történő átadással kezdődne.

Végül, szükséges megjegyezni, hogy a Ptk. változtatás nélkül megtartotta az 1959-es a *refrakcióra* vonatkozó szabályait. A refrakció a hatályos jog alapján is a szállítmányozót illeti meg.

3.2.1.4. A közvetítői szerződés

A közvetítői szerződés a magyar jogban korábban az önálló ügynöki szerződésről szóló 2000. évi CXVII. törvényben[611] volt szabályozva, amely a tagállamok önálló vállalkozóként működő kereskedelmi ügynökökre vonatkozó jogszabályainak összehangolásáról szóló 86/653/EGK irányelvet[612] ültette át. A Ptk. a megbízási típusú szerződések közé beemeli a közvetítői szerződést is, azonban annak tisztán magánjogi vetületét szabályozza. Az Ptk. indoklásában rámutattak, hogy e szabályok célja azon jogviszonyok általános szabályozása, amelyek tárgya a közvetítő, megbízója és harmadik személy között szerződés megkötésének elősegítésére irányuló tevékenység folytatása.[613]

A Ptk. két típusú közvetítői viszonyt szabályoz aszerint, hogy a jogviszony eseti és tartós-e. A *nem tartós jellegű közvetítői szerződés* a Ptk. koncepciója szerint tisztán megbízási jellegű jogviszony, amelyben a közvetítői jogviszony sajátosságából adódóan csupán a közvetítő képviseleti joga terjedelmének, a közvetítőt terhelő tájékoztatási kötelezettségnek és a díjazásnak a speciális szabályait határozza meg. A *tartós közvetítői megbízás*ra vonatkozó szabályokat a Ptk. az 86/653/EGK irányelv alapján alakította ki. Ebben az összefüggésben a meghatározásokon túl a közvetítő képviseleti jogára, felmondási lehetőségére, kártalanítására, valamint a szerződés megszűnése utáni versenytilalmi rendelkezésekre is kitér. Nem veszi át azonban az irányelv díjazásra vonatkozó részletes előírásait, mivel ezen szabályokat az ágazati jogszabályoknak kell meghatározniuk.[614]

Ennek megfelelően a Ptk. a közvetítői szerződésekre vonatkozó szabályokat két részben tárgyalja. Az első részben [6:288–292. §] az általános rendelkezések szerepelnek, amelyek minden közvetítői szerződésre – legyen az eseti vagy tartós – egyaránt

[611] A törvényt az Országgyűlés a 2000. november 7-i ülésnapján fogadta el. Kihirdetve 2000. november 22. A Ptk. a törvényt hatályon kívül helyezte.
[612] HL L 382., 1986.12.31, 17-21.
[613] Ptk. indoklás, *i.m.* 625.
[614] Ptk. indoklás, *i.m.* 625.

irányadóak. A második rész a tartós közvetítői szerződésre vonatkozó speciális szabályokat [6:293–301. §] tartalmazza, amelyeket kizárólag az ilyen típusú szerződések esetén kell alkalmazni.

Az 6:288. § alapján a közvetítői *szerződés tárgya* „a közvetítő megbízója és harmadik személy között szerződés megkötésének elősegítésére irányuló tevékenység folytatása". Ennek teljesítése során a közvetítő főszabály szerint nem minősül a megbízó képviselőjének, de a felek ettől eltérően is megállapodhatnak [Ptk. 6:289. §]. Tekintettel arra, hogy egyébként is a közvetítői szerződésre eltérő rendelkezés hiányában a megbízási szerződés szabályait kell megfelelően alkalmazni [Ptk. 6:292. §], amennyiben a közvetítő képviselőnek is minősül, a 6:17. § értelmében a képviselő nemcsak a szükséges jognyilatkozatok megtételére jogosult, hanem minden olyan cselekmény elvégzésére is, amely a képviselet céljának megvalósításához szükséges.[615]

Az általános rendelkezések körében csak a közvetítő *tájékoztatási kötelezettség*ét szabályozza. Ez alapján, a közvetítő köteles a megbízót tájékoztatni, ha harmadik személy javára közvetítői tevékenységet végez [Ptk. 6:290. §]. Ez a tájékoztatás azért bír kiemelt jelentőséggel, mert ennek révén a megbízó felismerheti az esetleges érdekellentéteket, továbbá képet kaphat arról is, hogy a közvetítő mennyi időt tud szentelni az ő szolgáltatásainak közvetítésére, illetve, hogy milyen személyekkel kerül kapcsolatba a közvetítő a tevékenysége során.[616] A Ptk. nem tartotta meg a korábbi tervezetek azon elképzelését miszerint kettős közvetítés esetében (a közvetítő úgy a megbízóval, mint a harmadik személlyel jogviszonyban áll) ellenkező előírás hiányában a közvetítői díjat a szerződő felek egyenlő arányban viselik, ugyanis úgy ítélték meg, hogy ez a gyakorlatban alkalmazási nehézségekhez vezetett volna.[617]

A közvetítő *díjazás*a kapcsán eltér a megbízás szabályaitól, ugyanis a közvetítőnek díjazás csak a szerződés megkötése esetén jár, igaz még akkor is, ha a közvetített szerződést a felek a közvetítői szerződés megszűnését követően kötik meg [Ptk. 6:291. §]. Azzal, hogy a Ptk. a díj esedékességét az eredmény eléréséhez teszi függővé nem alakítja eredménykötelem-alapúvá a közvetítői szerződést, ugyanis az eredmény elmaradása nem minősül szerződésszegésnek – ilyen esetben csupán a közvetítő nem jogosult díjazásra.[618] Amennyiben a közvetített szerződést a szerződés

[615] FUGLINSZKY, TŐKEY *i.m.* 341.
[616] FUGLINSZKY, TŐKEY *i.m.* 343.
[617] GÁRDOS, *A megbízási..., i.m.* 1991.
[618] FUGLINSZKY, TŐKEY *i.m.* 343. A szabály diszpozitív, a felek eredménytől független díjazásban is megállapodhatnak. Például a Legfelsőbb Bíróság a 2000. évi CXVII. törvény kapcsán megállapította, hogy

megszűnése után kötik meg a díj akkor jár a közvetítőnek, ha bizonyítani tudja, hogy a közvetített szerződés megkötése az ő tevékenységének az eredménye.[619] Amennyiben a felek nem határoznák meg a díjazás mértékét, külön utalás nélkül is alkalmazandók a Ptk. 6:63 § (3) bekezdés szabályai miszerint ha a felek az ellenszolgáltatás mértékét nem határozták meg egyértelműen, vagy ellenszolgáltatásként piaci árat kötöttek ki, a teljesítési helynek megfelelő piacon a teljesítési időben kialakult középárat kell megfizetni.[620]

A Ptk. 6:293. § (1) bekezdése határozza meg a *tartós közvetítői szerződés* tartalmát. Ez alapján a közvetítő tartós jogviszony keretében, önállóan eljárva megbízójának harmadik személyekkel kötendő szerződések közvetítésére, illetve a megbízó nevében történő megkötésére, a megbízó díj fizetésére köteles. A Ptk. a tartós közvetítő szerződés alapján eljáró közvetítőre az „önállóan eljáró közvetítő" fogalmat használja., aki a 6:293. § (2) bekezdés értelmében olyan személy, aki a közvetítői tevékenységet nem munkaviszony, vezető tisztségviselői jogviszony vagy más olyan jogszabályon, bírósági vagy hatósági rendelkezésen alapuló jogviszony keretében végzi, amely őt valamely jogi személy képviseletére feljogosítja.

A Ptk. a tartós jogviszony két esetét is nevesíti. A Ptk. 6:293. § (2) bekezdése alapján tartósnak minősül a jogviszony, ha a közvetítő több szerződés megkötésének közvetítésre vagy egy szerződés megkötésének közvetítésére és a jogviszony fenntartására, illetve megújítására köteles.[621]

---

az ingatlanközvetítésre vonatkozó szerződés tartalmát (gondos eljárás illetőleg a szolgáltatással elért eredmény) és e szolgáltatások ellenértékét (gondos eljárásért fix összegben vagy átalányban illetőleg eredményhez kötött, jutalék formájában megállapított díjazás) a felek szabadon határozhatják meg (BH 2005.6.217).

[619] EH 2007.1613.

[620] GÁRDOS, *A megbízási..., i.m.* 1991. A Ptk. nem ültette át az irányelvnek a közvetítő díjazására vonatkozó rendelkezéseit. Mivel a Ptk. a 2000. évi CXVII. törvényt is hatályon kívül helyezte, így a díjazásra vonatkozó rendelkezéseket ezeket külön jogszabály, a tartós közvetítői szerződés alapján a közvetítőt megillető jutalékról szóló 65/2014. (III. 13.) Korm. rendelet implementálja. A gyakorlatban a közvetítő díjazásának fő formája a jutalék.

[621] A tartós jogviszonnyal kapcsolatosan említést érdemel a bír a Legfelsőbb Bíróság 2/2005. Polgári jogegységi határozata, amely az ingatlanközvetítés kapcsán megállapította, hogy az egyszeri vagy néhány ingatlan közvetítésére vonatkozó megbízás nem tekinthető állandó közvetítésnek. „Az állandóság fogalmának szempontjából pedig a tartósság, a nagyobb számú ügylet közvetítésére irányuló, vagy a hosszabb ideig tartó jogviszony csak megközelítő meghatározások. Az állandóságnak nem csupán a megkötendő ügyletek számszerűségében vagy az ügynöki szerződés időtartamában, hanem a jogügylet jellegében kell megnyilvánulnia. Ilyen jellegre utal különösen, ha határozatlan időre - egyben meghatározatlan számú ingatlan közvetítésére-, illetve viszonylag hosszabb határozott idejű, de ugyanakkor meghatározatlan számú jogügylet folyamatos közvetítésére vonatkozó ügynöki szerződést kötnek a felek." Ezek a megfontolások az állandó közvetítői tevékenység meghatározása tekintetében a hatályos jogszabályok tekintetében is támpontokat nyújthatnak. GÁRDOS, *A megbízási..., i.m.* 1989.

A tartós közvetítő viszony esetén találunk a szerződés *alakiság*ára vonatkozó előírásokat is. A Ptk. az érvényesség tekintetében nem követel meg semmilyen formát. Ha azonban a felek a szerződést írásba foglalták, az egyik fél kérelmére a másik fél köteles átadni a szerződés és annak módosításának másolatát; e rendelkezéstől való eltérés és e jogról való lemondás semmis [Ptk. 6:293. § (4) bekezdés]. Ez a szabály a 86/653/EGK irányelv 13. cikk (2) bekezdésének implementálása.

Hasonlóan az eseti közvetítéshez, a tartós közvetítésnek sem fogalmi eleme a *képviseleti jog*, így a közvetítő csak a felek erre vonatkozó megállapodása értelmében lesz jogosult a szerződés megkötésére. A közvetítő képviseleti joga minden olyan jognyilatkozat megtételére kiterjed, amely a közvetített szerződések teljesítésével rendszerint együtt jár. Ugyanakkor, a jogalkotó a diszpozitív szabályként, három jelentős kérdésben nem terjeszti ki a közvetítő képviseleti jogát: a szerződés módosítására, a pénz átvételére és a teljesítési határidő megállapítására [Ptk. 6:294. §] Ezek lényeges kérdések a megbízó szempontjából, így indokolt, hogy a közvetítő csak akkor legyen jogosult eljárni, ha erre a megbízó kifejezetten feljogosította.[622]

A tartós közvetítői szerződés esetén a Ptk. nem állapít meg külön kötelezettségeket sem a közvetítő, sem a megbízó számára, ezért kötelezettségeiket a megbízás és az általános szerződési kötelezettségek alapján kell teljesíteniük. A megbízó esetében a Ptk. 6:295. §-a azonban speciális *tájékoztatási kötelezettség*eket ír elő, amelyektől a felek nem térhetnek el. Így a megbízó köteles a közvetítő munkájához szükséges információkat és dokumentumokat biztosítani, haladéktalanul értesíteni a közvetítőt, ha csak kisebb mennyiségben kíván vagy tud szerződni, mint az várható volt, illetve tájékoztatni a közvetítőt a közvetített szerződés elfogadásáról, elutasításáról vagy meghiúsulásáról.

A tartós közvetítői szerződést *határozott és határozatlan időtartam*ra is meg lehet kötni. A Ptk. 6:296. § alapján a „határozott időre kötött szerződés határozatlan időtartamúvá alakul át, ha a határozott idő lejárta után a szerződéses szolgáltatások teljesítését a felek továbbra is folytatják”[623] Ez a rendelkezés a 86/653/EGK irányelv 14. cikkének átültetése.

Végül, a tartós közvetítői szerződés megszűnésével kapcsolatban a Ptk. a határozatlan időre kötött szerződés rendes, nem szankciós *felmondás*át szabályozza. A 6:297. § (1) bekezdése alapján a „határozatlan időtartamra kötött közvetítői szerződést

[622] GÁRDOS, *A megbízási…, i.m.* 1998.
[623] A Ptk. a bérleti szerződésnél tartalmaz hasonló szabályt [Ptk. 6:338. §].

bármelyik fél a naptári hónap utolsó napjára felmondhatja. A felmondási idő a szerződés első évében egy hónap, a szerződés második évében két hónap, a harmadik és az azt követő években három hónap. Ennél rövidebb felmondási idő kikötése semmis." Ezt egészíti ki a (2) bekezdés azzal, hogy ha „a felek az (1) bekezdésben foglaltaknál hosszabb felmondási időben állapodnak meg, a megbízóra irányadó felmondási idő nem lehet rövidebb, mint a közvetítőre irányadó felmondási idő. A felek ettől eltérő megállapodása semmis". A (3) bekezdés alapján pedig, ha „a határozott időtartamra kötött szerződés határozatlan időtartamúvá alakul át, a felmondási idő számítása szempontjából a szerződés teljes időtartamát figyelembe kell venni". A határozott idejű tartós közvetítés rendes felmondására a Ptk. nem tartalmaz rendelkezést. Ezzel kapcsolatban nem alkalmazható a megbízási szerződés mögöttes szabálya, hiszen az azt eredményezné, hogy a határozatlan időre kötött szerződés felmondásának lehetősége korlátozottabb a határozott időre kötött szerződés felmondásánál. Következésképpen, a határozott időre kötött tartós közvetítői szerződés rendes felmondással nem szüntethető meg.[624]

Megjegyezzük, hogy a Ptk. részletes rendelkezéseket tartalmaz a közvetítő kártalanítására, illetve a szerződés megszűnését követő versenykorlátozásra [Ptk. 6:298.- 6:301 §]. Ezek alapvetően a 86/653/EGK irányelv 17-20. cikkeinek átültetései a magyar jogba. Mivel ezek a részletszabályok nem kapcsolódnak közvetlenül a közvetítői szerződés képviseleti vetületeihez, külön nem térek ki rájuk.

3.2.2. Ügyleti képviseletet megvalósító szerződések a román jogban

3.2.1.1. A megbízási szerződés

Az RPtk. a megbízást az V. Könyv (Kötelmek) IX. Címének (Különös szerződések) IX. Fejezetében (Megbízási szerződés) szabályozza, a 2009-2071. cikkekben. A megbízásra vonatkozó joganyag egy általános rendelkezésekkel foglalkozó szakasszal kezdődik [2009-2012. cikkek], amelyet két alfejezet követ, amelyek a megbízási szerződés két fő formáját tárgyalják: a *képviseleti megbízás* [2013–2038. cikkek] és a *képviselet nélküli megbízás* [2039–2071. cikkek]. A képviselet nélküli megbízás alfejezet több részre tagolódik: tartalmaz a képviselet nélküli megbízásra

[624] FUGLINSZKY, TŐKEY *i.m.* 349.

vonatkozó általános szabályokat [2039-2042. cikkek], majd a bizományra [2043-2053. cikkek], az eladási bizományra [2054–2063. cikkek] és a szállítmányozásra [2064–2071. cikkek] vonatkozó különös szabályokat.

A megbízásra vonatkozó szabályok a megbízás törvényes meghatározásával kezdődnek. Az RPtk. 2009. cikke szerint „A megbízás az a szerződés, amelyben az egyik fél, a megbízott, kötelezi magát, hogy egy vagy több jogügyletet kössön a megbízónak nevezett másik fél javára". A definíció – amely a képviseleti és képviselet nélküli megbízásra egyaránt vonatkozik – a megbízás két alapvető ismérvét hangsúlyozza: *(1)* a szerződés tárgya egy vagy több jognyilatkozat megtétele (cselekvési kötelezettség); *(2)* a megbízott által a harmadik személlyel kötött jogügylet joghatásai a megbízó vagyonában jelentkeznek (a jogügyletet a megbízó javára kötik).

Ezt a meghatározást egészítette ki a 2022. évi 140. törvény[625] egy második bekezdéssel, mely szerint „a megbízás tárgya lehet olyan ügyletek megkötése is, amelyek célja, hogy biztosítsa a megbízó személyének védelmét, vagyonának teljes vagy részleges kezelését és általában erkölcsi és anyagi jólétét, abban az esetben, ha a megbízó képtelen gondoskodni saját személyéről vagy vagyontárgyairól." A 2022. évi 140. törvénnyel a román jogalkotó teljesen átszabta a fogyatékkal élő személyek védelmének rendszerét, melynek keretében egyebek mellett egy úgy megbízási formát hozott létre, az ún. „gondnoki megbízást" (*mandat de ocrotire*)[626], a megbízási szerződésre vonatkozó szabályok között. A megbízás ezen formájának szabályait a következő alfejezetben részletezem, itt csak a módosítás megbízási szerződésre gyakorolt hatásáról térek ki.

Az RPtk. 2009. cikk (2) bekezdésének nyelvtani értelmezése arra a következtetésre enged jutni, hogy a gondnoki megbízás esetén is csak ügyletkötésre kap meghatalmazást a megbízott, és ezen jogügyletek által kell biztosítania a megbízó

[625] Az értelmi és pszichoszociális fogyatékkal élő személyek védelmét szolgáló egyes intézkedésekről, valamint egyes jogszabályok módosításáról, kihirdetve Románia Hivatalos Közlönye, 2022. május 20, 500. sz.

[626] A román jogalkotó által választott megoldás forrása a kanadai Québec-tartomány Polgári törvénykönyve, amely szintén megbízási szerződés szabályai között rendelkezik a gondnoki/védelmi megbízásról (*mandat de protection*). Az gondnoki megbízásra vonatkozó román jogszabályok csaknem teljes egészében a québec-i jogszabályok fordítása. A québec-i szakirodalomban is vita tárgyát képezte és képezi a védelmi megbízás jogi természete. A szakirodalom alapvetően arra az álláspontra jutott, hogy célszerűbb lenne ezeket a szabályokat a személyekre vonatkozó részbe elhelyezni, hiszen elsősorban védelmi intézkedésként kell felfogni és nem szerződésként. Ugyanakkor jobban kiemelné a rendelkezés által védett értékeket. Caroline LEPAGE, *L'encadrement juridique du mandat de protection au Québec: perspective historique et compare*, Maîtrise en droit - avec mémoire, Québec, 2021, 69. A törvénykönyv szövege elérhető online a következő hivatkozásokon: https://www.legisquebec.gouv.qc.ca/fr/document/lc/ccq-1991 (francia), https://www.legisquebec.gouv.qc.ca/en/document/cs/ccq-1991 (angol) (letöltés ideje: 2025. január. 10-i letöltés).

személyének védelmét, vagyontárgyainak kezelését, erkölcsi és anyagi jólétét. Ha azonban megnézzük a megbízott törvény által előírt kötelezettségeit, arra a következtetésre jutunk, hogy a megbízott tevékenységi köre túlmutat a puszta ügyletkötésen.[627] Egyrészt a megbízónak lehetősége van, hogy a cselekvőképtelenség beálltát követő időszakra vonatkozóan előírja ellátásával és életkörülményeivel kapcsolatos kéréseit is. Ezek teljesítése sok esetben a megbízott személyes cselekményét igénylik. Másrészt az RPtk. 2029[3].cikke alapján a megbízottra alkalmazandók az RPtk. 174. cikk (1)–(2) bekezdésének rendelkezései is, amelyek a cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképes nagykorú (vagyis támogató gondnokság vagy rendkívüli gondnokság alatt álló) gondnokának a kötelezettségeit rögzítik. Ezek alapján a megbízott köteles gondoskodni a védelemre szoruló személyről, elősegíteni a támogatott személy gyógyulási folyamatát, önállóságának visszanyerését, javítani életkörülményeit, erkölcsi és anyagi jólétét. Ha elfogadjuk a következtetést, miszerint a gondnoki megbízás nem csak ügyletkötésre vonatkozik, a 2022. évi 140. törvénnyel bevezetett módosításokkal a jogalkotó lényegében átalakította a megbízási szerződést fogalmát is. Hagyományosan a román jogban a megbízási szerződés jellegzetes kötelezettsége egy vagy több jogügylet megkötése, egyéb cselekményeket a megbízott csak járulékosan, a jogügylet megkötésével összefüggésben végez.[628] Ehhez képest a gondnoki megbízás tárgya nem csak jogügyletek kötése, hanem a megbízóról való gondoskodás, személyének védelme, vagyonának kezelése és megfelelő életkörülményeinek biztosítása.

Álláspontom szerint a jogalkotó döntésének helyessége megkérdőjelezhető, ugyanis meglátásom szerint semmi sem indokolta a megbízási szerződés fogalmának átalakítását egy új megbízási forma létrehozásával a kötelmi jog különös részében. A jogalkotó nem vette figyelembe, hogy a román Ptk. alapjául is szolgáló francia polgári jogi hagyományban a megbízás alapvetően jogügylet megkötésére vonatkozik,[629] másrészt a gondnoki megbízás jogi természete is különbözik a megbízási szerződésétől. Bár kétségkívül szerződésről beszélünk, a törvény megszabja a megbízás bizonyos kötelező elemeit (pl. a megbízott kötelezettségei, annak a személynek a kijelölése, akinek köteles beszámolni a megbízott), hatását csak a bíróság jóváhagyásával fejti ki és nem

[627] DIACONESCU, Șerban, *Considerații asupra proiectului pentru modificarea și completarea Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și a altor acte normative în materia protecției persoanelor cu dizabilități*, Studia Universitatis Babeș-Bolyai, 2021/2. szám, 67.
[628] DEAK, MIHAI, POPESCU *i.m.* 238.
[629] Philippe MALAURIE, Laurent AYNÈS, Pierre Yves GAUTIER, *Contracte speciale*, Ed. Wolters Kluwer, București, 2009, 276.

utolsó sorban tartalmát a körülmények figyelembevételével a bíróság módosíthatja, kiegészítheti. A gondnoki megbízás szabályaira a jogalkotó kétség esetén a rendkívüli gondnokság szabályait rendeli alkalmazni. Ugyanakkor a megbízás fő ismérvének számító egyoldalú felmondási lehetőség sem adott a gondnoki megbízás esetén: a megbízott csak úgy mondhat le a megbízásról, ha biztosítja helyettesítését vagy kéri a megbízóval kapcsolatban a törvény által előírt védelmi intézkedések foganatosítását. Mindezek fényében úgy gondolom, hogy megfelelőbb megoldás lett volna a gondnoki megbízás szabályainak az RPtk. nagykorú személyek védelmére vonatkozó részében elhelyezése, hasonlóan a legtöbb európai jogrendszerhez.[630] Jelenlegi formájában a gondnoki megbízás egy „idegen test" a megbízási szerződés általános szabályai között.[631]

A megbízás *elhatárolása* a munkaszerződéstől és a vállalkozási szerződéstől az 1864-es RPtk. mentén kialakult gyakorlat mentén történik,[632] azzal a pontosítással, hogy a megbízás főszabály szerint vonatkozik ügyletkötésre és a gondnoki megbízás esetén pedig a jogügyletkötés mellett egyéb cselekmények végzése is lehet.

A RPtk. rendszerében a megbízás lehet *ingyenes és visszterhes* is. A 2010. cikk e tekintetben két relatív jogvélelemmel operál: egyrészt feltételezi, hogy a természetes személyek között megkötött megbízás ingyenes, másrészt, hogy a vállalkozói tevékenységgel kapcsolatos jogügyletekre adott megbízás visszterhes. Az ingyenes vagy visszterhes jelleg határozza meg a megbízottól elvárt gondosság mértékét, amely az utóbbi esetben nagyobb. A 2018. cikk úgy rendelkezik, hogy a megbízott visszterhes megbízás esetén, mint jó gazda (*culpa levis in abstracto*), míg ingyenes megbízás esetén a saját ügyei lebonyolításában tanúsított gondossággal (*culpa levis in concreto*) kell teljesítenie a megbízást.

A megbízott akkor is jogosult a díjazásra, ha az előzetesen nem volt megállapítva a szerződésben. Ez a törvény, szokásjog vagy ezek hiányában, a teljesített szolgáltatások értéke alapján kerül meghatározásra. Az RPtk. az általános elévülési időtől (3 év) eltérő

[630] Pl. a francia és a belga, valamint a magyar Ptk.-ban is a személyekről szóló részben kerültek elhelyezésre a felnőttek védelmét szolgáló szerződéses megoldások. A svájci polgári törvénykönyv némileg eltér ezektől, itt ugyanis a családról szóló részben kerültek szabályozásra. LEPAGE *i.m.* 67-68.
[631] Vö. BARTIS Előd, *A gondnoki megbízás,* Erdélyi Jogélet, 2023/3. szám, 85-87.
[632] A megbízott jogcselekményeket végez (jogügyleteket köt), a munkavállaló és a vállalkozó anyagi vagy intellektuális cselekményeket; a megbízással általában együtt jár a képviselet, a munka- és vállalkozási szerződéssel általában nem; a megbízás gondossági kötelmet eredményeztet, a munka- és vállalkozási szerződés eredménykötelmet, a megbízás általában nem állandó jellegű viszony.

elévülési időt állapít meg a díjazás megállapítása iránti keresetre, amely megegyezik a kifizetés iránti kereseti jog elévülési idejével [RPtk. 2010. cikk (2)-(3) bekezdés].[633]

A jogalkotó a megbízás szabályai között helyezte el a meghatalmazás meghatározását is. E szerint „a képviseletre való feljogosítás vagy adott esetben az ezt magában foglaló okirat a meghatalmazás" [RPtk. 2012. cikk (2) bekezdés]. Meglátásom szerint ezt célszerűbb lett volna a képviselet általános szabályai között elhelyezni, hiszen a megbízás csak egy azon jogügyletek közöl melyből képviseleti jog származhat.

Az RPtk. rendszerében a megbízási szerződés alapvetően konszenszuál jogügylet, amely a felek egyszerű akaratnyilvánításával érvényesen megköthető, akár szóban is, egyetlen kivétellel: amikor a jogszabály *alaki követelmény*t ír elő a megbízott által megkötendő jogügyletre, a megbízás is ezt az alakiságot teljesítenie, a jogügylet tekintetében alkalmazandó jogkövetkezmény terhe mellett. Amennyiben az alakiság csak a harmadik személyekkel szembeni érvényesíthetőség miatt szükséges, a fenti szabály nem alkalmazandó [RPtk. 2013. cikk]. Ez a rendelkezés hasonló a meghatalmazás formájára vonatkozó előírásra [RPtk. 1301. cikk], különbség van figyelhető meg azonban a szankció tekintetében. Az 1301. cikk alapján, ha a meghatalmazás nem teljesíti a képviselő által megkötni kívánt szerződés érvényes megkötéséhez szükséges alakszerűséget a szankció a meghatalmazás joghatásainak elmaradása („nem fejt ki joghatásokat"). A 2013. cikk (2) bekezdése azonban a megbízás alakisági követelményeinek be nem tartása esetén azt a szankciót rendeli alkalmazandónak, ami az adott jogügylet esetében alkalmazandó. Ez lehet a semmisség vagy a bizonyíthatóság lehetetlensége.[634] Bármelyik is legyen a szankció, az érvényes meghatalmazás nélkül eljáró képviselő vagy megbízott álképviselőnek minősül, a harmadik személlyel kötött szerződés sorsát pedig az álképviselet szabályai szerint kell rendezni.

Egy másik kritika, amivel illethető az RPtk. 2013. cikke, hogy amennyiben az ügyleti képviselet szabályozása elválasztja a megbízó és megbízott közötti belső viszonyt a harmadik személyekkel szembeni külső viszonytól, csak abban az esetben tűnik megalapozottnak a megbízást a célzott jogügylet megkötéséhez szükséges alakisághoz kötni, ha a megbízott a képviseleti jogát a megbízási szerződés bemutatásával kívánja igazolni (gyakorlatban ritkábban előforduló eset). Minden egyéb esetben elégséges lenne,

[633] Például: Az Rptk. 2520 cikk (2) bek. 6. pontja alapján egy év alatt évül el az ügyvédek keresete az ügyfelek ellen az ügyvédi tiszteletdíjak és kiadások kifizetéséért. Az elévülési határidőt a határozat jogerőssé válásának vagy a felek kibékülésének, illetve a megbízás visszavonásának napjától számítják. A be nem fejezett ügyek esetében az elévülési idő. 3 év az utolsó szolgáltatás elvégzésétől.
[634] CHIRICĂ, *Condiţiile..., i.m.* 166-167.

ha a megbízás alapján adott meghatalmazás teljesíti a célzott jogügylet alakisági követelményeit, ahogy azt az RPtk. 1301. cikke előírja.

Az RPkt. rendszerében is a megbízás lehet *kifejezett* (*expres*) vagy *hallgatólagos* (*tacit*). Az 1864-es RPtk. szakirodalma és gyakorlata teljes mértékben érvényes a jelenlegi jogszabályi környezetben is. Az RPtk. azonban bevezetett két vélelmet a megbízás hallgatólagos elfogadásával kapcsolatosan: „haladéktalan elutasítás hiányában a megbízás elfogadottnak tekintendő, ha olyan jogügyletekre vonatkozik, amelyek megkötése a megbízott szakmájának megfelelő vagy amelyre a megbízott – akár nyilvánosan, akár közvetlenül – a megbízónak felajánlotta szolgálatait*"* [RPtk. 2014. cikk].[635] E rendelkezés alkalmazásában többek között figyelembe kell venni a törvényes rendelkezéseket, a felek között meghatározott gyakorlatot és a szokásjogot.[636]

A szakirodalomban vitatott kérdés, hogy az RPtk. 2014. cikkében szabályozott esetekben miként jön létre a megbízási szerződés. Egyes szerzők úgy vélik, hogy nem lehet szó hallgatólagos elfogadásról azokban az esetekben amikor a megbízott nyilvánosan vagy közvetlenül a megbízónak felajánlotta szolgálatait. Ekkor ugyanis a megbízó akaratnyilvánítása tulajdonképpen egy ajánlat elfogadása és a szerződés, a felek kifejezett akaratnyilvánításával már létre is jött.[637] Más szerzők úgy vélik, hogy a törvényhozó el kívánt térni ezekben az esetekben attól a főszabálytól, hogy egy ajánlat elfogadása szerződést eredményeztet[638], így szükséges (még) egy visszaigazolás a megbízott részéről, amely hallgatólagosan teljesül, amennyiben a megbízott nem jelzi haladéktalanul, hogy elutasítja a megbízást.[639] Véleményem szerint az első szakirodalmi álláspont a megalapozottabb és az RPtk. 2014. cikkében szabályozott esetek közül csak az első kapcsán beszélhetünk hallgatólagos elfogadásról (ha a megbízás olyan

[635] Ehhez hasonló rendelkezést korábban az 1887-es RKtk. 376. cikke tartalmazott.

[636] Erre a helyzetre a legtipikusabb példák az ügyvédek vagy ingatlanügynökök esete (vállalkozók), akiket az ügyfelek megkeresnek, előadják az üggyel kapcsolatos szándékukat, esetleg dokumentumokat nyújtanak át, de elmarad a konkrét megbízási szerződés megkötése. Ebben az esetben tehát, ha a megbízott nem utasítja el „haladéktalanul" a megkeresést, a törvény joghatást tulajdonít a megbízott hallgatásának és megkötöttnek vélelmezi a szerződést.

[637] PIPEREA, Gheorghe, *Contractul de mandat. Contractul de comision. Contractul de consignație.* In: BAIAS, Flavius-Antoniu; CHELARU, Eugen; CONSTANTINOVICI, Rodica; MACOVEI, Ioan (coord.), *Noul Cod civil. Comentariu pe articole. Art. 1-2664*, ediția a III-a, Ed. C.H. Beck, București, 2021*,* 2376; CHIRICĂ, *Condițiile..., i.m.,* 162.

[638] RPtk. 1182. cikk (1) bekezdés: „*A felek tárgyalást követően vagy a szerződési ajánlat fenntartás nélküli elfogadásával kötik meg a szerződést*".

[639] DEAK, MIHAI, POPESCU, *i.m.* 248. A szerzők a következő példát adják: közvetítő társaság ajánlatot tesz 3000 ügyvédnek, hogy kedvezményes körülmények között fog nekik szakmai felelősségbiztosítást kötni (vagyis az az eset, amikor a megbízott közvetlenül ajánlatot tesz). 24 órán belül 800 ügyvéd jelzi, hogy elfogadja az ajánlatot. Az RPtk. 2014. cikke értelmében a szerződést nem tekinthető megkötöttnek, ugyanis a megbízottnak lehetősége van visszautasítani a megbízást (pl. azért, mert a vártnál több ajánlatot kapott és mivel kevés alkalmazottja van nem tudja ellátni mindegyik megbízást).

jogügyletekre vonatkozik, amelyek megkötése a megbízott szakmájának megfelelő). A másik két esetben (nyilvános/közvetlen ajánlat) inkább egy különös felmondási jogról van szó, aminek formája a „haladéktalan elutasítás".[640]

Az 1864-es RPtk.-tól eltérően a hatályos RPtk. a megbízásnak *időszakos jelleg*et tulajdonít,[641] a megbízás időtartama meghatározottnak vagy meghatározhatónak kell lennie, nem lehet állandó. Ezt az RPtk. 2015. cikkéből következik, mely szerint „ha a felek nem határoznak meg időtartamot, a megbízási szerződés a megkötésétől számított 3 év után megszűnik". Ez a törvényes, megszüntető határidő csak akkor eredményezi a szerződés megszűnését, ha a felek egyáltalán nem kötöttek ki határidőt, úgy határozták meg, hogy a megbízás határozatlan időre szól vagy a gyakorlatban széles körben elterjedt[642] „visszavonásig érvényes" fordulattal éltek. A felek tehát három évnél hosszabb időre is megköthetik a megbízást, viszont ezt kifejezetten a szerződésbe kell foglalniuk. Az időtartamra vonatkozó kikötés hiányában a szerződés a törvény erejétől fogva megszűnik, nincs szükség a bíróság erre vonatkozó megállapítására.[643]

A szakirodalom egy része azonban kritikusan fogadta az új RPtk. ezen újítását, rámutatva arra, hogy amíg a feleknek jogukban áll bármikor elállni a szerződéstől, addig semmi értelme nincs egy ilyen megszűnési okot szabályozni, ami ráadásul a törvény erejénél fogva aktiválódik. Rámutattak arra is, hogy a rendelkezés hatalmat ad arra, hogy a harmadik szerződő fél hivatkozzon a megbízási szerződés megszűnésére, s így a képviselőn keresztül megkötött szerződés érvénytelenségére, még akkor is, ha a megbízónak semmilyen kifogása nincs az így megkötött szerződés ellen.[644] Ez utóbbi érv kifogásolható, hiszen az álképviselet a képviseltet védő mechanizmus, amire a szerződő harmadik félnek általában nincs érdeke hivatkozni (ő valójában a képviselttel kívánt szerződni) és a megbízó egyébként is bármikor jóváhagyhatja a megkötött jogügyletet. A probléma véleményem szerint valójában az, hogy az RPtk. 2015. cikke nem tudja elérni

[640] A „*haladéktalan elutasítás*" fogalmát nem határozza meg az RPtk., ezt esetről-esetre kell megvizsgálni. A konkrét idő szempontjából figyelemmel kell lenni a felek között meghatározott gyakorlatra és a szokásjogra. A természetes személyeknek nyújtott szolgáltatások esetén az elutasítás a megbízott részéről nem lehet önkényes, tiszteletben kell tartania a fogyasztók védelmére vonatkozó jogszabályokat és az Alkotmányban rögzített jogokat és szabadságjogokat. PIPEREA *i.m.* 2376.

[641] Az 1864-es RPtk. szabályai szerint a megbízást bármilyen időre lehetet adni, nem írt elő semmilyen féle korlátozás ebben a tekintetben. Emiatt sok esetben kérdéses volt, hogy egy évekkel korábban adott megbízás még mindig a megbízó valós akaratát fejezi-e ki vagy a megbízott visszaélésszerűen él a megbízásban/meghatalmazásban foglalt jogosultságokkal. PIPEREA *i.m.* 2377.

[642] Főként a közokirati formában adott meghatalmazások esetében.

[643] GÂRBOVAN, Dana, *Contractul de mandat.* In: AFRĂSINEI, Mădălina; BELU-MAGDO, Mona Lisa; BLEOANCĂ, Alexandru (coord.), *Noul Cod civil: comentarii, doctrină, explicații, Vol. III.*, Hamangiu, București, 2012, 2165.

[644] CHIRICĂ, *Condițiile...*, *i.m.* 170.

a szabály megalkotásával kitűzött jogalkotói célt, hiszen könnyen megkerülhető, azáltal, hogy a felek egyszerűen egy hosszú, határozott határidőt tűznek ki.[645] *De lege ferenda* javasolt lenne a szabály újragondolása, például a magyar Ptk. 6:16 § mintáját követve, megállapítani, hogy a határozatlan vagy három (esetleg öt) évnél hosszabb időre szóló meghatalmazás három (vagy öt) év elteltével hatályát veszti.[646]

A *felek jogait és kötelezettségei*t tekintve az RPtk. alapvetően megőrizte az 1864-es RPtk. rendelkezéseit, ugyanakkor azokat modernebb és szabatosabb formában fogalmazta meg.[647] A gyakorlatban a korábbi szabályozás több ponton hiányosnak bizonyult, ezért ezeket a hiányosságokat a jogalkotó néhány új jogszabály bevezetésével kívánta orvosolni. Ilyen új szabályok a megbízó utasításaitól való eltérés lehetősége, a megbízott helyettesítéseinek részletszabályai, a több megbízó, illetve megbízott esete, a megbízott harmadik személyek kötelezettségeiért való felelőssége, illetve a megbízó dolgaira vonatkozó megőrzési intézkedések.

A megbízottnak lehetősége van a megbízó *utasításaitól való eltérésre*, amennyiben nem tudja előzetesen értesíteni a megbízót, és feltételezhető az azt indokló körülményekből, hogy jóváhagyta volna az eltérést, ha ismerte volna, az azt indokoló körülményeket. Ebben az esetben a megbízott köteles haladéktalanul értesíteni a megbízót a megbízás végrehajtásában bekövetkezett változásokról [RPtk. 2017 cikk. (2) bekezdés]. Az indokoknak – ami miatt a megbízott nem tudja értesíteni a megbízót – objektívnek kell lenniük, de nem szorítkoznak az erőhatalom vagy a *vis maior* eseteire.[648]

Az RPtk. részletesen szabályozza *a megbízott helyettesítésének* feltételeit is. Az RPtk. 2023. cikke alapján is a megbízó köteles személyesen teljesíteni a megbízást, azonban két esetben is mégis megengedi, hogy a megbízó helyettesítse magát: *i)* amikor a megbízó kifejezetten jóváhagyta a helyettesítést; *ii)* mikor a megbízás teljesítésében előreláthatatlan körülmények akadályozzák, nincs módja előzetesen értesíteni a megbízót ezen a körülményről, de vélelmezhető, hogy a megbízó jóváhagyta volna, ha ismerte volna az azt indokolttá tevő körülményeket. Amikor a megbízó kifejezetten jóváhagyta a

[645] Ez egyébként bevett gyakorlat lett főleg az egyszemélyes Kft.-k ügyvezetői megbízása esetében. Sok esetben az ügyvezető megbízása 10, 20, 30 évre szól.
[646] Vö. BARTIS Előd, *A megbízási szerződés egyes időbeli kérdései a román jogban,* Erdélyi Jogélet, 2022/3. szám, 72-74.
[647] A megbízott kötelezettségei: a megbízás teljesítése [RPtk. 2017. cikk], elszámolási kötelezettség [RPtk. 2019. cikk], értesítési kötelezettség. Az RPtk. megtartotta megbízott visszatartási jogát is a megbízás teljesítéséhez szükséges vagy a teljesítés során birtokába jutott és a megbízót illető dolgok fölött [RPtk. 2029. cikk]. A megbízó kötelezettségei: a megbízás teljesítéséhez szükséges költségek megelőlegezése és megtérítése [RPtk. 2025. cikk], a megbízott által a megbízás teljesítése során elszenvedett kár megtérítése [RPtk. 2026. cikk], a megbízott díjának kifizetése [RPtk. 2027. cikk.].
[648] PIPEREA *i.m.* 2379.

helyettesítést, a megbízott csak a helyettesítő személy kiválasztásában tanúsított gondosságért és az adott utasításokért felel (*culpa in eligendo*) [RPtk. 2023. cikk (5) bekezdés]. Ha azonban a helyettesítést a körülmények indokolták (vagyis a 2. esetben), a megbízott úgy felel a helyettesítő személy ügyleteiért, mintha azt saját maga teljesítette volna [RPtk. 2023. cikk (4) bekezdés]. A megbízónak minden esetben közvetlen kereseti joga (*acțiune directă*) van a helyettesítővel szemben, ellentétben a helyettesítővel, akinek csak közvetett kereseti joga van, hiszen a közvetlen keresetet a törvénynek kifejezetten elő kell írnia[649].

A Rptk. szabályokat állapít meg *a több megbízott*, illetve *több megbízó* esetére is. Eltérő megállapodás hiányában a több személy együttműködésére adott megbízás csak akkor érvényes, ha azt az összes személy elfogadta. Ha több személy fogadta el ugyanazt a megbízást, az általuk kötött jogügyletek akkor is kötelezik a megbízót, ha azt csak egyikük kötötte meg, azon eset kivételével, ha a szerződésben kikötötték, hogy együtt kell működniük. Amennyiben a megbízottak együttműködésre kötelezték magukat, eltérő kikötés hiányában, egyetemlegesen felelnek a megbízóval szemben [RPtk. 2022. cikk]. Ami a több megbízó esetét illeti, a RPtk. 2028. cikke a megbízók egyetemleges felelősségét állapítja meg a megbízott vagy megbízottak felé. Bár az RPtk. ezen szabálya imperatív normának tűnik, mégsem tiltja semmi, hogy a megbízott erről a kedvezményről lemondjon[650].

A képviseleti megbízás közvetlen képviseletet eredményeztet, vagyis a megbízott által kötött jogügylet hatásai közvetlenül a megbízót és a harmadik személyt kötik. A megbízott főszabály szerint tehát nem felel sem a megbízóval, sem a szerződő harmadik személlyel szemben a szerződésben vállalt kötelezettségek teljesítéséért.[651] E főszabály alól egy kivételt állapít meg az RPtk., ha a megbízott olyan személlyel kötötte a szerződést, akinek fizetésképtelenségéről tudott vagy tudnia kellett volna, akkor a megbízóval szemben felel a szerződés szerinti szolgáltatás teljesítéséért [RPtk. 2021. cikk]. Ezekben a helyzetekben tehát a megbízott nem tűnik el a jogügyletből, amint a megbízás tárgya megvalósult. Fontos megjegyezni, hogy az RPtk. 2021. cikke csak a

[649] DEAK *i.m.,* 352. Arról, hogy jóváhagyott helyettesítés esetén a helyettesítő közvetlenül a megbízót is perelheti lásd DEAK, Francisc; CĂRPENARU, D. Stanciu, *Contracte civile și comerciale*, Ed. Lumina Lex, București, 1993, 148.
[650] GÂRBOVAN *i.m*., 389; PIPEREA *i.m*., 2386.
[651] Kivételesen azonban kifejezetten vállalhatja, hogy felel a harmadik fél kötelezettségeinek teljesítéséért, akár mint egyetemleges adós vagy kezesi minőségben.

harmadik személy kötelezettségeinek teljesítéséért való helytállásra vonatkozik, nem pedig a megbízó harmadik személyekkel szembeni kötelezettségeinek teljesítésére.[652]

Az RPtk. a megbízott *számadási kötelezettsége* cím alatt, azt is megjegyzi, hogy a megbízott köteles a megbízótól vagy a megbízó nevében átvett dolgokat megőrizni, mindaddig amíg a birtokában vannak [RPtk. 2019. cikk (2) bekezdés]. Ugyanakkor, külön cikkben sorolja fel a megbízó dolgaival kapcsolatos megőrzési intézkedéseket. Az RPtk. 2024. cikke alapján a megbízott köteles gyakorolni a megbízó jogait harmadik személyekkel szemben, ha a megbízás teljesítése során átvett dolgokon sérülés jelei mutatkoznak vagy késedelemmel érkeztek (pl. látható vagy rejtett hibák). Sürgős esetekben a megbízót illető dolgokat akár el is adhatja. Mindkét esetben értesítési kötelezettsége van a megbízóval szemben.[653]

A hatályos RPtk. az 1864-es RPtk.-hoz képest sokkal részletesebben szabályozza a megbízás *megszűnés*ének különös eseteit. Az RPtk. 2030. cikkében felsorolt különös megszűnési esetek lényegében megegyeznek a képviselet megállapodással történő megszűnésének okaival [RPtk. 1305-1307. cikkek]: visszavonás, lemondás, a megbízó vagy a megbízó halála, cselekvőképtelensége vagy csődje.

A román jogalkotó a visszavonás (*revocare*) fogalmát használja a megbízó által történő egyoldalú felmondásra és a lemondás (*renunțare*) fogalmát, ha a megbízott szünteti meg a szerződést. Az RPtk. 2031. cikke úgy rendelkezik, hogy a megbízó bármikor visszavonhatja a megbízást, kifejezetten vagy hallgatólagosan, függetlenül attól, hogy milyen formában volt megkötve, még akkor is, ha azt visszavonhatatlanná nyilvánították a felek. Több megbízó által adott megbízás esetén a visszavonás mindegyik megbízó beleegyezését feltételezi [RPtk. 2031. cikk (3) bekezdés].

A visszavonás joghatásaival kapcsolatban az RPtk. megjegyzi, hogy a megbízó, aki visszavonja a megbízást továbbra is köteles teljesíteni kötelezettségeit a megbízottal szemben. Ugyanakkor köteles megtéríteni az indokolatlan vagy váratlan visszavonás következtében a megbízott által elszenvedett károkat [RPtk. 2032. cikk (1) bekezdés]. Ha visszavonhatatlannak nyilvánították a megbízást, indokolatlan visszavonásnak minősül, ha az nem a megbízott gondatlansága, előre nem látható esemény vagy erőhatalom váltotta ki [RPtk. 2032. cikk (2) bekezdés]. A jogszabályból kivehető tehát, hogy a joghatások szempontjából nem mindegy mikor következik be a visszavonás: ha a

[652] GÂRBOVAN *i.m.* 381; PIPEREA *i.m.* 2381.
[653][653] Hasonló megoldást tartalmazott az 1887-es RKtk. 377. cikke a kereskedelmi megbízásra vonatkozóan. PIPEREA *i.m.* 2384.

visszavonás indokolatlan vagy váratlanul (*intempestiv*) következik be,[654] a megbízott kártérítési követeléssel élhet a megbízó ellen.

A megbízóhoz hasonlóan, a jogalkotó a megbízott részére is biztosítja a lehetőséget, hogy egyoldalúan megszüntesse a szerződést. Az RPtk. 2034. cikk (1) bekezdés szerint a megbízott bármikor lemondhat a megbízásról, viszont köteles értesíteni a megbízót. Hasonlóan a visszavonáshoz, lemondás esetén is kérheti a megbízott a díj arányos megfizetését azokért a tevékenységekért, amelyeket a lemondás időpontjáig a megbízó javára teljesített.[655] Ha a lemondás következtében a megbízó kárt szenved, a megbízott köteles a kárt megtéríteni. Kivételt képez, ha a megbízás teljesítésének folytatása jelentős kárt okozott volna a megbízottnak, és ez nem volt előrelátható a megbízás elfogadásának időpontjában [Rptk. 2034 cikk][656]. A Rptk. azonban nem szabályozza – a visszavonástól eltérően – a több megbízott esetét, amikor azok együttműködésre kötelezettek[657].

A megbízás személyes jellegéből adódóan a *felek halála*, cselekvőképtelenné vagy fizetésképtelenné válása főszabály szerint megbízás megszűnését vonja maga után. Az RPtk. azonban két kivételt állapít meg a főszabály alól, amelyek értelmében a megbízást mégis folytatni kell. E rendelkezések alapvető célja megóvni a feleket a szerződés váratlan megszűnése következtében elszenvedhető károktól.

Az első kivétel szerint, amikor a megbízás tárgya folyamatos tevékenység keretében egymást követő jogügyletek megkötése, amelyek még folyamatban vannak, a szerződés nem szűnik meg, viszont a felek vagy örököseik visszavonhatják, vagy lemondhatnak a megbízásról [RPtk. 2030. cikk utolsó fordulat]. Azt, hogy meddig szükséges a megbízást folytatni, helyzetről-helyzetre kell megítélni, attól függően, hogy mi a megbízás konkrét tárgya. A RPtk. 2030. cikkével[658] kapcsolatban egy jogértelmezési

---

[654] A visszavonás váratlan jellegének vizsgálatakor az ésszerű értesítési határidőt kell figyelembe venni. CHIRICĂ, Dan, *Unele probleme actuale referitoare la contractul de mandat. Revocarea de către mandant*, Revista Română de Drept Privat, 2019/3. szám, 274.

[655] Bár a szöveg csak a díjazásra tér ki, a megbízott nyilvánvalóan kérheti a lemondás időpontjáig megelőlegezett összegek visszafizetését és kártérítést a megbízás teljesítés során elszenvedett károkért. TULAI, Dana Lucia, *Renunțarea mandatarului la mandat*, Revista Analele Universității de Vest din Timișoara - Seria Drept, 2020/2. szám, 79.

[656] Pl. súlyos betegség, ügyvédi foglalkozás megszüntetése.

[657] Ennek kapcsán merül fel a kérdés, hogy ha csak az egyik megbízott mondd le és a megbízó nem kívánja ilyen körülmények között a megbízás folytatását, kötelezhető a lemondott megbízott a többi megbízottat érő károk fedezésére. Véleményem szerint, ha a megbízott a Rptk. 2034. cikk (3) bekezdésben foglalt felmentő körülményekre hivatkozik (jelentős kárt okozott volna neki a megbízás teljesítésének folytatása) úgy a többi megbízott sem vonhatja felelősségre. Ha azonban más okok miatt mondd le, joggal való visszaélés és deliktuális alapon kártérítés kérhető tőle.

[658] RPtk. 2030. cikk: „A szerződés megszűnésének általános okai mellett a megbízás az alábbi módozatok bármelyike révén megszűnik:

probléma merült fel: a 2030. cikk utolsó fordulata a megbízás összes megszűnési okára vonatkozik, vagy csak arra az esetre, amikor a megszűnés oka a megbízó vagy megbízott halála, cselekvőképtelenné vagy fizetésképtelenné válása. A Legfelsőbb Semmítő- és Ítélőszék a korábban már idézett 2017. évi 24. számú jogegységi határozatában tisztázta ezt a kérdést is. Megállapította, hogy az RPtk. 2030. cikk utolsó fordulata egyértelműen csak a c) pontra vonatkozik, hiszen a „*felek vagy örököseik*" visszavonási vagy felmondási jogáról beszél, ami nem lenne értelmezhető az a) és b) pontokban jelölt megszűnési okok kapcsán. Másrészt a szöveg szerkesztési módja is ezt támasztja alá, hiszen, ha a jogalkotó minden esetre alkalmazni akarta volna a rendelkezést, külön bekezdésben kellett volna előírja a jogszabályok szerkesztésének technikájára vonatkozó 2000. évi 24. törvény rendelkezései alapján.[659] Az első kivételes helyzet esetén a törvény tételesen biztosítja a feleknek és örököseiknek vagy képviselőiknek a visszavonás vagy lemondás jogát, bár ez a megbízás általános szabályaiból is levezethető. Így, az a fél, aki tudomást szerez a másik fél haláláról, cselekvőképtelenné vagy fizetésképtelenné válásáról és nem kívánja ilyen körülmények között folytatni a megbízást élhet az egyoldalú felmondás lehetőségével. Természetesen ebben az esetben a visszavonást vagy lemondást gyakorló fél kártérítéssel tartozik, ha ezzel károkozás történik.[660]

A második kivételes helyzet szerint a megbízott vagy örököseik kötelesek folytatni a megbízás teljesítését, ha a késedelem veszélybe sodorná a megbízott vagy örökösei érdekeit [RPtk. 2035. cikk (2) bekezdés]. Ebben az esetben tehát a jogszabály a megbízó és az örökösei érdekét kívánja védeni, azáltal, hogy a megbízás folytatására kötelezik a megbízottat vagy örököseit. Bár ebben az esetben az RPtk. nem rögzíti, az általános szabályból kiindulva a felek és örököseik élhetnek a visszavonás és lemondás jogával. Amennyiben a megbízott valamilyen szakmai tevékenység végzését vállalta (pl. ügyvéd) és örökösei nem tudják azt a szakmai feladatot ellátni, a megbízásról való lemondás indokolt és nem járhat kártérítési kötelezettséggel.

A megbízást megszüntető tény beállásáról a felek örökösei vagy képviselői azonnal kötelesek értesíteni a másik felet. Ez a megbízó örökösei vagy képviselője

---

a) a megbízó általi visszavonással;
b) a megbízott lemondásával;
c) a megbízó vagy megbízott halálával, cselekvőképtelenné vagy fizetésképtelenné válásával.
Mindazonáltal, ha a megbízás tárgya folyamatos tevékenység keretében egymást követő jogügylet megkötése, a megbízás nem szűnik meg, ha a tevékenység folyamatban van, tiszteletben tartva a felek vagy örököseik visszavonási vagy felmondási jogát."

[659] Legfelsőbb Semmítő és Ítélőszék 2017. évi 24. számú határozat, 41-42. pont.

[660] TULAI, Dana-Lucia, *Situaţiile de excepţie în care legiuitorul dispune continuarea mandatului după survenirea unei cauze de încetare a sa*, Revista Română de Drept al Afacerilor, 2019/4. szám, 59.

szempontjából kiemelten fontos, hiszen mindaz, amit a megbízott azelőtt tett, hogy ismerte vagy ismerhette volna a megbízás megszűnési okát érvényesnek számít [RPtk. 2036. cikk].

3.2.1.2. A gondnoki megbízás[661]

Az RPtk. 164-167. cikkei szabályozták a bírósági gondnokság alá helyezés (*punere sub interdicție judiciară*) feltételeit. Az RPtk. 164. cikk (1) bekezdése a következőképp rendelkezett: „*Azt a személyt, akinek elmebetegség vagy gyengeelméjűség miatt az érdekei védelméhez szükséges belátási képessége hiányzik, gondnokság alá kell helyezni*".

A Román Alkotmánybíróság 2020. július 16-i 601. sz. határozatában[662] alkotmányellenesnek nyilvánította a román Polgári Törvénykönyv bírósági gondnokság alá helyezésre vonatkozó 164. cikkének (1) bekezdését, megállapítva, hogy a rendelkezés sérti az Alkotmány 1. cikk (3) bekezdés (az emberi méltóság, az állampolgárok jogai és szabadságai, az emberi személyiség szabad fejlődésének garantálása), 16. cikk (jogegyenlőség) és 50. cikk (a fogyatékos személyek védelme) rendelkezéseit, valamint a fogyatékossággal élő személyek jogairól szóló New Yorki Egyezmény[663] 12. cikkét (törvény előtti egyenlőség).

Az Alkotmánybíróság indoklása szerint a bírósági gondnokság alá helyezés szabályai egy helyettesítő rendszert hoztak létre, mely által a bírósági gondnokság alá helyezett személy jogait a törvényes képviselője gyakorolja, függetlenül attól, hogy az érintett személy ítélőképessége milyen mértékben sérült, egy olyan mechanizmus kárára, amit a támogatás jellemez az ítélőképesség károsodásának függvényében.[664] Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az RPtk. 164. cikk (1) bekezdésében szabályozott bírósági gondnokság alá helyezés nem biztosított elegendő garanciát az alapvető emberi jogok és szabadságjogok tiszteletben tartásához. Nem vette figyelembe ugyanis, hogy a cselekvőképtelenségnek különböző fokozatai lehetnek, az egyén érdekeinek sokféleségét,

---

[661] Jelen alfejezet alapjául szolgáló tanulmány korábban megjelent az alábbi formában: BARTIS Előd, *A gondnoki megbízás,* Erdélyi Jogélet, 2023/3. szám, 79-96.
[662] Közzétéve Románia Hivatalos Közlönyében, 2021. január 27, 88. szám.
[663] Fogyatékossággal élő személyek jogairól szóló egyezmény (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities*), elfogadva 2006. december 13. Az egyezményt Románia 2007. szeptember 26-án írta alá és a 2010. évi 220. törvénnyel ratifikálta (közzétéve Románia Hivatalos Közlönyében, 2010. november 26, 792. szám).
[664] Románia Alkotmánybírósága, 2020. július 16-i 601. sz. határozat, 30. bekezdés.

elrendelése nem határozott időre történik és nem esik időszakos felülvizsgálat alá. Minden védelmi intézkedésnek arányosnak kell lennie a cselekvőképesség mértékével, a személy életviteléhez kell igazodnia, a lehető legrövidebb ideig kell alkalmazni, időszakosan felül kell vizsgálni és figyelembe kell vennie fogyatékkal élő személy akaratát és preferenciáit. Ugyanakkor a védelmi intézkedések szabályozása során a jogalkotónak figyelembe kell vennie, hogy a cselekvőképtelenségnek különböző fokozatai lehetnek és az értelmi fogyatékosság időben változhat. A szellemi képesség vagy ítélőképesség hiánya különböző formákat ölthet, lehet teljes vagy részleges, visszafordítható vagy visszafordíthatatlan. Emiatt, a szükséges, hogy a konkrét helyzetnek megfelelő védelmi intézkedés kerüljön foganatosításra, amely azonban nem garantált a bírói gondnokság alá helyezés szabályozásban. Következésképpen a fogyatékosság különböző fokaihoz különböző védelmi rendelkezéseket kell rendeli, a jogalkotónak a jogi intézkedések szabályozásában arányos megoldásokat kell találnia. A cselekvőképtelenség nem vezethet az összes állampolgári jog gyakorlásának elvesztéséhez, hanem eseti alapon kell elemezni.[665]

A jogalkotó viszonylag későn reagált az Alkotmánybíróság fenti határozatára.[666] 2022. augusztus 18-án lépett hatályba az értelmi és pszichoszociális fogyatékkal élő személyek védelmét szolgáló egyes intézkedésekről, valamint egyes jogszabályok módosításáról szóló 2022. évi 140. törvény, amely a 2011. október 1-től hatályos RPtk. eddigi legnagyobb módosítása. De ezen kívül a törvény módosította a RPejtk.-t is.

A módosításokkal a jogalkotó teljesen átszabta a fogyatékkal élő személyek védelmének rendszerét, az alkotmányellenesnek nyilvánított rendelkezéseket még fogalmi szinten sem tartotta meg. A bírósági gondnokság alá helyezés intézménye helyett

[665] Románia Alkotmánybírósága, 2020. július 16-i 601. sz. határozat, 46. bekezdés.

[666] Egy hatályos törvény alkotmányellenesnek talált rendelkezései az Alkotmánybíróság döntésének közzétételétől számított 45 nap után megszűnnek joghatást kiváltani, amennyiben a Parlament vagy a Kormány ebben az időszakban nem hozza összhangba az alkotmányellenes előírásokat az Alkotmány rendelkezéseivel. Ezen időszak alatt az alkotmányellenes rendelkezések a jog szerint fel vannak függesztve [Románia Alkotmánya, 147. cikk (1) bekezdés]. Ennek következtében 2021. január 27. és 2022. augusztus 18-a között a bírósági gondnokság alá helyezési kérelmeket egyes gyámbíróságok elutasítottak, mint elfogadhatatlant, mások ügygondnokság alá helyezték a védelemre szoruló személyt, megint mások jóváhagyták a kérelmeket azokban az esetekben, amikor az ítélőképesség teljes hiányát állapították meg. Lásd. a Legfelsőbb Semmítő és Ítélőszék és az ítélőtáblák polgári kollégiumai elnökeinek találkozójáról készült jegyzőkönyv, Craiova, 2022. május 26-27, https://inm-lex.ro/wp-content/uploads/2022/07/Minuta-intalnire-sectii-civile-Craiova-26-27-mai-2022.pdf, (letöltés ideje: 2023.11.30), 66-71. A találkozón részt vevő kollégiumi elnökök egyhangúan arra a megállapításra jutottak, hogy a törvény módosításáig a bírósági gondnokság alá helyezési kérelmeket el kell utasítani.

bevezette a támogató gondnokság[667] (*consiliere judiciară*) és a rendkívüli gondnokság[668] (*tutelă specială*) elnevezésű védelmi intézkedéseket, illetve létrehozott egy új megbízás típust, a cselekvőképesség jövőbeli korlátozása esetére adott megbízást, az ún. gondnoki megbízást (*mandat de ocrotire*)[669]. Ezeken kívül bevezette a jogügyletek megkötésében való támogatást (*asistența pentru încheierea actelor juridice*) is.[670]

A hatályos szabályozás szerint a nagykorú személyek védelme a támogató gondnokság, rendkívüli gondnokság, ügygondnokság és más a törvény által előírt intézkedések révén valósul meg [RPtk. 106. cikk (2) bekezdés].

Támogató gondnokságban (*consiliere judiciară*) az a személy részesülhet, akinek szellemi képességeinek romlása részleges és jogainak, valamint szabadságjogainak gyakorlásához folyamatos tanácsadásra van szüksége. A támogató gondnokságot akkor lehet foganatosítani, ha az érintett személy megfelelő védelme nem biztosítható a jogügyletek megkötésében való támogatással [RPtk. 164. cikk (2)-(3). bekezdés], legfeljebb hároméves időtartamra [RPtk. 168. cikk (2) bekezdés]. Az intézkedés elrendelése után a személy korlátozott cselekvőképességgel fog rendelkezni, jogügyleteit támogatója jóváhagyásával köti meg.

---

[667] Az intézmény román megnevezése, szó szerint bírósági tanácsadást jelent, ami viszont nem tükrözné megfelelően a rendelkezés normatív tartalmát. Ezért jelen tanulmányban Kokoly Zsolt és Sztranyiczki Szilárd szerzőpáros 2023-ban megjelent *Román polgári jog. Személyek* című kötetben használt „*támogató gondnokság*" fogalmát használom. Vö. KOKOLY Zsolt, SZTRANYICZKI Szilárd: *Román polgári jog. Személyek*, 3. bővített és aktualizált kiadás, Forum Iuris Könyvkiadó, Kolozsvár, 2023, 102.

[668] Kiskorúak esetében az intézmény megnevezése rendkívüli gyámság. Az intézmény magyar megnevezéseit szintén Kokoly Zsolt és Sztranyiczki Szilárd kötetéből vettem át. Bár az Rptk. szerint a cselekvőképtelen nagykorút „gyámja" (tutore) képviseli, azonban magyar jogi szaknyelv a gyám kifejezést csak a kiskorúak esetében használja, a nagykorú személyek esetében a képviselőt gondnoknak nevezi. Emiatt a nagykorú személy esetében e védelmi intézkedés helyes fordítása „rendkívüli gondnokság", ha a viszont a védelemre szoruló személy 14. életévét betöltött kiskorú „rendkívüli gyámság". Ilyen módon a magyar szaknyelv eltér a román terminológiától. Vö. KOKOLY, SZTRANYICZKI: *i.m.,* 33-34.

[669] A „*mandat de ocrotire*" kifejezést szó szerint „*védelmi megbízásként*" lehetne fordítani, ami szintén nem a legjobb fordítás. Ez a megbízási forma a magyar Ptk.-ban a cselekvőképesség jövőbeli korlátozása esetére adott előzetes jognyilatkozattal mutat alapvető hasonlóságot [Ptk. 2:39. – 2:41. §.]. Így egyik lehetséges fordítási alternatívaként felmerül a „cselekvőképesség jövőbeli korlátozása esetére adott megbízás" kifejezés, amely viszont egyértelműen túl terjengős. A Kokoly Zsolt és Sztranyiczky Szilárd a „támogatói megbízás", „gondnoki megbízás" és „egészségügyi támogatói megbízás" kifejezéseket használják. Véleményem szerint a „gondnoki megbízás" ezek közül a legtalálóbb, tekintettel arra, hogy a megbízott kötelezettségeire hiánypótló jelleggel a rendkívüli gondnok kötelezettségeit rendeli alkalmazni a jogalkotó. Ez a megbízás tulajdonképpen a védelmi intézkedés előzetes meghatározása, testreszabása a még cselekvőképességgel rendelkező személy által. Következésképpen az értekezésben a cselekvőképesség jövőbeli korlátozása esetére adott megbízás és gondnoki megbízás kifejezéseket fogom használni a „*mandat de ocrotire*" magyar megfelelőjeként. A román szakirodalomban rámutattak, hogy az intézmény román elnevezése román nyelven sem a legszerencsésebb. Pontosabb lett volna a nemzetközileg is ismertebb „mandat de protecție viitoare" (azaz, jövőbeli védelmi megbízás) kifejezés használata. Lásd Șerban DIACONESCU *i.m.* 67.

[670] A magyar jogban hasonló jogintézmény a támogatott döntéshozatal [magyar Ptk. 2:38. §].

A rendkívüli gondnokság (*tutelă specială*) azzal a személlyel szemben foganatosítható, akinek szellemi képességeinek romlása teljes és tartós és jogainak, valamint szabadságjogainak gyakorlásához folyamatos képviseletre van szüksége. A rendkívüli gondnokság csak akkor rendelhető el, ha az érintett személy megfelelő védelme nem biztosítható a jogügyletek megkötésében való támogatással vagy támogató gondnoksággal. A 14. életévét betöltött kiskorú szintén rendkívüli gondnokság alá helyezhető [RPtk. 164. cikk (4)-(6). bekezdés]. Az intézkedést legfeljebb öt évre lehet foganatosítani, viszont abban az esetben, ha a védelemre szoruló személy szellemi képességeinek károsodása tartós, a bíróság az intézkedést legfeljebb tizenöt évre meghosszabbíthatja [RPtk. 168. cikk (2) bekezdés]. A rendkívüli gondnokság alá helyezett személy elveszíti cselekvőképességét a gyámbíróság által meghatározott ügyletek tekintetében, amelyeket csak képviselője útján tud megkötni.

Az ügygondnokság (*curatelă*) másodlagos és ideiglenes intézkedés, amit a gyámügyi bíróság akkor rendelhet el, akikor egy természetes személy bár cselekvőképes, de ideiglenesen képtelen jogait és kötelezettségeiket gyakorolni.[671] Eseteit az RPtk. 178. cikke sorolja fel[672]. A védelmi intézkedés a személy cselekvőképességét nem érinti.

Az RPtk.-n kívül kapott helyet, de védelmi intézkedésnek minősül a jogügyletek megkötésében való támogatás (*asistență pentru încheierea actelor juridice*), amelynek szabályait a 2022. évi 140. törvényben találjuk. Az a nagykorú, akinek szellemi vagy pszichoszociális fogyatékossága miatt személye gondozásához, vagyonának kezeléséhez, valamint jogainak és polgári szabadságjogainak általános gyakorlásához támogatásra van szüksége, a közjegyzőtől támogató (*asistent*) kijelölését kérheti legfeljebb kétéves időtartamra. Az intézkedés a védelemre szoruló személy cselekvőképességét nem érinti, jogügyleteit továbbra is önállóan köti meg, a támogató csupán közvetítő szerepet tölt be a támogatott és a vele szerződő harmadik személyek között [2022. évi 140. törvény 1. cikk (2)–(3) bekezdés; 3. cikk].

---

[671] KOKOLY, SZTRANYICZKI: *i.m.,* 115.

[672] Rptk. 178. cikk alapján a bíróság a törvényben előírt eseteken kívül a következő esetekben rendelheti el az ügygondnokságot:
a) ha öregség, betegség vagy testi fogyatékosság miatt a személy, bár ítélőképessége birtokában van, személyesen nem képes javait kezelni, illetve érdekeit megfelelően védeni, és alapos indokok miatt nem nevezhet ki magának meghatalmazottat vagy ügyvezetőt;
b) ha betegség vagy más okok miatt az ítélőképessége birtokában lévő személy sem személyesen, sem meghatalmazott révén nem tudja meghozni a halasztást nem tűrő, szükséges intézkedéseket;
c) ha a lakóhelyétől hosszú időre távol tartózkodó személy, nem jelölt ki meghatalmazottat vagy általános ügyvezetőt;
d) ha egy személy eltűnt anélkül, hogy információk lennének róla, és nem jelölt meg megbízottat vagy általános ügyvezetőt.

Az RPtk. lehetőséget biztosít a gondnok kijelölésére is. Az RPtk.166. cikk (1) bekezdése szerint bármely cselekvőképes személy, közokiratba foglalt *egyoldalú akaratnyilatkozattal* vagy *megállapodással* kijelölheti azt a személyt, akit a jövőben gondnokának nevezzenek ki, hogy gondoskodjon a személyéről és vagyontárgyairól, ha támogató gondnokság vagy rendkívüli gondnokság intézkedését foganatosítanák vele szemben. Szükséges megjegyezni, hogy az RPtk. 166. cikk 2022. évi 140. törvény által történő módosítása előtt a gondnok kijelölésének formája kapcsán úgy rendelkezett, hogy az történhet közokiratba foglalt *egyoldalú akaratnyilatkozattal* vagy *megbízási szerződéssel*.[673] A megbízás kifejezésének helyettesítése a megállapodással tágítja azon jogügyletek körét, amely által gondnokot lehet jelölni. Ugyanakkor a gondnok kijelölése továbbra is történhet megbízási szerződés. A gondnok kijelölésének intézménye nem teszi lehetővé a gondnoki feladatok ellátására vonatkozó utasítások előírását (pl. milyen jogügyleteket köthet a gondnok), csupán a gondnok személyének kijelölésére szorítkozik, amit a bíróság hagy jóvá a védelmi intézkedés foganatosításakor.[674]

A gondnoki megbízás (*mandat de ocrotire*) szabályait a jogalkotó a támogató gondokság és rendkívüli gondnokság (a gondnok kijelöléséről szóló bekezdés után), valamint a megbízási szerződés szabályai között helyezte. Általános jelleggel az RPtk. 166. cikk (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a teljes cselekvőképességgel rendelkező személy vagy támogató gondnokság intézkedése alatt álló személy megbízást köthet arra az esetre, ha nem tudna magáról vagy vagyontárgyairól gondoskodni. Ugyanakkor az RPtk. 114. cikk (6) bekezdése alapján a cselekvőképességgel rendelkező szülő, aki gyermek tekintetében szülői jogokat gyakorolja vagy rendkívüli gondnokság alá helyezett nagykorú gyerekének gondnoka, gondnoki megbízást köthet arra az esetre, ha ő elhunyna vagy gondoki feladatait nem tudná ellátni.

A gondnoki megbízás, mint új megbízási forma[675] részletszabályait az RPtk. 2029^{1}-2029^{10}. cikkei rögzítik, a megbízási szerződésre vonatkozó szabályok között. Mivel a gondnoki megbízás esetén a megbízottra szupletív jelleggel a rendkívüli gondokra vonatkozó szabályok alkalmazandók, így nyilvánvaló ezzel az intézménnyel mutat szoros összefüggést.

---

[673] A gondnok és ügygondok kinevezéséről lásd. UNGUREANU, Carmen Tamara, *Desemnarea tutorelui sau a curatorului persoanei fizice în vederea luării în viitor a unei măsuri de protecție, conform Codului civil*, Dreptul, nr. 6/2015, 36–55.

[674] *Uo:* 41.

[675] Az RPtk. módosítások előtti formája két alapvető megbízási formát szabályozott: képviseleti megbízást („*mandat cu reprezentare*") és a képviselet nélküli megbízást („*mandat fără reprezentare*"), annak három altípusával együtt: jutalék, bizomány, szállítmányozás.

Az RPtk. RPtk. 2009. cikk (2) bekezdés alapján „*a megbízás tárgya lehet olyan ügyletek megkötése is, amelyek célja, hogy biztosítsa a megbízó személyének védelmét, vagyonának teljes vagy részleges kezelését és általában erkölcsi és anyagi jólétét, abban az esetben, ha a megbízó képtelen gondoskodni saját személyéről vagy vagyontárgyairól*.” A meghatározás megbízási szerződés fogalmára gyakorolt hatásáról a megbízásra vonatkozó szabályok elemzésekor már utaltam.

Az RPtk. 2029[1] cikk. (1) bekezdése, megismételve tulajdonképpen a RPtk. 166. cikk (2) bekezdését, úgy rendelkezik, hogy gondnoki megbízást teljes cselekvőképességgel rendelkező személy vagy támogató gondnokság alatt álló nagykorú köthet, utóbbi esetben gondnokának és a gyámbíróság jóváhagyásával. Megbízó tehát bármilyen cselekvőképességgel rendelkező személy lehet, de akár támogató gondnokság intézménye alatt álló, korlátozottan cselekvőképes személy. Ahogy azt már fentebb említettem, a megbízást a kiskorú gyerek vagy rendkívüli gondokság alatt álló felnőtt szülője is köthet, bár erről az RPtk. 2029[1] cikk. (1) bekezdése (valószínűleg mulasztásból) nem tesz említést.

A megbízott azonban csak olyan személy lehet, aki teljesí teljesíti a kiskorú személyek gyámjának előírt feltételeket [2029[1] cikk. (2) bekezdése][676]. Alapvetően elmondható, hogy a megbízott teljes cselekvőképességgel kell rendelkeznie, személyesen kell tudja gyakorolni polgári jogait, nem állhat fel érdekellentét közte és a védelemre szoruló személy között és megfelelő anyagi és morális garanciákkal kell rendelkezzen. Bár az RPtk. kifejezetten nem rögzíti, de megbízott csakis természetes személy lehet. Ez abból következik, hogy teljesítenie kell a kiskorú személyek gyámjának előírt feltételeket, kétség esetén a cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképes nagykorú gondokának kötelezettségei alkalmazandóak rá, biztosítania kell a védelemre szoruló

[676] Az RPtk. 113. Cikk (1) bekezdés alapján nem lehet gyám:
a) a kiskorú, rendkívüli gondnokság vagy támogató gondnokságban részesülő személy, akivel kapcsolatban a jogügyletek megkötésében való támogatás foganatosítottak, akivel kapcsolatban jóváhagytak a cselekvőképesség jövőbeli korlátozásának esetére adott megbízást vagy ügygondnokság alatt álló személy;
b) a szülői jogok gyakorlásától eltiltott vagy a gyámság betöltésére alkalmatlannak nyilvánított személy;
c) az egyes polgári jogainak gyakorlásában, akár a törvény, akár bírói határozat alapján, korlátozott, valamint a bírói hatóság által nem megfelelő magaviseletűnek nyilvánított személy;
d) az a személy, akit a 158. cikk körülményei között a gyámság gyakorlásából elmozdítottak;
e) aki túladósodott;
f) az a személy, aki a kiskorúval ellentétes érdekei miatt nem tudná ellátni a gyámsággal járó feladatokat;
g) a halála bekövetkeztének időpontjában a szülői felügyeletet egyedül gyakorló szülő által hiteles okirattal vagy végrendelettel kizárt személy.

személy erkölcsi és anyagi jóllétét [RPtk. 2029[3]. cikk] és a gondnoki megbízás a megbízott halála esetén megszűnik [RPtk. 2035. cikk (2) bekezdés].[677]

Felmerül a kérdés, hogy a megbízotti oldalon állhat-e egynél több személy, ugyanis a jogszabály a megbízottal kapcsolatban egyes számban beszél úgy a gondnoki megbízás szabályainál, mint az RPtk. 166. cikk (2) bekezdésében.[678] Véleményem szerint igen, ugyanis a megbízás általános szabályai szerint lehetséges ugyanazon jogügylet megkötésére több személyt megbízni [RPtk. 2022 cikk]. Bár a jogalkotó tételesen nem rendeli alkalmazandónak a megbízás általános szabályait a gondnoki megbízásra, ez implicit következik abból, hogy a gondnoki megbízás szabályait a megbízási szerződésen belül helyezte el.

Ami a gondnoki megbízás formáját illeti, az RPtk. ebben az esetben a közjegyzői közokirati formát írja elő az érvénytelenség terhe mellett [2029[1] cikk. (3) bekezdése]. A közokirati forma mindenképp indokolt tekintettel a jogügylet fontosságára: egy védelmi intézkedés alternatívája, mely által a megbízó a saját személyével és vagyonával kapcsolatos jogügyletek megkötésére és cselekményekre hatalmaz meg egy másik személyt.[679] A megbízás joghatásait azonban csak azután fejti ki, hogy a gyámbíróság jóváhagyta a megbízást.

A 2022. évi 140. törvény tervezetét bírálók közül javasolták egy külön nyilvántartási létrehozását is, amely a természetes személyekkel szemben foganatosított védelmi intézkedéseket vezetné.[680] A jogalkotó megfogadta ezt a javaslatot így a hatályba lépett jogszabály szerint a védelmi intézkedéseket, így a gyámbíróság által jóváhagyott gondnoki megbízásokat is közölni kell az Országos Gyámbírósági és Közjegyzői Támogatói és Védelmi Intézkedések Nyilvántartáshoz (*Registrul Național de Evidență a Măsurilor de Sprijin și Ocrotire luate de notarul public și instanța de tutelă)*, amelyet a Romániai Közjegyzők Országos Szövetsége vezet. Ebből is következik, hogy az intézményt inkább (jogügyleten alapuló) védelmi intézkedésnek kell minősíteni, mintsem a megbízás egyik formájának és mint ilyen a védelmi intézkedések között kellett volna szabályozni.

---

[677] BODOAȘCĂ, Teodor; SAHAROV, Natalia*, Contribuții la studiul reglementărilor legale referitoare la încuviințarea și revocarea mandatului de ocrotire*, https://www.universuljuridic.ro/contributii-la-studiul-reglementarilor-legale-referitoare-la-incuviintare-si-revocarea-mandatului-de-ocrotire/ (2025. április 13-i letöltés).

[678] Egyes jogrendszerek tételesen rögzítik a cselekvőképesség jövőbeli korlátozására vonatkozó megbízással megfeleltethető intézményeknél, hogy egy vagy több személy jelölhető ki. Lásd pl. francia Ptk. 477. cikk, magyar Ptk. 2:39. §.

[679] DIACONESCU *i.m.*, 49.

[680] DIACONESCU *i.m.*, 49.

A gondnoki megbízás tartalma szempontból különbözik legjobban a megbízás általános formájától. A megbízás tárgya ugyanis alapvetően bármilyen jogügylet megkötése lehet, kivéve a szorosan személyhez kötődő jogügyleteket (pl. végrendelet, házasságkötés vagy tanúvallomás). A megbízás tartalmát, néhány kógens jogszabály kivételével, a felek maguk határozzák meg. Ezzel szemben a gondnoki megbízás kapcsán az RPtk. bizonyos kötelező elemeket is előír és a bíróságnak is hatáskört biztosít a gondoki megbízásban foglaltak módosítására.[681]

Így például a megbízott személye mellett kötelező megjelölni azt a személyt is, akinek a megbízott számot kell adjon, valamint a számadás gyakoriságát, amely nem lehet hosszabb, mint három év. Amennyiben ezt a megbízás nem tartalmazza, a gyámbíróság fogja kijelölni ezt a személyt a gondnoki megbízás jóváhagyása során [RPtk. 2029[2]. cikk (2) bekezdés].

Ugyanakkor Az RPtk. 2029[1] cikk. (5) bekezdése alapján a megbízás jóváhagyása során a bíróság, hogy elkerülje a megbízó érdekeinek súlyos sérelmét, bármilyen szükséges intézkedés meghozhat a megbízó személyének, jogai és szabadságjogai gyakorlása során történő képviselet vagy a vagyontárgyainak kezelése érdekében. Az RPtk. 2029[5]. cikk (1) bekezdése szerint pedig, ha a gondnoki megbízás nem biztosítja teljeskörűen a védelemre szoruló személy gondozását vagy vagyonának kezelését, a bíróság a jóváhagyási eljárás során vagy azt követően elrendelhet egy védelmi intézkedést (támogató gondnokság, rendkívüli gondnokság), amely kiegészíti a megbízást. Ebben az esetben a bíróság elsősorban a megbízásban megnevezett személyt rendeli ki gondnoknak. Amennyiben a bíróság más személyt jelölne ki gondnoknak, a megbízott folytatja a megbízás teljesítését és kérésre, de legalább évente számot kell adjon a gondoknak. Ugyanígy, a megbízás megszűnése esetén is köteles számot adni.

Ez utóbbi rendelkezés felvet néhány problémát. Egyrészt, az RPtk. 2029[1] cikk. (5) bekezdése alapján a bíróság bármilyen intézkedést foganatosíthat, amennyiben úgy értékeli, hogy a megbízó érdekei súlyosan sérülhetnek, vagyis elvileg módosíthatja a megbízás tartalmát is. Feltételezhető, hogy amennyiben a megbízás nem biztosít megfelelő védelmet [az RPtk. 2029[5]. cikk (1) bekezdésének hipotézise] a megbízó érdekei súlyosan sérülnek, hiszen tulajdonképpen ez a gondnoki megbízás lényege. A bíróság tehát dönthet úgy, hogy kiegészíti a megbízást azokkal az intézkedésekkel, amit

[681] MATEFI, Roxana, *Mandatul de ocrotire în legislația română și franceză – privire comparativă,* https://www.universuljuridic.ro/mandatul-de-ocrotire-in-legislatia-romana-si-cea-franceza-privire-comparativa/, (2025. április 15-i letöltés).

szükségesnek vél, ugyanakkor dönthet úgy is, hogy egy védelmi intézkedést foganatosít az RPtk. 2029[5]. cikk (1) bekezdése alapján és főszabály szerint a megbízottat nevezi ki gondnoknak is. Véleményem szerint ez a rendelkezés jelenlegi formájában nem világos, nem derül ki ugyanis, hogy mely esetekben egészítheti ki a bíróság a megbízást és mely esetekben szükséges védelmi intézkedés foganatosítása a gondnoki megbízás mellett. Ugyanakkor megkérdőjelezhető a védelmi intézkedés foganatosításának hasznossága, ha annak eredményeként a megbízót nevezi ki a bíróság gondnokként. Így tulajdonképpen ugyanazt a feladatot (a védelemre szoruló személyről való gondoskodást) egy személy két jogcím alapján végezné.

A gondnoki megbízás vitathatatlan előnye, hogy a megbízó saját maga határozhatja meg, hogy a cselekvőképtelenség beálltát követő időszakban milyen ellátásban kíván részesülni és életkörülményeivel kapcsolatos kéréseit [RPtk. 2029[2]. cikk (1) bekezdés].

A gondnoki megbízás alapján a megbízott általános jelleggel kezeli a védelemre szoruló megbízó teljes vagyonát vagy annak egy részét. Ez alapvetően csak megőrzési (acte de conservare) és igazgatási jogügyletek (acte de administrare) megkötésére hatalmazzák fel. Ha azonban a megbízó kifejezetten meghatalmazza a megbízottat a vagyon teljeskörű kezelésére, a megbízott elidegenítési és terhelési jogügyleteket, peregyezséget is köthet, idegen vagy saját váltók útján vállalhat kötelezettségeket vagy pert indíthat [RPtk. 2016. cikk (2) bekezdés]. Ha a megbízás terjedelme nem egyértelmű, azt a nagykorú rendkívüli gondnokságának szabályai szerint kell értelmezni [RPtk. 2029[4]. cikk].

Azok a jogügyletek, amelyeket a megbízó a gondnoki megbízás jóváhagyása előtt kötött megtámadhatók vagy az abból származó kötelezettségek csökkenthetők, de csak abban az esetben, ha a megkötés pillanatában az ítélőképesség hiánya köztudott volt és a másik félnek tudomása volt róla [RPtk. 2029[7]. cikk (1) bekezdés]. Két alternatív szankciót állapít tehát meg a jogalkotó. Egyrészt a megtámadhatóságot[682], másrészt a kötelezettségek csökkentését. Ami a kötelezettségek csökkentését illeti, ezt a fajta jogkövetkezményt a 2022. évi 140. törvény vezette be az RPtk.-ba. Jelen eseten kívül az RPtk. a támogató gondnokság és a rendkívüli gondnokság foganatosítását megelőzően a

[682] A jogszabály összhangban van az RPtk. 1205. cikkével, amely általánosságban rögzíti a jogügylet megtámadhatóságát az ítélőképesség hiánya miatt. A szerződések semmisségéről és megtámadhatóságáról román-magyar összehasonlító kontextusban lásd. FAZEKAS Zoltán József, *A szerződés semmissége és megtámadhatósága a magyar és a román polgári törvénykönyvekben*, Erdélyi Jogélet, 2021/4. szám, 103-117.

védelemre szoruló személy által kötött jogügyletek esetében is ezt az alternatív jogkövetkezményt írja elő [RPtk. 127. cikk (1) bekezdés]. A bíróságok feladata lesz a konkrét körülmények függvényében eldönteni, hogy szükséges-e a jogügylet érvénytelenítése vagy elég csupán a kötelezettségek mérséklése.

A megbízó által a megbízás jóváhagyása után megkötött jogügyletek, amelyek nem egyeztethetők össze annak feltételeivel[683] csak abban az esetben érvényteleníthetők vagy a belőlük származó kötelezettségek akkor csökkenthetők, ha a megbízóra nézve károsak [RPtk. 2029[7]. cikk (1) bekezdés].

Az RPtk. 2029[3]. cikk. alapján a megbízó erkölcsi és anyagi jólétének biztosítása érdekében a megbízás teljesítésével kapcsolatos minden döntést a megbízó érdekében kell meghozni és biztosítani kell a megbízó méltóságának, jogainak és szabadságjogainak, akaratának, szükségleteinek és preferenciáinak tiszteletben tartását, valamint önállóságának védelmét. Ugyanakkor alkalmazandók az RPtk. 174. cikk (1)-(2) bekezdésének rendelkezései is, amelyek a cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképes nagykorú gondnokának a kötelezettségeit rögzítik. Ezek alapján a gondnok köteles gondoskodni a védelemre szoruló személyről, gyógyulási folyamatának gyorsítása, önállóságának visszanyerése, életkörülményeinek javítása és erkölcsi és anyagi jóléte érdekében. Ennek érdekében felhasználhatja a védelemre szoruló személy jövedelmét és szükség esetén összes vagyontárgyát, kivéve a családi emlékeket, személyes tárgyakat, valamint a védelemre szoruló személy számára nélkülözhetetlen vagy gyógyulásához szükséges vagyontárgyakat [RPtk. 174. cikk (1) bekezdés]. A gondok és így a megbízott is köteles továbbá:

- prioritásként figyelembe venni a védelemre szoruló személy akaratát, preferenciáit és szükségleteit, biztosítani számára a szükséges támogatást akaratának kialakításához és kifejezéséhez, és arra ösztönözni, hogy maga gyakorolja jogait és teljesítse kötelezettségeit;
- együttműködni a védelemre szoruló személlyel és tiszteletben tartani annak magánéletét és méltóságát;
- biztosítani és lehetővé tenni – lehetőség szerint - a védelemre szoruló személy állapotának megfelelő módon történő tájékoztatását minden olyan cselekményről és

[683] Például a megbízó elidegenít egy vagyontárgyat annak ellenére, hogy a bíróság által jóváhagyott megbízás alapján csak igazgatási jogügyleteket köthet.

tényről, amelyek őt érintik, azok hasznosságáról és sürgősségéről, valamint a védelemre szoruló személy által történő megtagadásuk következményekről;
- megtenni minden szükséges intézkedést a védelemre szoruló személy jogainak védelme és megvalósítása érdekében;
- együttműködni a védelemre szoruló személlyel szemben gondozási kötelezettséggel rendelkező természetes és jogi személyekkel;
- lehetőség szerint személyes kapcsolatot fenntartani a védelemre szoruló személlyel;
- a törvényben meghatározott esetekben megtenni a szükséges lépéseket a védelemre szoruló személyről szóló orvosi és pszichológiai értékelő jelentés elkészítése és a bíróság elé terjesztése érdekében [RPtk. 174. cikk (2) bekezdés].

Bár a jogalkotó erről kifejezetten nem rendelkezik, tekintettel az intézmény elnevezésére és szabályainak a megbízási szerződés keretén belül való elhelyezésére, a megbízót a megbízási szerződés keretében felmerülő általános kötelezettségek – a megbízás teljesítése, elszámolási kötelezettség, a helyettesítésből származó kötelezettségek – is terhelik, amennyiben azok összeegyeztethetők.

A gondnoki megbízás kapcsán a jogalkotó speciális jogszabályokat állapít meg az elszámolási kötelezettség és helyettesítés tekintetében. A elszámolási kötelezettséget a gondnoki megbízásban megjelölt személy, vagy ennek hiányában a gyámbíróság által kijelölt személy felé kell teljesíteni. Ugyanakkor a számadás gyakorisága nem lehet hosszabb, mint három év és a megbízás végén szintén számot kell adni [RPtk. 2029[2]. cikk (2) bekezdés]. A megbízás általános szabályai szerint a megbízott a megbízó kérésére és a megbízás befejezése esetén kell számot adjon.

Ami a megbízott helyettesítését illeti az RPtk. 2029[10]. cikk (1) bekezdés alapján arra a következtetésre jutunk, hogy a megbízott csak akkor rendelhet helyettest maga helyett, ha erre kifejezett engedélyt kapott a megbízásban. Ezzel szemben az általános megbízás szabályai alapján a megbízott akkor is helyettesítheti magát, amikor a megbízás teljesítésében előreláthatatlan körülmények akadályozzák, nincs módja előzetesen értesíteni a megbízót erről a körülményről, de vélelmezhető, hogy a megbízó jóváhagyta volna a helyettesítést, ha ismerte volna a körülményeket [RPtk. 2023. cikk].

Véleményem szerint *de lege ferenda* célszerű lenne rögzíteni, hogy a megbízás általános szabályai közül melyek alkalmazandók erre a megbízás típusra, ugyanis a megbízott egyes általános kötelezettségei nehezen értelmezhetők erre az esetre. Kérdéses

például, hogy a gondnoki megbízás teljesítése során a megbízott eltérhet-e a megbízó utasításaitól.[684] A megbízás tartalmát ugyanis nem csak a megbízó határozza meg, hanem bírósági kontrollnak alá van rendelve, sőt bizonyos esetekben maga a gyámbíróság is módosíthatja. Továbbá kérdéses az is, hogy az eltérésről történő értesítést kivel szemben kell teljesítenie a megbízottnak: a megbízó, a gyámbíróság vagy a számadásra kijelölt személy felé.

Ami a megbízott kötelezettségeit illeti az RPtk. 2029[8]. cikke úgy rendelkezik, hogy eltérő megállapodás hiányában, a megbízott teljesítheti maga javára a megbízott azon kötelességeit, hogy a megbízással járó megelőlegezett költségeket megtérítse és a megbízás díjazását kifizesse. Ebből következik, hogy a gondnoki megbízás visszterhes is lehet.

A gondnoki megbízás csak a gyámbíróság jóváhagyása után fejtheti ki joghatásait. E jóváhagyás eljárási szabályait a RPejtk. 943[1]-943[7]. cikkei tartalmazzák.

A jóváhagyásra akkor kerül sor, ha a megbízó szellemi képességei romlásának következtében már nem tud önmagáról gondoskodni, illetve vagyonával gazdálkodni, amelyet orvosi és pszichológiai értékelő jelentések alapján állapítanak meg. A megbízás jóváhagyását csak a megbízott kérheti [RPtk. 2029[1]. cikk (4) bekezdés]. Ahogy arra a szakirodalomban is már rámutattak, célszerű lett volna a kérelmezők körébe vonni a védelemre szoruló személyt (ha ítélőképessége részben megmaradt) és annak családtagjait is, hiszen az RPtk. 2023. cikk (2) bekezdése alapján a megbízást visszavonását már a családtagok is kérhetik.[685]

A gondnoki megbízás megszűnésére vonatkozó különös előírásokat a jogalkotó az RPtk. 2029[9]–2029[10]. cikkekben és a megbízási szerződés megszűnését szabályozó 2030–2038. cikkekben szórta szét. Ez a megoldás jogalkotási szempontból kifogásolható, tanácsosabb lett volna vagy a gondnoki megbízás szabályai között, vagy a megbízási szerződés megszűnésére vonatkozó szabályai között egységesen szabályozni, főleg úgy, hogy az erre vonatkozó cikkek egymást követik.

A gondnoki megbízás egyoldalú felmondásának kapcsán az RPtk. a 2029[10]. cikkben külön szabályokat állapít meg, és bírói kontroll alá helyezte. A megbízott csak akkor mondhat le a megbízásról, ha helyettest állít maga helyett vagy kérelmezi a

[684] Az Rptk. 2017 cikk. (2) bekezdése szerint a megbízottnak lehetősége van a megbízó utasításaitól való eltérésre, ha nem tudja előzetesen értesíteni a megbízót és az azt indokló körülményekből feltételezhető, hogy a megbízó jóváhagyta volna az eltérést. Ebben az esetben a megbízott azonnal értesíti a megbízót.
[685] DIACONESCU *i.m.,* 68.

gyámbíróságot, hogy foganatosítson védelmi intézkedést a megbízó javára. Helyettesítésre csak akkor van lehetősége, ha erre kifejezett engedélyt kapott. Ezektől a rendelkezéstől eltérni nem lehet, ellentétes megegyezés nem létező záradéknak minősül [RPtk. 2029[10]. cikk (1) bekezdés]. Véleményem szerint a helyettesítésre vonatkozó kifejezett engedélyt a gondnoki megbízásnak kell tartalmaznia kell és a gyámbíróságnak meg kell vizsgálni a jóváhagyás során, hogy az esetleges helyettesítés nem sérti-e a megbízó érdekeit. Erre enged következtetni az a rendelkezés is miszerint helyettesítés esetén a helyettes késedelem nélkül köteles értesíteni a gyámbíróságot [RPtk. 2029[10]. cikk (2) bekezdés]. Ebben az esetben azonban nincs szükség újabb jóváhagyásra a gyámbíróság részéről, hiszen a gondoki megbízás jóváhagyásakor a bíróság a helyettesítés lehetőségét is jóváhagyja.

Ami a felek halálát illeti, természetesen ez az ok is a gondnoki megbízás megszűnését eredményezi. Értelemszerűen, csak a megbízott cselekvőképtelenné válása lehet megszűnési ok. A gondnoki megbízás esetén a megbízott köteles értesíteni a gyámbíróságot a megbízó haláláról. A megbízott halála vagy cselekvőképtelenné válása esetén örökösei vagy képviselője köteles kérelmezni a gyámbíróságot, hogy foganatosítson védelmi intézkedést a megbízó számára.

Az RPtk. 2029[9]. cikk alapján, ha a megbízó visszanyeri cselekvőképességét a megbízott haladéktalanul kérelmezi a gyámbíróságnál a szerződés teljesítésének megszűntetését. Ha a megbízót egészségügyi intézményben gondozzák, ugyanez a kötelezettség vonatkozik erre az intézményre is. Az cselekvőképességét visszanyert megbízó bármikor visszavonhatja a megbízás. Bár az RPtk. kifejezetten nem rögzíti, de az RPejtk. 943[7]. cikk alapján ez utóbbi esetben is szükséges a gyámbíróság megkeresése. A visszavonás megállapítására ugyanazok az eljárási szabályok alkalmazandók, amelyek a jóváhagyásra.

A 2020. évi 140. törvény a gondnoki megbízás megszűnésével kapcsolatosan bevezetett egy speciális megszűnési okot is: amennyiben a megbízott nem teljesíti kötelezettségeit az RPtk. 111. cikkében felsorolt személyek[686] kérhetik a bíróságtól, hogy vonja vissza a gondnoki megbízást, kötelezze a megbízottat, hogy adjon számot

[686] A védelemre szorulóhoz közel álló személyek, lakóhelyének gondnoka, lakóközösségéhez tartozó személyek, az anyakönyvi hivatal egy személy halálának bejegyzésekor, a közjegyző a hagyatéki eljárás megindításakor, a bíróságok, amikor egy személyt elítélnek a szülői jogok gyakorlásától való eltiltás büntetésére, a helyi közigazgatási szervek, védelmi intézmények, valamint bármely más személy.

tevékenységéről és foganatosítson a védelmi intézkedést a megbízó számára [RPtk. 2030. cikk (2) bekezdés].

Végül az RPtk. 2030. cikk (3) bekezdés úgy rendelkezik, hogy az ingyenes gondnoki megbízás nem szűnik meg a megbízó csődjével. *Per a contrario*, ha a megbízás visszterhes, a megbízó csődje esetén, a gondnoki megbízás megszűnik. Nem szabályozza azonban a jogalkotó, hogy ebben az esetben mi a következmény. Véleményem szerint a megbízottnak ebben az esetben is értesítenie kell a gyámbíróságot és kérelmeznie, hogy foganatosítson védelmi intézkedést a megbízó javára.

A nagykorú személyek érdekét szolgáló védelmi intézkedések szabályozása során a román jogalkotó igyekezett minden szempontból megfelelni az Alkotmánybíróság által megfogalmazott alkotmányossági kritikának és eleget tenni a fogyatékkal élő személyek védelmére vonatkozó nemzetközi szerződések előírásainak. A gondnoki megbízás alapvetően a védelmi intézkedések alternatívája kíván lenni, lehetőséget adva a cselekvőképességgel rendelkező személynek, hogy saját maga határozza meg személyét, vagyontárgyait és életkörülményeit érintő legfontosabb kérdéseket, arra az esetre, ha cselekvőképtelenné válna. Az intézmény hatékony működése érdekében garanciát is biztosít a jogalkotó: közokirati forma, bírósági jóváhagyás, számadási kötelezettség, bírósági módosítás és visszavonás lehetősége. Bár egyelőre kérdéses, hogy a román társadalom mennyire nyitott és érett egy ilyen magánjogi eszköz használatára, mindenképpen pozitívumként értékelhető a szabályozás szándéka.

Nyilván csak évek távlatából lehet igazán megalapozott következtetéseket levonni a szabályozás sikerességét illetően, de néhány alapvető probléma és hiányosság körvonalazódni látszik. Problémás a gondnoki megbízás rendszertani elhelyezése, hiszen azzal, hogy a megbízási szerződés szabályai között került elhelyezésre, a jogalkotó átalakította a megbízási szerződés fogalmát is, amely a román és francia polgári jogi kultúrkörben hagyományosan alapvetően jogügyletek kötésére korlátozódik. Bár a gondnoki megbízás jogi természete szerint szerződés, inkább védelmi intézkedésnek lehet minősíteni, hiszen egyes tartalmi elemeit kógens jogszabályok rögzítik, csak bírósági jóváhagyás után fejti ki joghatásait és bizonyos esetekben a jogalkotó lehetőséget ad a gyámbíróságnak a felek megegyezésének módosítására. Mindezek fényében véleményem szerint célszerűbb lett volna a gondnoki megbízást az RPtk. személyekről szóló könyvében szabályozni.

Egy másik alapvető probléma, hogy a jogalkotó tételesen nem rendelte a megbízás általános szabályait megfelelően alkalmazni a gondnoki megbízásra, azonban a

szabályozás összességét nézve erre a következtetésre lehet jutni. Ez jogértelmezési nehézségekhez vezet, ugyanis a megbízás általános formájának egyes rendelkezései nehezen értelmezhetők a gondnoki megbízásra (pl. a megbízott egyes kötelezettségei). *De lege ferenda* célszerű lenne rögzíteni, hogy a megbízás általános szabályai közül melyek alkalmazandók erre a megbízás típusra. Jogszabályalkotási szempontból is problémás, hogy a gondnoki megbízásra vonatkozó egyes szabályokat a gondoki megbízásra vonatkozó részben, másokat a megbízás általános szabályai között szórta szét a jogalkotó.

3.2.1.3. Képviselet nélküli megbízás. Általános szabályok.

A képviselet nélküli megbízás RPtk.-ban való szabályozása újdonság a román jogban, hiszen a dualista magánjogi szabályozásban a közvetett képviselet és annak formái a kereskedelmi törvénykönyvben vagy külön törvényekben kaptak helyet. Ezzel szemben az RPtk. 2011. cikke kijelenti, hogy a megbízás lehet képviseleti és képviselet nélküli is. Ellenkező megállapodás hiányában a törvénykönyv vélelmezi a képviseleti jogot [RPtk. 2012. cikk (1) bekezdés].

A képviselet nélküli megbízás szabályozása magában foglal egy általános részt, melynek rendelkezései a képviselet nélküli megbízás összes formájára alkalmazandók, illetve szabályozza a képviselet nélküli megbízás három típusát: a bizományt, eladási bizományt, illetve a szállítmányozást.

Az RPtk. 2039. cikke szerint a képviselet nélküli megbízás „az a szerződés, amelynek értelmében az egyik fél, a megbízott, jogiügyleteket köt saját nevében a másik fél, a megbízó javára, és a harmadik személlyel szemben vállalja a jogügyletekből származó kötelezettségeket, akkor is, ha a harmadik személyek tudomása volt a megbízásról”. A törvény szövege egyértelművé teszi, hogy a képviselet nélküli megbízás fennállása független attól, hogy a szerződő harmadik fél tudott-e a megbízásról vagy sem.

Az általános rendelkezések a szerződés harmadik személyekkel szembeni hatásaira, a megbízó-megbízott-harmadik személy közötti viszonyokra, másrészt a megbízó és a hitelezői közötti viszonyra vonatkoznak. A képviselet nélküli megbízásokra alkalmazandó szabályok tekintetében az RPtk. 2039. cikk (2) bekezdése kimondja, hogy a képviselet nélküli megbízásra a képviseleti megbízás szabályai is megfelelően alkalmazandók.

A szakirodalomban rámutattak arra, hogy a képviselet nélküli megbízás nem feleltethető meg a *prête-nom* szerződésnek, mivel a képviselet nélküli megbízás intézménye legalább egy gazdasági szereplő részvételét feltételezi. A képviselet nélküli megbízás prototípusa az RPtk. rendszerében a bizományi szerződés, amelyben a bizományos mindenképpen gazdasági tevékenységet végző entitás (vagyis vállalkozás). A természetes személyek azonban továbbra is igénybe vehetik a *prête-nom* szerződést, amelynek joghatásai hasonlók lesznek a képviselet nélküli meg bízáshoz.[687] Ezt a következtetést erősíti meg az RPtk. 1297. cikk (1) bekezdése is szerint „a képviselő által a meghatalmazás keretein belül megkötött szerződés csak a képviselőt és a harmadik szerződő felet kötelezi, ha a harmadik fél nem tudta és nem kellett volna tudnia, hogy a képviselő ilyen minőségben cselekszik".[688] Ezt a rendelkezést a képviselet általános szabályai között már elemeztük.

Az RPtk. 2040. cikk (1) bekezdése szerint „a harmadik fél semmilyen jogviszonyban nem áll a megbízóval". A megbízott a saját nevében köti meg a jogügyletet, a szerződést őt fogja kötni és esetenként dologi jogokat is ő szerez. Ha a szerződő harmadik fél nem tudott a megbízó és a megbízott között létrejött képviselet nélküli megbízásról (jóhiszeműen járt el), akkor ez a szerződés nem érvényesíthető vele szemben. Ennek következtében a szerződő harmadik fél elvileg csak a megbízottól kérheti a vállalt kötelezettségek teljesítését, és a megbízott nem tagadhatja meg a kötelezettségek teljesítését arra hivatkozva, hogy a jogügyletet valójában egy másik személy (a megbízó) érdekében kötötték.[689] Ahogy arra a képviselet általános szabályainál utaltam, a jóhiszemű harmadik személynek lehetősége van színlelési keresetet (*acțiune în simulație*) indítani és közvetlenül a megbízóval szemben fellépni, ha a színlelt jogügylet az ő érdekeit sérti.

A magyar joggal ellentétben a román jog a közvetett képviselet esetén is bizonyos esetekben lehetővé teszi *közvetlen jogi hatások* keletkezését a képviselt és a harmadik személy között („jogviszonyok feltörése"). Az RPtk. 2040. cikk (2) bekezdése alapján „mindezek ellenére a megbízó, átvéve a megbízott helyét, gyakorolhatja a megbízás teljesítéséből származó követelési jogokat, ha teljesítette a saját kötelezettségeit a

[687] DEAK, MIHAI, POPESCU *i.m.* 309; CHIRICĂ, *Probleme..., i.m.;* MANGU*, Florin I, O formă, mai multe fonduri: între interpunerea de persoane, contractul de prête-nom, mandatul fără reprezentare și angajamentul reprezentantului (mandatarului) reticent,* Revista Română de Drept Privat, 2021/1. szám, 564.
[688] CHIRICĂ*, Probleme..., i.m.*; MANGU *i.m.* 564.
[689] DEAK, MIHAI, POPESCU *i.m.* 313.

megbízottal szemben". A megbízó számára akkor indokolt ezzel a lehetőséggel élni, ha a harmadik személy elmulasztja teljesíteni a megbízottal szembeni szerződéses kötelezettségeit, és a megbízott sem tesz lépéseket a követelések érvényesítése érdekében. A törvény szövegében szereplő „átveszi a helyét" fordulat a szakirodalomban kifejtett álláspontok szerint a törvényes behelyettesítésre utal [RPtk. 1593. cikk] tekintettel arra, hogy a megbízó a megbízott által a nevében megszerzett követelési jogok jogosultjává válik, hasonlóan a behelyettesítéshez. Másrészt a bizományi szerződés esetében a jogalkotó erre a helyzetre kifejezetten a „behelyettesítés" kifejezést használja [RPtk. 2046. cikk Ptk].[690]

Az RPtk. 2041. cikke szabályozza a képviselet nélküli megbízás *joghatásait* a megbízó és megbízott között. Ezek a szabályok azokra a helyzetekre vonatkoznak, amikor a megbízott a megbízási szerződés alapján tulajdonjogot szerez. A joghatások különböznek aszerint, hogy a megszerzett dolog ingó vagy ingatlan.

Az ingóságok esetében, amint a harmadik személy az ingóságot átadja a megbízottnak, az rögtön a megbízó tulajdonába kerül, engedményezés nélkül is. Ez közvetettül következik RPtk. 2041. cikk (1) bekezdéséből, mely alapján „a megbízó visszaigényelheti a saját nevében eljáró, megbízott által szerzett ingó dolgokat - ami alól kivételt képeznek a harmadik személy által jóhiszemű birtoklással szerzett dolgok". A törvény a „visszaigényelheti" (*revendica*) kifejezést használja, ami utal az RPtk. 563. cikkben szabályozott „tulajdonosi kereset"-re (*acțiune în revendicare*) és mely értelmében „a tulajdonos a tulajdonában levő dolgot a dolog birtokosától vagy a jogalap nélküli birtokostól visszakövetelheti". Fontos megjegyezni viszont, hogy a megbízó nem követelheti a tulajdonjogot, ha a megbízott jóhiszemű harmadik személlyel köt tulajdonátruházási szerződést és ez utóbbi az RPtk. 937. cikke[691] értelmében tulajdonossá válik. Ebben az esetben a megbízott szerződéses felelősséggel tartozik a megbízóval szemben.

---

[690] PIPEREA *i.m.* 2396; DEAK, MIHAI, POPESCU *i.m.* 314. Arról, hogy ebben az esetben a jogalkotó egy közvetlen kereseti jogot alkotott a megbízó javára lásd. GÂRBOVAN *i.m.* 402. Egyes szerzők úgy vélik, hogy a behelyettesítés harmadik személlyel történő érvényesítéséhez engedményezés szükséges a megbízó és megbízott között. DINCĂ, Răzvan, *Contracte civile speciale în noul Cod civil,* Universul Juridic, București, 2013, 253-254.

[691] Az RPtk. 937. cikke alapján az a személy, aki jóhiszeműen megköt egy visszterhes tulajdonátruházó jogügyletet nem-tulajdonossal, amelynek tárgya ingó dolog, az illető dolog tulajdonosává válik a tényleges birtokbavételének időpontjától. Ennek ellenére, az elveszett vagy ellopott dolgot vissza lehet igényelni a jóhiszemű birtokostól, ha a keresetet jogvesztés terhe mellett a dolog anyagi birtoklásának a tulajdonos általi elvesztésétől számított 3 éven belül megindítják.

Ingatlan-szerzés és nyilvánossági alakszerűségeknek alávetett ingó dolgok esetében az RPtk. 2041. cikk (2) bekezdése előírja, hogy a megbízott „köteles azokat a megbízóra átruházni". Ezen dolgok esetében tehát nem válik a megbízó közvetlenül tulajdonossá, a román ingatlan-nyilvántartási szabályok sem teszik lehetővé, hogy képviselet nélküli megbízás alapján a megbízó tulajdonjogát közvetlenül bejegyezzék.[692] Ha a megbízott visszautasítja az átruházást, a megbízó kérheti a bíróságtól egy akaratpóló határozat kimondását (*hotărâre care să țină loc de act de transmitere*). Az megbízó erre irányuló követelési joga, az általános 3 éves elévülési időnek van alávetve.

A megbízó érdekeinek védelmét szolgáló intézkedésként az RPtk. 2042. cikke kizárja a képviselet nélküli megbízás alapján megszerzett vagyontárgyak a megbízó hitelezői általi végrehajtását. Ehhez azonban előírja, hogy a képviselet nélküli megbízás „biztos keltezéssel"[693] kell legyen ellátva és az bármilyen biztosítási és végrehajtási intézkedés meghozatala előtt kell keletkezzen.

3.2.1.4. A bizományi szerződés[694]

[692] DEAK, MIHAI, POPESCU *i.m.* 319-320. A szakirodalomban kifejtettek egy olyan álláspontot is, hogy amennyiben a megbízási szerződés közokirati formában lett megkötve (ingatlan tulajdonátruházás esetében érvényességi alakiság) lehetséges a megbízó közvetlen tulajdonszerzése és bejegyzése az ingatlan-nyilvántartásba. Lásd. DINCĂ *i.m.* 254-255. Nem értek egyet ezzel az utóbbi álláspontal, ugyanis gyakorlatban nehezen elképzelhető konkrét előírás hiányában, hogy az ingatlan-nyilvántartási ügyintézők egy ilyen tulajdonátruházást bejegyeznének. Ugyanakkor adójogi szempontból is a megbízott köteles az ingatlanszerzést a könyvelésébe bevezetni. A joggyakorlat is ez utóbbi felé hajlik. Lásd. például a Bukaresti Törvényszék, II. adó- és közigazgatási kollégium, 2016. április 7-i 2255. számú ítélete.

[693] RPejtk. 278. cikk (1) bekezdés: „A magánjogi okiratok keltezése az abban részt nem vevő más személyekkel szemben csak akkor érvényesíthető, amikor az okirat kelte a törvényben előírt egyik módon biztossá vált, azaz:
1. attól a naptól, amikor azokat közjegyző, végrehajtó vagy más, ebben a tekintetben illetékes tisztviselő előtt bemutatták biztos keltezés céljából;
2. attól a naptól, amikor azokat egy hatóság vagy közintézmény előtt bemutatták, és erről a dokumentumokon feljegyzést eszközöltek;
3. attól a naptól, amikor valamilyen nyilvántartásba felvették vagy más közokiratban feljegyezték;
4. a haláleset napjától vagy attól a naptól, amikor az azt készítő vagy az azt aláíró személy fizikai állapotának romlása miatt írásképtelenné vált, az esettől függően;
5. attól a naptól, amikor tartalmuk, akár rövidített formában is, a 269. cikk feltételei szerint készült hiteles okiratokban, például végzésekben, pecsételési vagy leltározási jegyzőkönyvekben szerepel;
6. attól a naptól, amikor egy másik, azonos jellegű esemény történt, amely kétségtelenül bizonyítja a dokumentum korábbi keletkezését."

[694] A szerződés magyar elnevezésénél eltérek az RPtk. értekezésben használt fordításától, amely a jutaléki szerződésnek fordítja a „*contract de comision*"-t és bizományi szerződésnek a „*contract de consignație*"-t. Egyrészt a jutalék a magyar jogban a közvetítői szerződéssel összefüggő fogalom, amelyet a közvetítő díjazására használnak. Másrészt a román jogban szabályozott „*comision*" megfeleltethető a magyar bizomány intézményének, a „*consignație*" pedig nem más, mint a bizomány ingó dolgok eladására szűkített esete. Ezen indokok mentén a „*comision*"-ra a bizományi szerződés, míg a „*consignație*"-re az eladási bizomány kifejezést fogom használni.

A bizományi szerződést (*contract de comision*) az RPtk. 2043.-2053. cikkei szabályozzák. Az RPtk. 2043. cikke alapján „A bizományi szerződés az a megbízás, amelynek tárgya dolgok megszerzése vagy eladása, illetve szolgáltatás nyújtása megbízó javára, de a megbízott nevében, aki szakmai tevékenységi körében jár el, a bizományi díjnak nevezett javadalmazás ellenében". A meghatározásban a jogalkotó kifejezetten megjegyzi tehát, hogy a bizomány a megbízás egyik formája, amelyre mögöttes joganyagként a megbízás szabályait kell alkalmazni, a korábban idézett RPtk. 2039. cikk (2) bekezdés értelmében. A meghatározásból az is kiderül, hogy a bizomány tárgya bármilyen jogügylet megkötése lehet, akár ingatlan adásvétel is.

Ugyanakkor, a meghatározás rögzíti, hogy a bizományos (*comisionar*) szakmai tevékenységi körében jár el, tehát csak vállalkozásnak minősülő entitás lehet.[695] Ebből kifolyólag a bizományi szerződést *visszterhes* jogügyletnek kell vélelmezni, az RPtk. 2010. cikkében előírt vélelem alapján. Mivel ez egy relatív jogvélelem, a felek bizonyíthatják, hogy valójában *ingyenes* jogügyletet kötöttek. Az RPtk. 2049. cikk (4) bekezdése alapján a bizományi díj akkor is jár, ha azt a felek nem kötötték ki, amely ilyen esetben a törvény a szokásjog vagy ezek hiányában a teljesített szolgáltatások értéke alapján kerül meghatározásra [az RPtk. 2010. cikkének megfelelő alkalmazásával].

Bár a törvény nem zárja ki, hogy a bizományos által megkötendő jogügylet *ingatlan adásvétel*re vonatkozzon és ezt a szakirodalom sem zárja ki[696] az ingatlanokra (és a nyilvánossági alakszerűségeknek alávetett ingó dolgokra) vonatkozó eladási bizományra a bizomány szabályai nehezen értelmezhetők, ugyanis a román jogban nincs olyan megoldás, amely alapján a bizományos ilyen dolgok tekintetében eladóként szerepelhetne. A vevő az ingatlan tulajdoni lapjának egyszerű vizsgálatával rájön, hogy az ingatlan tulajdonosa más személy mint, akivel szerződik. Ez nem vonja maga után a megállapodás érvénytelenségét, mert az RPtk. 2039. cikk (2) bekezdése szerint a képviselet nélküli megbízás akkor is érvényes, ha a harmadik személy tud a megbízásról. Ugyanakkor a román jogban *de plano* nem érvénytelen a más dolgának eladása[697] (*vânzarea lucrul altuia*), vagyis az az adásvételi szerződés, amelynek megkötése pillanatában az eladó nem volt az eladott vagyontárgy tulajdonosa. Minden esetre, az

[695] PIPEREA *i.m.* 2400;
[696] Lásd. PIPEREA *i.m.* 2400; CĂRPENARU, Stanciu D., *Tratat de drept comercial român,* Universul Juridic, București, 2016, 571.
[697] Lásd RPtk. 1230. cikk és az adásvétel esetén az 1863. cikk. A „más dolgának eladása" szó szerinti fordítása helyett a tényállás megjelölésére célszerűbb az Mtj. által is használt „jogosulatlan rendelkezés" használata, mivel ez pontosabban és azonos tartalommal írja le az érintett jogi helyzetet.

ingatlan eladási bizomány tárgyában inkább közelít a közvetítői szerződéshez, mint a bizományhoz. A bizományi szerződés szabályai között is csak egy utalást találunk az ingatlan eladási bizományra az RPtk. 2049. cikk (3) bekezdésben, mely alapján ingatlan eladására vonatkozó „meghatalmazás" esetén, amelyet kizárólagosan egy bizományosnak adtak, a bizományosnak a díj akkor is jár, ha az adásvételi szerződés maga a megbízó vagy más harmadik személy útján kötötte meg. E szabály alkalmazási területe szintén a közvetítői szerződések területén képzelhető el.[698]

Az RPtk. a bizományi szerződésre *kötelező alakiság*ot ír elő. A bizományi szerződést írásban kell megkötni (magánokirat vagy közokirat), amely viszont csak a szerződés bizonyításához szükséges [RPtk. 2044. cikk], annak érvényességét nem érinti.

Ugyanakkor az RPtk. 2046. cikke a bizomány kapcsán külön szabályokat állapít meg arra vonatkozóan, hogy miként fordulhat a megbízó *közvetlenül a harmadik személy ellen*. Ahogy azt említettük, a képviselet nélküli megbízásra vonatkozó általános szabályok szerint a megbízó, „átvéve" a megbízott helyét, gyakorolhatja jogait és követeléseit a harmadik személlyel szemben, amennyiben saját kötelezettségeit a megbízott felé rendezte [RPtk. 2040. cikk (2) bekezdés]. Az RPtk. 2046. cikke azonban úgy rendelkezik, hogy a megbízónak erre akkor van lehetősége, amikor egyrészt a harmadik személy nem teljesíti a szerződésben foglalt követeléseket, másrészt miután a megbízott, a megbízó kérésére, ellenszolgáltatás nélkül, magánokirati formában kötött engedményezési jogügylet útján, átengedi a harmadik személlyel szembeni követeléseit. Ezek lényeges eltérések az RPtk. 2040. cikkétől, amely alapján egyrészt törvényes behelyettesítés történik (itt szerződéses behelyettesítésről van szó[699]), illetve további feltétel, hogy a megbízó teljesítse a bizományos felé saját kötelezettségeit.

Az RPtk. 2046. cikkének inspirációs forrása az Európai Alapelvek 3:302-3:303. cikkelyei, amelyek a közvetett képviselő fizetésképtelensége, a megbízóval vagy harmadik személlyel szembeni alapvető szerződésszegés vagy amikor a teljesítés esedékessége előtt egyértelművé válik, hogy alapvető szerződés fog bekövetkezni megengedi, hogy a képviselt és a harmadik személy közvetlenül egymással szemben gyakorolhatják azokat a jogokat, amelyek a közvetítőt és a harmadik személyt egymással szemben megilletik. Ezt a lehetőséget az Európai Alapelvek, tehát úgy a megbízónak, mint a harmadik személynek biztosítják. A román jogalkotó a bizományi szerződés

[698] Lásd PIPEREA *i.m.* 2406.
[699] PIPEREA *i.m.* 2403; A hitelezői szerződéses behelyettesítés esetén nincs szükség az adós beleegyezésére [RPtk. 1594. cikk (2) bekezdés].

szabályai között csak a megbízó részére teszi lehetővé, hogy közvetlenül a bizományossal szerződő személlyel szemben gyakorolja jogait, viszont ahogy arra korábban rámutattam, a harmadik személy a színlelési kereset útján perelheti közvetlenül a megbízót, amennyiben a kereset követelményei teljesülnek. Fontos kiemelni azonban, hogy az Európai Alapelvek alapvető szerződésszegés esetén teszik lehetővé a jogviszonyok feltörését, ezzel szemben a román jogalkotó, ilyen követelményt nem támaszt. A román jogalkotó megoldása ugyanakkor eredeti abból a szempontból is, hogy a megbízó és megbízott közötti engedményezéshez köti a harmadik személlyel szembeni jogok gyakorlását.[700] Ezzel véleményem szerint relativizálja a „jogviszonyok feltörésének" kérdését, hiszen a megbízó így nem a bizományi szerződés alapján gyakorolja jogait a harmadik személy ellen, hanem a külön engedményezés értelmében.[701]

Az RPtk. a felek jogai és kötelezettségei között megbízó utasítási jogára, a bizományos díjazására, a hitelre történő eladásra, belépési jogára, visszatartási jogára és helytállására tartalmaz különös előírásokat. A nem szabályozott kérdések tekintetében a megbízási szerződés szabályai megfelelően alkalmazandók.

Az *utasítási jog* tekintetében az RPtk. úgy rendelkezik, hogy a bizományos köteles pontosan betartani a megbízótól kapott utasításokat. Az utasításoktól a bizományos csak akkor térhet el, ha egyidejűleg az alábbi feltételek teljesülnek: *i)* a jogügylet természete miatt nem áll rendelkezésre elegendő idő, az előzetes engedély megszerzésére; *ii)* feltételezhető, hogy ismerve a megváltozott körülményeket a megbízó jóváhagyta volna azt; *iii)* és az utasításokkal való eltérés nem változtatja meg alapvetően a kapott meghatalmazás természetét és célját vagy gazdasági feltételeit [RPtk. 2048. cikk].

Az 1887-es RKtk.-hez hasonlóan az RPtk. is szabályozza a *hitelre történő eladás*t.[702] Az 2047. cikk alapján a bizomány tárgyát képező dolgokat a bizományos hitelre is eladhatja, a megbízó beleegyezésével. Ha a megbízó nem egyezett bele a hitelre történő eladásba a bizományos személyesen felel és a megbízó kérésére azonnal ki kell fizesse a hitelt a kamatokkal és az eredményezett bármely haszonnal együtt. A kifizetés tehát csak a megbízó kérésére történik, ami azt jelenti, hogy akár hallgatólagosan is

[700] Az Európai Alapelvek 3:302.-3:303. cikkei csak azt rögzítik, hogy a bizományos köteles a megbízó, illetve harmadik személy nevét és címét közölni.
[701] NEMEȘ, Vasile; FIERBINȚEANU, Gabriela, *Dreptul contractelor civile și comerciale,* Editura Hamangiu, București, 2020, 391. Természetesen külön előírás hiányában a bizományos nem lenne kötelezhető az engedményezésre.
[702] Itt nem a szó szoros értelmében vett hitelről van szó, hanem arról az esetről, amikor a bizományos a szerződő félnek teljesítési határidőt ad. NEMEȘ, FIERBINȚEANU *i.m.* 379.

elfogadhatja a hitelre történő eladást.[703] A törvény különös tájékoztatási kötelezettséget is előír ilyen esetben a megbízó bizományos terhére, aki köteles megjelölni a vevő személyét és a megszabott határidőt.

A bizományos *díj*ával kapcsolatosan az RPtk. úgy rendelkezik, hogy a bizományos akkor is igényt tarthat a díjazásra, ha a harmadik személy nem teljesíti a szerződést vagy teljesítési kifogást emel [RPtk. 2049. cikk (2) bekezdés]. A bizományos kötelezettsége tehát gondossági kötelem, a szerződés megkötésével a bizományos már jogosult a díjazásra. Ehhez kapcsolódik a bizományos *del credere* felelőssége is. Az RPtk. 2052. cikk alapján a bizományos nem felel a harmadik személy teljesítéséért[704], hacsak ezt külön nem vállalja. Amennyiben vállalja, ellenkező előírás hiányában a megbízó köteles külön díjat fizetni a bizományosnak.

Az RPtk. hasonlóan a korábbi szabályozáshoz, lehetővé teszi a bizományos *belépési jog*át. Ezt azonban leszűkíti az értékpapírokra és olyan dolgokra, amelyek szabályozott piacokon jegyeztek. A bizományos ilyen esetben is jogosult a díjazásra. A törvénykönyv egy vélelmet is támaszt az értékpapírok és piacon jegyzett dolgok tekintetében: amennyiben a bizományos nem hozza a megbízó tudomására, hogy a szerződést kivel kötötte meg, úgy kell tekinteni, mintha önmagával kötötte volna meg és kérheti a szerződés teljesítését [RPtk. 2050. cikk].

Az RPtk. megtartotta a bizományos *visszatartási jog*át a megbízóval szembeni követeléseiért (bizományi díj, költségek megtérítése). Ugyanakkor megállapítja, hogy a ki nem fizetett eladóval szemben is elsőbbséget élvez [RPtk. 2053. cikk].

A bizomány *megszűnés*ére a megbízási szerződés ide vonatkozó rendelkezéseit megfelelően kell alkalmazni. Az RPtk. a bizomány visszavonásával (megbízó részéről történő felmondás) kapcsolatban azonban annyiban eltér a megbízás szabályaitól, hogy csak addig teszi lehetővé, amíg a bizományos nem kötötte meg a szerződést a harmadik személlyel. A bizományos visszavonás esetén is jogosult az addigi tevékenységével arányos díjra [RPtk. 2051. cikk].

3.2.1.5. Az eladási bizomány

[703] PIPEREA *i.m.* 2404; NEMEȘ, FIERBINȚEANU *i.m.* 379.
[704] Kérdéses az RPtk. megbízásra vonatozó 2021. cikkének alkalmazása mögöttes joganyagként a bizományra. E szerint, ha a megbízott olyan személlyel kötötte a szerződést, akinek fizetésképtelenségéről tudott vagy tudnia kellett volna, akkor a megbízóval szemben felel a szerződés szerinti szolgáltatás teljesítéséért.

Az eladási bizomány szabályozása (*contract de consignație*) követi a román jog tradicionális bizományi koncepcióját[705] és a hatályos RPtk. is külön szerződésként tárgyalja az eladási bizományt. Megoldásai tekintetében az új szabályozás nem hoz radikális változásokat a közel 80 évvel korábbi 1934. évi 178. törvényhez képest, de természetesen szövegezése megfelel a modern jogi nyelvezetnek.

Az RPtk. 2054. cikke úgy határozza meg az eladási bizományt, mint „a bizományi szerződés egy változata[706], amelynek tárgyát a megbízó által a bizományosnak e célból átadott ingó dolog eladása képezi". Az eladási bizományra mögöttes joganyagként a külön törvény[707], a bizományi szerződés és a megbízás rendelkezéseit rendeli alkalmazandónak. Mindezek ellenére a bizomány több rendelkezése is megismétlődik az eladási bizomány esetén is. Ilyenek például az alakiságra, visszterhességi vélelemre, költségtérítésre és a szerződés megszűnésére vonatkozó előírások. Tekintettel az bizomány szabályaira történő általános utalásra, véleményem szerint ezek az ismétlések fölöslegesek és jogtechnikai szempontól kifogásolhatók.

A szerződés meghatározásából következik, hogy az eladási *bizomány tárgya* csakis ingó dolog lehet és értelemszerűen csak eladásra vonatkozik. Bár a megbízó (*consignant*) átadja az ingó dolgokat a bizományosnak (*consignatar*), továbbra is a dolgok tulajdonosa marad. Ebből kifolyólag fennmarad a megbízó átadott dolgok fölötti felügyeleti és ellenőrzési joga, valamint a szerződés időtartama alatt is szabadon rendelkezhet velük és bármikor vissza is kérheti azokat [RPtk. 2057. cikk].

Eladási bizomány esetén a megbízó *utasítási jog*a sokkal tágabb, mint a bizomány általános formája esetén. Például, bár a dolog eladási ára alapvetően az, amelyet felek megállapítottak – vagy ennek hiányában termék aktuális piaci ára – mégis a megbízó ezt egyoldalúan megváltoztathatja és a bizományos tudomására hozásától kötelezi utóbbit [RPtk. 2056. cikk].

A bizományos *díjazás*ával kapcsolatban az RPtk. úgy rendelkezik, hogy a díj megállapításának hiányában a bizományost a megbízó által megszabott ár és a vételár közötti különbözet illeti meg. Amennyiben az adásvétel a dolog piaci értéke szerint történik, a bizományos díjazását a bíróság állapítja meg a bizományos gondossága, az eladás nehézsége és a hasonló ügyekben gyakorolt díjazás alapján [RPtk. 2058. cikk]. Ez eltér úgy a bizomány, mint a megbízás általános szabályaitól. A bizományos díjazása nem

[705] Korábban a bizományt az 1887-es RKtk., az eladási bizományt a 1934. évi 178. törvény szabályozta.
[706] „*Varietate*".
[707] Bár a törvény utal rá, jelenleg nincs a bizományra vonatkozó külön törvény.

foglalja magában a szerződés teljesítésével járó költségeket (a dolgok megőrzésével, tárolásával járó költségek), ezeket a megbízó köteles megtéríteni [RPtk. 2059. cikk].

A *bizományos kötelezettségei* kapcsán az RPtk. fenntartotta az 1934. évi 178. törvény rendelkezéseit arra vonatkozóan, hogy a bizományos köteles a rá bízott árukat biztosítani, a hitelre történő eladás szintén csak legfeljebb 90 napra történhet és ilyenkor a bizományos egyetemlegesen felel a harmadik személlyel [RPtk. 2060-2061. cikkek]. Szintén fenntartja a korábbi törvény azon rendelkezését, miszerint a bizományosnak, nincs visszatartási joga.

Az egyszerű bizománnyal ellentétben az eladási bizományra vonatkozó szabályoknál a jogalkotó nem írta elő, hogy a megbízó fordulhat-e közvetlenül a bizományossal szerződő harmadik személy ellen és hogyha igen, milyen körülmények között. Véleményem szerint, tekintettel az RPtk. 2054. cikk (2) bekezdésére – amely az eladási bizományra vonatkozó mögöttes joganyagként sorrendben az egyébként nem létező külön törvényt, utána pedig a bizomány szabályait rendeli alkalmazni –, a harmadik személlyel szembeni fellépés a bizományi szerződésre irányadó rendelkezések analóg alkalmazásával gyakorolható, vagyis az RPtk. 2046. cikke alapján.

3.2.1.6. A szállítmányozási szerződés

A román jogban az RPtk. hatályba lépése előtt a szállítmányozási szerződés (*contract de expediție*) nem örvendett önálló szabályozásnak. Ennek ellenére, a gyakorlatban használt szerződéses konstrukció volt, mint a fuvarozási szerződéstől eltérő, nem nevesített szerződés. Az RPtk. a román magánjogtörténelemben először – a kialakult gyakorlat mentén – kodifikálta a szállítmányozási szerződést, mint a bizományi szerződés altípusa.

Az RPtk. a szállítmányozási szerződést úgy határozza meg, mint a „bizományi szerződés azon változata, amely alapján a szállítmányozó kötelezi magát, hogy saját nevében és a megbízó javára fuvarozási szerződést köt és teljesíti ennek járulékos műveleteit". Szemben a bizomány és az eladási bizomány meghatározásával, a jogalkotó itt nem jegyezte meg, hogy a szállítmányozó (*expeditor*[708]) szolgáltatását díj ellenében végzi. Ugyanakkor arra vonatkozó kifejezett utalás sincs, hogy a szállítmányozásra a

[708] A szakirodalomban rámutattak, hogy szerencsésebb lett volna a szállítmányozóra az „expediționar" kifejezést használni, mivel az „expeditor", amelynek jelentése feladó, összekeverhető a fuvarozási szerződésben szereplő jogalannyal. Vö. NEMEȘ, FIERBINȚEANU *i.m.* 417.

bizomány szabályait kellene megfelelően alkalmazni. Ez utóbbi azonban implicite következik abból a megjegyzésből, hogy a szállítmányozás a bizomány egyik változata.[709] Következésképpen, a szállítmányi szerződés is alapvetően *visszterhes* jogügyletnek kell vélelmezni, az ellenkező bizonyításig.

A megbízónak az *utasítások* tekintetében széles szabadsága van. A szállítmányozó az útvonal, az eszközök és a szállítási módozat kiválasztásánál köteles a megbízó (*comitent*) utasításait követni, ezek hiányában pedig a megbízó érdeke szerint eljárni [RPtk. 2067. cikk (1) bekezdés]. A fuvarozási szerződés megkötéséig pedig a megbízó, akár vissza is vonhatja a szállítmányozási rendelkezést, kifizetve a szállítmányozó addigi költségeit és arányosan kárpótlást fizetve az addigi munkájáért [RPtk. 2065. cikk]. Ugyanakkor a fuvarozási szerződés megkötése után a szállítmányozó köteles a megbízó kérésére az ún. *ellenrendelkezési* jogot gyakorolni [RPtk. 2066. cikk].[710] A szállítmányozó csak akkor köteles biztosítást kötni a dolgokra, ha azt a szerződésben kikötötték vagy az üzleti szokásokból így következik [RPtk. 2067. cikk (3) bekezdés].

A szállítmányozót tevékenységéért *díj* illeti meg. Amennyiben a felek a díj mértékét nem határozták meg, ezt a szakmai díjszabások, az üzleti szokások[711] vagy ezek hiányában a művelet nehézségének és a szállítmányozó gondosságának függvényében kell meghatározni, szükség esetén bírói úton [RPtk. 2069. cikk]. Ellenkező előírás hiányában szállítmányozót megilletik azok a kedvezmények, árengedmények és fuvardíjkedvezmények is, amelyeket a fuvarozók a szállítmányozónak adnak [RPtk. 2067. cikk (4) bekezdés].

A szállítmányozó a fuvarozást maga is elláthatja (*önszerződés*). Ilyenkor, mint fuvarozó felel a megbízóval szemben [RPtk. 2070. cikk]. Egyébiránt a szállítmányozó felel a gondatlanságból bekövetkező késések, a dolgok megsemmisülése, elvesztése, eltünése vagy megrongálódása miatt, különösen a dolgok átvétele, megőrzése, a fuvarozó

---

[709] STĂNESCU, Andreea-Teodora; STĂNESCU, Șerban-Alexandru, *Contractul de expediție. Contractul de agenție. Contractul de intermediere.* In: BAIAS, Flavius-Antoniu; CHELARU, Eugen; CONSTANTINOVICI, Rodica; MACOVEI, Ioan (coord.), *Noul Cod civil. Comentariu pe articole. Art. 1-2664*, ediția a III-a, Ed. C.H. Beck, București, 2021, 2418; NEMEȘ, FIERBINȚEANU *i.m.* 417.

[710] RPtk. 1970. cikk: „A fuvarozási szerződés értelmében a feladó felfüggesztheti a fuvart és kérheti az áru visszaszolgáltatását vagy áradását a fuvarozási okmányban szereplő eltérő személynek, vagy legjobb belátása szerint rendelkezhet, köteles lévén kifizetni a fuvarozónak a visszarendelés azonnali következményeként okozott károk ellenértékét". Itt arról van szó, hogy ezt a jogot a megbízó kifejezett kérésére a szállítmányozó köteles gyakorolni. STĂNESCU *i.m.* 68.

[711] Ebben a tekintetben figyelembe lehet venni a Román Szállítmányozó Társaságok Egyesülésének (Uniunea Societăților de Expediții din România – USER) által kidolgozott általános szállítási feltételeknek. Közzétéve: https://user.ro/versiunea-in-limba-romana/.

vagy a köztes szállítmányozók kiválasztása tekintetében. Ha azonban indokolatlanul eltér a megbízó által megjelölt fuvarmódtól felel a szállítmány késése, véletlen esemény miatti megsemmisülése, elvesztése, eltulajdonítása vagy megrongálása miatt, kivéve, ha bizonyítani tudja, hogy az akkor is bekövetkezett volna, ha követte volna a pontos utasításokat [RPtk. 2068. cikk].

Az eladási bizományhoz hasonlóan a szállítmányozásra vonatkozó szabályoknál sem írta elő a jogalkotó, hogy a megbízó fordulhat-e közvetlenül a szállítmányozóval szerződő harmadik személy ellen (fuvarozó, alszállítmányozó) és hogyha igen, milyen körülmények között. Az RPtk. 2054. cikk (2) bekezdése alapján – hasonlóan az eladási bizományhoz – a 2046. cikk rendelkezései lesznek alkalmazandók.

Végül, az RPtk. különös *elévülés*i szabályokat állapít meg a szállítmányozás tekintetében. Az RPtk. 2071. cikk alapján a szállítmányozási szerződésből származó kereseti jog a dolognak a rendeltetési helyén való átadásának vagy az átadás feltételezett napjától számított egyéves határidő elteltével évül el. Az Európán kívül kezdődő vagy ott végződő fuvarozókra vonatkozó kereseti jog 18 hónap után évül el.

3.2.1.7. Az ügynöki szerződés

A román jogban nem újkeletű az ügynöki szerződés (*contractul de agenție*), hiszen az RPtk. elfogadása előtt az állandó kereskedelmi ügynökökről szóló 2002. évi 509. törvényben[712] került szabályozásra. Ez a törvény implementálta a román jogba a tagállamok önálló vállalkozóként működő kereskedelmi ügynökökre vonatkozó jogszabályainak összehangolásáról szóló 86/653/EGK irányelvet. Az RPtk. megalkotása során a román jogalkotó gyakorlatilag áthelyezte az állandó kereskedelmi ügynökökről szóló törvény rendelkezéseit az RPtk.-ba, kiegészítve egy meghatározással és néhány részletszabállyal. Az eredmény egy rendkívül részletes, a többi közvetítői funkciót ellátó szerződéshez képest aránytalan szabályozás lett. Jelen alfejezetben az ügynöki szerződés tisztán polgári jogi szempontból releváns aspektusait vizsgálom meg, így a közvetítő kártalanítására, versenytilalmi záradékokra, versenykorlátozásra, kizárólagosságra vonatkozó rendelkezések tárgyalásától eltekintek.

Az ügynöki szerződés szabályait a megbízás, pontosabban a képviselet nélküli megbízás után helyezték el, külön fejezetben [RPtk. 2072-2095. cikkek]. Az elhelyezés

[712] Kihirdetve Románia Hivatalos Közlönye, 2002. augusztus 6, 581. szám.

is nyilvánvalóvá teszi, hogy a szerződés megbízással és a közvetett képviselet formáival mutat közös vonásokat.

Az ügynöki szerződés meghatározását az RPtk. 2072. cikkében találjuk: „(1) Az ügynöki szerződés alapján a megbízó folyamatos meghatalmazást ad az ügynöknek, hogy javadalmazás ellenében tárgyalásokat folytasson, illetve tárgyalásokat folytasson és szerződést kössön a megbízó nevében és annak javára, egy vagy több meghatározott földrajzi területen. (2) Az ügynök független közvetítő, aki hivatásszerűen jár el. A közvetítő nem lehet egyidejűleg a megbízó beosztottja is".

Az RPtk. meghatározása véleményem szerint két szempontból is kifogásolható. Egyrészt, nem feltétlenül szerencsés a „meghatalmaz" kifejezés használata, mert a meghatalmazás a képviselet intézményéhez kapcsolódó fogalom, egyoldalú jogügylet melyben egy személy jogot biztosít egy másik személynek, hogy helyette és nevében jognyilatkozatokat tegyen. Az ügynöki szerződéshez, ahogy az a meghatározásból is kiderül, nem feltétlenül kapcsolódik képviseleti jog. Másrészt, nem tartom szerencsésnek a „közvetítő" (*intermediar independent*) fogalmának a használatát sem az ügynöki szerződés kontextusában, mert így összemossa az ügynök és közvetítő fogalmait. Ahogy látni fogjuk, a román jog szerint az ügynök és közvetítő hatáskörei különböznek.[713] Észrevehető, hogy a román jogalkotó a 86/653/EGK irányelvből indult ki, viszont az irányelvek átültetésénél minden esetben figyelembe kell venni a jogszabályi környezetet is. A következő meghatározást javaslom: „Az ügynöki szerződés alapján az ügynök folyamatos jelleggel vállalja, hogy javadalmazás ellenében tárgyalásokat folytasson, illetve tárgyalásokat folytasson és szerződést kössön a megbízó nevében és annak javára, egy vagy több meghatározott földrajzi területen. (2) Az ügynök önállóan, hivatásszerűen jár el. A közvetítő nem lehet egyidejűleg a megbízó beosztottja is"

A meghatározás alapján az ügynök (*agent*) kétfajta tevékenység ellátására vállalkozhat: *i)* a megbízó nevében és annak javára folytat tárgyalásokat; *ii)* megbízó nevében és annak javára folytat tárgyalásokat és szerződéseket köt. Ezt a tevékenységet a felek által meghatározott földrajzi területen végezheti.[714]

Az ügynöki szerződés egyik leglényegesebb eleme annak *folyamatos jellege* (*caracterul statornic*), amely elhatárolási kritérium egyrészt a megbízás, másrészt a közvetítői szerződés között. A megbízási szerződés fogalma bár nem zárja ki a folyamatos jelleget (pl. ügyvédi megbízás), de alapvetőn alkalmi, egy konkrét jogügylet

[713] NEMEȘ, FIERBINȚEANU *i.m.* 434.
[714] Az ügynöki szerződéshez gyakran kizárólagosság is társul.

és az azzal együtt járó jogügyletekre megkötésére vonatkozik. Ezzel szemben az ügynöki tevékenység hosszú távra szól és ismétlődő cselekményeket feltételez az ügynök részéről. A következő alfejezetben tárgyalt közvetítői szerződés tárgya a potenciális szerződő felek összekapcsolása, amely szintén járhat akár képviseleti joggal is, de alapvetően eseti jellegű közvetítést feltételez. A törvénykönyv nem határozza meg, mit jelent a „folyamatos jelleg", ezt a joggyakorlat kell tartalommal feltöltse.[715]

Az ügynöki szerződés másik lényeges eleme maga az ügynök személye. Az ügynök feladatát *hivatásszerűen* végzi, vállalkozási tevékenység keretében, mint „független közvetítő". Ez szintén megkülönbözteti a megbízástól, ugyanis a megbízás nem vonatkozik szükségszerűen vállalkozás körében végzendő tevékenységre, a megbízott pedig köteles a megbízó utasításai szerint eljárni. A megbízás ugyanakkor feltételezi a megbízó képviseletét (képviseleti megbízás) vagy legalább azt, hogy a megbízott jogügyletet köt a megbízó javára. Ezzel szemben az ügynöki szerződés nem lényeges eleme a képviseleti jog, hiszen vonatkozhat egyszerűen csak a tárgyalási, alkudozási tevékenységre.[716]

Fontos megjegyezni, hogy az RPtk. ügynökökre vonatkozó rendelkezései nem alkalmazandók azon személyek tevékenységére, akik: a megbízó munkavállalói; közvetítőként járnak el a tőzsdén, valamint az áru és származékos pénzügyi eszközök által szabályozott piacon; biztosítási vagy, viszontbiztosítási ügynökök vagy brókerek; ügynöki minőségben nem javadalmazott szolgáltatást nyújtanak. Nem tekinthetők továbbá ügynököknek azok a személyek, akik: egy jogi személy törvényes vagy, annak alapszabályzata szerinti szerve, amely képviseleti jogosultsággal rendelkezik; társult vagy részvényes tag, aki meghatalmazással rendelkezik a többi társult vagy részvényes képviseletére; bírósági, ügyvivői, felszámolói, gyámi, gondnoki, ügygondnoki vagy zárnoki kapcsolatban áll a megbízóval [RPtk. 2073. cikk].

---

[715] Lásd például a Călăraşi Bíróság 2023. szeptember 27-i 1434. számú határozatát (elérhető a www.rejust.ro oldalon), melyben ügynöki szerződésnek minősítette azt a 2019. szeptember 16-án kötött megállapodást, mely alapján az alperes mint ügynök a felperes (szervező) nevében és javára bukmékeri tevékenységet végzett egy meghatározott bukaresti helyszínen. A szerződés határozatlan időre szólt, azonban a konkrét tevékenység gyakorlásának időtartamát az adott üzlethelyiségre vonatkozó melléklet korlátozta, amely szerint a működés 2024. szeptember 14-ig volt engedélyezett. A bíróság megállapította, hogy a peres felek által megkötött megállapodás nem megbízási szerződés, hanem ügynöki szerződés, tekintettel annak tárgyára, a felek által vállalt kötelezettségekre, valamint az ügynök által végzett tevékenység tartós jellegére. Az ügynöki szerződés alapján végzett közvetítői tevékenység ugyanis hivatásszerű és folyamatos jellegű, nem pedig eseti, mint a megbízási szerződés esetében. Ennek megfelelően a felek között létrejött szerződés az ügynöki szerződés valamennyi jogi ismérvével rendelkezik.

[716] STĂNESCU, STĂNESCU *i.m.* 2427; NEMEŞ, FIERBINŢEANU *i.m.* 441.

Ami az ügynöki szerződés f*ormáj*át illeti, az RPtk. az írásbeli formát írja elő, de nem az érvényesség feltételeként, ez csak a bizonyíthatóság érdekében szükséges [RPtk. 2078. cikk]. Ez alól a szabály alól kivételt képez az ügynöki szerződéshez kapcsolódó versenytilalmi megállapodás, amelyet a semmisség terhe mellett írásban kell megkötni [RPtk. 2075. cikk (2) bekezdés]. Ugyanakkor, amennyiben az ügynök képviseleti joggal is rendelkezik, alkalmazandó az RPtk. 2013. cikk (2) bekezdése is, mely szerint a megbízást abban a formában kell megkötni, mint amit a törvény a megbízás alapján kötendő jogügyletre előír.[717] A román jogalkotó is átvette az irányelv 13. cikkét, mely alapján a felek mindegyike jogosult kérelem alapján megkapni a másik féltől az ügynöki szerződés feltételeit, beleértve az utólagos megállapodások bármely feltételét írásban tartalmazó aláírt dokumentumot. A felek nem mondhatnak le ezen jogukról [RPtk. 2078. cikk].

A törvénykönyv megfogalmazása szerin az ügynök a „meghatalmazásból" eredő kötelezettségeit *személyesen*[718] vagy beosztottjai révén köteles teljesíteni. A teljesítés során különösen köteles megszerezni és közölni a megbízóval a számára releváns információkat, megfelelő gondossággal kell eljárjon a meghatalmazás tárgyát képező szerződések tárgyalásai és megkötése során, tiszteletben kell tartania a megbízótól kapott ésszerű utasításokat, külön nyilvántartást kell vezessen minden egyes megbízó szerződéseit illetően, a termékeket és árumintákat olyan módon kell tárolja, amely lehetővé teszi az azonosításukat [RPtk. 2079]. A hitelre történő eladás ellenkező kikötés hiányában az ügynöki szerződés esetében nem lehetséges [RPtk. 2076. cikk].

A megbízó ezzel szemben köteles időben és megfelelő mennyiségben az ügynök *rendelkezésére bocsátani* a szerződés végrehajtásához szükséges információkat, mintákat, katalógusokat, díjakat és dokumentációt az ügynök rendelkezésre bocsájtani, ésszerű időn belül értesíteni az ügynököt, ha úgy értékeli, hogy a szerződések száma jelentősen kisebb lesz, mint az, amelyre az ügynök szokás szerint számítana, illetve ésszerű határidőn belül köteles értesíteni az ügynököt a szerződés elfogadásáról, elutasításáról vagy nem teljesítéséről [RPtk. 2080. cikk].

Az RPtk. részletesen szabályozza az ügynök *díjazás*ának kérdéskörét, amelyek az irányelv 6-12. cikkeinek adaptálásai. Alapelvi szinten rögzíti, hogy az ügynöknek joga van a díjazásra minden olyan szerződés után, amit az ő közbenjárása eredményeként kötöttek meg. A díj lehet fix összeg vagy változó összeg a szerződések számának vagy

[717] STĂNESCU, STĂNESCU *i.m.* 2434.
[718] A megbízás szabályai szerint az ügynök közreműködőt is igénybe vehet.

értékének függvényében. Amennyiben a felek nem állapították meg a díjazás mértékét a szerződésben és nincs erre vonatkozó törvényes előírás sem, a tevékenység helyén vagy a szerződés tárgyát képező dolgok értékesítésére vonatkozó szokásjog szerint kerül meghatározásra. Ha ilyen szokásjogi gyakorlat nincs, a kereskedelmi ügynököt az ügylet jellegének figyelembevételével megállapított méltányos díjazás illeti meg [RPtk. 2082. cikk].

A szerződés *megszűnés*ével kapcsolatosan a román jog az irányelvben foglaltakat követi. Az egyoldalú felmondással kapcsolatban megállapítja, hogy a határozatlan időtartamra kötött ügynöki szerződést bármelyik fél előzetes értesítéssel felmondhatja. A határozott időre kötött ügynöki szerződést csak akkor lehet egyoldalúan felmondani, ha ezt kifejezetten kikötötték. A felmondási idő a szerződés első évében egy hónap. Ha a szerződés időtartama egy évnél hosszabb, a minimális felmondási idő minden kiegészítő év esetén meghosszabbítandó, anélkül, hogy a felmondási határidő meghaladhatná a hat hónapot. Ennél rövidebb felmondási idő kikötése nem lehetséges, a hosszabb felmondási idő esetében pedig az ügynök terhére nem állapítható meg a megbízóénál hosszabb felmondási idő. Ha a felek másképp nem állapodtak meg a felmondási idő a naptári hónap utolsó napja [RPtk. 2089. cikk]. Az RPtk. is alkalmazza az irányelv azon szabályát, miszerint a határozott idejű ügynöki szerződés határozatlan időre alakul át, amennyiben a lejárta után a felek továbbra is teljesítik kötelezettségeiket [RPtk. 2088. cikk].

3.2.1.8. A közvetítői szerződés

Az RPtk. az ügynöki szerződésen kívül még egy közvetítői funkciót ellátó szerződés szabályoz, közvetítői szerződés (*contract de intermediere*) elnevezés alatt. Ennek megfeleltethető szerződés korábban nem volt ismert a román jogban. Ezt a jogalkotó közvetlenül az ügynöki szerződés után helyezi el, külön fejezetben. Szükséges megjegyezni már az elején, hogy a közvetítői szerződést a jogalkotó nem minősíti más szerződés (pl. ügynöki) szerződés altípusának és mögöttes joganyagként sem rendel semmilyen jogszabályt alkalmazandónak. Így a nem szabályozott kérdések tekintetében az RPtk. 1168. cikke értelmében elsősorban a szerződésekre vonatkozó átalános szabályokat, majd a vele leginkább hasonló szerződés szabályait kell a közvetítésre alkalmazni.[719]

[719] NEMEȘ, FIERBINȚEANU *i.m.* 465.

Az RPtk. 2096. cikk. alapján „(1) A közvetítés az a szerződés, mellyel a közvetítő kötelezi magát az ügyfél felé, hogy szerződéskötés céljából harmadik személlyel összekapcsolja". (2) A közvetítő nem a közvetített személyek alkalmazottja, és kötelezettségei teljesítése során független tőlük". A 2102. cikk alapján pedig a közvetítő képviselheti is a megbízót jogügyletek megkötésében vagy teljesítésében, amennyiben erre kifejezett meghatalmazást kap.

Terminológiai szempontból megfigyelhető, hogy a törvénykönyv az ügynöki szerződéssel ellentétben már nem a megbízó, hanem az ügyfél (*client*) kifejezést használja. A meghatározásból következik, hogy a közvetítő fő kötelezettsége, hogy olyan személyeket keressen az ügyfél számára, akivel ez utóbbi potenciálisan szerződést tud kötni. A szakirodalomban és bírói gyakorlatban rámutattak, hogy a szerződés tárgya az, ami megkülönbözteti a közvetítői szerződést az ügynöki szerződéstől.[720] Valójában, főként gyakorlati szempontból, inkább az időfaktor a döntő elem a két szerződés között. A közvetítői szerződés eseti szolgáltatást jelent, egy van néhány jogügylet megkötésében való segédletet. Az ügynöki szerződés pedig, ahogy azt kifejtettük folyamatos, tartós jogviszonyt jelent a megbízó és ügynök között.

Az RPtk. nem ír elő semmilyen *alakszerűség*et a közvetítői szerződésre, így azt bármilyen formában, akár szóban is meg lehet kötni. Amennyiben azonban képviseleti jog is társul hozzá, az ügynöki szerződéshez hasonlóan, alkalmazandó lesz az RPtk. 2013. cikk (2) bekezdése is, mely szerint a megbízást abban a formában kell megkötni, mint amit a törvény a megbízás alapján kötendő jogügyletre előír.[721] Bár az RPtk. nem rendeli a megbízás szabályait alkalmazandónak a közvetítői szerződésre, amennyiben az

[720] STĂNESCU, STĂNESCU *i.m.* 2453. Lásd. például a Kolozsvári Ítélőtábla 2014. szeptember 11-i 6278. számú határozatát, elérhető a www.rejust.ro oldalon. Az ügyben a bíróság megállapította, hogy felek által vállalt és a kereskedelmi levelezéssel, valamint egyéb iratokkal igazolt jogviszonyokból nem következik, hogy az alperes a felperest kizárólag közvetítői tevékenység végzésére kérte volna fel abból a célból, hogy egy harmadik személlyel tengeri szállítási szerződést kössön, hanem az állapítható meg, hogy megbízta őt arra, hogy az alperes nevében tárgyaljon és kössön meg egy szállítási szerződést a 13 motorkocsi Rotterdam kikötőjéből Constanța kikötőjébe történő szállítására. Az ilyen művelet inkább a tengeri ügynöki szerződésnek minősül, mint az ügynöki szerződés egy speciális formája. Az ilyen szerződés jogi természete eltér a fellebbező által hivatkozott közvetítői szerződéstől, amely állítása szerint a felek között létrejött. Az RPtk. 2096. cikke szerint ugyanis a közvetítés olyan szerződés, amelyben a közvetítő kötelezettséget vállal arra, hogy szerződéskötés céljából harmadik személlyel összekapcsolja. Az, hogy nem ilyen szerződés jött létre, a felek közötti tárgyalások, levelezés lebonyolításának módjából és felperesnek megküldött információkból is következik. Ezek az információk arra ösztönözték a felperest, hogy folytassa az eredeti lépéseket, és konkrét adatokat küldjön az alperesnek a rakományról, arról a körülményről, hogy a motorkocsikat csak külön-külön, vagononként lehet felemelni, valamint adatokat a rakományt eladó vállalatáról és arról a szállító cégről, amely a rakományt az indulási kikötőig szállította. Mindezen tevékenységek a tengeri ügynöki szerződésre jellemző műveletek körébe tartoznak.

[721] NEMEȘ, FIERBINȚEANU *i.m.* 466.

képviselettel jár, tulajdonképpen egy megbízási szerződésről lesz szó, hiszen a közvetítő akkor jogügylet megkötésére vállalkozik az ügyfél nevében és javára.

A közvetítői szerződés lehet *ingyenes és visszterhes* jogügylet is.[722] Amennyiben visszterhes a közvetítő díjazásra csak akkor jogosult, ha a szerződést a felek megkötik. Nem értek egyet a szakirodalomban kifejtett azon állásponttal, hogy emiatt a közvetítő kötelezettsége eredménykötelem.[723] A közvetítő nem tudja garantálni az eredmény elérését, hiszen azt rajta kívül álló tényezők is befolyásolják, így kötelezettsége nem lehet más, mint gondossági kötelem. Az eredmény elmaradása esetén a jogkövetkezmény csak az, hogy nem lesz jogosult díjazásra, de ezáltal nem valósít meg szerződésszegést.

A közvetítő *díjazás*át a felek megállapodásának vagy törvényes rendelkezés hiányában a felek közti korábbi gyakorlat vagy a vállalkozók között hasonló szerződések kapcsán alkalmazott díjazás alapján kell meghatározni [RPtk. 2097. cikk].

A közvetítő sajátos kötelezettsége, hogy *tájékoztas*sa a harmadik személyt a szerződés megkötésének előnyeiről és célszerűségéről vonatkozó információkat, anélkül, hogy ezáltal az ügyfele érdekeit sértené [RPtk. 2100. cikk]. Ezáltal is kifejezésre kívánta juttatni a jogalkotó, hogy a közvetítő nem a felek alkalmazottja és a szerződés teljesítése során tőlük független. Ezt a tételt nyilvánvalóan módosítja az az eset, amikor a közvetítő egyik fél részéről képviseleti jogosultságot kap, hiszen abban az esetben mint megbízott, köteles a megbízója érdekei szerint eljárni.

Az ügyfél köteles megtéríteni a közvetítő által eszközölt költségeket, amennyiben ezt kifejezetten kikötötték a szerződésben [RPtk. 2100. cikk], ellenkező esetben ezeket a közvetítő viseli. Ugyanakkor az ügyfél köteles a szerződés megkötésétől számított 15 napon belül köteles tájékoztatni a közvetítőt a szerződés megkötéséről és annak feltételeiről. Amennyiben a határidőt elmulasztja a szankció a közvetítő díjának a megduplázása. Ez a szabály azonban diszpozitív, a felek eltérhetnek tőle [RPtk. 2101. cikk].

[722] STĂNESCU, STĂNESCU *i.m.* 2454. Arról, hogy a közvetítés csak visszterhes lehet lásd NEMEȘ, FIERBINȚEANU *i.m.* 466.
[723] STĂNESCU, STĂNESCU *i.m.* 2453.

3.2.3. Komparatív következtetések

Az ügyleti képviselet formáit illetően a magyar és a román jog alapvetően hasonló megoldásokat alkalmaz. Mindkét jogban a megbízás tekinthető az ügyleti képviselet legtipikusabb szerződéses formájának: a képviseleti jogosultsággal is járó egyéb szerződéstípusok szabályozása jellemzően a megbízás rendelkezéseire épül, és a nem rendezett kérdésekben mögöttes joganyagként is a megbízás szabályai irányadóak. A konkrét szerződéstípusok körében a két polgári törvénykönyv nagyrészt azonos szerződéseket nevesít: a megbízás mellett mindkét jogrendszer a bizományt, szállítmányozást és a közvetítői szerződéseket. A román jog ezt az ügynöki szerződéssel egészíti ki, amely alapján az ügynök szintén egyfajta közvetítői jellegű tevékenységet végez.

Szerkezeti szempontból a magyar jog ezeket a szerződéseket külön címben, megbízási típusú szerződések cím alatt csoportosítja. A román jogban a szerződések csoportosítása aszerint történik, hogy a megbízott rendelkezik-e képviseleti joggal vagy sem, eszerint képviseleti és képviselet nélküli megbízásokat különböztetünk meg. Ezek egymás utáni elhelyezésük és az általánosabb formákra történő visszautalások egyértelművé teszik a köztük levő összefüggéseket. A szabályozás módszerére vonatkozóan megfigyelhető a különös szerződéseknél is, hogy a magyar jog szabályozása sokkal tömörebb és absztraktabb, a román jog sokkal részletekbe menőbb, kazuisztikusabb.

A továbbiakban szerződéstípusonként fogom összehasonlítani a magyar és román hatályos szabályozást.

1. A megbízási szerződés

A magyar jog hatályos szabályozása nem hozott számottevő dogmatikai újítást a megbízási szerződés szabályozásában, a bírói gyakorlat eredményeinek beépítésén túl a normaszöveg pontosítása volt a cél. Egyedüli paradigmaváltás a monista szabályozási módnak köszönhető, melyben a szabályozást az üzleti élet viszonyaira kalibrálták. A román jog ezzel szemben a megbízási szerződés alapvető elemeinek megtartásán kívül, szinte teljesen átszabta a megbízási szerződés szabályait, amely során bátran nyúlt a külföldi jogok eredményeihez. Mindkét jogrendszer szabályai alapvetően diszpozitív természetűek. A magyar jogban a kógens rendelkezések elsősorban a megbízó

jogszabályba vagy hatósági előírásba ütköző utasításaira, valamint a felmondás jogának kizárására vonatkoznak. Ezzel szemben a román jogban nagyobb számban fordulnak elő kógens normák. Ezek kiterjednek többek között a cselekvőképességre, az alakisági követelményekre, a megbízó utasításaitól való eltérés szabályaira, a közreműködő igénybevételének eseteire, valamint a megbízás felmondásának feltételeire. A gondnoki megbízásra vonatkozó rendelkezések túlnyomó része szintén eltérést nem engedő jellegű.

A megbízás mindkét jogban lehet ingyenes és visszterhes is. Míg a magyar jogban a visszterhesség a főszabály, a román jog természetes személyek között ingyenességi vélelmet, vállalkozók között visszterhességi vélelmet állít fel.

Továbbra is fennáll a két szabályozás közötti alapvető koncepcióbeli eltérés. A magyar jog továbbra is tágan értelmezi a megbízás tárgyát és nem szűkíti le a képviseleti megbízásokra (ügyletkötésre). Megbízásnak minősül az a jogviszony is, amelyben a megbízott nem jognyilatkozat tételére, hanem más magatartás végzésére köteles. Ezzel szemben a román jog alapvetően hű maradt a korábbi törvénykönyv által meghonosított francia felfogáshoz és a megbízás csak ügyletkötésre és az ahhoz szorosan kapcsolódó feladatok elvégzésére vonatkozhat. Ezt részben árnyalják a 2022-ben bevezetett gondnoki megbízás szabályai, azonban az intézmény inkább minősül a felnőttekre vonatkozó védelmi intézkedésnek, mint szerződésnek. A jogalkotó számára megfontolandó lenne, hogy a gondnoki megbízás szabályait az RPtk. nagykorú személyek védelmére vonatkozó részében helyezze el.

Eltérés mutatkozik a képviselő cselekvőképességére vonatkozó szabályok tekintetében. A román jog továbbra is ragaszkodik ahhoz a szabályhoz, hogy úgy a megbízó, mint a megbízott rendelkeznie kell a megbízás alapján megkötendő jogügylet érvényes megkötéséhez szükséges cselekvőképességgel. A magyar jog ezzel szemben lehetővé teszi, hogy akár korlátolt cselekvőképességgel rendelkező személy is képviselő legyen. Ez utóbbi valószínűleg jobban kielégíti a gyakorlati igényeket.

Alakisági követelmények tekintetében a magyar jog, véleményem szerint helyesen, nem követel meg semmilyen formát a megbízás érvényes megkötéséhez, csupán akkor, ha a képviseleti jogot magával a megbízási szerződéssel kívánják harmadik személyeknek igazolni. A román jog ezzel szemben a meghatalmazáshoz hasonlóan, a megbízás estében is olyan alakszerűséget ír elő, mint amilyet a jogszabály a megbízás alapján kötendő szerződésre előír. Ez nincs kellően tekintettel a megbízás és meghatalmazás közötti különbségre, a külső és belső külső viszony különválasztására.

A magyar jog részletesen szabályozza a megbízott lehetőségeit a megbízó szakszerűtlen, célszerűtlen, jogszabályba vagy hatósági határozatba ütköző utasításai esetén. A román jogban erre vonatkozó külön jogszabály nincs, de véleményem szerint ilyen utasítások esetén a megbízott kártérítési kötelezettség nélkül felmondhatja a szerződést.

A magyar jog nem rendel külön szabályokat a közreműködő (helyettes) igénybevétele kapcsán, de ez a szerződések általános szabályai alapján továbbra is lehetséges. A román jog ezeket a helyzeteket jogszabályi szinten is részletesen kifejti, sőt a közreműködővel szemben közvetlen kereseti jogot is biztosít a megbízónak. Szintén külön szabályokat tartalmaz az RPtk. azokra az esetekre, amikor valamelyik fél esetén több-alanyúság áll fenn.

A megbízott jogai és kötelezettségei tekintetében mindkét jogrendszer hasonló megoldásokat alkalmaz: a megbízó utasításai/érdeke szerinti eljárás, tájékoztatási, elszámolási kötelezettségek. Ezek kiegészülnek a román jogban a megbízott megőrzési kötelezettségével, illetve a harmadik személy kötelezettségeinek teljesítéséért való jótállás kötelezettségével, amennyiben ismerte vagy ismerhette a harmadik személy fizetésképtelenségét. Különbség van a költségek megelőlegezése tekintetében is. A magyar jogban a megbízott köteles a megbízással rendszerint együtt járó költségek megelőlegezésére. Ezzel szemben a román jog ilyen kötelezettséget nem telepít a megbízottra, alapvetően a megbízó kell a megbízás teljesítéséhez szükséges eszközöket biztosítsa. További különbségként emelhető ki, hogy a román jogban a megbízott kamatfizetésre köteles, amennyiben a rá bízott pénzösszegeket nem szolgáltatja vissza időben vagy saját javára használja fel. A magyar jogban ilyen megoldás csak abban az esetben elfogadott, ha szerződésszegéssel jár együtt. Ebből a szempontból a megbízó érdekeit hatékonyabban védi a román jog.

A megbízás megszűnésével kapcsolatosan a magyar jog az 1959-es Ptk. szabályait leegyszerűsítette és különös megszűnési okként, csak a felmondást szabályozza. A román jog szabályozása sokkal részletesebb. Alapvető különbség a két jog megoldása között, hogy a magyar jogban a megbízó halála alapvetően nem szünteti meg a megbízást, míg a megbízott halála igen. A román jogban mindkét fél halála főszabály szerint a megbízás megszűnését eredményezi. Kivétel az az eset, amikor a megbízás tárgya folyamatos tevékenység ellátása, amikor is a megbízás nem szűnik meg és a megbízott köteles folytatni a megbízást, amíg a megbízó örökösei nem döntenek a megbízás sorsáról. A

megbízott halála esetén örökösei kötelesek folytatni a megbízás teljesítését, amennyiben a megbízó érdekei másképp veszélybe kerülnének.

Végül, a képviselettel járó megbízás mindkét jog hatályos szabályozásában időszakos jelleget kapott, viszont más-más formában. A Ptk. az általános meghatalmazás kapcsán rendelkezik úgy, hogy az legkésőbb öt év elteltével megszűnik. Az RPtk. a megbízás kapcsán állapít meg határidőt, azáltal, hogy a határozatlan időre kötött megbízás időtartamát három évben korlátozza. Ahogy azt kifejtettem, ez utóbbi megoldás a gyakorlatban könnyen megkerülhető és nem tudja megvalósítani a jogalkotó által elérni kívánt célt. Ebből a szempontból a magyar jog megoldása a román jogalkotó számára is követhető példa lehet.

2. A bizományi szerződés

A magyar jog a bizományt a megbízási szerződés önállósult altípusaként kezeli, melyet külön fejezetben szabályoz. Ez magában foglalja úgy az eladási, mint a vételi bizományt. Ezzel szemben az RPtk. a megbízást két nagy csoportra bontja: képviseleti és képviselet nélküli megbízásra. A bizomány ez utóbbi része, illetve a bizomány önállósult altípusként szabályozza eladási bizományt.

A magyar jog nem rögzíti *expressis verbis*, hogy a bizományos csak vállalkozás lehet, de a szabályozás üzleti igényekre lett modellezve, így implicit feltételezi, hogy a szerződést inkább gazdasági szereplők fogják használni. A román jogban egyértelműen rögzítésre került, hogy a bizományos kizárólag vállalkozás lehet. A természetes személyek a közvetett képviseleti konstrukciót a *prête-nom* szerződésen keresztül valósíthatják meg.

A magyar jog szigorúan fenntartja a közvetett képviselet elvét: a megbízó és a harmadik személy között közvetlen jogviszony nem jön létre. Nem engedi meg a „jogviszonyok feltörését”, és elveti az Európai Alapelvek (PECL) 3:302–303. cikkeinek átvételét. A román jog ezzel szemben részlegesen implementálja a PECL koncepcióját, ezt pedig két formában teszi: egyrészt a képviselet nélküli megbízás általános szabályai között, másrészt a bizományi szerződés szabályai között, amelyek között azonban lényeges különbségek figyelhetők meg.

A magyar jogban a bizományi szerződés csak ingó dolgok adásvételére vonatkozhat, az ingatlanokra vonatkozó bizományi szerződés semmis. A román jog nem zárja ki kifejezetten az ingatlanokra vonatkozó bizományt, de az csakis a vételi bizomány

esetében működőképesek. Az eladási bizomány esetében az ingatlan-nyilvántartás szabályok miatt a bizomány szabályai gyakorlatban alkalmazhatatlanok. Dogmatikai szempontból a magyar jog megoldása kiforrottabb.

Az ingó dolgokra vonatkozó vételi bizomány joghatásai tekintetében is megfigyelhető egy lényeges különbség a két jog között: a magyar jog szerint vételi bizomány esetén előbb a bizományos szerez tulajdonjogot, amit köteles engedményezni a megbízónak, ezzel szemben a román jog szerint az ingó dolog bizományosnak történő átadásával a megbízó közvetlenül tulajdonjogot szerez bármiféle engedményezés nélkül. Ez a különbség gyakorlati relevanciával is bír, hiszen mindkét jogrendszer bizonyos esetekben a kárveszélyt a tulajdonosra hárítja.

A magyar jogban a bizományi szerződés megkötése nem kötött alakszerűséghez, konszenzuális jogügylet. Az RPtk. szerint a bizományi szerződés írásbeliséghez kötött, de ez csak a jogügylet bizonyíthatósága miatt szükséges, nem érvényességi feltétel.

A bizományos díjazását úgy a magyar, mint a román jog a harmadik személlyel történő szerződés megkötésétől teszi függővé, nem pedig a szerződés teljesítésétől. A bizományos kötelezettsége gondossági kötelem, tehát amennyiben nem sikerül a szerződést megkötnie nincs szerződéses felelőssége, csak nem lesz jogosult a díjazásra.

A bizományos *del credere* felelőssége (jótállása) tekintetében a hatályos magyar jog visszatért ahhoz a megoldáshoz, hogy ez csak kifejezett megállapodás alapján jön létre, így a két jog ebből a szempontból azonos megoldást használ.

A magyar és a román jog is lehetővé teszi azt, hogy a bizományos saját magával kösse meg a szerződést (belépési jog, önszerződés). Ennek feltételei mindkét jogban hasonlóak. A Ptk. szerint a bizományost akkor illeti meg a belépés joga, ha a dolog forgalmi értéke nyilvános információ alapján egyértelműen megállapítható. Az RPtk. az értékpapírok és szabályozott piacokon jegyzett dolgok esetén engedi meg az önszerződést.

A magyar jog a bizományosnak zálogjogot biztosít a díja és a költségei biztosítására a megbízó dolgain. A román jog ezzel szemben visszatartási jogot biztosít, de azt az eladási bizománynál ezt kizárja.

3. Szállítmányozási szerződés

A szállítmányozási szerződést mindkét jog a bizományi szerződés altípusaként kezeli. A szerződés meghatározása a Ptk.-ban valamivel tágabb, mivel a küldemény

továbbításával összefüggő szerződések megkötésére és jognyilatkozatok megtételére vonatkozik. Ezzel szemben a román jog a szállítmányozás tradicionálisnak tekinthető meghatározását követi, vagyis a fuvarozási szerződés megkötésére és az azzal kapcsolatos teendők ellátására vonatkozik.

Mindkét jogrendszerben a szállítmányozási szerződés visszterhes jogügylet, a szállítmányozó nem köteles biztosítani a küldeményt, csak erre vonatkozó külön megállapodás értelmében (a román jog szerint akkor is, ha létezik erre vonatkozó üzleti szokás), továbbá mindkét jogban a szállítmányozót illeti az utólagos fuvardíjkedvezmény vagy üzletszerzési jutalék, amelyet a továbbított küldemények után a fuvarozó neki juttat.

A magyar jog viszonylag tág keretet biztosít a megbízó igényérvényesítésre. Ezzel szemben a román jogban a szállítmányozó csak a megbízó ellenrendelkezése körében köteles igényeit a fuvarozókkal érvényesíteni.

A szállítmányozó felelőssége tekintetében a Ptk. bizonyos esetekben a fuvarozóra vonatkozó felelősségi szabályokat alkalmazza a szállítmányozóra. Ezzel szemben a román jogban a szállítmányozó kizárólag akkor felel fuvarozóként, ha maga végzi a fuvarozást is.

Mindkét jog az általános elévülési időtől eltérő elévülési időt állapít meg a szállítmányozási szerződésből fakadó igények tekintetében. A magyar jog szerint az elévülési idő egy év, kivéve szállítmányozó szándékos vagy súlyos gondatlanság esetén. A román jogban az elévülési idő ugyancsak egy év, de az EU-s szállításoknál 18 hónapos elévülés érvényes.

4. Közvetítői szerződés

Mindkét jogban a közvetítői szerződés kiindulási pontja az 86/653/EGK irányelv volt és mindkét jogban előbb külön törvényben került átültetésre az önálló vállalkozóként működő kereskedelmi ügynökökre vonatkozó uniós irányelvek. Az új polgári törvénykönyvek elfogadásakor mindkét jogalkotó úgy döntött, hogy a törvénykönyvbe helyezik ezeket a szerződéseket. A magyar jogalkotó azonban az irányelv és a 2000. évi CXVII. törvény tisztán magánjogi szabályait emelte át a Ptk.-ba, a többi, főként közjogi aspektust pedig külön törvényben szabályozza. A román jog ezzel ellentétben az állandó kereskedelmi ügynökökre vonatkozó 2002. évi 173. törvényt tulajdonképpen teljes egészében az RPtk.-ba illesztette.

A két jog megoldása strukturális szempontból is különböző. A Ptk. közvetítői szerződés elnevezés alatt annak két formáját, az tartós és az eseti közvetítést szabályozza. A román jog ezzel szemben két külön nevesített szerződéssel operál. Az ügynöki szerződés a közvetítői tevékenység állandó, míg a „közvetítői" szerződés az eseti formáját szabályozza. Ezek között jogszabályi szinten nincs kapcsolat.

A magyar Ptk. meghatározása alapján az eseti közvetítő a megbízó és harmadik személy közötti szerződés előmozdítására vállal kötelezettséget, külön megegyezés alapján pedig képviseletre is, a tartós közvetítő pedig közvetítésre, illetve a megbízó nevében történő szerződéskötésre vállalkozik. Az RPtk. is lényegében hasonlóan határolja el a két szerződést, a különbségek csak a fogalomhasználat terén mutatkoznak meg.

Az alakszerűségek vonatkozásában a magyar jog nem ír elő semmilyen kötelező formát. Román jogban mind a közvetítői, mind az ügynöki szerződés konszenzuális jogügyletnek minősül, ugyanakkor, ha képviseleti jog is kapcsolódik hozzá, a megbízás formai követelményei az irányadók. Mindkét jogrendszer átvette az irányelv azon rendelkezését, amely szerint, ha a szerződést írásba foglalták, bármelyik fél kérésére a másik fél köteles átadni a szerződés és annak módosításainak másolatát, továbbá e jogtól való eltérés vagy lemondás semmisnek minősül.

Mindkét jogban a közvetítői szerződések visszterhes szerződésnek minősülnek és mindkét jogban a közvetítői szerződések gondossági kötelmet eredményeztetnek a közvetítő számára. Az eredmény elmaradása esetén nem jár díjazás, de ez nem jelent szerződésszegést.

A díjazás tekintetében különböző kritériumokat használnak. A román jog a közvetítői szerződés esetében alkalmaz egy erős közvetítői érdeket szolgáló rendelkezést: amennyiben az ügyfél nem tájékoztatja időben a közvetítőt a szerződés megkötéséről, a közvetítő díja megduplázódik. A jogszabály nem kógens, viszont tekintettel arra, hogy a közvetítői szerződések zömét a közvetítők állítják össze, a gyakorlatban ritkán térnek el ettől.

A magyar jog az eseti és tartós közvetítés esetén különböző szabályokat tartalmaz a felmondásra (időtartamtól függően). A határozott időre kötött tartós közvetítői szerződés nem szüntethető meg rendes felmondással. A román jog az ügynöki szerződés esetén a magyar joggal hasonló rendelkezéseket alkalmaz a tartós, határozatlan idejű felmondásra, viszont a felek megegyezése alapján lehetővé teszi a határozott idejű

ügynöki szerződés felmondását is. Az ügynöki szerződésre nem is alkalmaz rendes (nem szankciós) felmondási időt.

4. EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA

Az értekezés elején azt a célt tűztem ki, hogy összehasonlító és történeti módszerekkel mutatom be az ügyleti képviselet fejlődését a mintaként választott két jogrendszerben, annak érdekében, hogy feltárjam az intézmény mögött húzódó elméleti és dogmatikai tételeket. A cél elérése érdekében a dolgozat kereteként és vezérfonalaként meghatároztam néhány hipotézist, amelyekre az alábbiakban fogok reflektálni.

Az első hipotézis alapján a mintául választott jogrendszerek polgári jogi hagyományai más tőről származnak, jogtörténeti fejlődésük is különbözőséget mutat, amely az ügyleti képviselet rendszerszintű szabályozásában is koronként megnyilvánul.

A magyar polgári jog a 20. század elejéig egészen sajátos módon, szokásjogi alapokon működött és fejlődött. A képviselet intézménye és a közvetlen képviselet már az Árpád-korban elismerést nyert, mégis sokáig írott jogszabály nélkül került alkalmazásra. A középkorban értelemszerűen még nem dolgozták ki a képviselet elméleti hátterét, de gyakorlati előnyeit ennek ellenére is hasznosították. A képviseletre vonatkozó törvények, amelyek már a 15. század első felében megjelentek, egyes akut problémák megoldására törekedtek. A képviselet intézményének kezdeti fejlődése szorosan összefüggött a perbeli képviselet intézményével. A Magyar Királyság három részre szakadása után az Erdélyi Fejedelemség magánjoga külön úton járt. A képviselet tekintetében ez a magyartól némileg eltérő szabályokban nyilvánult meg, de itt is jellemző volt az intézmény pontszerű, akut problémák mentén történő szabályozása.

Az első töréspont a magyar képviseleti jog történetében – ahogy általában a magyar magánjog történetében is – az Osztrák Polgári Törvénykönyv (Optk.) 1852-ben (illetve Erdélyben 1853-ban) történt bevezetése volt. Bár nem kapcsolódott szervesen a magyar jogfejlődéshez, a kodifikált jog minden előnyével és a magyarnál fejlettebb kötelmi jogi rendszerével az Optk. mély nyomot hagyott a magyar magánjogon és bírói gyakorlaton. Ez a törvénykönyv adta a képviselet első átfogó szabályozását is magyar területen. A francia *Code Civil*-ből is merítő törvénykönyv a képviselet körében csak a megbízást szabályozta, melynek szabályai minden más képviseleti formára is irányadóak

voltak. Mindezek ellenére az ügyleti képviselet magyar szabályozása tekintetében az Optk. nem hagyott mély nyomot.

Annál inkább érezhető volt a német jog hatása, amely az 1875. évi Kereskedelmi törvény (Kt.) szabályain keresztül „átszivárgott" a polgári jogba is, és meghatározta a képviselet további fejlődésének irányát. Ekkor még nem beszélhetünk kodifikált jogról; egyes intézmények fejlődése szorosan kapcsolódott a bírói gyakorlathoz, amely szokásjogi alapon vált a hatályos jog részévé. Kodifikált magánjog hiányában is jól ismerte a magyar jogtudomány és joggyakorlat az ügyleti képviselet szabályait és formáit (megbízás, meghatalmazás), míg a közvetett képviselet fő formájának számító bizomány a Kt.-ben nyert kodifikált szabályozást.

A második törésvonal a magyar magánjog és a képviselet szabályozásának történetében a 20. századi polgári törvénykönyv-tervezetek kidolgozásához köthető. A korszak jogtudósai olyan szabályozást alkottak, amely figyelembe vette a nemzeti hagyományokat, de egyúttal a modern, főként német jogtudomány eredményeit is. A képviselet intézményének koncepcionális alapjait a folyamat során dolgozták ki. Az Mtj. (hogy csak a legutóbbi tervezetet említsük) a német BGB mintájára szigorúan elválasztotta a képviselt és képviselő közötti belső viszonyt a harmadik személyekkel szembeni külső viszonytól. Ez megjelent a képviseletre vonatkozó általános szabályokban és a megbízási szerződés külön nevesített szerződésként való szabályozásában. Szintén a német hatás eredményeként a megbízást ügyviteli szerződésként fogták fel, amely tárgya tekintetében szubszidiárius jelleget kapott: minden olyan cselekményre kiterjedhetett, amely nem minősült munkabérletnek vagy vállalkozásnak. Az Mtj. a képviselet tisztán polgári jogi oldalát szabályozta, a gazdasági életben használt közvetett képviseleti konstrukciókat meghagyta volna a kereskedelmi törvénykönyvre.

Az 1959-es Ptk. az Mtj. képviseleti koncepciójából indult ki, amelyet „letisztított" a „burzsoá" elemektől, és rendkívül tömör, absztrakt szabályozást vezetett be a képviselet területén. Megtartotta a képviseletre vonatkozó általános részt, a különös szerződések között pedig a megbízás mellett a bizományt és a szállítmányozást is szabályozta, bár ezek gyakorlati alkalmazása a szocialista gazdasági viszonyokban jelentősen visszaszorult.

A Ptk. nem kívánt radikális változást hozni a magyar magánjogba. A képviseleti szabályok tekintetében a fő vezérelv a korábbi szabályozás fenntartása volt, ahol csak lehetett. Ennek megfelelően a képviseletre vonatkozó általános rész részletszabályai csak

kis mértékben változtak: csupán átkerültek a szerződésekre vonatkozó fejezetből a kötelmi jog általános szabályai közé. Az ügyleti képviseletet megvalósító szerződések között azonban több újdonság is megjelent. A monista szabályozási szemlélettel a gazdaság igényeire szabva kaptak helyet a Ptk.-ban – a megbízás, bizomány és szállítmányozás mellett – új szerződéstípusok. A közvetítői szerződés és a bizalmi vagyonkezelés is a megbízási típusú szerződések közé került. A közvetítői szerződés szabályozása már az európai jogharmonizációs törekvések eredményeként értelmezhető, a bizalmi vagyonkezelés megbízási szerződésként való minősítése viszont – véleményem szerint – nem a legszerencsésebb megoldás.

A román magánjog történetét alapvetően meghatározta, hogy a román nyelvterületen sokáig nem egy egységes állam, hanem két önálló fejedelemség létezett. Mindkét fejedelemség már megalakulásuk után bizánci befolyás alatt állt, amely a jogszabályok megalkotása terén is éreztette hatását. A román jog művelése sokáig bizánci és görög jogszabálygyűjteményeken alapult, amelyek a római jog feldolgozását és továbbfejlesztését jelentették. A képviselet intézménye, hasonlóan a középkori magyar magánjoghoz, alapvetően közjogias (perjogi) jelleget öltött, gyakran büntetőjogi szankciókkal.

Az első töréspont a román magánjog történetében a Calimach-törvénykönyv elfogadása volt. A fanarióta uralkodó által megrendelt és hatályba léptetett törvénykönyv rendkívül modernnek hatott az akkori társadalmi viszonyok között. Ez adta a képviselet intézményének első átfogó szabályozását, amely az Optk. erős hatását tükrözte. Az ügyleti képviselet formái közül csak a megbízást szabályozta, illetve tartalmazott néhány eltérő rendelkezést a kereskedelmi megbízásra is.

A második törésvonal a két román fejedelemség egyesülése körüli és utáni kodifikációs hullám volt. A román döntéshozók ekkor tudatosan a nyugati minták, különösen a francia jog felé fordultak, és ennek jegyében fogadták el az 1840-es RKtk.-t, majd az 1864-es RPtk.-t, olasz mintára pedig az 1887-es RKtk.-t. A képviseletre vonatkozó szabályok – a francia minta alapján – nem különítették el élesen a megbízást és a meghatalmazást. Ekkor alakult ki a román jogban a képviselet alapvetően dualista felfogása, úgy a polgári, mint a kereskedelmi jogban (képviseleti megbízás, képviselet nélküli megbízás). Az 1864-es Ptk. kapcsán alakult ki az az alapvető gyakorlat, hogy a megbízás kizárólag ügyletkötésre vonatkozhat. Ez a felfogás mindmáig meghatározza a megbízás tárgyát és más szerződésektől való elhatárolását.

A román magánjog történetében egy harmadik törésvonal is azonosítható, legalábbis az ügyleti képviselet szabályozása kapcsán: a 2011-es új RPtk. elfogadása. Az új kódex rendszertani átalakítást hajtott végre a képviselet terén: megalkottak a képviseletre vonatkozó általános részt, amit a szerződések általános szabályai között helyeztek el (ezzel megelőzve még a francia jogrendszert is), továbbá monista szellemben szabályozta a képviseletet megvalósító szerződéseket. A megbízás hű maradt gyökereihez, továbbra is csak jogügyletkötésre vonatkozhat, amit némileg relativizál az újonnan bevezetett gondnoki megbízás. A szabályozás megtartotta a megbízás dualista szerkezetét is (képviseleti és képviselet nélküli megbízás). Az ügyleti képviseletet megvalósító szerződések között a bizományt és annak altípusait (eladási bizomány, szállítmányozás), valamint az ügynöki és közvetítői szerződéseket is szabályozza.

A két jogrendszer aktuális képviseleti szabályait összehasonlítva elmondható, hogy rendszertani szempontból napjainkban állnak a legközelebb egymáshoz, ugyanakkor főként a megbízás területén még mindig jelentős konceptuális eltérések figyelhetők meg.

A második hipotézis alapján az első modern magyar és román polgári jogi kodifikációkban az ügyleti képviselet rendszere a mintaként szolgáló jogrendszerek főbb jellemzőit viselték magukon, ezek a jellemzők pedig még a 2014-ben, illetve 2011-ben hatályba lépő legújabb kodifikációs eredményekben is éreztetik hatásukat.

Ahogy arra a fentiekben rámutattam, a magyar jog képviseleti koncepciójának alapját a 20. század eleji polgári törvénykönyv-tervezetek képezték, amelyek érezhetően a német pandektajog hatását tükrözték. A képviseletre vonatkozó szabályozás struktúráját úgy az 1959-es Ptk., mint a hatályos Ptk. megtartotta, és ugyanígy megőrizték az ügyleti képviselet formáinak dogmatikai alapjait is, miszerint a közvetlen képviselet a megbízáson, a közvetett képviselet pedig a bizományon és annak altípusain keresztül valósul meg.

A román jog esetében a kontinuitás nem ennyire egyértelmű, mint a magyar jogban. Ez nagyrészt annak köszönhető, hogy a hatályos RPtk. megvalósította a képviselet belső és külső viszonyának kodifikációs szempontból történő különválasztását. Ha viszont azt nézzük, hogy a megbízás ugyanúgy csak jogügyletkötésre vonatkozik, ugyanúgy alkalmazást nyer a *prêt-nom* szerződés, és ugyanúgy különválik a képviseleti és a képviselet nélküli megbízás, tagadhatatlan, hogy a hatályos román szabályozás még

mindig a francia hagyományokból merít, annál is inkább, hogy megalkotásakor szintén nagymértékben figyelemmel voltak a francia ihletettségű Quebec tartomány polgári törvénykönyvére.

A harmadik hipotézis alapján úgy a magyar, mint a román hatályos jogban megvalósul képviselet a belső és külső vetületének szétválasztása, vagyis a meghatalmazás elválasztása az annak alapjául szolgáló jogviszonytól. Ennek megfelelően mindkét jogrendszer polgári jogi kodifikációja tartalmaz a képviseletre vonatkozó általános részt és a különös szerződések között szabályozza a képviseletet (közvetlen vagy közvetett módon) megvalósító szerződéseket. Ez a szabályozási módszer jogalkalmazási szempontból előnyösebb, mint a képviseletet a megbízással összekötő (egykori francia) modell.

A képviselet egyszerre egyszerű és komplex jogintézmény. Nem kell ahhoz jogi tudással rendelkeznie a jogkeresőnek, hogy előnyeit élvezni tudja, vagy esetleg képviselőként más nevében eljárjon. Részleteiben azonban igen összetett intézmény, mert egyaránt rendelkezhet perjogi, személyi, dologi, kötelmi, öröklési és társasági jogi vetülettel. Ezért fontos, hogy a jogrendszer átlátható és érthető jogszabályokkal szabályozza ezt a területet.

A képviselten és a képviselőn kívül a képviselet tényállása feltételezi egy harmadik személy részvételét is, aki viszont korlátozott információkkal rendelkezik előbbiek jogviszonyáról vagy egyáltalán nem is tud róla. A jóhiszemű harmadik személy alapvető érdeke veszélybe kerülne, ha a vele kötött szerződés érvényessége megkérdőjelezhető lenne amiatt, hogy a képviselő nem rendelkezett képviseleti jogkörrel, vagy a képviseleti jogkörét túllépte. A modern jogrendszerekben már alapvető dogmatikai tételnek számít, hogy a képviselő érvényes eljárásának szempontjából nem a képviselt és a képviselő megállapodása az irányadó (belső viszony), hanem a harmadik személyek által is megismerhető meghatalmazás (külső viszony). Ezt az alapvető tételt mindkét vizsgált jogrendszer megvalósítja szabályozási szinten is. A román jog tekintetében talán árnyalja a belső és külső viszony éles elválasztásának tételét az a tény, hogy a jogalkotó a megbízásra is a célzott jogügyletre vonatkozó alakiságok betartását irányozza elő, holott az alakiság szempontjából kizárólag a meghatalmazás alakisága a lényeges.

Azok a jogrendszerek, amelyek a képviselet belső és külső vetületét szétválasztják, általában a képviseltre vonatkozó absztrakt jogszabályokat is alkotnak,

amelyeket a kötelmek vagy a szerződések általános szabályai között helyeznek el. Így tesz a magyar és a román hatályos jog is. Annak nyilvánvaló előnye van, hogy a jog általános szabályok keretében az összes képviseleti tényállásra közös rendelkezéseket állapít meg, így nem kell minden forma esetén a vonatkozó külön jogszabályokat megismételni. Például nem kell minden szerződés kapcsán külön szabályozni az érdekellentétet, az önszerződést, az álképviseletet vagy a megszűnés eseteit, elegendő ezeket a képviselet általános szabályai között rendezni. A képviselet ezen szabályozási módszere nem véletlenül terjedt el mára szinte minden modern jogrendszerben.

A negyedik hipotézis szerint a polgári jog monista szabályozása sem a magyar, sem a román jogban nem változtatta meg érdemben az ügyleti képviselet megjelenésének formáit, szabályai pedig nem lettek sem a természetes személyek, sem az üzleti élet szereplői számára hátrányosak.

A polgári törvénykönyvek monista szabályozása lényegében nem hozott érdemi változást a képviseleti formák tekintetében. Ugyanúgy megtalálhatók bennük a közvetlen képviseletet megvalósító formák (meghatalmazás, megbízás, szervezeti képviselet és adott esetben a közvetítés), valamint a közvetett képviseletet megvalósító formák is (bizomány, szállítmányozás, közvetítői szerződések, a román jogban a *prêt-nom* szerződés).

Megfigyelhető ugyanakkor mindkét jog esetében – de a magyar jogban hangsúlyosabban – a szerződések professzionális viszonyokra való modellezése, a bizalmi elem csökkentése, valamint a jogalanyoktól elvárt követelmények szigorodása (például a bizalmi vagyonkezelést csak erre engedélyezett entitások végezhetik). Ez azonban nem jelenti azt, hogy a fogyasztók érdekei sérülnének, hiszen alapvetően kereskedelmiesednek jogviszonyaink, és ahol szükséges, a jogalkotó fogyasztóvédelmi szabályokkal közbe tud lépni.

Az ötödik hipotézis alapján a különböző gyökerek ellenére a két ország ügyleti képviseleti szabályai a legtöbb alapvető kérdés esetén hasonló megoldásokat alkalmaznak. Ennek oka főként abban gyökerezik, hogy a képviselet intézménye mindkét jogrendszerben hasonló funkciót tölt be, az általa felvetett problémák is hasonlóak, így az ezekre adott válaszok is – tekintettel a hasonló gazdasági-társadalmi berendezkedésre – nagyrészt konvergensek.

A magyar és a román ügyleti képviseleti szabályok mélyebb áttekintése alapján megállapítható, hogy a két jogrendszer a történeti és dogmatikai eltérések ellenére a legtöbb problémás helyzetben hasonló megoldásokat alkalmaz: jelenleg mindkét jogrendszerben található a képviseletre vonatkozó általános rész, amely bár részleteiben mutat néhány eltérést, alapelvi szinten a problémákat egyformán oldja meg (érdekellentét, önszerződés, meghatalmazás, tájékoztatási kötelezettség, álképviselet, megszűnési okok stb.), illetve mindkét jogban megtalálhatók az ügyleti képviselet alapvető kulcsintézményei: meghatalmazás, megbízási szerződés, bizományi szerződés, szállítmányozás, közvetítői szerződés, és mindkét jogrendszer monista felfogásban szabályozza a polgári jogot.

A közvetítői/tartós ügynöki szerződés szabályozása kapcsán a 86/653/EGK irányelv elfogadásával uniós szinten valósult meg jogharmonizáció, amelyet úgy Magyarország, mint Románia implementált a saját jogrendszerében. Bár szerkezeti szempontból azonosíthatóak különbségek a két jogrendszer implementációja között (tartós és eseti közvetítés a magyar jogban; két külön nevesített szerződés a román jogban: ügynöki és közvetítői szerződés), de ugyanazokat a funkciókat töltik be és a legtöbb lényeges kérdést ugyanúgy oldják meg.

A jelentős mértékben konvergáló jogszabályok forrása elsősorban mégis a képviselet sajátos funkciójában keresendő: a képviselet bármilyen társadalomban a nyilatkozattételben való helyettesítés célját szolgálja. Olyan jogrendszerekben, amelyek gazdasági és társadalmi berendezkedése hasonló, a képviselettel összefüggő problémák is rendszerint hasonlók, és ezekre a jogalkotók lényegében egyező válaszokat adnak. A magánjogi viszonyra vetítve ezt az alapvető következtetést fogalmazta meg Szladits Károly is Grosschmid Béni nyomán:

> „Az összehasonlító jogtudománynak egyik legfontosabb tanulsága, hogy bizonyos korban ugyanazok az érdekösszeütközések mindenütt, különböző utakon ugyan, de hasonló eredményekkel kerülnek egyedi elbírálásra a jogalkalmazásban. Ha a mai magánéletviszonyok újabb problémáit vizsgáljuk, akár a német judikaturában, akár az új lengyel kötelmi törvényben, akár a magyar Tervezetben, többnyire – a részleteket nem tekintve – nagyjában ugyanazokat az elvi döntéseket találjuk. Ez annak a bizonysága, hogy az igazság a különböző kódexek keretein belül más-más konstrukcióval ugyan, de utat tör magának. Ez viszont oda mutat, hogy az igazság, amely a

> jogszolgáltatást ugyanazon civilizáció keretébe tartozó különböző jogrendszerekben mozgatja, nem valami különleges francia vagy német, lengyel avagy magyar igazság, hanem általános emberi etikum, amely a népi hovatartozandóságtól nagymértékben független". [724]

Az új kodifikációkban elmosódni látszanak a jogrendszerek, jogcsaládok közötti határvonalak, az ügyleti képviselet szabályai és formái is egyre inkább konvergensek, még ilyen eltérő hagyományokkal rendelkező államok jogalkotásában is. Ebben meghatározó szerepe van természetesen a magánjog egységesítését célzó kezdeményezéseknek is. A román jogalkotó például bizonyos rendelkezések tekintetében az UNIDROIT Alapelvek vagy az Európai Szerződési Alapelvek (PECL) szabályait vette alapul. A jogalkotás mára már megszűnt tisztán nemzetinek lenni. Az államok többségében összehasonlító munka előzi meg a jogalkotást, így egyre inkább kilátásba helyeződik az európai magánjog „puha harmonizációja".

Nem minden jogterületen szükséges vagy célszerű azonban a jogharmonizáció megvalósítása, hiszen a jog szorosan összefügg az adott társadalom történeti, kulturális és gazdasági sajátosságaival. Ugyanakkor a kereskedelmi kapcsolatokhoz kötődő jogügyletek tekintetében a jogharmonizáció kifejezetten előnyös is lehet. A nemzetközi kereskedelem, a határon átnyúló szerződések vagy éppen a digitális gazdaság működése is egyaránt megköveteli a kiszámítható, átlátható és egymással összeegyeztethető jogi környezetet. Amennyiben ezekben a kérdésekben társadalmi és/vagy piaci igény mutatkozik az egységes szabályozás iránt, és kialakul egyfajta szakmai konszenzus egy adott jogi megoldás helyességéről, a jogharmonizáció valóban előremozdíthatja a magánjog fejlődését. A jogharmonizáció nem lehet viszont öncél a ügyleti képviselet kapcsán sem, hanem mindig csak eszköz: ott indokolt, ahol tényleges szükséglet és konszenzus áll fenn, és ahol képes hozzáadott értéket teremteni.

[724] SZLADITS Károly, *Grosschmid és a magyar kötelmi jog*, Magyar Jogászegyleti értekezések és egyéb tanulmányok, 1936/13-14. szám)1936/1-2. szám, 15-16.

IRODALOMJEGYZÉK

Szakkönyvek, monográfiák, kommentárok

1. ALEXANDRESCO, Dimitrie, *Explicaţiunea teoretică şi practică a dreptului civil român în comparaţiune cu legile vechi şi cu principalele legislaţiuni străine*, tomul I, ediția a II-a, Editura Tipografiei Ziarului „Curierul Judiciar", București, 1906.
2. ALEXANDRESCO, *Explicaţiunea teoretică şi practică a dreptului civil român în comparaţiune cu legile vechi şi cu principalele legislaţiuni străine, tomul IX,* Atelierele grafice Socec & Co, București, 1910.
3. ALMÁSI Antal, *A magyar magánjog kézikönyve*, Téba Kiadóvállalata, Budapest, 1926.
4. APÁTHY István, *Kereskedelmi jog tekintettel a nevezetesebb európai törvényekre*, Eggenberger-féle Könyvkereskedés, Budapest, 1886.
5. BADITZ Lajos, *A polgári törvénykönyv tervezetének bírálata,* Grill Károly Cs. És Kir. Udv. Könyvkereskedése, Budapest, 1904.
6. BANU, Adrian-Silviu, *Contractul de mandat. Analiză teoretică şi practică*, Universul Juridic, București, 2009.
7. BENEDEK Ferenc, *Római magánjog. Dologi és kötelmi jog*, Pécs, 1995.
8. BESSENYŐ András, *Római magánjog. A római magánjog az európai jogi gondolkodás tükrében*, 4. kiadás, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2010.
9. BÍRÓ György, *A megbízási szerződés,* Közgazdasági és Jogi Kiadványok, Budapest, 2001.
10. BÓDINÉ Beliznai Kinga, MEZEY Barna, *A jogszolgáltatás szervei.* In: MEZEY Barna, GOSZTONYI Gergely (szerk.), *Magyar alkotmánytörténet*, Osiris Kiadó, Budapest, 2020.
11. BOERESCU, Vasile, *Esplicarea condicei comerciale române,* Tipografia Jurnalului Naţionalulu București, București, 1859.
12. BOROI, Gabriel; ANGHELESCU, Carla Alexandra, *Curs de drept civil. Partea generală*, Ediția a 3-a, Hamangiu, București, 2021.
13. Caroline LEPAGE, *L'encadrement juridique du mandat de protection au Québec: perspective historique et compare*, Maîtrise en droit - avec mémoire, Québec, 2021
14. CĂRPENARU, Stanciu D., *Tratat de drept comercial român,* Universul Juridic, București, 2016.
15. CHIRICĂ, Dan, *Drept civil. Contracte speciale,* Ed. Lumina Lex, București, 1997.

16. CONSTANTINOVICI, Rodica, *Fiducia.* In: BAIAS, Flavius-Antoniu; CHELARU, Eugen; CONSTANTINOVICI, Rodica; MACOVEI, Ioan (coord.), *Noul Cod civil. Comentariu pe articole. Art. 1-2664*, ediția a III-a, Ed. C.H. Beck, București, 2021.
17. CSANÁDI György, *A képviselet.* In. EÖRSI Gyula, GELLÉRT György (szerk.), *A Polgári Törvénykönyv magyarázata,* I. kötet, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1981.
18. CSANÁDI György, *A megbízási jogviszony*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1959
19. CSANÁDI György, *Polgári jog*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1984.
20. DEAK, Francisc, *Tratat de drept civil. Contracte speciale,* Universul Juridic, București, 2001.
21. DEAK, Francisc; CĂRPENARU, D. Stanciu, *Contracte civile și comerciale*, Ed. Lumina Lex, București, 1993.
22. DEAK, Francisc; MIHAI, Lucian; POPESCU, Romeo, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*. Vol. II, Universul Juridic, București, 2021.
23. DIMIAN, V.V, *Responsabilitatea administratorilor în societățile anonime,* Tipografia „Universul", București, 1943.
24. DINCĂ, Răzvan, *Contracte civile speciale în noul Cod civil,* Universul Juridic, București, 2013.
25. DÓSA Elek, *Erdélyhoni jogtudomány. Erdélyi magyar magánjogtan harmadik része. Erdélyhoni magyar pertan*, Kolozsvár, 1861.
26. DÓSA Elek, *Erdélyhoni jogtudomány. Második könyv. Erdélyhoni magyar magánjogtan*, Kolozsvár, 1861.
27. FEKETE Balázs, *A modern jogösszehasonlítás paradigmái,* Gondolat Kiadó, Budapest, 2011.
28. FEKETE György, KOVÁCS Edit, *Szerződések,* Tanügyi Sokszorosító, Kolozsvár, 1958.
29. FÖLDI András, HAMZA Gábor, *A római jog története és institúciói*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1996.
30. FUGLINSZKY Ádám, TŐKEY Balázs, *Szerződési jog. Különös rész*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2018.
31. GÂRBOVAN, Dana, *Contractul de mandat.* In: AFRĂSINEI, Mădălina; BELU-MAGDO, Mona Lisa; BLEOANCĂ, Alexandru (coord.), *Noul Cod civil: comentarii, doctrină, explicații, Vol. III.*, Hamangiu, București, 2012.

32. GÁRDOS Péter, *A megbízási típusú szerződések.* In. VÉKÁS Lajos, GÁRDOS Péter (szerk.) *Kommentár a Polgári törvénykönyvhöz,* II. kötet, Wolters Kluwer, Budapest, 2018.
33. GEORGESCU, Ion Luca, *Drept comercial român,* Vol. II, Editura All Beck, București, 2002.
34. GHICA, Scarlat N., *Dreptul comercial român după principiile și ordinul condicei de comerț*, Tomul I, Tipografia lui Iosif Kopainig, București, 1853.
35. GHICA, Scarlat N., *Dreptul comercial român după principiile și ordinul condicei de comerț*, Tomul II, Tipografia lui Iosif Kopainig, București, 1854.
36. GHINEA, M-L, *Unele probleme referitoare la dreptul de retenție,* Revista română de drept, nr. 11/1983.
37. GROSSCHMID Béni (ZSÖGÖD Benő), *Fejezetek kötelmi jogunk köréből*, II. kötet, Athenaeum, Budapest, 1900.
38. HAJNIK Imre, *Bírósági szervezet és perjog az Árpád- és a vegyes- házi királyok alatt*, MTA, Budapest, 1899.
39. HALLER Károly, *Észrevételek a polgári törvénykönyv tervezetéhez*, Grill Károly Cs. És Kir. Udv. Könyvkereskedése, Budapest, 1901.
40. HAMANGIU, Constantin; BĂLĂNESCU ROSETTI Ion; BĂICOIANU, Alexandru, *Tratat de drept civil român,* Volumul I, Editura Națională S. Ciornei, București, 1928.
41. HAMANGIU, Constantin; BĂLĂNESCU ROSETTI Ion; BĂICOIANU, Alexandru, *Tratat de drept civil român,* Volumul II, Editura Națională S. Ciornei, București, 1929.
42. HAMZA Gábor, *Az ügyleti képviselet,* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982.
43. HANGA, Vladimir, *Dreptul roman pe teritoriul Daciei*. In: MARCU, Liviu P. (coord.), *Istoria dreptului românaesc*, vol. I, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980.
44. HANGA, Vladimir; ȘTROPA, Valeriu; GEORGESCU, Valentin Al., *Izvoarele dreptului feudal, structura generală și trăsăturile stilistice*. In: MARCU, Liviu P. (coord.), *Istoria dreptului românaesc*, vol. I, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980.
45. HORVÁTH Attila, *A magyar polgári magánjog történeti alapjai (1848-1945).* In: MEZEY Barna (szerk.) *Magyar Jogtörténet,* Budapest, Osiris Kiadó, 2007.
46. HORVÁTH Attila, *Az Erdélyi Fejedelemség Magánjoga*. In: VERESS Emőd (szerk.), *Erdély jogtörténete*, Forum Iuris, Kolozsvár, 2018.

47. ILLÉS József, *Magyar szerződési jog az Árpádok korában.* In: SZLADITS Károly (szerk.) *Magyar Jogászegyleti Értekezések*, XXII. kötet, 4 füzet, Franklin-Társulat, Budapest, 1901.
48. KADNER GRAZIANO, Thomas; BÓKA János, *Összehasonlító szerződési jog*, Komplex Kiadó Jogi és Üzleti Kiadó, Budapest, 2010.
49. KASZAINÉ Mezei Katalin, *Képviselet.* In: PETRIK Ferenc (szerk.), *Polgári jog. Kommentár a gyakorlat számára*, 2. kiadás, HVG-ORAC, Budapest, 2012, elektronikus kiadvány.
50. KECSKÉS László, *A polgári jog fejlődése a kontinentális Európa nagy jogrendszereiben*, HVG ORAC, Budapest, 2013.
51. KISFALUDI András, *A kötelmek közös szabályai. Általános rendelkezések.* In: WELLMANN György (szerk.), *Polgári jog. Kommentár a gyakorlat számára,* Orac Kiadó, Budapest, 2024, elektronikus kiadvány.
52. KOKOLY Zsolt, SZTRANYICZKI Szilárd: *Román polgári jog. Személyek*, 3. bővített és aktualizált kiadás, Forum Iuris Könyvkiadó, Kolozsvár, 2023.
53. KOLOSVÁRY Bálint, *A magyar magánjog tankönyve,* Politzer-féle Könyvkiadóvállalat, Budapest, 1907.
54. KORSÓSNÉ DELACASSE Krisztina*, Ügyvédség*. In: JAKAB András, KÖNCZÖL Miklós, MENYHÁRD Attila; SULYOK Gábor (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*, http://ijoten.hu/szocikk/ugyvedseg, (2025. február 15-i letöltés).
55. KÖTELES Tibor, *A bizomány.* In: PETRIK Ferenc (szerk.), *Polgári jog. Kommentár a gyakorlat számára*, 2. kiadás, HVG-ORAC, Budapest, 2012, elektronikus kiadvány.
56. KÖTELES Tibor, *A megbízás. A megbízás nélküli ügyvitel*. In: PETRIK Ferenc (szerk.), *Polgári jog. Kommentár a gyakorlat számára*, 2. kiadás, HVG-ORAC, Budapest, 2012, elektronikus kiadvány.
57. LESZKOVEN László, *A képviselet.* In: CSEHI Zoltán, TŐKEY Balázs, BODZÁSI Balázs (szerk.), *2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja*, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2021.
58. MARCU, P. Liviu; ȘTROPA, Valeriu, *Obligații și contracte.* In: MARCU, Liviu P. (coord.), *Istoria dreptului românaesc*, vol. I, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980.
59. MENYHÁRD Attila, *A bizalmi vagyonkezelési szerződés*. In: VÉKÁS Lajos, GÁRDOS Péter (szerk.) *Kommentár a Polgári törvénykönyvhöz,* II. kötet, Wolters Kluwer, Budapest, 2018.

60. MOLNÁR Hella, *A bizományi szerződés megújult szabályai - dologi jogi kérdések és belépési jog*. In: KESERŰ Barna Arnold, KŐHIDI Ákos (szerk.): *Tanulmányok a 65 éves Lenkovics Barnabás tiszteletére*, Eötvös József Könyv- és Lapkiadó Bt., Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam-és Jogtudományi Kara, Győr, 2015.
61. MUNTEANU, Silviu, *Reprezentarea.* In: BAIAS, Flavius-Antoniu; CHELARU, Eugen; CONSTANTINOVICI, Rodica; MACOVEI, Ioan (coord.), *Noul Cod civil. Comentariu pe articole. Art. 1-2664*, ediția a III-a, Ed. C.H. Beck, București, 2021.
62. NACU, Constantin, *Dreptul civil rumân*, Volumul III, I.V. Socec, București, 1903.
63. NAGY Ferenc, *A magyar kereskedelmi jog kézikönyve. Különös tekintettel a bírói gyakorlatra*, I. kötet, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.Társ., Budapest, 1909.
64. NAGY Ferenc, *A magyar kereskedelmi jog kézikönyve. Különös tekintettel a bírói gyakorlatra*, II. kötet, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.Társ., Budapest, 1909.
65. NEMEȘ, Vasile; FIERBINȚEANU, Gabriela, *Dreptul contractelor civile și comerciale,* Editura Hamangiu, București, 2020.
66. NEMESSÁNYI Zoltán, *A bizomány.* In: NOCHTA Tibor, KOVÁCS Bálint, NEMESSÁNYI Zoltán, *Magyar polgári jog. Kötelmi jog. Különös rész*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2012.
67. NEMESSÁNYI Zoltán, *A megbízási típusú szerződések*. In. CSEHI Zoltán, TŐKEY Balázs, BODZÁSI Balázs (szerk.), *2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja*, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2021.
68. NEMESSÁNYI Zoltán, *Közvetett képviselet – közvetlen kapcsolatok*, PhD értekezés, Pécs, 2009.
69. NEUMANN Ármin, *A Kereskedelmi törvény magyarázata,* I. kötet, Az Athenaeum R. Társulat, Budapest, 1892.
70. NISTORESCU, Popa Cristina, *Reprezentarea și mandatul în dreptul privat*, Editura All Beck, București, 2004.
71. NÓTÁRI Tamás, *Római jog Dacia Provinciában.* In: VERESS Emőd (szerk.), *Erdély jogtörténete*, Forum Iuris Kiadó, Kolozsvár, 2018.
72. NÓTÁRI Tamás, *Római köz- és magánjog*, Scientia Kiadó, Kolozsvár, 2011.
73. PÁL Előd, *A gazdasági társaság vezető tisztségviselőjének polgári jogi felelőssége a román és magyar társasági jogban,* PhD értekezés, Debrecen, 2023.
74. PETRESCU, Raul, *Principalele contracte de drept comercial*, Editura Oscar Print, București, 1999.

75. Philippe MALAURIE, Laurent AYNÈS, Pierre Yves GAUTIER, *Contracte speciale*, Ed. Wolters Kluwer, București, 2009.
76. PIPEREA, Gheorghe, *Contractul de mandat. Contractul de comision. Contractul de consignație.* In: BAIAS, Flavius-Antoniu; CHELARU, Eugen; CONSTANTINOVICI, Rodica; MACOVEI, Ioan (coord.), *Noul Cod civil. Comentariu pe articole. Art. 1-2664*, ediția a III-a, Ed. C.H. Beck, București, 2021.
77. POP, Liviu; POPA, Ionuț-Florin; VIDU, Stelian-Ionan, *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile,* Ed. Universul Juridic, București, 2012.
78. ROȘU, Claudia, *Contractul de mandat în dreptul privat intern*, C.H. Beck, București, 2008.
79. ROȘU, Claudia, *Contractul de mandat în dreptul privat intern*, C.H. Beck, București, 2008.
80. SCHELARIE, Ovid, *Structura şi izvoarele dreptului*. In. FIROIU, Dumitru; MARCU, P. Liviu (coord.), *Istoria dreptului romanaesc*. *Vol. II, partea a doua*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1987.
81. SCHELARIE, Ovid; ȘOTROPA, Valeriu, *Principalele izvoare formale.* In: MARCU, Liviu P. (coord.), *Istoria dreptului romanaesc*, *vol. II, partea a doua*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1987.
82. SCHELARIE, Ovid; ȘTOPA, Valeriu, *Drept comercial*. In: FIROIU, Dumitru; MARCU, P. Liviu (coord.), *Istoria dreptului romanaesc*. *Vol. II, partea întîi*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1984.
83. STĂNESCU, Andreea-Teodora; STĂNESCU, Șerban-Alexandru, *Contractul de expediție. Contractul de agenție. Contractul de intermediere.* In: BAIAS, Flavius-Antoniu; CHELARU, Eugen; CONSTANTINOVICI, Rodica; MACOVEI, Ioan (coord.), *Noul Cod civil. Comentariu pe articole. Art. 1-2664*, ediția a III-a, Ed. C.H. Beck, București, 2021.
84. STĂNESCU, Andreea-Teodora, *Dreptul transporturilor. Contracte specifice activității de transport,* Editura Hamangiu, București, 2015.
85. SZABÓ Gábor, ILLÉS István, KOLOZS Borbála, MENYHEI Ákos, SÁNDOR István, *A bizalmi vagyonkezelés,* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2018.
86. SZÁSZY István, *A magyar magánjog általános része különös tekintettel a külföldi magánjogi rendszerekre*, II. kötet, Egyetemi Nyomda, Budapest, 1949.
87. SZÉKELY János: *Román polgári eljárásjog*, Második, bővített és kiegészített kiadás, Kolozsvár, Forum Iuris, 2018.

88. SZLADITS Károly, *A magyar magánjog fogalma, fejlődése és tudománya*. In: SZLADITS Károly (szerk.): *Magyar magánjog. Általános rész. Személyi jog.* I. kötet, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1941.
89. SZLADITS Károly, *Az osztrák polgári törvénykönyv, hatásában a magyar jogra*, Budapest, Politzer Zsigmond és Fia Könyvkereskedés, 1932.
90. SZLADITS Károly, *Magánjogi tényállások.* In: SZLADITS Károly (szerk.), *Magyar magánjog. Általános rész. Személyi jog.* I. kötet, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1941.
91. SZŐCS Tibor, *A nádori intézmény korai története 1000–1342*, Magyar Tudományos Akadémia Támogatott Kutatócsoportok Irodája, Budapest, 2014.
92. TELEKY József, *Hunyadiak kora Magyarországon*, *XI. kötet*, Emich Gusztáv Könyvnyomdája, Pest, 1855.
93. TŐKEY Balázs, *A megbízási szerződés.* In: CSEHI Zoltán, TŐKEY Balázs, BODZÁSI Balázs (szerk.), *2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja*, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2021.
94. TÚRY Sándor Kornél, *Formál-logikai szempontok a képviselet tanában*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1939.
95. VARGA Csaba, *Comparative Legal Cultures,* Szent István Társulat, Budapest, 2012.
96. VASILESCU, Paul, *Relativitatea actului juridic civil. Repere pentru o nouă teorie generală a actului de drept privat*, București, Universul Juridic, 2008.
97. VÉKÁS Lajos (szerk.), *Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*, Complex Kiadó, Budapest, 2008.
98. VÉKÁS Lajos (szerk.): *Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*, Complex Kiadó, Budapest, 2008.
99. VÉKÁS Lajos, *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*, Wolters Kluwer, Budapest, 2013.
100. VÉKÁS Lajos, *Szerződési jog. Általános rész*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2019.
101. VEREBICS János, *Előtanulmány a magyar polgári jogi kodifikáció 1953–1962 közötti történetével kapcsolatos Igazságügyminisztérium-i iratanyaghoz*. In: *Az Igazságügyminisztérium iratanyaga az 1959-es Polgári Törvénykönyv előkészítésével és hatályba léptetésével kapcsolatban*, I. kötet, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2017.
102. VERESS, Emőd, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ediția 6, Editura C.H. Beck, București, 2023.

103. VERESS Emőd, *Fejezetek a magyar magánjogi kodifikáció történetéből*, Forum Iuris Könyvkiadó, Kolozsvár, 2022.
104. VERESS Emőd, *Megjegyzések az 1959. évi IV. törvény keletkezéstörténetéhez: ideológiai környezet és valóság.* In. MÁDL Ferenc, *Magyarország első Polgári Törvénykönyve - az 1959. évi IV. törvény – a polgári jogi kodifikáció történetének tükrében*, 2. kiadás, Mádl Ferenc Intézet, Budapest, 2022.
105. VERESS Emőd, *Román polgári jog. A kötelmek általános elmélete,* 5. bővített és aktualizált kiadás, Forum Iuris, Kolozsvár, 2023.
106. VILÁGHI Miklós, EÖRSI Gyula, *Magyar polgári jog,* I. kötet, Tankönyvkiadó, Budapest, 1962.
107. VILÁGHI Miklós, EÖRSI Gyula, *Magyar polgári jog,* II. kötet, Tankönyvkiadó, Budapest, 1965.
108. VILLÁNYI László, *Ügyvitel.* In: SZLADITS Károly (szerk.), *Magyar magánjog. Kötelmi jog különös része*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1942.
109. ZIMMERMANN, Reinhard, *The Law of Obligations. Roman Foundations of the Civilian Tradition*, Clarendon Press, Cape Town-Wetton-Johannesburg, 1996.
110. ZWEIGERT, Konrad; KÖTZ, Hein, *Introduction to Comparative Law,* Clarendon Press, Oxford,1992.

Tanulmányok, folyóiratcikkek

1. ALMÁSI Antal, *Jogügyletek a Tervezetben*, Ügyvédek Lapja, 1902/17. szám, 5–7.
2. BALOGH Judit, *A magánjog átalakításának 1848-as kísérlete és az osztrák jog uralma,* Jogtudományi Közlöny, 1999/10. szám, 409–416.
3. BESNYŐ Bernát, A *képviselet Magyarország magánjogi törvénykönyvének javaslatában*, Polgári jog, 1930/9. szám, 436–447.
4. BODOAȘCĂ, Teodor; SAHAROV, Natalia*, Contribuții la studiul reglementărilor legale referitoare la încuviințarea și revocarea mandatului de ocrotire*, https://www.universuljuridic.ro/contributii-la-studiul-reglementarilor-legale-referitoare-la-incuviintare-si-revocarea-mandatului-de-ocrotire/ (2025. április 13-i letöltés).
5. BODZÁSI Balázs, *Az álképviselet szabályozása a hatályos és az új Polgári Törvénykönyvben*, Jogtudományi Közlöny, 2012/10. szám, 398–408.

6. BONELL, Michael Joachim, *The 1983 Geneva Convention on Agency in the International Sale of Goods*, The American Journal of Comparative Law, 1984/4. szám, 737.
7. BÓNIS Péter, *A képviselet és a harmadik személy javára kötött szerződés a középkorban*, Publicationes Universitatis Miskolcinensis, Tomus XX/1 (2012), 43–52.
8. CHIRICĂ, Dan, *Condițiile de validitate, proba și durata reprezentării convenționale,* Revista Română de Drept Privat, 2019/2. szám, 154–170.
9. CHIRICĂ, Dan, *Considerații critice referitoare la Decizia ICCJ nr. 24/2017 de soluționare a recursului în interesul legii formând obiectul dosarului nr. 1699/1/2017*, https://www.juridice.ro/essentials/2332/consideratii-critice-referitoare-la-decizia-iccj-nr-24-2017-de-solutionare-a-recursului-in-interesul-legii-formand-obiectul-dosarului-nr-1699-1-2-017, (2025. március 21-i letöltés).
10. CHIRICĂ, Dan, *Probleme controversate privitoare la contractul de mandat*, https://www.juridice.ro/essentials/1903/probleme-controversate-privitoare-la-contractul-de-mandat#_ftnref120, (2025. március 1-i letöltés).
11. CHIRICĂ, Dan, *Unele probleme actuale referitoare la contractul de mandat. Revocarea de către mandant*, Revista Română de Drept Privat, 2019/3. szám, 267–279.
12. DEMETER János, *A román jog kodifikálásának szakaszai és jellemzői*, Jogtudományi Közlöny, 1985/4. szám, 207–216.
13. DIACONESCU, Șerban, *Considerații asupra proiectului pentru modificarea și completarea Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și a altor acte normative în materia protecției persoanelor cu dizabilități*, Studia Universitatis Babeș-Bolyai, 2021/2. szám
14. EÖRSI Gyula, *A polgári törvénykönyv kodifikációjának néhány kérdése*, Jogtudományi Közlöny, 1954/9–10. szám, 334–347.
15. FAZEKAS Zoltán József, *A szerződés semmissége és megtámadhatósága a magyar és a román polgári törvénykönyvekben*, Erdélyi Jogélet, 2021/4. szám, 103–117.
16. GÁRDOS Péter, *Az ügyleti képviselet szabályainak rendszertani elhelyezése*, Polgári Jogi Kodifikáció, 2006/1. szám, 21-25.

17. HEVESI Illés, *Ügyvitel.* In: *Bíráló vélemények a polgári törvénykönyv törvényjavaslatáról*, IV. füzet, Kötelmi jog, Magyar Jogászegyleti Értekezések, 1914/63-66. szám, Franklin-Kiadó, Budapest, 198–223.
18. JAKAB András, MENYHÁRD Attila, *A magyar jogtudomány helyzete és kilátásai*. In: JAKAB András, MENYHÁRD Attila (szerk.) *A jog tudománya. Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal*, HVG-ORAC, Budapest, 2015, 25–47.
19. MANGU, *Florin I, O formă, mai multe fonduri: între interpunerea de persoane, contractul de prête-nom, mandatul fără reprezentare și angajamentul reprezentantului (mandatarului) reticent,* Revista Română de Drept Privat, 2021/1. szám, 550–605.
20. MÁRKUSZ Dezső, *Bevezetés*. In: MÁRKUSZ Dezső (szerk.), *Magyar Törvénytár. 1540-1848. évi erdélyi törvények*, Budapest, Franklin-Társulat, 1900, VII–XXVII.
21. MARTON Géza, *Az objektív felelősség elve a Magánjogi Törvénykönyv javaslatában*, Magyar Jogászegyleti Értekezések, 1933/1. szám.
22. MATEFI, Roxana, *Mandatul de ocrotire în legislația română și franceză – privire comparativă,* https://www.universuljuridic.ro/mandatul-de-ocrotire-in-legislatia-romana-si-cea-franceza-privire-comparativa/, (2025. április 15-i letöltés).
23. MENYHÁRD Attila, *A polgári jog tudománya Magyarországon.* In: JAKAB András, MENYHÁRD Attila (szerk.) *A jog tudománya. Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal*, HVG-ORAC, Budapest, 2015, 218–260.
24. MESZLÉNY Artúr, *A megbízás, mint szervezetjogi ügylet*, Magyar Jogászegyleti Értekezések, 1935/12. szám (3. évfolyam), 473–484.
25. MESZLÉNY Artúr, *Megbízás.* In: *Bíráló vélemények a polgári törvénykönyv törvényjavaslatáról*, IV. füzet, Kötelmi jog, Magyar Jogászegyleti Értekezések, 1914/63-66. szám, Franklin-Kiadó, Budapest, 191–198.
26. MESZLÉNY Artúr, *Szerződés.* In: *Bíráló vélemények a polgári törvénykönyv törvényjavaslatáról*, III. füzet, Kötelmi jog első fele, Magyar Jogászegyleti Értekezések, 1914/59-62. szám, Franklin-Kiadó, Budapest, 5–54.
27. MOLNÁR Hella, *Az önszerződés*, Themis, 2007. júliusi szám, 33–49.
28. NEMESSÁNYI Zoltán, *A bizományi ügylet jogi természete a Kereskedelmi Törvényben*, Jogtörténeti szemle, 2004/4. szám, 50–55.

29. NEMESSÁNYI Zoltán, *Az ügyleti képviselet fajtái az új Ptk.-ban és a DCFR-ben*. In: CSÖNDES Mónika, NEMESSÁNYI Zoltán (szerk.), *Merre tart a magyar civilisztikai jogalkotás a XXI. század elején?*, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudomány Kar, Pécs, 2010, 161–172.
30. NEMESSÁNYI Zoltán, *Ingyenes bizomány?*, Jura, 2002/2. szám, 68–76.
31. NEMESSÁNYI, *A bizományi ügylet jogi természete a Kereskedelmi Törvényben,* Jogtörténeti Szemle, 2004/4. szám, 50–54.
32. PARTI Tamás, *Fő- és mellékkötelezetti érdekviszonyok a képviselet tükrében*, Gazdaság és Jog, 2014/6. szám, 11-14.
33. PÁL Előd: *A részvénytársasági vezető tisztségviselő megbízásának megszűnése egy román jogegységi határozat tükrében*, Erdélyi Jogélet, 2020/1. szám, 58–69.
34. PAPP László, *A Planum Tabulare jogorvoslati rendszere,* Miskolci Jogi Szemle 2015/2. szám, 72–84.
35. POPA, Ionuț-Florin, *Ipoteza falsus procurator*, Revista Română de Drept Privat, 2019/2. szám, 193–220.
36. POPA, Ionuț-Florin, *Limitele reprezentării voluntare și opozabilitatea*, Revista Română de Drept Privat, 2018/2. szám, 87–105.
37. POPA, Ionuț-Florin, *O foarte scurtă introducere în materia reprezentării*, Revista Română de Drept Privat, 2019/2. szám, 15–19.
38. POPESCU, Dan Andrei, *Abstracțiunea reprezentării voluntare și funcția de circulație a actelor*, Revista Română de Drept Privat, 2019/2. szám, 221–295.
39. SÁRFFY Andor, *Észrevételek a magánjogi törvénykönyv javaslatának 1616.-1696. §-aihoz (Ügyvitel, közösség, egyesség, alakszerű kötelmek)*, Magyar Jogi Szemle, 1929/3. szám, 89–108.
40. SCHWARTZ Tibor, *A kártérítés kérdése a megbízási ügyletnél*, Kereskedelmi Jog 1934/6. szám, 85–87.
41. STOICA, Valeriu, *Despre puterea de reprezentare*, Revista Română de Drept Privat, 2019/2. szám, 27-54.
42. SZLADITS Károly, *Grosschmid és a magyar kötelmi jog*, Magyar Jogászegyleti értekezések és egyéb tanulmányok, 1936/1-2. szám, 5-16.
43. TÖRÖK Tamás, *Az érdekellentét, az álképviselet, a vélelmezett képviselet és a látszaton alapuló képviselet*, Gazdaság és Jog, 2020/1. szám, 1-9.

44. TRÓCSÁNYI József, *A munkaszerződések és a megbízás a magyar polgári törvénykönyv javaslatában*, Jogtudományi Közlöny, 1914/24. szám, 259-260.
45. TULAI, Dana Lucia, *Renunțarea mandatarului la mandat*, Revista Analele Universității de Vest din Timișoara - Seria Drept, 2020/2. szám, 75–88.
46. TULAI, Dana-Lucia, *Situaţiile de excepţie în care legiuitorul dispune continuarea mandatului după survenirea unei cauze de încetare a sa*, Revista Română de Drept al Afacerilor, 2019/4. szám, 57–62.
47. UNGUREANU, Carmen Tamara, *Desemnarea tutorelui sau a curatorului persoanei fizice în vederea luării în viitor a unei măsuri de protecție, conform Codului civil*, Dreptul, nr. 6/2015, 36–55.
48. VÉKÁS Lajos, *Adalékok a Polgári Törvénykönyv történeti és összehasonlító jogi értékeléséhez*. In: KESERŰ Barna Arnold – KŐHIDI Ákos (szerk.), *Tanulmányok a 65 éves Lenkovics Barnabás tiszteletére*, Budapest/Győr, Eötvös József Könyv-és Lapkiadó Bt./Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kara, 2015, 564–574.
49. VÉKÁS Lajos, *Mennyiben szuverén egy EU-tagállam jogalkotása?*, Mindentudás Egyeteme, 2, Kossuth Kiadó, Budapest, 2004, 7–18.
50. VÉKÁS Lajos, *Szladits Károly és magánjogi iskolája*, Jogtudományi Közlöny, 2018/2. szám, 72–77.
51. VERESS Emőd, *A román Polgári törvénykönyvről, hatálybalépésének tizedik évfordulóján*, Erdélyi Jogélet, 2021/2. szám, 27–39.
52. VERESS Emőd, *Az 1928. évi Magánjogi törvényjavaslatról.* In: Veress Emőd (szerk.), *Az 1928. évi Magánjogi törvényjavaslat*, Forum Iuris, Kolozsvár, 2019, 17-32.
53. VERESS Emőd, *Kilenc évtized – az Osztrák Általános Polgári Törvénykönyv Erdélyben.* In: VERESS Emőd (szerk.) *Ad salutem civium inventas esse leges: Tisztelgő kötet Vékás Lajos 80. születésnapjára*, Forum Iuris Könyvkiadó, Kolozsvár, 2019, 157–171.
54. ZLINSZKY János, *Az ügyvédség kialakulása Magyarországon és története Fejér megyében*. In: FARKAS Gábor (szerk.) *Fejér Megyei Történeti Évkönyv 8*, Székesfehérvár, 1974, 7–147.

Jogszabályok, jogszabályelőkészítő dokumentumok, döntvénytárak

1. *A Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetének további tárgyalását előkészítő főelőadmány és a tervezetre vonatkozó bírálati anyag*, VI. kötet. Budapest, Grill Károly Cs. És Kir. Udv. Könyvkereskedése, 1905.
2. *A Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetének további tárgyalását előkészítő főelőadmány és a tervezetre vonatkozó bírálati anyag*, VII. kötet, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1905.
3. *A Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyve. Az 1959. évi V. törvény és a törvény javaslatának miniszteri indoklása*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1959.
4. *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2009. évi CXX. törvény (T/5949. számú törvényjavaslat) indokolása*, tanulmányozva az Orac Kiadó Jogkódex szolgáltatásán keresztül.
5. *A Polgári törvénykönyvről szóló törvénytervezet* (*PL-x nr. 305/2009. számú törvényjavaslat) indoklása*, https://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?idp=10256, (2024. április 22-i letöltés).
6. GRECSÁK Károly (szerk.), *Új döntvénytár. A Magyar Kir. Curia, Kir. Itélőtáblák, nemkülönben más legfelsőbb foku ítélőhatóságok elvi jelentőségű határozatai*. II. kötet, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1911.
7. GRECSÁK Károly (szerk.), *Új döntvénytár. A Magyar Kir. Curia, Kir. Itélőtáblák, nemkülönben más legfelsőbb foku ítélőhatóságok elvi jelentőségű határozatai*. VII. kötet, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1911.
8. *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez*, III. kötet, Kötelmi jog, Grill Károly Cs. És Kir. Udv. Könyvkereskedése, Budapest, 1901.
9. *Indoklás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez,* IV. kötet, Grill Károly Cs. és K. Udv. Könyvkereskedése, Budapest, 1902.
10. *Indoklás a polgári törvénykönyv javaslatához,* III. kötet. Kötelmi jog, Grill Károly Cs. És Kir. Udv. Könyvkereskedése, Budapest, 1914.
11. SZLADITS Károly (szerk.), *Magánjogi döntvénytár,* XXVI. Kötet, Franklin Társulat, Budapest, 1934.

12. SZLADITS Károly, ÚJLAKY Miklós, VILLÁNYI László (szerk.), *Magyar magánjog mai érvényében. Törvények, rendeletek, joggyakorlat,* 3. rész. Kötelmi jog. III. kötet, II. kiadás, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1944.
13. MÁRKUSZ Dezső (szerk.), *Magyar Törvénytár. 1540-1848. évi erdélyi törvények*, Budapest, Franklin-Társulat, 1900.
14. MÁRKUSZ Rezső, *Az Osztrák Általános Polgári Törvénykönyv mai érvényben*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1906.
15. MÁRKUSZ Rezső, *Felsőbíróságaink elvi határozatai. A Kir. Curia, Kir. Ítélőtáblák és a Pénzügyi Közigazgatási Bíróság döntéseinek rendszeres gyűjteménye*, I. kötet, Grill Károly Cs. és Kir. Udv. Könyvkereskedése, Budapest, 1891.
16. PÁL Előd (vezető ford.), *Codul civil român. Román Polgári törvénykönyv,* Forum Iuris Könyvkiadó, 2021.
17. *Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi VI. törvény (T/7971. számú törvényjavaslat) indoklása*, https://www.parlament.hu/irom39/07971/07971.pdf (2025. március 18-i letöltés).
18. *Quebec tartomány Polgári törvénykönyve* https://www.legisquebec.gouv.qc.ca/fr/document/lc/ccq-1991 (francia), https://www.legisquebec.gouv.qc.ca/en/document/cs/ccq-1991 (angol) (letöltés ideje: 2025. január. 10-i letöltés).
19. RĂDULESCU, Andrei (coord.), *Cartea românească de învățătură*, Ediție Critică, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, București, 1961.
20. RĂDULESCU, Andrei (coord.), *Codul Calimach*, Ediție critică, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1958.
21. RĂDULESCU, Andrei (coord.), *Îndreptarea legii,* Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1962.
22. RĂDULESCU, Andrei (coord.), *Legiuirea Caragea, Ediția critică*, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, București, 1955.
23. TACSICS Péter, SÁNDOR Aladár, *Összefoglaló döntvénykönyv*, V. kötet, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1911, 765.
24. *UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts*, International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT), Róma, 2016.

A szerző megjelent publikációi az értekezés témakörében

1. BARTIS Előd, *Contractul de mandat*. In: VERESS Emőd, SZÉKELY János, FEGYVERESI, Zsolt, BARTIS Előd, PÁL Előd, *Contracte speciale. Curs selectiv pentru licență*, Forum Iuris, Cluj-Napoca, 2020, 195–225.
2. BARTIS Előd, *A megbízási szerződés szabályozásának történeti vázlata Romániában*, Erdélyi Jogélet, 2020/1. szám, 4–21.
3. BARTIS Előd, *Ügyleti képviselet a magyarországi és romániai közigazgatási eljárásjogban,* Miskolci Jogi Szemle, 2021/4. szám, 137–156.
4. BARTIS Előd, *Az álképviselet szabályozása a román Polgári törvénykönyvben*, Erdélyi Jogélet, 2021/2. szám, 119-130.
5. BARTIS Előd, *A Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelveinek hatása a képviselet magyar és román szabályozására,* Erdélyi Jogélet, 2022/1. szám, 7–16.
6. BARTIS Előd, *A megbízási szerződés egyes időbeli kérdései a román jogban,* Erdélyi Jogélet, 2022/3. szám, 71–84.
7. BARTIS Előd, *A gondnoki megbízás,* Erdélyi Jogélet, 2023/3. szám, 79–96.
8. BARTIS Előd, *Ügyleti képviselet a XX. század eleji magyar polgári törvénykönyvtervezetekben*, Erdélyi Jogélet, 2024/1. szám, 139-160.
9. BARTIS Előd, *Ügyleti képviselet a román fejedelemségek jogában*, Erdélyi Jogélet, 2025/1. szám, 101-119.